

A portrait of Bardhyl Adem Selimi, a man with glasses and a mustache, wearing a blue and white patterned shirt. He is pointing his right index finger towards the camera. The background is a collage of the Albanian flag (red field with a black double-headed eagle) and the European Union flag (blue field with yellow stars).

Bardhyl Adem Selimi

ADEM GLLAVICA (SELIMI)
TREGON

**BOTIMET
NGJYRAT**

e *Kohës*

BARDHYL ADEM SELIMI

**ADEM GLLAVICA
(SELIMI) TREGON**

(me rastin e 100 vjetorit të lindjes)

Tiranë, 2016

Autor: Bardhyl Adem Selimi
ADEM GLLAVICA (SELIMI) TREGON

Redaktor përgjegjës:
Nevila Nallbani

Korrektor:
Nevila Nallbani

Art design:
Studiograf «A&N»

Shtëpia Botuese

ADEM GLLAVICA (SELIMI) TREGON

“Ne nuk jemi kundër asnjë ideologjie, por as që përkrahim ndonjë ideologji. Ideologjia jonë është lufta për ekzistencën e popullit shqiptar. Jeta jonë dhe ekzistenca jonë mund të jenë të sigurta vetëm në një shtet shqiptar, që do të përfshijë kufijtë e tokave shqiptare “.

*(Nga Proklamata e hartuar nga
Adem Gllavica në verë 1945, zbuluar nga doktorja e
shkencave, zonja Sulltane Ukaj - Kojçini)*

*U përkushtohet bashkëfshatarëve të mij në Gllavicë
Autori*

I

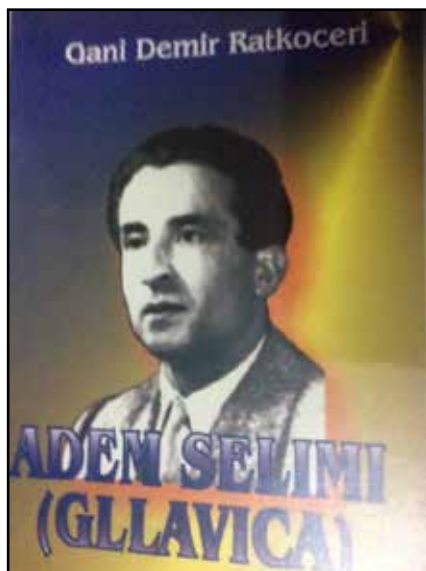
Përmbajtja

Hyrje

1. Jetëshkrim i shkurtër
2. Tregime për jetën nga vetë Ademi
3. Tregime për luftën nga vetë Ademi (në letra dhe takime)
4. Korespondenca me Veziren
5. Korespondenca me Bardhylin dhe Vjollcën
6. Vizitat në Shqipëri dhe Maqedoni
7. Artikuj për Ademin, referate dhe tregime për të në libra të ndryshëm.
8. Veprimtaria shkencore

Hyrje

Më 14 shtator 2016 mbushen 100 vjet që nga lindja e Adem Selimit (Gllavicës), tim eti, të paktën sikurse është pranuar tashmë dhe është pasqyruar në dokumentet e Gjendjes Civile¹⁾. Për të është shkruar një libër biografik me shumë seriozitet, dashuri dhe përkushtim nga zoti Gani Ratkoceri, botuar dhe promovuar në vitin 2002.

1) Në letrat e veta Ademi jep edhe versione për vitin 1917 ose 1918

Një foto me Ganiun në Leposaviç, 2005

Po ashtu, kanë shkruar shumë artikuj studiues dhe gazetarë¹⁾, por mendova t'u sjell bashkëfshatarëve, miqve dhe të gjithë shqiptarëve tregime më të drejtpërdrejta nga vetë Ademi²⁾ si dhe

1) Falemnderoj, me këtë rast, zonjën dr. Sulltane Ukaj- Kojçini, z. Akademik Idriz Ajetin, z. prof. Tahir Z. Berishën, z. Prof. Zekiri Canën, z. Prof. Zenun Rexhepin, z. Tahir Zajmin, z. Ismail Gashin, z. Enver Zhinipotokun, z. Basri Demirin, z. Prof. Adem Tashollin, z. Skënder Zogajn, z. Rustem Qerimin, z. dr. Muhamet Pirrakun, Z. Prof. Dr. Bashkim Kabashin, shkrimet e të cilëve i kam përfshirë në këtë libër.

2) Shënim: Pas vitit 1994, baba e ndërpreu korespondencën me mua, por jo me time shoqe dhe djemtë e mij. Ishte kjo si rezultat i një keqkuptimi të madh, nga një neglizhencë e redaktorëve të gazetës “Rilindja “ në Tiranë, z. Mehmet Kraja e Mehmet Gjata, për të cilin unë i shkrova atij gjëresisht në një letër. Gjithashtu baba mendonte, fillimisht, se unë isha i indoktrinuar me ideologjinë marksiste pasi kisha dhënë edhe mësim materializmi dialektik për disa vjet në universitet, krahas matematikës. Kjo ndodhi kur unë kisha nevojë të vilja sa më shumë kujtime të tij për kohën e luftës, si një dëshmitar okular i saj, për gjashtë vitet në vazhdim (1995-2000). Sidoqoftë, unë vijova t'i shkruaj babës gjithnjë dhe e kam konstatuar përmes kosovarëve që kanë jetuar pranë tij në Perth, si Rustem Qerimi, se ai i lexonte ato me interesim dhe ka reflektuar për qendrimin që mbajti. Në vitin 1998 shkova dhe e takova, me nismën time, në Muenchen, ku kalova me të dy ditë. Ndonëse nuk më shkroi sërish, pak kohë para se të vdiste, në janar 2001, Ademi më telefonoi dhe

të plotësoj të dhënat e tij biografike me shkrime, që janë botuar paskëtaj në shtypin e Kosovës. Shpresoj të jap diçka të re dhe me interes për lexuesin, ndonëse jam plotësisht i vetëdijshëm se, për mungesë qasjeje në arkivat ende të bllokuara nga ish regjimi jugosllav, biografia e Adem Gllavicës ende nuk mund të jetë kënaqshëm e plotë.

U jam mirënjohës autoriteteve vendore e qendrore në Lipjan e Prishtinë, që miratuan emrin e shkollës si edhe drejtorisë së Shkollës së Mesme Teknike, përkatësisht z. Hajrush Stublla dhe skulptorit Hysen Bytyçi, që bënë të mundur vendosjen e bustit të Ademit në oborrin e shkollës në vitin 2004.

Z. Hysen Bytyçi në shtëpinë e nënës sime, bashkë me bustin.

më kërkoi të shkoja ta mirrja në Perth, pasi donte të vdiste në Shqipëri, te unë, gjë që nuk munda ta bëj, për mungesë vize.

Me z. Hajrush Stublla dhe një fshatar nga Çellopeku

Me ministrin Rexhep Osmani, zbulojmë bustin e Ademit.

Në letrat e babës jepen ngjarjet dhe personazhet, sikurse i ka menduar dhe përjetuar ai vetë. Në fakt, Ademi këmbëngulte gjatë që të mos i botoja fare kujtimet e tij, sepse disa familiarëve të bashkëluftëtarëve mund të mos u vinte mirë. Kam pasur edhe sugjerime nga miq të mij në Kosovë që të bëja cenzurime, gjë që e kam bërë në shumë raste. Por unë mendova, se është më mirë t'i paraqes të pandryshuara tregimet e babës, pa mëtuar për vërtetësinë e tyre. Kështu kanë bërë edhe autorë të tjerë, madje edhe historianë, që, në ndonjë rast, e kanë paraqitur Adem Gllavicën në pozitë jo të lakmueshme.¹⁾ Lexuesi të gjykojë vetë dhe historianët t'i ballafaqojnë faktet me të tjera që ata kanë qëmtuar nga burime të ndryshme.

Rruga “Adem Gllavica “ Prishtinë. Një rrugë tjetër në Lipjan, mban gjithashtu emrin e Adem Gllavicës

1) Shih veprën “Mulla Idriz Gjilani” të z. Muhamet Pirraku, f.160-167.

U lutem të gjithëve, që mund të kenë të dhëna të reja për Adem Gllavicën, ose kanë vërejtje për ato që ai shkruan, të m'i dërgojnë mua në adresën : Bardhyl Selimi, rr Fortuzi 9/1/3 Tiranë 1016, ose me email: bselimi@gmail.com; tel. 00355682580758.

Unë në oborrin e shtëpisë së Shemsi Reçicës në Gllavicë, 2013

Ju falemnderit që më parë! Me shumë respekt, Bardhyli

1.

Jetëshkrimi i shkurtër

Adem Selimi (Gllavica) ka lindur në fshatin Gllavicë të komunës së Lipjanit më 14 shtator 1916.

Gjatë një vizite në Gllavicë, verë 2000,, majtas shtëpia ku kam lindur unë, prapa trualli i shtëpisë së Adem Gllavicës.

Ai ishte fëmijë i vetëm i Hasanit dhe i Fatimes. I ati u vra gjatë Luftës së Parë Botërore, diku në Maqedoni¹⁾, kur Ademi

1) Sipas disa shënimeve të prof. Muhamet Shatrit, ka mundësi që edhe Hasani, i jati i Ademit, të jetë mobilizuar ushtar nga forcat austro - hungareze në ushtrinë turke, aleate, që vepronte atë kohë në Kosovë

ishte 9 muajsh, ndërsa Fatimja, u detyrua, pas disa vitesh, të kthehej në gjini, duke e lënë të birin në familjen e axhës së tij, Hysenit, që kishte 7 djem e dy vajza, ndër ta edhe Selimin dhe Beqirin, që kanë vdekur në Muenchen, Gjermani. Shkollën fillore Ademi e kreu në fshatin Llukagji, ndërsa të mesmen në Shkup, në “Medresenë e Madhe të Kral Aleksandrit “. Studimet e larta i vijoi në Zagreb, në Fakultetin e Agronomisë, ku u laurua në vitin 1943¹⁾.

Gjatë periudhës 1941 - 1944 ai shërbeu disa muaj si nënprefekt në Ferizaj, pastaj si mësimdhënës në “Normalen “ e Prishtinës, si drejtor i “Fermës Bujqësore “ në Fushë - Kosovë, si Inspektor për Bujqësinë në Komunën e Prishtinës.

Adem Gllavica në librin e z. Tahir Z. Berisha, redaktuar nga z. Zenun Rexhepi

Pas krijimit të Lidhjes së Dytë të Prizrenit, në vjeshtë 1943, Ademi u zotua në Lëvizjen për mbrojtjen e kufijvë etnikë të Kosovës, si kryetar i “Komitetit të Rinisë Nacionaliste” e më pas,

1) Sikurse dëshmon vetë Ademi, kjo shtyrje e laurimit ndodhi, nga që në vitin 1941 Ademi u emërua nënprefekt në Ferizaj në kuadër të vendosjes së administratës shqiptare edhe atje.

në vjeshtë të 1944, si komandant i “Shtabit Epror për Mbrojtjen e Kosovës”.

Në verë të vitit 1944, Ademi u martua me mësuesen Vezire Gjeraku, nga Sllatina e Madhe e Prishtinës, e rritur dhe e arsimuar në Tiranë, me të cilën pati një djalë, Bardhylin, në fund të gushtit 1945.

Pas hyrjes së forcave komuniste në Prishtinë, Ademi e vijoi luftën e Rezistencës në mal, së bashku me mijëra bashkëluftëtarë të tjerë, deri në vjeshtë 1945, kur u muar vendimi për ta lëshuar Kosovën dhe për të dalë, me luftë, në Greqi.¹⁾ Në këtë vend, atë dhe intelektualë të tjerë, si Ibrahim Kelmendi²⁾, Luan Gashi³⁾ etj, e mbajtën në kampet politike deri në vitin 1950- 1951.

1) “Vendimin për të kaluar në Greqi e morëm në mbledhjen në malin Presedel të Anamoravës. Për këtë zhvendosje ishin të gjitha grupet, duke përfshirë edhe ato de Adem Gllavicës dhe Hysen Tërpezës. Këtu u mor qendrim si do veprohej më tej në luftën kundër sllavokomunizmit, sepse armiku ynë ishte forcuar dukshëm. Morëm disa informata se Greqia po i pranon njerëzit që kërcënohen nga komunizmi jugosllav, sidomos shqiptarët. Na u desh të lëviznim me shumë mjeshtri që të mos binim në pritë të brigadave komuniste, të cilat kishin urdhër për të na likuiduar, për të na shkatërruar, ose për të penguar daljen tonë jashtë shtetit, sepse në këtë mënyrë do ta kuptonte bota se çfarë po ndodh në këtë vend, maltrajtimet kundër shqiptarëve në Kosovë, Maqedoni e vise të tjera shqiptare. Me 21 shtator 1945, i lamë malet e Presedelit dhe u futëm në malet e Karadakut. Aty medituam dhe pritëm të takohemi me grupet e tjera të shokëve tanë si ai i Hasan Kabashit dhe Hysen Tërpezës, por, për fat të keq, në atë kohë kishin dalë tri brigada komuniste, që na i kishin zënë rrugët, ata nuk la linin shteg askund. Jemi detyrue me pritë pesë ditë....” (nga letrat e Ademit)

2) Ibrahim Kelmendi lindi më 16.04.1916, në Preshevë në një familje me traditë atdhetarizmi dhe arsimi. Shkollën fillore e kreu në Preshevë, kurse në vitin 1938 e mbaroi Medresenë e Madhe në Shkup. Studimet e historisë i filloi në Universitetin e Beogradit, i vazhdoi në Peruxha të Italisë, ku për shkak të veprimtarisë antifashiste u përjashtua dhe u detyrua t’i përfundojë në Zagreb. Pas diplomimit, në nëntor të vitit 1942, u punësua në gjimnazin “Sami Frashëri” të Prishtinës si profesor i historisë, ku pas një kohe emërohet zëvendës drejtor i gjimnazit dhe drejtor i Internatit të nxënësve.

3) Ai lindi në Elbasan me 15 shtator 1923, në një familje me traditë të hershme patriotike. Ishte djali i patriotit e mësuesit të madh të shkollës shqipe, historianit dhe gjeografit Ahmet Gashi. Mësimet e para i kreu në qytetin e lindjes dhe më pas përfundoi Gjimnazin e Tiranës, që në atë kohë ishte një vatrë e shquar e edukimit patriotik për të rinjtë shqiptarë. Me pushtimin e Shqipërisë nga Italia Fashiste, i frymëzuar nga tradita familjare si dhe nga mësuesit e vet, edhe nga këto figura të shquara të nacionalizmës shqiptare, Luani u rreshtua menjëherë me të rinjtë nacionalistë të Tiranës duke marrë pjesë në demonstratat e para për të rrëmbyer armët për liri si dhe në veprimtari të tjera antifashiste.

Foto e vitit 1948 në Greqi, dërguar nga z. Feti Shaipi.

Pastaj Ademi kaloi në Gjermaninë Perëndimore. Në pamundësi, për t'u ribashkuar më bashkëshorten, (e cila kish mundur të kalonte me të birin në Tiranë, kish shërbyer në arsim në fshatrat e Tiranës dhe të Krujës, ishte arrestuar nga regjimi enverist dhe mbajtur gati një vit në burg pa prova, pastaj rimartuar me një arsimtar tiranas), ai mori udhën e mërgimit në Australi, ku krijoi një familje të re.

Vezirja me Bardhylin në fshatin Kashar të Tiranës, 1947

Pas dy vitesh qëndrimi në një kamp emigrantësh atje, në Bonegilla (1952-1954),

Bonegilla, Australi, skulpturë për kampet e emigrantëve, duken edhe kapanonet

Ademi arriti të punësohet si specialist në fushat e linit të Ballaratit (1955-1961) dhe më vonë në një institut shkencor për pemëtarinë në Tatura të shtetit Victoria, ku edhe doli në pension (1984).

Ballarat, Victoria, Australia

Tatura, Victoria, Australia

Në Kosovë ai nuk mundi të kthehet asnjëherë. Ndërsa në Shqipëri erdhi dy herë, në shtator 1991 dhe gusht 1994. Me këtë rast, i shoqëruar nga i biri dhe e reja, Ademi shkoi edhe në Shkup te të afërmit: Skënder, Agim e Avdulla Kongjeli dhe Dalip e Hashim Reçica, ku u takua edhe me kushërinjtë e ardhur posaçërisht për të nga Kosova, me Rakipin, Shaipin, Qamilin.

Ademi në shtëpinë time, 14 shtator 1991

Ademi duke biseduar me një kushëri të sime shoqeje, z. Zekri Çarkaxhia, 1994

*Në verë të 1994, në Shkup, në shtëpinë e kushërinjëve Kongjeli
Që nga viti 1998, Ademi pati probleme serioze me shëndetin. Gjatë krizës së Kosovës,
u takua me të ikurit kosovarë dhe mërgimtarë në Perth si dhe me gazetarë shqiptarë.*

*Ademi me bashkëatdhetarë nga
Kosova, në Perth, 1999.*

*Me vëllezërit Avni e Veli Bigliqi (në
Gjermani).*

Adem Gllavica është dekoruar nga presidenti i Shqipërisë, Sali Berisha¹⁾ dhe presidentja e Kosovës, znj. Artifete Jahjaga²⁾.

Artifete Jahjaga

Është diçka vërtet e rrallë: bashkë me tim atë, është dekoruar edhe nëna ime, Vezire Gjeraku, si nga presidenti i Shqipërisë, ashtu edhe nga presidentja e Kosovës.

Dekorata nga presidentja e Kosovës

1) Dekret i datës 11 prill 1994, nr. 811, me ane të të cilit presidenti i atëhershëm, Sali Berisha, ka dekoruar arsimtarët që hapën ose shërbyen në shkolla shqipe në Shqipëri Veriore e Lindore, jashtë kufijve politikë të vitit 1913 të Shtetit Shqiptar në vitet 1941-1944.

2) Me rastin e 100-vjetorit të Pavarësisë së Shqipërisë, me “Urdhërin e Lirisë” për kontributin e tij të lartë për lirinë e Kosovës.

Z. Shukri Buja dorëzon dekoratat për Ademin dhe Veziren, 2012

Ademi ndërroi jetë më 4 shkurt 2001, pa mundur të vinte dot sërish në Shqipëri e Kosovë. Hiri i trupit të tij të djegur ruhet sot në një varrezë në Muenchen.

Para kremimit, Perth, Australi, shkurt 2001

Takimi i parë me babën

Ishte muaji qershor 1990. Në Itali zhvillohej atëkohë kampionati botëror i futbollit dhe kishte një gjallëri dhe entuziazëm të jashtëzakonshëm. Në bazë të një ftese bërë nga tezja ime, Mevlude Gjeraku (Viola), që banonte në Romë, sigurova vizën italiane. Një vit më parë ftesa e ardhur nga dr. Selimi prej Munihu (Gjermani) nuk dha rezultat. Madje ajo do jetë depozituar diku në dosjen time në arshivat e Sigurimit të Shtetit. E them këtë se, në vitin 1994, Ademi më tha se, 30 vjet më parë, kishin qënë në Australi dy të dërguar nga Shqipëria dhe e kishte takuar babën. Midis të tjerash ata i kishin thënë babës: “vijmë nga Beqir Balluku, i cili të çon të fala. Djalin e ke mirë, ta kemi ruajtë!” “Sipas babës ky ishte një sinjal që i biri ishte nën kontroll dhe veprimtaria e Ademit do përcaktonte qëndrimin e shtetit shqiptar ndaj të birit, pra një kërcënim i hapur.

Tiranë, fillim vere 1990.

Nejse, këtë rradhë situata politike kishte ndryshuar. Shteti kishte nisur lëshimin e pasaportave për qytetarët dhe kishte lejuar një lëvizje më të lirë të shtetasve jashtë shtetit. Sigurisht ende, të paktën deri në rrëzimin e monumentit të diktatorit në shkurt 1991, gjithçka ishte nën kontrollin e rreptë të Sigurimit dhe Partisë së Punës.

Ime shoqe siguroi me anë të një pacienti të saj, atëkohë, punonjës në Ministrinë tonë të Jashtëme, që të vinte me mua edhe djali i vogël, Indriti, atëkohë 11 vjeç, me qëllim që të vizitohej te një specialist për një sëmundje zorrësh (lambia intestinale).

Udhëtimi vajti pa probleme. Unë, në fakt kisha shumë emocione. Kisha dalë jashtë shtetit, si “pionjer i dalluar” në verën e vitit 1959. Kjo kishte ndodhur kur ende nuk njihesha publikisht si djalë i “reaksionarit nacionalist “ Atëkohë qëndruam në Çekoslovakia, rreth 40 ditë dhe u kënaqëm. Që atëherë, nuk kisha patur rast, as më çonte ndokush jashtë, përkundrazi, kisha kaluar përveç disa vjet punë në fabrikën e tullave edhe 15 vjet të tjera mësues i thjeshtë në fshatrat e Tiranës, vetëm e vetëm se isha djalë i Adem Selimit!

Në aeroportin e Romës na priti tezja bashkë me të birin, Edin. U sistemua në shtëpinë e tezes, e cila me gjithë varfërinë e vet, u përpoq të na priste disi. Tezes, më parë, i kishim thënë se nuk do kishte shpenzime, pasi ne vinim të takonim babën dhe ky i fundit do paguante për gjithçka, sikurse edhe ndodhi vërtet.

Nuk vonoi dhe baba telefonoi nga Munihu. Ende ai nuk besonte se i biri, më në fund, kishte dalë nga “rrethimi i hekurt “. Kur u bind, më tha se “nesër në mëngjes jam në Romë, dil e më prit në stacionin e trenit! “.

Të nesërmen dola më herët te stacioni i trenit, që të orientohesha disi, mbasi s’kisha qënë më parë në Romë. Atje pyeta se në cilën platformë ndalon treni nga Munihu. Më thanë se vjen në platformën 12. Prita aty, por në orën e caktuar, aty nuk erdhi treni nga Munihu por një tren tjetër, më duket nga Beogradi.

U shqetësova, se po humbja kohën kot, ndërkohë baba mbase më kërkonte diku tjetër. Por dy gjermanë që edhe ata po prisnin aty, morën vesh se ishte ndërruar platforma në çastet e fundit, pra treni nga Munihi vinte në platformën nr 7.

Shkova me vrap atje, por të gjithë pasagjerët kishin zbritur dhe ishin larguar tashmë. Vetëm një burrë i vjetër, i gjatë, me dy çanta të rënda në të dy krahët po ecte ngadalë duke kqyrur majtas e djathtas. E pikasa që ishte im atë, ashtu shtatlartë, i bëshëm, zeshkan, i qeshur. Edhe ai më kuptoi menjëherë dhe më tha “Luli! “ (kështu më thërrasin që në fëmëni mua). U përqaftova me shumë mall, ai gati sa nuk qante, ndërsa unë përpqesha t’ja pakësoja emocionet. Ia mora dy çantat dhe e ftova të vazhdonim rrugën për në dalje të stacionit. Por ai e mori sërish njëren çantë, nga që nuk donte kurrësesi ta konsideronin plak.. Afër stacionit ishte një hotel ku baba pyeti në se ka ndonjë vend të lirë, por nuk kishte. I thashë, “eja të shkojmë në shtëpinë e tezes, e më vonë interesohemi për hotel! “. Ashtu bëmë. Morëm autobuzin e linjës dhe mbërritëm në shtëpinë e tezes.

Vijoi një bisedë e këndëshme ku gjatë tërë kohës baba më vështronte me adhurim. Kishte plot 45 vjet pa më parë, që kur pat ardhë natën, i armatours bashkë me disa bashkëlufëtare, që nga Vërhica në Gllavicë për të më parë, një natë pasi kisha lindur. Fliste e fliste pa papushim dhe unë vetëm e dëgjoja. Që të dy

Me babën në Romë

■
ende nuk i besonim syve tanë, sepse ngjante si një film. Kurrë s'e kisha menduar, se me të gjithë ato që hoqëm gjatë regjimit të egër totalitar, një ditë do ta shihja sërish babën tim të vërtetë. Tetë vjet më parë pat vdekur, ende i ri, babai që më rriti, i cili, gjithësesi kishte zëvendësuar te unë babain dhe që interesohesh për mua kudo. Pas vdekjes së tij ndjehesha vërtet jetim, sikurse edhe vëllezërit dhe motra tjetër. Tani më dukesh sikur papritmas më kishin dhuruar diçka të madhe në një botë tjetër, jo në atë që kisha përjetuar 45 vjet.

Sidoqoftë, e mblodha veten, duke menduar që baba kishte udhëtuar gjithë natën dhe ishte tejet i lodhur, sidomos për moshën e tij. Prandaj e ftova të shtrihet e të pushojë pak. Pasi hëngrëm drekë, dolëm të kërkonim ndonjë hotel aty pranë. Gjetëm një hotel mesatar dhe ndenjëm aty tre ditë.

Ademi me nipin, Indrit, në shtëpinë e tezes Mevlude, Romë, qershor 1991

Djali i vogël, Indriti, flente te tezja por rrinte me ne tërë ditën. Shëtisim, bisedonim, përsëri baba fliste më shumë, tregonte e tregonte për jetën e tij, për njerëzit me të cilët kishte jetuar, punuar, koresponduar. Nuk lodhej së foluri. Sigurisht, kjo ishte jashtë

mundësive të tija fizike. Prandaj e zu një grip që po e mundonte. Më tha se do ishte mirë ta linim hotelin e të shkonim bashkërisht në Munih, ku i kishte kushtet e jetesës më të mira. Mandej mund të kalonim dy javë në Austri, ku të shlodheshim bashkërisht. Kishte biseduar për këtë edhe me konsullin austriak.

Natyrisht, ai nuk e kuptonte që për ne, shqiptarët, lëvizjet e lira ishin ende një tabu, që ne duhet të pyesnim e të merrnim leje, të siguronim vizën përkatëse etj. I thashë se do shkoj të pyes në ambasadën shqiptare. Ashtu bëra. Pyeta, atje më thanë, se s'ka asnjë problem (po frynte era e liberalizimit të jetës, në Tiranë njerëzit po përgatiteshin t'i mësynin ambasadat, gjë që ndodhi dy javë më pas). I thashë babës që s'ka problem nga ambasada. Atëhere blemë biletat dhe u nisëm një mëngjes herët me trenin Romë - Munih. Udhëtimi ishte tepër i këndshëm, sidomos për mua që shkoja në atë rrugë për herë të parë. Pjesa veriore e Italisë është më e zhvilluara, sidomos kur i afroresh kufirit austriak. Por në kufi, në Brenner, na ndali polici austriak dhe kërkoi vizën gjermane në pasaportën time, e cila, natyrisht mungonte. Baba i foli gjermanisht, i tregoi që isha djali i tij, që unë s'e kisha parë 45 vjet, për arsyet që diheshin, por austriaku nuk pranoi. Rregullat janë rregulla!

Në "Termini" të Romës

E kuptova situatën dhe e luta babën që të vijonte rrugën e të shlodhej në shtëpinë ku banonte në Munih. Ne do ktheheshim sërish në Romë e do përpiqeshim të merrnim vizën gjermane. Ashtu bëmë, duke u ndarë me babën shumë të pikëlluar që na la vetëm dhe s'mundi të rrinte më gjatë me ne.

Udhëtova bashkë me djalin tërë natën për në Romë, ku na priste sërish një diell i këndëshëm si në Tiranë, në krahasim me shiun e vazhdueshëm dhe freskinë e zonës malore të Brenerit! Kërkuam ambasadën gjermane dhe të nesërmen u paraqita atje së bashku me tezen. Por nëpunësja e atyshme kurrësesi nuk pranoi të na jipte vizë: duhet të paraqiteshim në ambasadën gjermane në Tiranë! Rregullat janë rregulla!

Në Romë, pranë apartamentit të tezes Mevi

Ato nëpunësa nuk e kuptonin se ç'do të thosh kjo për ne shqiptarët atë kohë, por pjesërisht edhe sot, që Shqipëria është hapur ndaj botës, por bota është mbyllur ndaj Shqipërisë!¹⁾ I tregova babës

1) Këto shënime janë hedhur përpara dhjetë vitesh, kur ende nuk ishte bërë liberalizimi i vizave për ne,

në telefon për këtë, dhe ai erdhi sërish pas një jave. Qëndroi vetëm atë ditë dhe u kthye me shpresën se një ditë do vijë vetë në Shqipëri!

Dhe vërtet, një vit më vonë, në shtator 1991, kur në Shqipëri ishte vendosur tanimë pluralizmi dhe vendin e qeveriste një koalicion socialisto - demokrat që s'e pati jetën të gjatë, kur pat ardhë edhe James Bajker - i, ish sekretari i shtetit amerikan, baba zbriti në Rinas së bashku me një mikeshë gjermane, zonjën Brunk. E marr me mend guximin që ka treguar duke ardhë në Shqipëri, kur dihet se si i trajtonte Shqipëria zyrtare, deri një vit më parë, nacionalistët e përkushtuar si ai! Fatmirësisht, asgjë e keqe nuk ndodhi.

2.

Tregime për jetën nga vetë Ademi

(Nga korespondenca me të)

“Kur daja e rimartoi nonën”¹⁾

“Ishte viti 1916. Ballkani ndodheshe në rrëmujë, dmth s’diheshe se kush po pin e kush po paguen. Trupat bullgare hulumtojshin nëpër Kosovë. Në vjeshtën e 1917 kalun nëpër Gllavicë. Simbas kallzimit të nonës, ushtarët bullgarë ishin aq të uritur sa qi bukët e papjekura i nxerrshin nga çerepi. I bastisnin gjithë shtëpijat dhe, kur nona nuk kishte se ç’ka me ju dhanë, ja merrshin foshnjën (mua) një vjeçare, gjoja për ta mbytur. Nona, nga friga, nxjerr nga gjoksi sahatin e babës (baba ishte dikund në Maqedoni në ushtrinë turke) e ja ep një oficeri bullgar. Ky u kënaq me sahatin, dhe ja dorzунë nonës djalin dhe e lanë shtëpinë.

Nga kjo ngjarje, unë kuptoj se kam lindun në vitin 1916 në muajin shtator - në kohën e korrjes të kolomboqit - në këtë muej në Kosovë bëhet korrja e kolomboqit. Sipas profesorit të historisë Milosh Rakiq, ky ishte nga Prishtina dhe ka qënë kujdestar i klasës time plot tetë vjet, populli shqiptar kosovar është i vetmi popull në botë që e ka rujtë emnin e Christophore Colombus - zbuluesit të Amerikës në bimën kolomboq që dmth boca e Kolombos.

1) Letër e dates 21 nëntor 1989, në origjinal thuhet “e shiti”.

Unë kam jetue me nonën, e cila e kishte edhe nonën e vet (gjyshen time) pranë, në shtëpinë tonë në Gllavicë, deri më 1921, kur erdhi daja nga Pleshina - 3 km afër Ferizajit - e na mori. Në Gllavicë, përveç shtëpisë e rrethueme me një pemishte - kumbulla e dardha, kishim edhe 3 ara¹⁾, të cilat i punojshin agallarët, neve na epshin gjysmën e prodhimit, kështu ne hajshim vetëm bukë

1) Sipas një letre të babës (datë 23 shtator 1996), origjinalin e të cilës e kam në ruajtje, tokat e tij kanë këtë vendndodhje në Gllavicë:

Ara e parë fillon te vorrezat e Gllavicës e mbaron afër katundit Marevc. Ara e dytë ndodhet në rrugën kalësore Gllavicë - Marevc, ajo fillon te kroni e mbaron në rrugën Ferizaj - Prishtinë, afër shpijave të malazezëve. Ara e tretë është një livadh në Rubovc, rreth lumit Sitnicë. Sipas të thënave, arat tani i punon një djalë i Rasim Reçicës (vdekur), djalë i Haxhi Reçicës (vdekur). Këto toka ky i paska blemë nga Nezir Reçica (vdekur) që ka pasë dy djem, Hysenin (vdekur) dhe Hasimin (edhe ky i vdekur më vonë). Interesant është qysh i ka shitë Neziri këto toka që s'janë pronë e tij, por vetëm mbase në ruajtje prej tij. (Hasimi ka thënë se ai e ka paguar porezin tash sa vjet për to - paret ia ka dhënë gjithnjë vetë Ademi nga Australia). Baba thotë se ai ka edhe një tokë - pemishte të trashëguar nga nana në katundin Pleshinë - Manastircë. Ajo është një pemishte e madhe ku në mes ecën një vijë uji dimër e verë; ngjitur me pemishten është një cep mali. Këtë pemishte e ëma e Ademit e pat trashëguar nga i jati i saj, Islam Magjera, që ka vdekur, po ashtu ka vdekur edhe i vëllai i Islamit - Ukë Magjera dhe djali i Ukës, Qazim Magjera. Sikurse më tha Nebi Reçica, tokat e Ademit janë "miraz" dmth toka jetimi, që s'duhet të preken. Edhe kushërinjtë e tjerë mund ta bënin atë që bëri Neziri, por s'do kishin bërë hajr. Hyseni dhe Hasimi ia kanë shitur këto toka pa të drejtë Monit, e të tjerëve në Gllavicë. Më paret e shitjes kanë pasë ndërtuar një vile trekatëshe në Ferizaj, që më vonë e kanë shitur dhe i kanë ndarë paret bashkë. Veç të tjerash, Hyseni ka blerë një apartament në Prishtinë dhe Hasimi ka paguar privatizimin e apartamentit të tij në Shkup.

Unë i shkrova një letër Shaip Bytyçit, me 29 gusht 2002, duke iu lutur, që si person drejtues i departamentit për planifikim e urbanizim në Lipjan, të më tregonte me dokumenta se kush i ka këto toka sot në Gllavicë.

Ai më dërgoi kopjet e dokumenteve kadastrale që dëshmojnë se këto toka me sipërfaqe të përgjithshme (6388+2396+25852) = **34 636 m²**, i kanë sot tre familje në Gllavicë.

Arat e fshatit Gllavicë

të ngrut (gruni) kurse tërë katundi hajshin ma së shumti, bukë kolomboqi.

Shkum te daja në Pleshinë, një katund shumë i vogël, por i begatshëm me frute e pyje. Aty nona kishte edhe trollin - pemishten që e kish trashëgue nga baba i saj, Islam Magjera. Drithi na vike çdo vit rregullisht nga Gllavica e frute nga pemishta e Pleshinës, u shitshin në pazar e kështu jetojshim mjaft mirë. Unë, gjatë ditës, i rujsa lopët e dajës a në mramet merrsha mësim nga Kurani te daja Emin.

Fshati Pleshinë

Mrena 3 vjetësh kam ba 3 herë hatme - do me thonë Kuranin e kam përshku tej e tej. Ditën, tue rujt lopët, u takojsha me djelmt e kolonistave malazezë të cilët m'i tregojshin librat e tyre që i përdorshin në shkollë e unë dëshirojsa që një ditë të mësoj gjona të tilla si ata e jo vetëm Kuranin. Mbas tre vjetësh, te daja u

keqsue puna se daja Qazim e rafke nonën e unë nuk e disha pse po e rrafë, e nona nuk më kallëzonte asnjherë.

Daja, si qi dukeshe, donte nonën ta shesë, dmth ta martojë e të marrë 50 pare nga ai burrë që donte ta merrte për grue. Nona nuk pranonte një martesë të dytë, se e dinte, po ta bënte një gjë të tillë, do ta humbasë djalin

Fshati Gllavicë

(mua), prandaj duronte rrahjen e dajës Qazim. Unë, hala, nuk e dijsa se ku qëndron çështja, e një ditë i thash nonës të ikum nga dajat e të kthehem në shtëpinë tonë në Gllavicë.

Ajo, nuk tha gjë mbi këtë propozimin tim, por një natë, mbasi u terrue, biro, më tha, sonde, mbasi dajet të bin me fjetë, ne do të ikum për Ferizaj (3 km) ku do të marrim trenin e do të shkojmë në Gllavicë. U gëzova shumë, i murëm ca plaçka që kishim dhe e lamë shtëpinë e dajës.

Në rrugët e fshatit Gllavicë, me kushërinjtë Rakip dhe Taife Reçica, verë 2000

Pleshina, nga ana e Ferizajit, është e rrethume me një pyll gllinjash - një lloj dru pishe. Gllinjat shtriheshin vetëm një km, mbasandaj dilte fusha deri në Ferizaj. Unë, me të hymë nëpër gllinja, fillova me u frigue - tutë - dhe ja fillova të qaj me dënësë, nona u përpoq me më qetësue, por unë ja fillova britjes e kërkojsha nga nona që të kthehemi në shtëpi të dajës. Kështu, para se filloj zbardhja e dritës, u kthjem, u futëm në dhomën tonë e kështu nuk mori vesh askush për tentimin tonë të ikjes.

Filloi prap rrafja e nonës, si ma parë, e një ditë erdhi djali i madh - Bislimi, i agjës, më thirri mua e më tha: te ne në Gllavicë - Llukagji po hapet një shkollë fillore. për herën e parë (1925) e kështu ty e Zeqen, një nga djemt e agjës (Zeqa ka vdek para 4 vjetësh në Izmir) ju kemi shënue që të frekventoni shkollën. Para dite do t'ju mëson dhaskali e mbas dite hoxha.

Me burra të vjetër të fshatit tim, Gllavicë, pas vitit 2000

Mua ky propozim më pëlqeu shumë mirë, e pyeta nonën çka të bëj, ajo filloi me qajtë se atë ditë qi unë do të niseshe për në Gllavicë, at ditë nona ishte shit e do të niseshe për në Shkup.

Unë hala nuk disha gja për një gja të till, por nga entuziasmi që kisha për shkollë, u nisa me Balin (Bislimin). Përnjher unë e Zega fillum shkollën, së bashku me 5 djem të Gllavicës. Mbas një jave më mori malli për nonën dhe kërkova nga agja që të shkojmë në Pleshinë. Agja thonte një tjetër dit, e jo sot, por gruja e agjës, nona e Zeqës, një dit më tha:

- Nona jote është grue e keqe, ajo është shkue në Shkup te një burrë tjetër e ty nuk të don ma.

U bana dhe, e s'ja kam ndal të qajtmë për 10 dit rresht. Por, u dhash mbas mësimëve e, javash javash, fillova me harrue nonën. Në Gllavicë kishim një shtëpi dajash e nona kishte ardhë në Gllavicë me shpresë që me më takue. Mua, aba - gruja e agjës, më bonte petlla e më epke ca peshkeshe të bukra që të mos ta takoj nonën, kështu kjo grue më bëni që ta urrej nonën. Gjatë pesë vjetëve shkollë në Llukagji, nona ka ardhë nga Shkupi në Gllavicë ma shumë se 10 herë, por unë s'dojsha me ndigjue më për të se mendojsha se nona më tradhtoi mua.

Edhe në Shkup ku shkova, për 6 vjet rrjesht nona vinte me pajton - fjakër - para shkollës, e unë nuk dilsha për ta takue. Dy vjetët e fundit të shkollës, 1936 - 1937, më erdhën mendt, m'u hoq inati, urrejtja që kisha për nonën, shkova e takova, por ishte shumë vonë, ajo e shkreta, kishte marrë veremin e ishte në vdekje e sipër.

Nona, ishte një grue e bukur, me shtat të madh - zeshkane (unë i kam nga nonës se krejt antarët e 4 familjeve të agjallarëve ishin bjondë - flokëbardhë - vetëm unë flokzezë, prandaj krejt më thirrshin - "galç " -

Shkupi i vjetër

Tash kur e takova, nuk ishte ma ajo nona që e njifsha unë, më tha, - biro, unë po vdes, por që të takova, zhigu yt m'u hjekë e do të vdes e qetë.

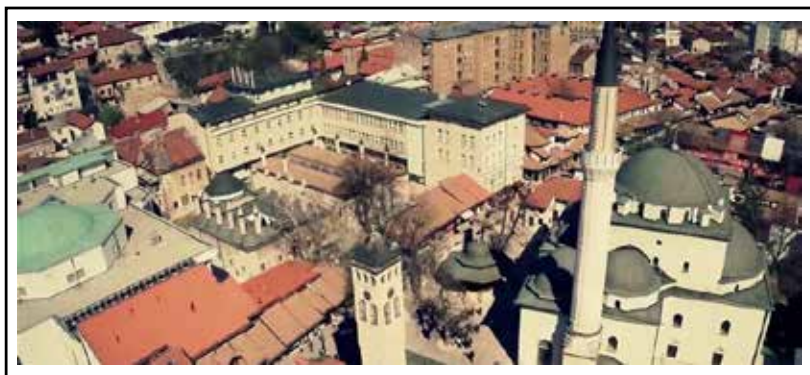
Më 1938 shkova në Zagreb, e mora lajmin nga daja Ramadan se nona vdiq. Nona kish një motër prej babe në Shkup - kjo kishte vetëm një djalë - Ramadanin - ky ishte i martuem por fëmijë s'kishte - Dmth këtij i ka humbë fara. Dajën Ramadan e kam vizitue rregullisht gjatë 8 vjet studimesh në Shkup. Ky kishte një berberhane e puna i ecte shumë mirë.

Luli tash të tregova diçka që s'e din askush.

Përqafime Baba"

Tregim - Medreseja 1 ¹⁾

Vjeshta 1931, unë kishëm bërë lutjen për t'u pranue në “*Husref Begova Medresa* “ në Sarajevë. Kalun tre muej e s'kisha përgjigje. Bëna ankim në nënprefekturën e Ferizajit, sekretari i nënprefektit i bëni një telefon Sarajevës, mori përgjigje se ajo shkollë pranon vetëm boshnjakë.

Hysef Begova Medrese, Sarajevë

Sekretari i nënprefektit më këshilloi që të shkoj në Shkup në Medresenë e Madhe të mbretit Aleksandër, ma pagujte edhe rrugën e kështu u paraqita te drejtori - Ahmet Mehmet Bashiq (nga Mostari). Ai më tha se kam ardh me vonesë me që shkolla ka fillue punën që 6 javë. I shpjegova arsyen.

Ai formoi një komision ekzamenues prej katër vetash: drejtori - çështje fetare, prof. Olenjin - histori e gjeografi, prof.

1) Letër e datës 8 dhjetor 1993

Bllagonadjezhdin - matematikë dhe Lapushina - serbokroatisht. Krejt mësimet i dhash me pesqe (nota më e lartë) Drejtori më dha tesha të reja se unë isha i veshun me tesha katundare, e kështu fillova.

Shkupi i vjetër

Mbas dy muejsh, u smuna - tifo barku - 3 muej në spital, as gjall as vdekun. Ma në fund, shpëtova dhe vitin e kreu krejt me pesa. U habitën profesorët se unë qindrova më shumë në spital se në shkollë. Në vitin e dytë u dogja. Unë me një shoqe që është sot në Sarajevë, bëmë banjo, ajo më tha: shuke zjarrin (me qymyr) mbasi të kreu banjon, aty ishte një kovë plot me ujë, mendova unë, por ajo ishte me petrolium. Isha krejt cullak e ja hudha zjarrit at kovën me petrol, u bë një eksplozion, unë u dogja që nga fyti deri në vesh - dmth u dogj lëkura e krejt gjoksit. U alarmue shkolla, nga eksplozioni, më morën në ambulancën e shkollës, erdhi drejtori, kur e pa se lëkura ishte djegë fare, çoi e solli dr. Samuello Amodaj - in, një çifut. Ai i tha drejtorit në gjermanisht që mos ta marr vesh

unë, është zor më shpëtue se është një djegie e tërë epidermës. Drejtori i tha, ky është nxënësi ma i mirë që kemi, e përpiqu ta shpëtojsh.. Shërimi zgjati 3 muej, por shpëtova, edhe janë shënjat e djegies në gjoks tim.

Shkupi, Ura mbi Vardar dhe kalaja

Prap vitin e dytë e kalova krejt me pesa. Në vitin e tretë më mori zora e verbët, u operova dhe 6 javë nuk frekventova mësimet, më dhimbte gjithnjë kryet, gjysa e kresë. më mjekonte dr. Zdravković, pa kurrëfarë suksesi. Shkova në spitalin e shtetit e u ankova. Nji mjek malazez, mbasi ja shpjegova simptomat, më tha eja se të shëronj unë. (dr Sekuliq). Shkova, më bëni një operacion mrena në hundë, e kështu u shërova. Viti i katërt ishte për t'u dhënë ekzami i semimaturës. Unë, me që i kisha të gjitha mësimet me 5, u lirova nga ekzami i semimaturës, e kështu shkova në lojrat olimpike në Sarajevë..

Në vitin e pestë (1935) më thirri drejtori dhe më tha: ti do të bëjsh tutorin jashtë shkollës natën nga ora 10 deri në ora 12. Janë dy gjykatës që kanë nga një djal, të cilët donë një tutor. Ata ty do të pagujnë nga 1000 dinarë në muej, dmth për dy djemt do

të marrish 2000 dinarë në muej. Teufillo Markoviq ishte gjykatës i rrethit të Shkupit, kurse Vladisavleviq ishte gjykatës i apelit. Njanin djalë e mësojsha në fizikë e kimi, ndërsa tjetrin të gjitha landët. Unë vetë isha një gradë më lartë se ata.

Me që mora lejen me lëvizje, natën erdha në kontakt me kryekonsullatën shqiptare, e cila ishte vetëm 150 m larg shkollës tonë.

Kështu u bëna spiun i papaguem, ata më afroshin pare, unë nuk i merrsha se s'kisha nevojë (merrsha 2000 dinarë në muej). Rroga e një profesori fillestar ishte 800 dinarë. Detyra e ime ishte me ardh në kontakt me oficerin e nënoficerin kosovarë në ushtrinë jugosllave, si edhe me deputetët kosovarë në Beograd, si për shëmbull me Iljaz Agushin, Sherif Vocën, Mustafa Dërgutin, Ram Bllacën etj.

Si edhe me Hafiz Sherif Gafur Langun (dibran) - kryetar i Ulema Mexhllisit për Maqedoni, Kosovë, Mal të Zi dhe Sanxhak. Po ashtu, me shpërnda libra shqip nëpër Kosovë dhe me bë çmos e me nalue emigrimin e kosovarëve në Turki.

Sherif Langu, 1877-1956

E bëjsha një listë të gjith atyne që dojshin me emigrue e ja epsha konsullit, ky me onën e konsullit turk i ndalonte se Turkija merrke gjoja ata që dinë turqishten, kurse asnjë kosovar nuk e dinte at gjuhë. Deputetët kosovarë, si Sherif Voca¹⁾, që kishin guxim me folë në Parlamentin Jugosllav e me thonë se ne shqiptarët dum Jugosllavinë e nuk dum me shkue në Turki, i paguente Shqipnia. (Sherif Voca ka marrë vetëm për

1) Vrarë tradhëtisht më 13 prill 1941

nji fjalim të shkurtë, 10 000 dinarë). Takimet i bëjsha natën, ma së shumti në vorezat franceze, në Shkupin e vjetër, ose shpesh herë në stacionin e ferovisë, ose në shtëpinë e Rexhep Stablevsky - t që ishte dragoman i konsullatës dhe banonte në rrugën Carica Milica 71, në Shkupin e vjetër.

Shkup: Vorrezat franceze

Kryekonsull ishte Sermet Xhaxhuli¹⁾, sekretar Çomora, tergjuman Rexhep Stableva, edhe një shofer. Konsulli kishte një djalë - Melin, ky bonte mësim me korespondencë në Tiranë, por mësimet matematike i merrte privatisht nga prof. Ivan Podgorni.

Pra këtë punë e kam bërë pa u hetuar 4 vjet rresht, po të kapesha do të më vrisnin. Hafiz Gafur Langu më thoshte, se në Dibër i thonë një fjalë “Hudhe gurin në livadh e hiqe dorën”. Kurr s’e

1) Sheremet Xhuxhuli, diplomat shqiptar në Shkup, nga Korça, tepër inteligjent, laurue në Stamboll. Krahas Rauf Ficos ndihmoi për ngritjen politike të popullit shqiptar të Kosovës. (marrë nga libri “Ditar” i Avdulla Musliut, Ferizaj 2016, f.16)

harroj këshillën e tij. Po kët patriot e kanë dënue me 20 vjet burg. Unë mendojsha se e kanë vra, por Zejnullah Ballanca¹⁾ më tha se është kalbë në burg ashtu si dhe Qazim Bllaca.

Qazim Bllaca (1915-2005)

*Enveri, biro, si që po shoh,
ka dënue patriota kosovarë e jo
kriminela.*

*Unë fitova respektin e
besimin e konsullit (spion i
papaguem) e si rrjedhim, më
1938, më tha konsulli ta bëjë një
listë të maturantave kosovarë,
që don me studjue në Jugosllavi,
Francë, Itali, Gjermani, Austri
e gjetkë e Shqipnia u paguen
bursën të cilën ti do t'ja u
shpërndajsh. Kështu, më 1938 u
shpërndava bursën e Shqipnisë
12 vetave - 7 në Zagreb, 4 në
Belgrad e 1 në Pragë. Nga këta*

*bursista, ca janë hala gjallë në Kosovë, prandaj ti kët tregim maje
vetëm për vedi, se njerzija mund të dëmtohen si për shëmbull Idriz
Ajeti.*

*Më 1939 isha në udhëtim e sipër Zagreb - Belgrad - Shkup,
ku shkojsha me marrë bursën, kur Italia u fut në Shqipni.*

Gëzuar Motin e Ri. “

1) Shok i babës, profesor në universitetin e Tiranës, ka vdekë me 2013 (shënim i imi)

Po e vazhdoj hiqajen në lidhje me Shkupin.

Medreseja 2¹⁾

“Në Shkup ishte, 700 metra larg medreses, Uçiteljka shkolla - shkolla normale, që prodhonte mësues, pothuaj për gjithë Maqedoninë, Kosovën, Sanxhakun e Malin e Zi. Kishte 500 e kusur studenta - femna e mashkuj, të cilët ishin të ndam me gardh, megjithatë, do femna mbetën me barrë e u ba skandal.

Studentat jetojshin në internat, ku pagujshin shumë pare për mbajtjen e tyre - dmth studjojshin vetëm djemt e pasanikëve. 99 % studentat ishin serbë, shumë pak maqedonas, ishin vetëm 3 shqiptarë: Sejfullah Myftiu nga Gjilani, - vëllau i tij ishte me ne në Medrese, Jahja Fusha²⁾, i biri i deputetit të Podujevës dhe ishte një vajzë e bejlerve të Pejës.

Sejfullahi e kjo vajza e Pejës u dashunun e u detyrun ta braktisin shkollën, u martun e ikën në Turki, ku e vazhdun shkollën, se që të dy e dijshin turqishten - deri sa dij unë, jonë hala gjallë. Në shkollë meti vetëm Jahja Fusha.

6 muej para plasjes se luftës, unë, nga Zagrebi, i dërgova një kartvizit Jahjas ku ia urojsha festat e Bajramit. Jahja ishte në lëvizjen tonë nacional - çlirimtare. Në kartvizit ishin të shtypun - Adem Selimoviq - kandidat inxhinier - Zagreb - Ferizoviq. Kalun tre muej, nuk mora përgjigje dhe harrova që i kam shkruar.

Nji dit, më thirrë në zyrë ing. Gjalski - regjistri i Fakultetit e më tha:

- Gospodine Selimoviq, - “ teshko onome ko govori i pishe albanski “ - kuku ai njeri që flet e shkruen shqip!.

U habita fare e i thash, pse?

1) Letër e datës 17 dhjetor 1993

2) Jahja Fusha lindi më 27 dhjetor të vitit 1919 në Podujevë, Kosovë ishte i dërguar i krahinës së Llapit në Lidhjen e Dytë të Prizrenit.

■
- Tha - ko ke në Shkup?

I thash - kam dajët e shumë shokë e miq, se aty e kam bërë shkollën.

- E di, tha, po ko ke në Uçiteljska Shkolla? Ti para 3 muajsh, tha, i ke dërgue me postë një kartvizit Jahja Fushës dhe i ke shkruar në gjuhën shqipe.

- Thash po, ç'ka ka ndodhë?

- Drejtori i shkollës, Gjorgjeviq, e ka hapë letrën - Jahja nuk din gjë se letrën nuk ja kanë dhanë, e drejtori i ka shkruar naçalnikut - nënprefektit në Ferizaj - Ureshavac, që ti të arrestohesh se je antijugosllavije, me që ke shkruar shqip dhe ja ke ndërruar emnin qytetit Uroshevac në Ferizoviq - këtu shifet se ti anon për Shqipëri. Komuna e Babushit e ka lajmëruar nënprefektin se ti ndodhesh në Zagreb e kështu policia e Zagrebit po kërkon nga Fakulteti që të shpjegohesh, pse e ke bërë një gjë të tillë. Ti duhet të epish një deklaratë neve mbi këtë çështje e na e lajmërojmë policinë.

Masi e pa se unë isha në mendim e sipër, më tha, a ma len ti mua që unë të përgjigjem në emnin tënd e ti eja nesër, e, nëse të pëlqen përgjigjeja, firmo, e ja dërgojmë policisë.

- Po, thash, me gjithë qejf.

Ja se si u përgjigj inxhinier Gjalski:

- “ Piksëpari, drejtori i Uçitelska Shkola - Gjorgjeviçi, ka thënë konstitucionin Jugosllav, i cili konstitucion garanton që posta duhet t'i dorzohet përkatësit, drejtori le që e ka hapë postën e huaj, gjë që është një akt kriminal simbas konstitucionit jugosllav, por ky nuk ja ka dhanë të zotit fare - kështu Gjorgjeviçi duhet të jap shpjegime para gjyqit për këtë punë. Aty ku thotë drejtori se unë kam shkruar shqip, konstitucioni jugosllav lejon të shkruhen e të folen të gjitha gjuhët në territorin jugosllav, prandaj unë, s'kam bërë asnjë krim që kam shkruar shqip. Sa i përket ndërrimit të emrit të qytetit Uroshevac në Ferizoviq e që këtu shifet politika e imë se anoj për Shqipëri, këtë emër Ferizoviq ja kanë dhënë bullgarët, pra unë nuk jam bullgar, por shqiptar. “

E lexova, përgjigjeja më pëlqeu dhe e firmova.

Ing. Gjalski, ahere më këshilloi që unë, për një kohë, duhet të largohem nga Zagrebi, se tha, policija mund të kap në shtëpi ose në rrugë, e kështu unë përnjiher e lash Zagrebin, shkova në Hrvatsko Zagorje në katundin e lindjes së Titos - Kumrovec. Qindrova atje 6 javë, duke qënë gjithnjë në lidhje me Ing. Gjalskin.

Hrvatsko Zagorje

Pëllciti lufta e u ktheva në Zagreb e vetë i shtati u nisum për Kosovë, masi komanda gjermane na i dha lejet që të shkojmë nëpër Belgrad - Shkup e Kosovë. Kur erdhëm në Kosovë, s'kishte as ushtri gjermane, as ushtri italjane. Ushtria italjane kishte ardhë deri në Prizeren e nuk kishte urdhën me ecë ma tutje, ushtria gjermane kishte ardh deri në Mitrovicë, e jo ma tutje - ishte një marrveshje në mes politikës gjermane e italjane për sa i përket çështjes së okupimit të Kosovës.

Administrata serbe nuk funksionojke me gjithë që nëpunësat serb qindrojshin në zyra, kështu qe një paralizim i plotë në Kosovë. Ne, një grup studentash, shkum në Mitrovicë te Xhaferr Deva - ky

■
kishte lidhje me komandën gjermane në Nish e kështu, me dekret të komandës gjermane në Nish u emnum 7 nënprefekta, në Ferizaj unë, në Gjilan, Prishtinë, Vuçiternë, Gllaboder, Podujevë e Pejë.

Në Ferizaj përnjiher mora në dorzim nga naçalniku serb zyrën e arkivës sekrete, ku e gjeta dosjen time në lidhje me paditjen që më bojke drejtori Gjorgjeviq: Aty ishte edhe përgjigjeja e ing. Gjalskit që e bëni në emnin tim si dhe shumë gjëra të tjera. Gjeta edhe një dosje të shqiptarëve të rrethit të cilët ishin regjistruar si spiuna te naçalniku. Është shumë interesant, po këta spiuna qenë të parët që erdhën me më urue detyrën e nënprefektit që mora. Kurr nuk ju kam thanë se ju vetë ishit spiuna, por i kam injorue, kur më vishin në zyrë.

Mbas 3 muejsh unë me 84 studenta, murëm rrugën për në Itali - Perugia, ku qindruem 3 muej, mbasi u këthyemë na doli bursa e Shqipnisë dhe shkum të gjith në Zagreb, se universiteti i Belgradit u mbyll për pesë vjet. ”

Ademi në Perugia, i dyti poshtë, nga e djathta

Praktikat mesimore¹⁾

“Më 1939 kalova 3 muej në oborrin mbretëror të Krajl Nikollës në Tivar (Bar).

Pamje nga Tivari

Frekventimi i lekcioneve nuk ishte i detyruem për studentët, por ushtrimet laboratorike si edhe puna praktike ishin detyrim. Në lektionin e parë të Pedologjisë (shkenca tokësore) Prof. Graçanin tha:

- sikur që ju nuk keni nevojë me i frekventue lekcionet e mija, por po ju thom haptas, çdokush që nuk i frekventon lekcionet e mija, s'ka shpresë që i kalon provimet e mija në pedologji.

Shumica e studentëve nuk ja vunë veshin këtij paralajmërimi, unë e mora seriozisht kët paralajmërim dhe të gjitha lekcionet e tij i frekventojsa rregullisht.

Para se të shkojshim në provime, u dukëke me bë një tezë - dezertacion - kjo tezë t'u caktonte nga vetë profesor Graçanini, mua që isha i vetmi student në klasën time (161 studenta) nga Jugu, ma dha kët tezë “ Mekanička obrada zemlje u Makedoniji “. Kët gja e studjova mirë e mirë qysh nga Gjevgjelija, Manastiri, Ohri, Kërçova, Gostivari, Tetova, Shkupi, Shtip - i, Kavadari, Kumanova e Presheva. Bëna 3 muej dit për kët dizertacion e

1) Letër vjeshtë 1993

■
përpilova 84 faqe. Ja dhash profesorit, mbasi e shqyrtoi mirë e mirë, ai më tha:

- e ke bërë shumë mirë!

e kështu fitova titullin kandidat inxhinier. Unë u kënaqa shumë se landa pedologji ishte shumë e vështirë dhe shumë pak studenta e kalojshin. Nji shok i imi - malazez, ka ra 4 herë në dizertacion, çdo vit i ipte nji tezë tjetër. Teza e fundit i kish ra “ Analiza kimike e gurve dhe dheut në rrethin e Cetinjës “.

Unë në vitin e parë e gjeta Gjorgje Samarxhinë në vitin e katërt të studimeve dhe nuk kishte dhanë asnji provim. Tani, me që mora titullin kandidat inxhinier, m’u dukke me bërë edhe 3 muej punë praktike në ndonji institut agrar. Mua më dërgoi prof. Graçanini në Tivar - aty ishin dy institute, nji institut i agrumeve (limona, portokala, mandarina e ulla) që u kryesonte nga nji kroat, dhe nji shkollë e ultë bujqësore që u kryesonte nga nji malazez. Shkresat nga universiteti i kishte marrë qysh me kohë drejtori i shkollës se po vjen kandidati inxhinier Adem Selimoviq. Ky më priti shumë mirë, por, si që u kuptue, e kishte kujtue se jam boshnjak. Në muhabet e sipër, më pyeti

- Ku ke lindur në Bosnje? I thash:

- Unë kam lindur në Ferizoviq.

- Ku asht, tha, ky Ferizoviqi, i thash:

- Ky qytet quhet edhe Uroshevac. Ai tha:

- “pa tamo su svi arnauti “ - aty janë krejt shqiptarë (para lufte, shqiptarët e Kosovës janë quejtë gjithnji arnauti - kurse ata të Shqipnisë - albanci.) Po, ti, tha, je arnaut,

- po, i thashë.

- Pse, tha, erdhe në Tivar e nuk ke kërkuar me shkue në Kosovë, si për shëmbull në Pejë? I thash,

- unë nuk jam pyetur se ku dua të shkoj.

- Mirë, tha, po ti do të flejsh në barakë me studenta dhe do të hajsh gjellën po me studenta.

- Mirë, i thashë.

Gjella e studentave ishte shumë e dobët, e kuzhinierja, një gjermane e Banatit, më tha, -

- pse ti me studenta? Inxhinierët si ti, që vijnë nga Zagrebi ose Beligradi e kanë kuzhinën me profesora dhe flejnë në pallatin mbretënor në dhoma shumë luksoze. Nejse, tha, Hilde - kështu quhesh kuzhinierja, ti më paguan mua 2 dinarë e unë të bëj ty pallaçinkën, petlla në fërtere të mushuna me marmelladë, mish ose djathë.

- Po, i thash. e kështu kaloi java e parë.

Në javën e dytë erdhi Gjorgje Samarxhiqi dhe u habit, se nuk e dike se unë jam aty.

- Si po shkon?

I tregova.

- Ç'ka, tha, ne me profesora e jo me studenta, eja ti me mua të shkojmë te drejtori.

Shkumë, drejtori u bë dhe.

- Qysh, tha Gjorgje, ti e ke dërgue Ademin me studenta vetëm pse është arnaut, unë, tha Gjorgje, ty do të raportoj në Cetinje te drejtori i përgjithshëm (Gjorgje e kishte një motër që punonte në Kryeministri në Belgrad, e kjo motra ishte e lidhur ngusht me drejtorin e përgjithshëm në Cetinje - kjo motra e mante Gjorgjen në studime - 1000 dinarë në muaj).

Drejtori i shkollës i tha Gjorgjes,

- jo pse është arnaut, se dhe unë vetë jam arnaut nga Kuçi, baba e nona, tha, folin shqip, unë nuk e di shqipen, që i vogël kam shkue në Çekosllovakia, por është bërë një gabim për Ademin.

Plazhi i Tivarit

*M'u drejtue mua e më tha,
- të më falish të lutem, merri plaçkat e eja në pallat,
e kështu me Gjorgjen kemi kalue 3 muej të bukra në Tivar.
Tivari i Ri në atë kohë ishte i Italisë, Tivari i Vjetër ishte krejtësisht
shqiptar; kurse pallati mbretnor ishte në buzë të detit, nja 3 km
larg Tivarit të Vjetër. Unë bëra shumë miq në Tivarin e Vjetër, se
shkojsha të premtën me u fal në xhami, dhe Tivashet vishin dita
ditës për vizit te unë.*

*Oborri mbretnor është i rrethuem me një park të
shkëlqyeshëm. Javën tjetër erdhi drejtori i përgjithshëm me
familje në pushime dhe i tha Miles - drejtorit të shkollës: - “Këta
dy studentat e Zagrebit kanë pasë mësim të vështira në Zagreb,
prandaj leji ti këta të bëjnë banjo deti e dielli e mos i shti me
punue.*

Kështu ndodhi, bëmë një pushim që s'harrohet kurrë.

Ç'ka ndodhi më Gjorgjen në vitin tjetër: ai ishte me një
vajzë tue shetitë në kopshtin botanik (ky kopsht ndodhet te
stacioni kryesor ferovial dhe pranë Hotelit ma të madh të Zagrebit
- Esplanada e shtrihet deri në kampusin e studentave). Nji natë ma
parë, dikush e kish hedhë një bombë në kampus, në të nesërmen
tre policë - ustashë, e kontrollojnë kopshtin botanik dhe e gjejnë
Gjorgjen me këtë vajzën. Kush je ti, tek je. Gjorgjen e marrin si
serb dhe e vrasin në vend. Asaj vajzës i kanë thonë që të mos ta
hapë këtë vrasje se edhe e vrasin. Ajo, mbas një jave, erdhi e më
tregoi, unë këtë ngjarje s'e kam hap, motrës së tij i kam shkruar se
Gjorgjeja e ka lëshue Zagrebin, ku ka shku nuk e di. Këtë shoq s'e
harroj kurr - taksirat. “

Nënprefekt dhe martesë ime¹⁾

Unë, kur e lashë Zagrebin, pasi plasi lufta, u ktheva në Kosovë me pa se çka po ndodhë atje.

Mendova se Universiteti do të mbyllet, por universiteti kishte vazhduar veprimet si para lufte. U emnova nënprefekt në Ferizaj ku qindrova 3 muajt, mbasandaj shkova në Itali për një kurs të gjuhës italiane. Kur u ktheva nga Italia, vendosa me i vazhduar studimet, doli bursa dhe ne, një grup studentash, me vapor nga Durrësi - Dubrovnik arrijtëm në Split. Nga aty me tren në Zagreb.

Ferizaj i vjetër, pazari dhe qendra me kishën dhe xhaminë

Gjatë largimit tim prej 6 muajsh, viti im kishte krye stërvitjet laboratorike e kështu mua m'u desh me pritë një vit deri vitin tjetër me i bërë stërvitjet e pomologjisë me studentat e vitit mbrapa meje. Për këtë arsye, në vend që me laurue në frur 1942, unë laurova një vit më vonë, më 1943.

U nisëm për Kosovë me tren nëpër Itali: Më që para kishim, qindruem në Venezia, Padova, Bologna e Romë 3 javë. Vaporin për Durrës e morëm në Brindisi. Lundrimi u bënte vetëm natën

1) Letër e datës 16 dhjetor 1993

se nëndetset armike i fundosshin vaporët. Atë natë, në vapor, një studente korçare që studjonte në Bologna, kur e mori vesh se jam nga Kosova, më pyeti:

- “Kjo Kosova, a është qytet i madh ? “

- I thash, zojushë, Kosova është gjysma e Shqipnisë, ka 25 qytete!

Ajo u habit e u turpnue. Kjo tregonte se çfarë edukate kombëtare kishte rinija e Shqipnisë.

Erdhëm në Tiranë, ku ishin dy ministra kosovarë - Iljaz Agushi, ministër i Botores dhe Nexhip Basha - ministër i Agrar - Pyjores. Djali i Nexhip Bashës, Nexhdet Basha, lauroi me mue në inxhinierinë pyjore e kështu unë dhe Nexhdeti u emruem përnjiher në Pejë në degën përkatëse.

Iljaz Agushi donte që unë të jem në Prishtinë prandaj urdhnoi që unë të shkoj në Prishtinë e të pres emnimin e dytë për atë vend.

Në Prishtinë ishin dy veta në inspektorinë agrare, Dr. Niko Qafzezi e Myzafer Kallajxhiu, unë i treti; 6 javë nuk punova, deri sa erdhi emnimi zyrtar, por rrogën e merrsha nga Peja.

Iljaz Agushi, ministër dhe zëvendës-kryeministër 1941 - 1943, vrarë nga komunistët më 27 tetor 1943

Prishtina e vjetër¹⁾

Në Prishtinë ishin dy mësuese nga Ferizaj, çikat e miqve të mij - Kel Lora - Nica e Gjina si edhe një vajzë nga Prizereni - Viktori Lluka.

Një ditë më vjen Nica e më thotë:

- “Baci Adem, këtu kemi një mësuese nga Tirana dhe kjo ka dëshirë me u njoft me ty”.

- Po, i thom, po ku të takohemi?

- Në shtëpinë time, tha.

E kështu u njoftëm e fillim takime të rregullta. Dajës Hysen²⁾ i kishin thanë se mbesa jote po shoqnohet me një shka dmth me një shqiptar orthodoks, e kështu Hyseni filloi me na vëzhgue. Vezireja banonte te Hyseni.

Hyseni ishte në Jugosllavinë e vjetër xhandar e ishte një njeri shumë i egër. Një ditë vjen Vezireja nga shkolla në Bashki se aty e kishim lanë takimin e ky mbrapa saj. Kur na u afrue afër, se ne shkojshim në financë, unë e ndala e i thash:

Vezirja, Prishtinë, 1943

1) Fotot janë marrë nga libri i Sanie Gashit “Prishtina e fëmijërisë time”

2) Daja i Vezires, Hysen Gashi (shënim i imi - Bardhyli)

- Pse ti na ndjek neve?
 - Kjo, tha, është mbesa ime,
 - Ani i thashë, kjo është vajzë e rritur e ecë me ko të donë.
 - Jo, tha, me shkien!
 - Kush është shka, i thash.
 - Tha - ti.
 - Unë jam shqiptar musliman si ti - bir kosovar e nuk due që ti të vish mbrapa.

Atëhere ai i uli fjalët e kështu pushoi të ndjekmit.

Nejse, ne caktuem ditën e martesës dhe drejtori i Shkollës Normale na e la në dispozicion sallën e madhe ku murën pjesë 400 veta. Komandanti i batalionit shqiptar, major Rexhep Gjilani na e la në dispozicion Jeep - in e tij e kështu u bë një dasëm për t'u mbajt mend.

Në Shqipni në shumë qytete kishin hy komunistat edhe mrena në Tiranë u bënë luftë. Po thuj se tërë rinia e Shqipnisë ishin regjimentue me komunistat. Para se u martuem, bëra hetime për Veziren dhe më thanë se është aktive në lëvizjen komuniste.¹⁾

Megjithkëtë, unë vendosa të martohem se ndjeksha parimet e Vlladika Njegoshit qi hot në "Gorski Vijenac ": " Nezna zhena koje kakve vjere, stotinuće promjeniti vjera, da ugodi shto srcen drago ". Përkthimi i lirë është " Gruja për të plotsue dëshirat e zemrës së saj, i ndërron njiqind fe (kombësi) ".

Me të vërtet, kështu ndodhi, se kjo doli në mal bashkë me mua."

1) Në fakt, nana nuk ka qenë asnjëherë e organizuar politikisht. Madje shoqet e saja të Institutit Femnor "Nana Mbretereshë ", përshirë edhe ato që më vonë fituan pozita të larta në Parti dhe Push-tet, nuk e afronin atë, si kosovare.. Por në Prishtinë, në pranverë 1943, Vezirja bashkë me kolegen, Agllai Plaku, ajo mbajti flamurin kombëtar në një demonstratë patriotike kundër fashistave italianë. Për t'i shpëtuar pëndjekjes, ajo u strehua përkohësisht në shtëpinë e Fetah Sedllarit, sekretar i prefekturës së Prishtinës. Pikërisht në demonstratë, thotë, më pas, nëna, Ademi më pikasi, me sa duket, i pëlqeu edhe guximi im.

***Gurbeti*¹⁾**

Po vazhdoj kallzimet e ngjarjeve në jetën e gurbetit.

Me të mbërritun në Gjermani, në qershor 1951, me rrogën e parë që mora , bana një pako me gjëra të ndryshme e ja dërgova Tafës në Varese, që ky ta përcjelli për Tiranë. Tafa m'u përgjigj shpejt me këto fjalë : Adem i dashur, tash due ta epi një lajm të trishtueshëm si për ty , ashtu edhe për mue- paketi asht adresue në emën të Vezires. Vezirja, gruaja jote e motra ime e dashur është rimartue nën rrethana shumë të këqija. Ti, në se don me riadresue pakon në emën të djalit, unë ja dërgoj përnjiher. Ky lajm më pikëlloi shumë. I shkruajta Tafës, nise pakon në emën të Lulit dhe kërkova shpjegime të hollësishme si ka ndodhë puna. Mbas ca kohe, mora lajme si nga Naziqeja, ashtu edhe nga vetë Vezirja. Atëhere , vendosa se jetë për mue në Evropë s'ka ma, prandaj mora hapet përnjiher me u emigrue sa ma larg Evropës-në Australi.

Dokumenta të shkollës nuk kisha (dy kopje të diplomës që kisha m'i vodhën në Greqi) Origjinalin ia kisha dhënë Vezires që ta merrte me vedi në Shqipni- kjo nga friga e ka lonë diplomën në Prizeren ku ndodhet edhe sot). Bona një kurs shoferllëku dhe mora lejen e ngasjes të automobilit. I shkruajta një letër inxhinier Gjalskit-regjistarit të Fakultetit që, në se ka mundësi, të ma dërgon kopjen e fundit që mban Fakulteti në arkivë, me që kam vendosë me emigrue në Australi ose Kanada, se diploma origjinale e dy kopje që kisha, më humbën gjatë kohës së luftës.

I thashë se jam Adem Selimi, i lindur në Ferizaj-Albanija dhe kam laurue në frur 1942. A do të jetë gjallë Gjalski, a do të jetë hala në detyrë si regjistar ose në pension, nuk e dijsa se kishin kalue afër 10 vjet mbas laurimit tim, por letrën ja drejtova personalisht Gjalskit se ishte mik i im dhe kisha shpresë se do

1) Letër e datës 6 janar 1994

të më ndihmon. Prita tre muej , nuk mora përgjigje- erdh koha me ikë dhe u nisa për në Australi me një vapor norvegjian “ Skaubryn”. Mbas 5 javësh arrijtëm në Melbourne. Aty na hypën në tren dhe na dërguen në kamp përqëndrimi Bonagilla- 350 km larg Melbourne, ku ishin 25 000 emigrantë të përqëndruem. Fjetja nëpër baraka- huts- ishte e mirë, haja e bollëkshme edhe ca pare xhepi na paguejshin në javë, banjo dielli e uji për mrekulli- aty është Hume Weir- një liqen artificial sa liqeni i Shkodrës, e kështu jeta ishte shumë e kënaqshme- çdo natë kishim kino në open air (jashtë në natyrë).

Një në 20 australianë kanë pasë lidhje me Bonegillën

Ishte kohë depresioni, papunësi e madhe, ne ishim nën kontratë 2 vjet me punue aty ku të dërgon shteti, në ferovi, pyje, miniera, etj. Një ditë na lajmëruen se ka një punë në ushtri- kush don vullnetarisht me shkue- 5 km larg kampit- Bandiana. Shkova dhe bëjshim fusha tenisi.

Një rreshter pytte se kush flet frëngjisht, dikush i tha për mue dhe ai më sjelli te majori. Ky më majti në zyrë se donte të stërviste gjuhën franceze që e kishte mësue në luftën e parë botërore në Francë. Kështu , 2 muej ditë merrsha rrogën badihava.

Një ditë dëgjova thirjen e emrit tim në kamp: calling Mr Selimi, poziva se gospodin Selimi (drejtues i barakës time ishte një major serb). Shkova në zyrë dhe ai më tha në serbisht: Nisam znao gospodine Selimi da si komunista- nuk e kam ditë që qënke komunist. I thashë , është kjo një tallje e jote, ai tha, ty po të shkruen Ambasada Jugosllave nga Camberra- u habita, ç’kam unë të bëj me Ambasadën-ma zgjati një letër rekomande dhe

mbasi e nënshkrueva, përnjiher e hapa, aty e pashë kopjen e diplomës time. E falenderova majorin dhe ika.

Ç'ka kishte ndodhë: si që duket inxhinier Gjalski paska qënë hala regjistrar i Fakultetit, ka nxjerr kopjen e fundit nga arkiva dhe ja ka dërgue Ministrisë së Punëve të Jashtëme në Belgrad që të ma dërgojnë në Munchen në adresën e Selimit.. Sekretari i konsullatës ka shkue në Neubiberg te Selimi e më ka kërkuë mue që të ma dorzon diplomën, Selimi i ka thonë se kam ikë për në Australi dhe ja ka dhanë adresën time në kamp. Kështu, mbas 6 muejsh e mora diplomën. Po ta dinte Ministria në Belgrad se Ferizaj është Uroshevac dhe unë jam kosovar e jo i Shqipnisë, nuk do ma dërgoshin kurrë. E kështu më shkruente Ambasada, në se Australia bënë pyetje pse kopja nuk është e vërtetueme nga Ministria e Arsimit në Kroaci, Ambasada është e autozizueme me bë një vërtetim të tillë.

Mbas një jave, më thirri drejtori i kampit për një Curriculum Vitae, të cilën e kisha dhënë në Gjermani. Kur i thash se jam laurue në shkencat agrare , tha se tërë emigrantët po thonë se janë doktora, inxhiniera, profesora, por dokumenta s'kanë. Unë i thashë, dokumenta kam, por dokumenti im s'ka vlerë se jam në kontratë për dy vjet me ba punë krahu .Ai tha, ma trego atë dokument. Ia dhashë, më tha eja nesër prap te unë. Shkova , e kishte përkthye në anglisht e më tha: Është një punë e hapët për ty në Lake Bollac- 380 km nga këtu-Flax Production Commitee, edhe grueja mund të punon në guzhinë, djali në shkollë, hajen e shtëpinë e keni falë dhe rrogën të mirë. E pranova aty për aty dhe u nisëm për në Lake Bollac, ku u pritëm shumë mirë. Ishtë çështja e prodhimit të Linit (Flax) kështu u vendosum për mrekulli.

3.

Tregime për luftën¹⁾

“Kryeministrit Rexhep Mitrovica si dhe ministri i punëve të brëndëshme Xhaferr Deva e lëshuen Tiranën e erdhën në Prishtinë ku u përkatitshin me ikë së bashku me trupat gjermane për Gjermani.

Rexhep Mitrovica me kolegët e qeverisë

Nji natë, Xhaferri bëni një mbledhje (afër 3000 veta) në shkollën normale ku i tha popullit se gjermanët po e lëshojnë

1) Nga një letër për mua, që nuk i lexohet data, 1993.

Shqipninë e Kosovën e ne, që jemi përzi në politikë duhet të tërhiqemi së bashku në Gjermani. Unë u ngreha dhe i thashë:

- “Zoti ministër, ne kemi vendosë me e mbrojtë Kosovën pa gjermanë, prandaj nuk do të ikum por do ta mbrojmë Kosovën!”

Në të nesërmen më erdhi një delegacion nga Prishtina, në fermën shtetërore se aty banojshim e më thanë:

- “Ty të kemi zgjedhun Kryetar të Rinisë për Mbrojtjen e Kosovës”.

Unë u thashë:

- Ju api përgjigjen nesër.

E thirri Vezirën e i tregova se si është puna. I thashë se lufta është e humbun se ne nuk mundemi ta përballojmë ushtrinë bullgare e cila na sulmonte me tankse nga Podujeva, Gjilani e Shkupi.

Aty u vendos fati ynë, po të thonte Vezirja, “jo, mos e merr këtë barrë mbi vedi!”, unë do të qindrojsha në shtëpi e sigurisht do të isha vra ma vonë se natyra ime nuk duronte padrejtësinë. Por Vezireja tha: “çdokush duhet të lufton për mbrojtjen e Kosovës “e kështu pranova e luftova e humba të gjitha ç’kisha: gruen, djalin, Kosovën Shtëpinë ma dogjën brigadat e Shefqet Peçit¹⁾, shyqyr Zotit shpëtova vetëm kryet.”

1) Brigada e Shaban Haxhisë

Partizanët e Shqipërisë¹⁾

*“Luftën e vazhduem edhe më 1945, me shpresë do të bëhet një skizëm (ndarje) në mes Shqipnisë dhe Jugosllavisë. Fatkeqësisht, ushtria e Shqipnisë vazhdojke me na luftue ma shumë se ajo e Jugosllavisë. **Ali Mitrovica (Shukrija)** si komisar i Kosovës²⁾, kërkoi që ne të malit të dërgojmë një delegatë në katundin Cërnillë e të shpjegohemi se ku është qëllimi i luftës sonë.*

Ali Shukriu

Hysen Tërpeza në Kosovë

Në atë konferencë merrshin pjesë, përveç neve të malit³⁾, edhe përfaqësitë e Qeverisë së Kosovës me në krye Ali Shukrinë si dhe një përfaqësi e ushtrisë së Shqipërisë e cila na lufton neve rreptësisht. Pyetjen që bëni Ali Shukrija pse luftojmë, ju përgjigjëm:

- ne luftojmë për bashkimin me Shqipërinë.

*Aliu: ne me Shqipninë jemi vllazën dhe kemi të njëjtin regjim qeveritar, **Tito e Enver Hoxha** janë të bashkuem dhe për popullin kosovar është njësoj Jugosllavi ose Shqipni.*

1) Letër e datës 21 dhjetor 1993

2) Ali Shukriu ka qenë figurë politike në Kosovë në periudhën kur kjo ishte një krahinë autonome e Jugosllavisë. Ka qenë kryeministër i Kosovës 1963-1967 dhe president i saj 1981-1982

3) Në këtë takim nuk ka marrë pjesë vetë Ademi dhe Luan Gashi, për arsye sigurie, por Hysen Tërpeza.

Ne: ne duem bashkimin me Shqipninë, duem të jemi të lidhur me Tiranën e jo me Belgradin, ne e duem Enverin e jo Titon!

Ali: Ju nuk po luftojki komunizmin ?!

- Jo, i thamë, ne jemi duke bërë një luftë nacional - çlirimtare.

Aliu: Ahere unë fjalën po ja epi kolonel Shefqet Peçi. -

Ky, bir i botës, u ngreh në kamë dhe nxorri revolen e na u kërcënue:

- Këto ç'ka thoni ju jon pallavra, se Tirana është Belgrad e Belgradi asht Tiranë, ju dorzohuni qysh tani këtu.

Për pak për të gri të gjithë në odë (30 njerz).

Aliu i tha kolonelit:

- Ne i dëgjuem fjalët e tyre e këta i dëgjuen fjalët tona, këta në besë kanë ardhë dhe në besë do të shkojnë.

Mbas kësaj konference, neve na u bërë e qartë se Shqipnia do të na lufton deri në fund, prandaj nuk do të jemi në gjëndje me i luftue dy shtete - Shqipninë dhe Jugosllavinë.

Kështu vendosëm me marrë rrugën për në Greqi ku hala në Athinë u bënë luftë civile.

Kemi ba një muej nga Podujeva në Ferizaj - Prizeren - Tetovë - Kërçovë e Resnje deri te kufini grek.

Shefqet Peçi në krah të Enver Hoxhës

Ademi ne Tirane, 1994

Në mes Ohrit e Resnjes kemi zonë rob tërë shtabin e një brigade të Shqipnisë që ishin me shumicë dibranë.

Ne Greqi na mori në dorë Kryqi i Kuq Englez (në Florinë) nga aty vajtëm në Volos, pas Volosit në Athinë, nga ku shkuem (dy mijë e kusur të ikun kosovarë e të Shqipnisë) në ishullin Syros.

Ishulli Syros

Nga refugjatët e Shqipnisë ishin Fiqiri Dine - ish kryeministër, kolonel Hysni Dema - ish komandant i xhandarmërisë shqiptare, kolonel Muharrem Bajraktari si dhe gjeneral Preng Previzi (gjeneral Preng Previzin e mbante ushtria greke në një hotel në Athinë).

Kol. Muharrem Bajraktari

Mbas Syros, u dërgum në ishullin Kretë ku u shpërndamë nëpër fshatra e qytete dhe pothuajse të gjithë zumë punë.

Një bataljon (komunist) i ushtrisë greke dezertoi dhe filloi me i sulmue grupet shqiptare nëpër katunde. Një natë u

sulmue në katundin Lerapetra një grup shqiptar me shumicë pejanë, ku u vranë 30 e kusur veta.

Lerapetra, Kretë

Ne bam demarshe në Kryqin e Kuq Ndërkombëtar në Gjenevë dhe, më në fund, qeverija dërgoi vapore në Iraklion e na mblodhi të gjithëve e na solli në kampin e përqëndrimit në Lavrion, afër Athinës.

Lavrion, Athinë

Më 1948 IRO (Organizata ndërkombëtare e refugjatëve) i regjistroi të gjithë shqiptarët dhe i transportoi në Itali; neve, si intelektualë ose oficerë e me nëpunësi të naltë në Shqipni na ndali qeverija greke, na la të lirë dhe na e preu një rrogë mujore prej gjysëm milion dhrahmish.

Ne nuk dojshim të jetojmë si parazitë, prandaj gjetëm punë, unë e Luan Gashi zumë punë në një garazh amerikan - Luani sekretar e unë magazinier (apothekarios), kurse prof. Ibrahim Kelmendi e Jup Binaku bojaxhinj në shërbimin amerikan.

Ibrahim Kelmendi, nga Presheva,

Luan Gashi nga Tirana- Prishtina

Komiteti “Shqipnija e Lirë “ krijoi një kompani shqiptare, Kjo kompani u vendos në Gjermani, në Wachterhof. Qëllimi ishte me i stërvit shqiptarët e me i dërgue kohë pas kohe në Shqipni. Unë e prof. Kelmendi u revoltuem dhe kërkuem që në asnjë mënyrë kosovarët nuk duhet të shkojnë në Shqipni.

Wachterhof

Kompania nën kryesinë e shqiptaro - amerikanit kapiten Mangeli, (apo Vangjeli - shënimi im B. S.) ishte e përbamë prej ushtarëve të tri partive - balliste, zogiste dhe agrare (Seit Kryeziu). Mbasi muerëm vesh se një kosovar - ballist po dërgohet në Shqipni, unë u shkrujta një letër ballistave kosovarë që të mos shkojnë dhe kështu u bë një revoltë në kompani.

Seid Kryeziu dhe luftëtarë nacionalistë, vëllezërit e tij Hasan e Gani si dhe Llazar Fundo

Një ditë, më 1950, më erdhi një amerikan - shofer në magazinë, dhe më tha se unë duhet të shkoj përnjëher me u takue me Ihsan Toptanin. I thash se unë jam në punë e pa lejen e drejtorit (një englez) nuk shkoj dot. Ai më tha se unë jam shefi yt e ti mos pyet askënd por shko te Ihsan Toptani.

Julian Amary dhe Dr. Ihsan Toptani, 1943.

Shkova, u takova, një burrë i pashëm e i kënaqshëm, më tha: juve ju ka thirrë Komiteti “Shqipnija e Lirë” dhe sonte, ti dhe prof. Kelmendi do të niseni për në Gjermani. -

Unë i thash, ne nuk kemi lidhje me atë Komitet - ne jemi kosovarë e nuk dom të

përzihemi në punë spiunazhe të Shqipnisë. Ai u habit për këtë qindres time, por më dha një këshillë që kurrë s'ja harroj:

- E vetmja rrugë për ju, tha, për të dalë nga Greqija është kjo, kur të dilni në Gjermani, atëhere thuji këto fjalë që m'i the mue.

E pranova, shkova, i thashë profesorit, mbas pak kohe erdhi po ai shoferi amerikan që më dërgojë te Toptani e na solli në aerodrom. Në të nesërmen u veshëm me uniforma ushtarake e filluem shërbimin. Kur u pa që ne prap se prap po i këshillojmë kosovarët që të mos shkojnë në Shqipni, na tha kapiten Mangeli, ne nuk mund të rrimë më në kompani - ikum e shkum në kampo gjermane.

Kur shkum me u regjistrua për në Amerikë, na thanë se ne në Amerikë nuk pranohemi, se ne jemi kundra politikës amerikane, e kështu vendosum për në Australi.

Deri në Napoli erdhëm me tren nëpër Austri, nga aty i hypum një vaporit të vjetër norvegjez - "Skaubryn " i cili me shumë prishje gjatë lundrimit, ma në fund, pas pesë javësh na solli në Melbourne, nga ku na dërgun në një kampo përqëndrimi, Bonegilla (350 km larg Melbourne) ku ishin 25 000 emigrantë të papunë. “

Po vazhdoj kallzimet e ngjarjeve të luftës.

Mulla Idrizi e Lufta e Gjilanit¹⁾

“Në marrim të 1943 gjermanët fillun me u tërhjekë nga Kosova. Deri sa ishin gjermanët në Kosovë, ne luftojshim e mrojshim Kosovën nga sulmet e ushtrisë bullgare. Bullgarët e sulmojshin Kosovën me tankse, aeroplane e mjete ma moderne luftarake. Kur gjermanët u tërhoqën, ne u detyruem t’i lëshojmë qytetet (Kaçanik, Gjilan, Ferizaj, Prishtinë, Vuçitern, Gllabader, Podujevë e Mitrovicë), se bullgarët u futën në këto qytete e mrapa bullgarëve u futshin partizanët e Titos, të cilët merrshin administratën në dorë në këto qytete.

Mulla Idriz Gjilani

Në qytetet e Prizerenit, Rahovecit, Suharekës, Gjakovës, Pejës, Istokut, mbas ikjes se gjermanëve u futën partizanët shqiptaro - serbë e malazezë të Fadil Hoxhës. Ne dulëm në male.

Ne të rretheve Ferizaj, Kaçanik e Gjilan, bamë një mbledhje në malet e Mirashit e vendosëm me i luftue bullgarët e partizanët e Titos e me ba një luftë nacional - çlirimtare për bashkimin me Shqipni.

Kishim shumë frigë se bullgarët do të masakrojnë popullin, ashtu siç bënë në Luftën e Parë Botërore, por kësaj radhe, bullgarët u sollën shumë mirë e nuk u përzien në çështje civile

1) Letër e datës 17 janar 1994

shqiptare, ata kishin urdhër vetëm me i hjekë gjermanët e asgjë tjetër.

Sa i përket Shqipnisë, ne ishim të sigurtë se Shqipnia do ta përkrahë luftën tonë për bashkimin me Shqipninë.

Këtu ishim gabuem, se Shqipnia dërgoi ushtrinë e saj e na vrau e na therri, tue na urdhëruë neve që të rrimë e të bashkëpunojmë me vllaznit jugosllavë. Ne një gja të tillë nuk e pranuem e kështu filluem luftën kundër Titos e Enver Hoxhës.

Në mbledhjen e Mirashit (afër 2000 veta), vendosëm që përnjiher të fillojmë aksionet.

Mulla Idrizi, një nga kryesorët e kësaj mbledhje, dha pëlqimin e tij, që përnjiher, të formohen çeta krahinore e të fillojnë aksionet kundër okupatorëve bullgarë e titoistë. Kështu, u shpërndamë e filluem aksionet kundër pushtetit, por kaluen 3 muaj e nga Mulla Idrizi nuk ndigjum gja.

Një natë, binte bora e parë, Mulla Idrizi kish dërgue 3 emisarë të armatosur nga katundi Marevc, me porosi që ta gjejnë Adem Gllavicën e t'ja dorëzojnë një copë letër. Këta emisarë kishin ecë gjithë ditën e pothuaj se gjithë natën, deri sa e gjetën Adem Gllavicën në katundin Plitkoviq.

Unë isha me 15 veta në odën e Rifat Babushit, ishte ora 11 e natës, binte borë e ne ndigjojshim krisma pushke e mitralozi nga ana e Gjilanit, kur këta tre emisarë u futën në odë e ma dhanë një copë letër. Ja se çfar shkruante Mulla Idrizi:

“Kam 600 veta, sonte në ora 12 të natës po e sulmoj e po e marr Gjilanin, për ndihmë s'kemi nevojë, por ju prejeni xhaden - rrugën e Ferizajit “, Mulla Idrizi.

Gjilani i vjetër

Ky thonte në ora 12 të mesnatës do të bëhet sulmi, por sulmi kishte fillue e qysh në ora 11, e kështu, ne përnjiher u ngrehum e muerrëm drejtimin e xhades Ferizaj - Gjilan. Në orën 3 mbas mesnate, dulëm në xhade e pamë një kerr me qe (kie), që shkonte nga Gjilani në Ferizaj. E pyetëm kerraxhinë se ç'ka ka në Gjilan, nuk dije gjë. U nisëm xhades për Gjilan, në ora 4 në mjes, pushoi krisma, pushka, mitralozi. I takuem 4 kalorës që vishin nga Gjilani, këta më thanë se Mulla Idrizi e ka sulmue Gjilanin, kanë hye deri te burgu i Gjilanit, i kanë çlirue të burgosurit e përnjiher janë bajtë - dmth kanë ikë. Kështu maroj afera e luftës së Gjilanit.

Mulla Idrizi ka ba një gabim trashanik, ai asht bazue në 600 veta që kishte, por s'kishte kurrëfarë organizimi, po të kishte një organizim të mirë, natyrisht do ta merrte jo vetëm Gjilanin por edhe tërë nënprefekturën e Gjilanit, por Mulla Idrizi, si fetar - fanatik që ishte, është bazue jo në organizim, por në parimet fetare, se Zoti i ndihmon besnikët fetarë e jo ata që nuk njohin fe as Zot, e kështu, Mulla Idrizi e humbi betejën, jo vetëm që humbi jetën e vet, por shkaktoi vrasjen e 300 e kusur gjilanasve.

Mulla Idrizi, pikturë

A ka marrë pjesë Mulla Idrizi në këto 4 orë luftë në Gjilan, nuk e di, por ajo ushtri e tij, është tërhjekë e shpërnda, e Mulla Idrizi vetë është ngujue në një mur në Marevc, ku mbas dy vjetësh, e kanë gjetë e kapë, marrun kambë e duersh, e kanë sjellë në Gjilan ku e kanë pushkatue.

Kështu e dishim ne, si mbas informatave që kishim, por Fadil Hoxha në “memoiret” e tij, thotë, se Mulla Idrizi ka vdekë në burgun e Gjilanit. Si rrjedhim i aksionit të Mulla Idrizit në Gjilan, janë mbledhë në dy ditët mbas luftës, 300 gjilanas dhe janë pushkatue në masë (en masse). Në mes këtyre të pushkatumve ishin edhe dy shokë të mij të shkollës: Esat Berisha - jurist¹⁾, djalë trim, shqiptar i kulluar, por gjithnjë u përpiqte që me komunistë të zgjidhen problemet diplomatikisht, Isak Sherifi sekretar i bashkisë së Gjilanit, edhe ky u vra në këtë grup prej 300 vetash. “

1) Esat Ymer Berisha, 1913-1944

Pak fjalë për¹⁾ Luftën e Ferizajit²⁾

“Mbasi ushtria bullgare u tërhoq prej Ferizajit, në Komitetin Qëndror ku bojshin pjesë Adem Gllavica, Hysen Tërpeza, Hamdi Mramori, Luan Gashi e Qazë Llukagjija, vendosëm që ta sulmojmë Ferizajin.

Ferizaj sot

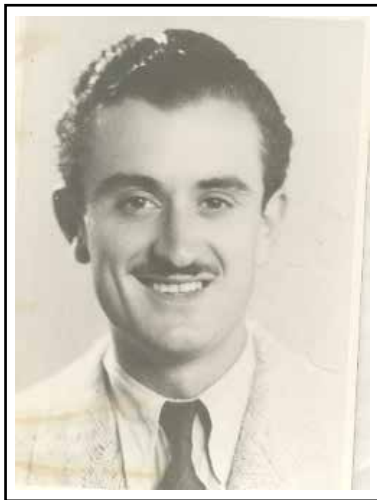
Kishim 300 ushtarë dhe, pasi të fillon lufta, kishim shpresë se do të na vinë në ndihëm edhe vullnetarë nga katundet e rrethit të Ferizajit. Dërguam Qazin që të lajmëron katundet Gllavicë, Marevc e Llukagji, se “sonte n’ora 6 në mrome po fillon sulmi “.

1) Letër e datës 19. 01. 1994

2) Duhet të vërej se autorë të tjerë, si i ndjeri Muhamet Pirraku, nuk kanë shkruar të vërtetën për këtë luftë. Ndër të tjera, z. Pirraku, në monografinë e tij për Mulla Idriz Gjilanin, thotë se Ademi nuk mori pjesë vetë në atë betejë por “u llogorue “ në konakun e një fshatari... Këtë ia kam thënë në sy vetë z. Pirraku në vitin 1998, kur ai e promovoi librin e mësipërm në Pallatin e Kulturës në Tiranë.

Hysen Tërpeza me njerzit e tij, filloi sulmin nga ona e Shkupit dhe ka luftu trimnisht deri në fund. Luan Gashi kishte Will Power (fuqi vullneti) e ka luftue me të vërtet si luan - asllan.

Muharrem Bani (Plitkoviqi) që sulmonte Ferizajin nga ona e Gjilanit, e ka lonë frontin dhe me 30 shokë të tij, ka ikë në drejtim të Gjilanit, në katundin Sojevë. I ka ndalue Musli Sojeva, tue u thanë se “është turp që të ikni deri sa shokët e juej po luftojnë”, e kështu katundarët e Sojevës e kanë çarmatosë kompaninë e Muharrem Banit.

Luan Gashi i ri

Jonuz Bajraktari (Rubovci) kishte detyrën me zonë xhaden e Prizerenit e me i pre telat e telefonit. Këtë detyrë Jonuzi e ka krye për mrekulli. Unë më Bahtir Dumnicën e Hamdi Mramorin e vllaznit Maçestena, nga katundi Prelez, kemi sulmue stacionin e xhandarmërisë dhe sokollanen ku ish një kompani me ushtarë dhe mbasi muerrem këto dy qendra, u nisëm luginës së ferrovisë e u futëm në qendër të Ferizajit te kisha e xhamia, ku kemi qindrue deri në ora 4 në mjes. Me që Muharrem Bani e la frontin e Gjilanit, ishte rreziku që ne, vetëm 20 veta, të rrethohemi, prandaj vendosëm të bahemi luginës së ferrovisë e të futemi në kazermat ushtarake, ku ishte vendosë Jonuz Bajraktari.

Hamdi Jashari, që hala ishte në Ferizaj si komandant xhandarmërie, ishte dërgue nga autoritetet e Ferizajit në Jezerc, që të mos na vinë Jezerci në ndihëm e kështu, ky bir i botës na e ka sabotue luftën, se mendonte se komunistat do ta ruajnë si komandant xhandarmërie gjithnjë në Ferizaj.

Në Prizeren ishte kapë e arrestue Ibrahim Lutfiu, prefekti i Mitrovicës. Ibrahim Lutfiu duhesh të sillet në Prishtinë ku e pritke plumbi në ballë. Një kapiten, një toger e një shofer e përcjellshin Ibrahimin me duer lidhë për Prishtinë. Kur vinë në Shtime, nga ku duheshe të vazhdojshin rrugën për Prishtinë, ju del kryetari i bashkisë, e ju thotë: shoku kapiten, telefoni në Ferizaj është pre qysh mramë dhe pushkë e mitraloz, krisma, po ndigjohet gjithë natën, duket se Ferizaj është sulmue nga kaçakët e malit.

Kapiteni, nga kurioziteti a nga egjeli që kishte ardhur, e urdhëron shoferin që të shkojnë në Ferizaj. Kur afrohen afër kazermës ushtarake, kapiteni e shef se rruga është zonë nga njerz me plisa të bardhë. I thot shoferit ta javashit kerrin, por t'i jep gaz në qoftëse don ushtarët me i kontrollue. Shoferi nuk e ndali kerrin por i dha gaz e Jonuz Bajraktari mitraloz rrotave. Dalin tre ushtaraë e një civil me duer lidhur. Ibrahim u thot: unë jam prefekti i Mitrovicës, po më çojnë në Prishtinë me më pushkatue.

Bajraktari thot, unë po i pushkatoj këta të tre qysh këtu. Ibrahim thot, ju lutem ma jipni një revole mua, që t'i vras vet e kështu të treve Ibrahim ja u jep nga një plumb në ball, i futin në kerr e një kanistër benzinë e i djejin kufomat e kerrin.¹⁾

Ibrahimi, menjëherë, ka kërkuë me u takue me mua, më tha: Ju ma pshtuet jetën, prandaj ma epni një pushkë, se do të luftoj me ju. Unë u nisa vijës së frontit ku kontrollojsha ushqimin, kur

1) "...”Bozha Perla u zbulua në hyrje të Ferizajt nga ana e Prizrenit, afër ndërtesës së Zastebit (Magazinë drithi e Halim Spahisë, në të cilën punoi komunisti Tefik Çanga nga Shqipëria). i shoqëruar nga katër përcjellës të armatosur mirë: Tomo Kërtalica, Çedo Popoviç, Zhivorad Topavçević dhe Predrag Bojkoviç. Me xhip e sillte në Ferizaj nga Prizreni, patriotin Ibrahim Lutfiu...Luftëtarët shqiptarë të pritës kujtuan se ai xhip vinte në shërbim të Ismail Goranit, Adem Gllavicës, Luan Gashit dhe Qazim Llukagjisë, të cilët gjendeshin në Mollopole. Mirëpo Haqif Xhemë Rustemi e Haqif Xhemë Duhani të Slivovës dhe Musli Selmani i Llashkobares nuk u tradhëtuan. U qëlluan gomave të xhipit dhe e ndalën atë me dhunë. i nxorrën katër ushtarakët dhe shoferin si dhe Ibrahim Lutfiun i cili u kërkoj një armë me të cilën i vrau të gjithë serbët. Pastaj Ibrahimin e shoqëruan në fshatin Mjak për t'u mjekuar nga torturat që ia kish bërë OZNA”.

(marrë nga libri i Muhamet Pirrakut “Mulla Idriz Gjilani.” faqe 161)

erdha, më thanë se Ibrahim iku për Budakovë. Mbas 8 muajsh më ka dërgue një letër që, “në se do të dalim në Greqi, ta marrim edhe atë “. Kur dërgova 15 veta me e marrë, ma kish shkruar një letër: grueja ime - ishte e bija e Ferad bej Dragës, ka rregullue me konsullatën turke në Shkup me më hudhë në Turki.

Ferizaj i vjetër, hekurudha

Mbas 3 vjet e gjysëm, kam ndigjue se Ibrahim Lutfiu u vra tue luftue në Kabashin e Prizerenit. Ne vazhduem luftën në Ferizaj, se na erdhën në ndihëm Jezerci, por në ditën e tretë të luftës, na ra në shpinë një brigatë e Shqipnisë - Tropojë e Lumë, e kështu u detyruem ta ndalim luftën e të bahemi në bjeshkët e Pleshinës e të Jezercit. Në luftë u vranë dy djem të Gllavicës, dy vllazërit Maçestena si dhe Hamdi Mramori. Hamdi Mramori ishte trim si zana.

Jezerci

*Po mos na sulmonte ushtria e Shqipnisë, sigurisht Ferizajin
do ta zaptojshim mrena 24 orësh. “*

Çështja e Rexhep Prishtinës¹⁾

(kopja origjinale i është dërgue Gani Ratkocerit, Tiranë)

“I dashuri Gani, dëshiroj që familjarisht të jesh mirë dhe të uroj motin e ri 1994, qoft me plot shëndet, gëzim e dashuni. Ishallah motin tjetër e festojmë së bashku në Llukagji.

Në Tiranë më pyete se si është çështja e Rexhep Prishtinës, nuk patëm kohë me u shpjegue mbi këtë çështje, tash po të tregoj me hollësinë si ka ndodhë puna.

Një ditë ishim tue mrizue në dushkanja e Gadimes e të Kishnofoles. Adem Cukli bonte roje dhe ky e kishte zonë një njeri te kroni. Mbasi e kish kontrollue ja kish gjet një letër të lëshueme nga komandanti o “Oznës “ të Prishtinës. Kjo letër shkruente:

“Rexhepi del me mision nga Prishtina me detyrë që me vra Adem Gllavicën ose Bahtir Dumnicën, ose që të dy “.

Mbasi e lexova letrën, i thash, pse bre djalë ke pranue një gjo të tillë. Çka të kan bo ty Adem Gllavica e Bahtir Dumnica? A i njeh ti këto dy persona? Bahtirin e njoh, tha, por Adem Gllavicën nuk e njoh. E qitëm çështjen në Këshill dhe vendosim që kët njeri me e varë në lis e unë ja shkruajta një letër, tue e shpjegue arsyenat pse po varet dhe ja varëm në qafë.

Ky ishte me duer lidhë dhe erdhi Bahrush Kosova e filloi me i ra thupër kresë. Unë u revoltova e i thashë Bajrushit: njeriu me duer lidhë nuk rrahet.

Bajrushit pushoi por më tha: Zoti Adem, unë po e rrahi se ky ka dal me të vra ty e jo neve.

Rexhepi, me të ndigjuem këtë, e muar vesh se kush kenka Adem Gllavica. Mbasi njerzija fillun me fjetë, ky m’u drejtue mue:

- Kështu, zoti Adem, doni me më varë pa bo hetime se kush jam e çfarë qëllime e kam lonë Prishtinën?

1) Letër e datës 30 nëntor 1994

- Bre, djalë, thash, ti vetë e pohove se ke dal me na vra.
- Po, tha, por nga rrafja.
- Na e trego si qëndron çështja jote.

- Unë, tha, para luftës, kam pasë vra një shka të Dobradinit dhe me të hy komunistat në Prishtinë, më kanë kapë dhe së bashku me vllaun e Hysen Prishtinës, Sulejmanin, na dërguen në Prizeren për të na vra.

Një natë, ne 20 veta me duer lidhë e vetëm në tëlina (brekë) na qitën në Bistricë për të na pushkatue. Unë disi i zgjidha duert, ja mora automatikun një roje, i vrava ca roje të tjera dhe ika. Kam ikë nga Prizereni nëpër Suharekë. Qaz Llukagjija, ka konë në ato vise në atë kohë dhe e din këtë histori dhe kam ardhë te baba në Prishtinë, tue nejt mshefët në malet e Kecekollës. (Qazi e vërtetoi këtë ngjarje).

Fshati Kecekollë

Një ditë vjen në Prishtinë një komandant i ri i “Oznas” dhe e pyet babën për mue. Baba i tha se osht në mal. Ky i thot babës, sille djalin në shtëpi se s’ka kush që ta prekë. Në kohë të Shqipnisë, ky komandanti ishte partizan dhe baba e paska pas mbajt në shtëpi dhe, ma në fund e paska qit në Sërbi.

Unë erdha në Prishtinë dhe qëndrova 3 muej. Një ditë e thërret komandanti babën dhe i thotë: Unë ma Rexhepin nuk mund ta mbaj këtu se ky paska vra një serb të Dobratinit dhe duhet përnjiher ta fut në burg, por si mbas besës që ta kam dhonë, kam vetëm një rrugë, që ky ta lëshon Prishtinën me mision me vra filanin e filanin. Kështu unë dola nga Prishtina me këtë mision, por shkova në Gllabodor te motra ku kam qëndruar 3 muej ditë.

Kur filloi një kontroll në Gllabodor, motra më tha që të shkoj në Llukagji te mulla Selmani. Te mulla Selmani ndenja 6 javë dhe një ditë mulla Selmani më tha se po vjen një kontroll nga Ferizaji. Ti dil në malet e Gadimes për një ose dy ditë dhe eja prap këtu. Kështu dola dhe më zutë. Këtë urdhër që kam marrë me mision, si që po e shifni, nuk e kam zbatuar, as që do ta zbatojsha kurr, ky urdhër më është dhanë para katër muejsh e gjysëm e unë s'kam kërkuar me u takue me ju.

Mbasi e ndigjova kët histori, ramë dakord me hoxhën e Keçekollës që sonte do të shkojmë në Llukagji te mulla Selmani dhe në qoftë se mulla Selmani e vërteton thanien e Rexhepit, atëhere Rexhepi lihet i lirë dhe këtë vendim ja komunikuem njerzisë. Bahtiri tha:

- Me marshall Titon foli, por jo me Rexhepin dhe ngrehi revolen për ta vra aty për aty.

Rexhepi më tha se "Bahtiri më vret se me Bahtirin kam pasë një çështje për një grue".

Unë i thashë Bahtirit:

- Kët njeri organizata e ka zonë, e organizata e vret ose e falë, e ti, si pjestar i organizatës duhet t'i bindesh urdhërit të kësaj organizate.

Bahtiri i uli fjalët dhe pranoi që të shkojmë sonte te mulla Selmani. Unë, tue e dit se Bahtiri s'ka besë, e ngarkova Rexhep Okllapin që Bahtiri të na e ep qind për qind besën se Rexhepit s'ka me i ndodhë gja para se te shkojmë te mulla Selmani. Rexhepi

I
(Okllapi), komandant batalioni, mbas 4 orësh diskutimi, mori besën e Bahtirit e kështu u nisëm për në Llukagji.

Afër Gadimes krisi një pushkë. Kollona ndalohet. Udhëheqësi i kollonës tha: Bahtiri e vrau Rexhepin.

E thirra Rexhep Okllapin e i thashë përnjiher ta sjellë Bahtirin këtu, që na e ka dhan besën. Unë i thashë:

- Ti e vrave Rexhepin në besë, por edhe ti do të vritesh po këtu.

Ai ma futi automatikun në gjoks dhe ke tue me vra por Isuf Dubova ja kish pas fut grykën e pushkës Bahtirit në kurriz dhe i tha:

- Bahtir, automatikun poshtë ose u vrave!

Bahtiri ju bind urdhërit e tha:

- Çka do të bani me mue, unë jam i huej këtu.

Unë, i thashë,

- Ty duhet me të pushkatue që këtu, por po ta bëjmë një gja të tillë, komunistat do t'i thonë popullit, shikoni ata kriminelët e malit po vriten në mes tyre. Ti, i thash, s'ke ma punë me ne dhe shko ku të dësh.

Dulën 15 veta (edhe këta kriminelë) për ta përcjellë në viset e Podujevës. Mbas dy jave, 13 nga përcjellësit, mbasi e kanë pa se Bahtiri don t'i grinë fare me sjelljet e tij, erdhën te ne. Me Bahtirin kanë ngelë vetëm dy vllaznit Bajrami e Osmani (këta kishin lidhje me Bahtirin me martesë). Bahtiri ka hy në Serbi e asht bashkue me një grup 25 vetash çetnikë e kanë marrë rrugën për në Greqi. Bahtiri, tue mos u besu çetnikëve, gjithnjë roje natë e ditë i ka lonë Bajramin dhe Osmanin,. Një natë, në mes Ohrit dhe Kërçovës, kur Osmani e ka kundërshtue me dal roje, Bahtiri i ka ra shuplakë fëtyrës.

Osmani i ka thanë Bajramit që të rrinë larg zjarrmit, se ka për t'i mitralue të gjithë, tue përfshi edhe gruen e Bahtirit me çarçaf. Kështu janë vra krejt. Osmani e Bajrami erdhën në Greqi dhe më thanë vetëm mue se çka ka ndodhë. Unë ju thash:

- Këtë gjë mos ta din askush se qeverija greke mund të merrte masa.

Mbas 13 vjetësh, e kam takue një mësues serb të Podujevës i cili më tha se ka qënë në çetën e Bahtirit dhe një natë komunistat ju kanë ra rreth zjarrit e vetë ky ka pshtue. Kjo asht historia e Rexhepit e Bahtirit. “

Biseda e Ademit në Muenchen, 7 korrik 1992¹⁾

Gjatë vizitës në shtëpinë e Ismet Reçicës në Muenchen, bashkë me të renë, Vjollcën, Ademin e lutën të tregonte për kohën e luftës në Kosovë.

Ademi duke treguar për luftat e tij

- Na fol diçka, Baca Adem !
- Për çfar të flas, a për Gllavicën?
- Ti e din më mirë, fol për ditët e sotme.

Inshallah së shpejti jemi në Kosovë. Kam shpresë shumë se ajo ditë do të vijë. Të paktën të na jepet mundësia neve pleqve me e pa edhe një herë Kosovën. S'pretendoj për asnjë preferencë, veç ta shoh Kosovën, ato vise ku kam lindur.

1) Bisedë e regjistruar më 7 korrik 1992 nga z. Ismet Reçica, kushëri imi, banues në Muenchen

Por shokë të mij atje kanë mbetë pak, besoj. Por shpresën e kam të të rinjtë, se ardhmënia është në duart e të rinjëve.

Baca Adem, në Gllavicë ende jetojnë pleq, si baca Ismajl, Sherifi, Harizi, Beqo, Syla.¹⁾

Ah, gjallë asht Syla? Më kujtohet kur ishim të rinj dhe prashitnim kollomboq, dikur Syla thosh “u ba për pushim “, donte të thosh “u ba zabullim “..

Ke për ta parë Kosovën, patjetër, baca Adem!

Për mua që sot shkoj atje, por jo në këto kushte kur ende s'undojnë serbët, është e pamundur. Me luftë vij.. Por pak si ngat.. tash jam plak. Kur ishim të rinj për 24 orë shkonim më këmbë nga Mitrovica në Karadakun e Shkupit. Flenim jashtë gjithë natën në borë dhe s'ndjenim gjë.

Malet e Karadakut të Shkupit

Mitrovica

Më kujtohet një natë me borë, vetë i pesëmbëdhjetë, u nisëm për Drenicë, për të marrë Abdyl Hencin dhe një kapiten. Rugën na e printe Murat Pllana. Kaluam Kosovën por diku e humbëm rrugën. Murati kërkoi ndjesë. Atëhere vendosëm të kalojmë natën në një dushkajë. Por, sapo na kish zënë gjumi, vjen Jetish Akllapi e na thotë: Çonju ore se jena të rrethuem!

Qysh mor të rrethuem, ia pres unë.

Po, po –gjegji ai.

1) Ismaili dhe Sherifi vdiqën disa vjet më pas, ndërsa Harizi dhe Syla në vitin 2003.

Dhe vërtet nisën të dëgjohen zëra në serbisht, majtas, djathtas,...

Çfar kishte ndodhë? Një batalion me serbë e shqiptarë kishte vendosë me e kontrollue çubajën ku ishim ne. Çfar të bënim?

Mendova të largohemi pesë metra njëri nga tjetëri, kështu 15 x 5 m të krijojmë një front dhe të sulmojmë. 15 të parët t'i vrasim e pastaj të msyejmë më tej e të çajmë rrethimin.. Por Rexhep Kosova vërejtë: Zoti Adem, mos don të na marrësh në qafë të gjithëve?

Foto e Rexhep Kosovës, bërë nga unë në Shkup, më 2010, te e bija e Rexhepit

- Pse i them unë?

- Kjo është e pamundur!

- Po si mendon ti, e pranova vërejtjen, që të mos më mbetesh faji mua.

- Këtu prapa, rreth 200 metra, është një shteg ku s'dukemi, ndoshta shpëtojmë.

- Po mirë, pranoj unë, ashtu të bëjmë.

Por, sa u futëm në atë shteg, dëgjojmë dikë që na thërret në shqip në të folmen e Pejës, nga një majë kodre. (na kishin rrethuar)

- Ej, çfarë jeni ju?

Çfarë të bënim? Mendova dhe i dhashë urdhër Bajramit, shënjesit tonë, që ta qëllonte atë njeri. Bajrami e qëlloi dhe me gjasë e plagosi se ai nisi të bërtasë: më vratë more.. Atëhere, siç ishim, nisëm kundërsulmin duke bërtitur, kompania e parë majtas, e dyta djathtas,.. E vumë përpara batalionin që ngau vrapin. Zumë tre robër shqiptarë që shprehën dëshirën të bashkohen me ne. Luftuam deri në Shtime, Ceralevë. Zumë shumë municion, kuaj etj.

Ismet Reçica duke dëgjuar Ademin

Kur hymë në Drenicë, ata të Gllgovcit na vunë pushkën duke mos na njohur. Kur na njohën deshën të vinin me ne, por nuk i morëm, pasi kishim tjetër mision. Ishte darkë Bajrami.

Adem me të renë, Vjollcën, gjatë bisedës

Shkuam në Çellosek ku ndenjëm 3 ditë e tre netë.. Lexonim gazetën serbe “Vreme”, “Borba “. ku

shkruhej se “Adem Gllavicën e kanë vrarë. “Lajmin e kishin përhapur ndoshta dy vëllezër që ishin ndarë nga ne. Në dhomën ku po rrija, vjen një prej Banulle, që s’më njohu, prej mjekrës së gjatë që mbaja dhe thotë “e vranë Adem Gllavicën “. – I them, se ndoshta kanë vrarë tjetërkënd se Adem Gllavicën e ke këtu në dhomë.. Mjekra i ngatërronte sidomos serbët që zinim robër, që kujtonin se isha Drazha Mihajloviçi..

Shtëpi në fshatin Çellopek

Gjatë dy vjet e gjysëm kemi zhvilluar rreth tetëdhjetë beteja. Për fat asnjëherë s'më ka rrokur plumbi. Nganjëherë më thoshin shokët: kqyre, Adem se po të digjet dushku midis këmbëve – Ku, ku i them unë? - Vërtet dushku po digjej nga plumbat që më kishin rënë fare afër..

- Baca Adem, na kanë thanë se ju asnjëhere s'keni luftuar barkas, por në këmbë!

- Ashtu është. Madje, Haxhija më thosh shpesh “ ruju, more Adem se të vranë!

Më kujtohet Lufta e Gadimes, ku vramë 64 serbë dhe zumë robër 7. Ne ishim përmbi Gadime ku kishim shkuar prej Çellopekut nëpër Banullë. Hëngrëm bukë e dolëm në një dushkajë aty pari. Ndërkohë një batalion i OZNA - s po vinte papritur drejt e te ne. S'kishim se çfarë të bënim ndryshe: u vumë pushkën dhe i vramë si lepurat.

Fshati Gadime

Lufta nuk zgjati shumë, rreth njëzetë minuta. Në krah kisha 7 - 8 djem të Gllavicës që më ruajshin, kur papritmas, dy metra përpara meje, shoh të ngujuem një serb me tytën e mitralozit (një zorke me bira bira) të drejtuar drejt meje. Në dorë kisha automatikun gjerman, në krah - qafë pushkën dhe në brez revolen. Menjëherë i thërras “Dorëzohu! Por ai përgjigjej “Nuk dorëzohem! “. Përsërita “Dorëzohu! “, përsëri “Nuk dorëzohem! “. Pastaj e shkela këmbëzën e automatikut tim, por ai nuk ndezi. Atëhere thirra “Hajdeni, ore se më vrau ky.. “.

– “Ku, more, ku “ dëgjova të më përgjigjeshin shokët, Sherifi, Bajrami, Beqa, Haxhija, të cilët s’e kuptonin sa afër ishte ky serbi që ma kishte drejtuar tytën mua. Ndërkohë, një grua serbe e Babushit i vjen serbit nga pas dhe e qëllon në qafë. Në atë çast, e ndjeva se më ra të fikët, por kuptoja, shihja, vetëm s’mundesha të lëvizja dot. U thashë shokëve të më lenin pak kohë, sa ta mirrja veten. Kur u përmënda, m’u afrua një luftëtar prej Banulle dhe më thotë:

- Çfarë ndodhi Adem? Nuk punoi automatiku yt?

- Jo, i thashë, nuk ndezi.

- A e ndërrojmë me këtë italianen time?

- E ndërrojmë, i them unë. Ai e provoi automatikun tim dhe ai funksionoi! Po kështu provoi edhe mitralozin e serbit. Edhe ai funksionoi. Po pse s'kish qëlluar serbi?

- Mbase ai ka menduar, "Këtë po e vras, por nuk shpëtoj dot nga këta të tjerët.."

Siç thashë, i zumë shtatë robër, midis tyre një vajzë 18 vjeçe të Vranjës. Kjo, duke m'u drejtue mua, m'u lut: a mund ta pij edhe një gotë ujë për herë të fundit?

- Mund ta pish jo një por sa të duash, i thashë.

- Pse, tha ajo, s'do na vrisni?

- Jo i thashë unë, s'do ju vrasim, do ju lejmë të lirë, por mos t'u shohim më të luftoni kundër nesh!

Më ka thënë nana –thosh vajza, mos dil partizane, por unë budallaqja nuk e dëgjova !

Në fakt, kështu bëmë, burrat i çarmatosëm ndërsa vajzën jo. Rexhep Okllapi nguli këmbë që ta kontrollonim edhe vajzën, madje ta vrisnim, por unë ndërhyra dhe e ndalova, duke arsyetuar se s'është zakon ndër shqiptarët t'i kontrollojnë gratë... I lamë të gjithë të lirë.

Më vonë morëm vesh se këtë vajzë e kish arrestuar një brigadë e Shqipërisë në Gadime dhe pasi i kish gjetur një revole e kish pyetur: nuk ta morën revolen ballistat?

- Jo ballistat, Drazhe Mihajlloviçi, kishte vërejtur ajo, duke më pandehur vërtet mua si Drazhe Mihajlloviçin, për shkak të mjekrës.

- Nuk janë ushtarët e Drazhe Miahajlloviçit, i kishin thënë ata, por ballista.

Pastaj e kishin burgosur gjashtë muaj në Janjevë, sepse s'e kishin besuar që ne nuk e kishim kontrolluar..

Një episod i mbamë ka qënë kur po e lenim Kosovën e po shkonim për Greqi. Ramë në ndeshje me një batalion partizan me

dibranë, diku rreth 15 km afër kufirit grek. Sapo e kishim kaluar Resnjen dhe ishim në drejtim të Manastirit.

Resnja dhe malet e Galiçës

Hasan Gadimja na humbi rrugës duke kërkuar molla. Dikush po kërkonte një lopë, e zumë dhe e pyetëm, a ka partizanë në fshat. - Po, tha ai, është një batalion nakatosur (përzier) shqiptarë e maqedonë. Na u desh të kalonim përbri tyre. Vazhduam rrugën, gjysma jonë kaloi, kur po kalonim ne, gjysma tjetër, dëgjuam dikë që na briti nga lart: poshtë more poshtë, kaloni poshtë se ndryshe duhet t'ju qëlloj!

Ishte një dibran që na njohu dhe që s'donte të na bënte keq. Ashtu bëmë. Kur u larguam nga fshati, atëhere ata nisën të na qëllojnë edhe për të justifikuar vetveten.. Iu përgjigjëm por pa dëm edhe ne. Vazhduam rrugën natën me hënë të plotë. Kur dëgjojmë një “Ndal ! “ të fortë. – Kush jeni ju? Jemi pararoja, u përgjigjëm. U afrua, ishte prej Gjergjelie, një rreshter. E zumë. I kërkuam informata, nuk tregoi. E kërcënuam se do ta vrisnim: merreni thashë e vriteni, kurgjo puna e tij, i shkoi jeta.. Atëhere pranoi e na tregoi se parrulla për 24 orë për tërë Maqedoninë ishte atë ditë “Osman - Ohrid!

■
Pas pak, pamë kampin e ushtrisë, me çadra, ushtarët bënë muhabet e pinin duhan. Shtabi i tyre, pasi na këqyri një copë herë nga larg, na thirri: Çfarë jeni ju, hej!

- Cernogorska brigada (Brigadë malazeze), ia pritëm - Parrullën! - Ia thamë. - Nuk jeni shqiptarë, a? Ne s'dimë serbisht.

- Shqiptarë jemi, përzier më malazezë - i sqarua nga larg. Atëhere na u afruan dhe kërkuan të përqafoheshin përzëmërsisht me ne si vëllezër. Por kur na panë pa uniformë, dyshuan dhe, para se të bënin ndonjë veprim kundër nesh, i zumë të gjithë. Ndërkohë, nga kampi dëgjoheshin zërat: si është puna? - Në rregull, në rregull u përgjigjën këta të shtabit dhe vijuan rrugën me ne për Greqi. Atëhere ushtarët e kuptuan se ka ndonjë tradhëti dhe na vunë mortajat. Kështu luftuam gjithë kohës pasi zumë edhe llogoret e bullgarëve, ndërtuar 30 vjet më parë.

Natën na u desh të kalonim nëpër xhade që ruhej mirë nga mijëra ushtarë dhe kamionë. Dhashë urdhër që, po të gjenin përpara ushtarë, veç t'i vrisnin e të ecnin përpara. Kështu bëmë. Më kujtohet, ndërsa po kaloja vetë xhaden, pashë tre kufoma të shtrira përdhe. Iu afruam fshatit Cincarë, ku ndenjëm për të pushuar. Ndërkohë, brigada dibrane që na ndiqte pas, u ndesh me një brigadë maqedone dhe, nga moskuptimi, bëri luftë me të gjithë natën, ndërsa ne pushonim rehat në fshat.. Në Bjeshkët e Kranjit një djalë na tregoi se në fshat kishte 30 partizanë, se prisnin të kalonin aty pari ballistat. Nuk bëmë zë. Vijuam rrugën. Kur dolëm në breg të liqenit të Prespës, takuam dy burra, njëri quhej Çelnik. U kërkua të na tregonin rrugën për në kufi. Njëri na shpëtoi, tjetri mbeti me ne. E paguam tre lira. Ai ndodhet në Australi. ¹⁾ Edhe sot ai na kujton me respekt.

Ne, vazhduem udhëtimin, atë natë hymë në një katund maqedon e i therrëm dy kie dhe deri në mjes hëngrëm mish. Unë, gjatë kësaj kohe, pata një bisedë të gjatë me togerin gjinoikastrit.

1) Djalë e tij e kam takuar në Tiranë para disa vitesh.

Ajo brigada e Shqipnisë na kish ardhë për fërkem e në ora 6 të mjesit roja jonë shtinë pushkë në ta, e kështu filloj lufta për rresht 12 orë (6 në mjes- 6 në mramje). Unë me 12 veta zura thepin e kodrës ku ishin istikamet bullgare të luftës së parë botërore. Mbas pak kohe, më lajmëruen se ushtria jonë është mbajt kodrës teposhtë, e kështu unë me 12 vetë meta 12 orë tue luftue kundra tërë brigadës shqiptare, 500- 600 vetë. Fatmirësisht, kishim një mitraloz çek , i cili nuk i lejonte sulmuesit me na u afrue afër, se për ndryshe do të na kapshin me dorë.

Mbas 6 orë lufte, i dërgova dy veta të shkojnë ke ushtria jonë e të sjellin fishekë mitralozi. Kur kanë shkue këta te masa e ushtarëve tonë, Qazi ju kish thonë masës se Ademi është vra, prandaj duhet të vazhdojmë udhëtimin për në Greqi. Na i sollën fishekët e ne 12 veta vazhduem luftën deri në ora 6 në mramje-brigada e Shqipnisë pushoi sulmin mbasi u terrue, e kështu ne kodrës teposhtë u takuem me ushtrinë tonë. Qazi më tha, më fal se mendova se je vra, prandaj dhashë urdhërin që ta vazhdojmë rrugën. E pyeta, ku ishte togeri. Më tha : togerin e vrava. - Pse, or Qazë, e vrave – i thashë.

- Po është komunist, bre, më tha.

- Jo, i thashë, nuk është ashtu, është duar lidhë, është gjirokastrit..

- Po të kisha fuqi, unë do ta vrajsha Qazin aty për aty. Komisararin e qitëm në Greqi e ushtria komuniste greke mbas një jave në Florinë e këtheu në Shqipni. Ky mund të jet gjallë sot në Tiranë e mund të vërteton fjalët e mija. Ky ka qënë Qazi, s' e ka shkrep pushkën tërë ditën, dhe e ka vra njeriun- togerin me duer lidhë.

Në Greqi na priti policia (astinomia) greke, e cila ishte nacionaliste, ndërsa ushtria ishte e tëra komuniste. Oficerët shqiptarë i morën në pyetje ca të ushtrisë e, pasi morën vesh që ishin të Shqipërisë, i kthyen pas dy javësh në Shqipëri. Ata, me siguri, do kenë treguar të vërtetën më vonë. Policia na shpuri në Follorinë. Ishim rreth 450 veta. Më vonë erdhi Hysen Tërpeza me

80 veta, pejanët me 70 - 80 veta. Gjithsej nga Kosova bëheshim rreth 2500 veta. Po kaq, më duket, ishin edhe nga Shqipëria..

Luan Gashi në një spital, SHBA

Hysen Tërpeza në Kosovë, pas vitit 2000

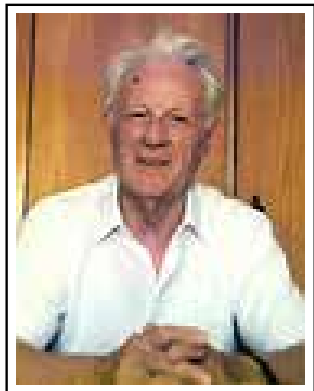
Kështu ishte koha atëhere.. Kështu ka ndodhur edhe me Rexhep Okllapin.

- Po për Idriz Ajetin a ke dëgjuar?

- Po, e kam pasur tetë vjet në dhomë në konvikt.. Një herë ai kish pyetur dikë: More si s'po i ndihet zoni këtij Ademit! Ai s'ka lënë gjë pa bërë!

I thashë atij personit, që, kur ta takonte sërish Idrizin, t'i thosh: Ademit i ka humbur rruga në oborrin e vet! - me siguri ka për ta kuptuar se çfarë dua të them.

- Pse i thashë kështu?

Akademiku Prof. Idriz Ajeti

Kjo është një çështje e madhe. Mua dhe profesor Kelmendin, pas katër vjetësh qëndrimi në Greqi, na kanë sjellë me aeroplan ushtarak këtu në Muenchen. Por amerikanët kishin qëllimet e tyre, të spiunazhit. Donin që t'i inkuadronin djemtë kosovarë në Gjermani në repartet desante që hidheshin në Shqipëri. Unë mendoja se kjo ishte e rrezikshme dhe e dëmshme, sepse djemtë kosovarë nuk

e flisnin dialektin e Shqipërisë, nuk kishin të njohur atje dhe sapo zbrisnin në tokë, kuptoheshin, kapeshin dhe vriteshin nga forcat e Sigurimit të Shqipërisë. Aq më tepër se atëkohë, pas vitit 1950 Shqipëria ishte lidhur ngushtë me Bashkimin Sovjetik, shërbimet e fshehta të të cilit kishin depërtuar në shërbimet e fshehta të Përndimit dhe jipnin të gjitha informacionet.

Unë u thashë amerikanëve: pse s'nalëshoni në Kosovë? - Jonë Kosovë, atje është Tito, me Jugosllavinë kemi miqësi.. - Atëhere u thashë s'keni punë me kosovarët! - Dhe në fakt ua prisha kompaninë kosovare. Asnjë kosovar s'u inkuadrua më në grupet diversioniste. Më kërcënuan se do më vrisnin, do më burgosnin. E kuptova situatën dhe pasi s'mund të shkoja dot në Amerikë, u nisa për Australi.

- Pra, kështu ka qënë puna.

- Po. Unë e kam nisur dhe e kam vazhduar luftën jo për rytbe, por se ashtu e ndieja në shpirt.

Baca Adem, çfar dëshiron t'u thuash banorëve të Gllavicës?

Me që pak pleq kanë mbetur, sytë i kam të rinia. Uroj që së shpejti ta shijojmë Kosovën e lirë, ashtu siç ua don zemra atyre. “

Kim Filbi, spiun britanik në shërbim të sovjetikëve

Në letrat e mëposhtëme drejtuar Vezires, mua dhe Vjollcës, Ademi vijon kujtimet e tija, flet për familjen dhe punën e vet në Australi por edhe komenton zhvillimet politike të viteve të fundit në Kosovë e Shqipëri.

Korrespondenca me Veziren

29 gusht 1988

Tatura ku unë jetoj është një vend i vogël me 3000 banorë por shumë i pasun. Ka një fabrikë bulmeti, një institut pomologjik, ku kam punue unë me 20 të laururumë në shkencën agrare e 30 teknikë, një institut veterinarie me 8 veterinerë dhe 10 teknikë, një fabrikë përpunimi domatesh e zarzavatesh si edhe 6 banka. Unë kam një shtëpi me një hektar tokë nën vaditje, mjaft pemë si rrush, kumbulla e agrume-limon-mandarinë portokall si dhe një kopësht zarzavatesh. Tash posa të kthehem duhet t'ja filloj punës se asht stina e prendverës, duhet ta përpunoj tokën e ta bëj mbjelljen. Në livadh kullosin lopët. Dimrit s'ka shumë punë në kopësht, prandaj udhtoj ose në Evropë ose në Perth- Brisbane (West Australia dhe Queensland) ku nuk ka dimër fare - gjithmonë prendverë ose verë. Shtëpia është larg qendrës së qytetit 1.5 km, mund të ecish në kamb deri aty për të psonisur, por unë shkoj me veturë për të marrë postën e gazetatat të cilat nuk dorëzohen në shpi me që jemi në fermë.

Ademi në kopshtin e vet, në Tatura

9 shkurt 1989

Sot mora një letër prej Hajredin Bytyçit¹⁾ nga Izmiri e u habita fare kur e pash një foto tënden me nxënësit tuj në Prishtinë. U mallëngjova shumë se mu duk që të kam pranë vedi ashtu si qi të kisha në Prishtinë por për fat të keq vetëm për një kohë shumë të shkurtër.

27 maj 1989, Perth

Letrën tënde të dashun (3/5) e mora sot dhe menjher po të përgjigjem. Pikë së pari gëzohem shumë që me shëndet nuk je aq keq se sa kam ndëgjue. Ke plot të drejtë se me tensionin e gjakut çdo i katërt njeri në botë vuan prandaj nuk është një gjë tragjike se me mjekime kjo sëmundje mund të mbahet nën kontroll. Edhe unë vetë kam 15 vjet që marr hapa rregullisht për këtë gjë, në fillim tensionin e kisha 240 tash 160 - 170 pothuaj

1) Hajredin Bytyqi, veprimtar atdhetar, në Izmir, Turqi, ish nxënës i Vezires dhe dhëndër i familjes së gjerë të Ademit

normal. Natyrisht unë mërzitem për ty se shëndeti yt asht gëzimi im. Unë ty kurrë s'të kam harrue. Kur isha në Athinë kam qitë falle të shpeshta për ty, të gjitha fallet tregojshin gjëndje të keqe dhe u mërzitsha shumë. Falli i fundit ka qënë më 1949, para se ika në Gjermani. Posa arrita atje, lajmin e idhët u detyrue me ma dhanë Tafa.¹⁾

Daja Mustafë te shtëpia e Vezires, në mes Arbeni, im vëlla, 1995

Dëshpërimin që pata nuk muej me ta përshkrue. Për mue ngjarjet e idhta që ndodhën nuk kanë kurrfarë përshtypje mbi dashuninë që kisha ndaj teje. Habitem që shoku yt ka ndërrue jetë para 6 - 7 vjetësh e ti nuk ke kërkue me ardhë në kontakt me mue që të paktën mujsha me të shkruie e më t'i shfaq dëshirat e aspiratat e mija.²⁾ Helenën, e jëma e Eminesë, e kam takue para 4 vjetësh hala të kujton dhe u habit kur i thashë se ti je rimartue.

1) Mustafa Gjiraku, vëllai i Vezires, shkuar për studime në Itali në vitin 1940 bashkë me motrën e Vezires, Mevluden

2) Ademi e thekson disa herë këtë fakt, me sa duket, ai nuk e kuptonte ende se emri i tij as që guxonte të përmendej në atë kohë në Shqipëri..

Ajo organizoi martesën tonë në shkollën normale ku morën pjesë 400 e kusur krushqi - kjo ka qënë dasma më e madhe që asht ba në Prishtinë. Jam duke u përpjekë ta sjell Lulin për një vizitë ose në Itali, o në Gjermani.

1.Ahmet Gashi 2.Ymer Berisha, 3.Luan Gashi, 4.Bardhyl Pogoni, 5.Znj.Kabashi, 6.Venemiz Deljana, 7. Mustafa Henci, etj. (Foto nga viti 1944)

Ademi duhet të jetë në këmbë, i treti nga e majta

Perth, me 28 maj 1989

Tregon për gjëndjen shëndetsore të tij dhe pyet për Veziren. Rikujton ngjarjet e kaluara. Kur ishte në Greqi deri në vitin 1949, rrinte me ankth për fatin e gruas së vet. Në Gjermani Tafa ia lajmoi rimartesën e Vezires. Tani është i gëzuar që mundet të korespondojë. Kujton mësuesit e gjimnazit të Prishtinës, veçanërisht Nicën e cila pat ndihmuar në njohjen e tyre.

Thotë se nuk e ka marrë një letër të nanës ku ka qenë një fotografi e saj me Indritin. Tregon ndonjë hollësi për të njohurit e vjetër. Flet për jetën e Beqos dhe dramën familjare të këtij.

7 qershor 1989, Muenchen

A ka mundësi të vish për një vizitë te Mevi?¹⁾ Të gjitha shpenzimet ardhje kthim, ato të hotelit do të jenë të miat. Më shkruiej rregullisht se letrat e tua ma shtojnë jetën, ngjarjet tragjike që ndodhën në mes nesh nuk ma kanë humbë dashurinë që kisha ndaj teje, sa më përket mua. Ti gjithnjë je grueja e Vezi im e dashtun, prandaj nuk dua të vdes para se të përqafoj edhe një herë ashtu si të përqafojsha në Prishtinë. Unë jam krenar që ti je grueja ime.

Muenchen, 3 gusht 1989

Tash që erdha në kontakt me ty jom shumë i lumtun dhe më duket se m'u ka shtue jeta edhe 10 - 15 vjet. Natyrisht, unë shpresën kurrë s' e ka humb por është pleqnia që frigonte se a dot jetoj der n'atë ditë kur mund të vij në lidhje me ty. Nuk mund të them se nuk kam vuetjtë, por vuetjet e mija nuk mund të krahasohen me ato vuetjtet tua, shyqyr Përëndisë që hala je gjallë, bile e fortë. Unë gjithnjë kam qënë dhe jam hala krenar që kam pasë fatin me pas një grue të tillë si bashkëshorte të jetës, fati keq dashti që neve të ndahemi prej njëri tjetrit. Një gjë më ka dhanë kurajo se rrugën që mora (1944) ishte me pëlqimin tënd, se më the nuk duhet të shmangem detyrës së Atdheut e kështu le që kam luftue me qejf e vullnet por i kam përballue burrnisht të gjitha vuetjtet nëpër kampet e përqëndrimit greke. Të lutem, bën çmos ta ruejsh shëndetin, e mos u sekëlldis me çikrrime të vogla, se unë kam shpresë se do përqafohemi ashtu si në ditët tona të lumtuna në Prishtinë.

1) Mevludja, motra e Vezires, ka banuar në Romë. Ademi, si shumë mërgimtarë të tjerë, ende kishin iluzionin që qytetarët e Shqipërisë mund të udhëtonin lirisht jashtë vendit.

Ademi duke instruktuar punonjësit e fermës (Tatura)

Ademi shkruan plot nostalgji për dashurinë e vjetër e kohën e kaluar bashkë me nanën. Ai përmënd disa fotografi që i ruan me vetë gjithnjë, ku ka dalë nana ose nana me mua (të vitit 1945, 1943, 1947, 1948. Foto e fundit i ka mbërritur në Athinë në vitin 1950).

Përmënd një bilbil që e mbante nana kur ajo ishte mësuese dhe që Ademi e ruan si kujtim. Thotë se ka marrë vesh më 1986, prej Luan Gashit, (bashkëluftëtar i Ademit, djali i patriotit arsimtar Ahmet Latif Gashit), që burri i dytë i Vezires kishte vdekë, (më 1982), të cilit këtë fakt ia ka thënë Fatoni (vëllai i Luanit), i cili takohej me Mevin.

Luan Gashi me senatorin Hart ne Washington duke i treguar per tokat shqiptare

Unë jam i lumtur që më erdhi rasti me u lidhë prap me ty, se kurrë nuk të kam harrue, shpresën gjithnjë e kisha se një ditë do të bashkohemi e do të çmallem,, i se bashku dhe kjo ditë na u realizue. Tashti kam gajlen për shëndetin tënd e asgjë tjetër. Më shkruiej kur ta marrish radiatorin ngrohës dhe freskues - si po punon? Më shkruiej për çdo gjë që të kesh nevojë, se jam në gjëndje për t'i plotsue.

Merre me mend sa qe gëzimi që kam pasë kur e pashë letrën s' bashku me fotografinë tënde të 1943 të nxjerrun në Prishtinë, aty ku kemi lindun e kemi punue për një kohë të shkurtër por të lumtun.

Nana dhe Ademi me arsimtarë në Prishtinë, gjatë një pikniku

S'qënkeni mirë si ti, ashtu edhe Nazi. Unë jam në gjëndje për t'ju ardhë në ndihmë me ndonjë ilaç në se keni nevojë. Është e vërtetë që kosovarët e patën fatin e keq e u shpatalluen nëpër gjithë botën nga zullumi serb. Le të shpresojmë se dot vjen një ditë e mirë dhe për të mjerin kosovar! Deri më 1981 kosovarët kishin të drejtë me vizitue Shqipninë e kështu ndigjojshin për farefisin tënd në Shqipni.

Skënderi (Kongjeli, kushëri me banim në Shkup) më pat lajmërue gjanësisht për mirëgjëndjen tuej, por mbasandej gjëndja në Kosovë u keqsue shumë e kështu nuk mujshim me u marrë vesh njeri me tjetrin. Më 1946 Bahtir Dumnica s'bashku me gruen e tij u vranë në Ohër. Një nxënësja jote në Prishtinë, Emine Shashivari, asht martue në Amerikë e ka tre fëmijë, po pyet për ty. Nonën e ka gjallë në Turki - Istanbul, rimartue, kurse baba i ka vdekë në Itali. Vëllanë, Shashivar Aliun, shokun tim të shkollës, e ka në Istanbul.

Edhe një nxënës i yti në Prishtinë Hajredini jeton në Izmir afër kushërinës tonë Bahrije. Kur ndërroi jetë nona e jote e dashtun (Belgjyzari)¹⁾, u ndodha në Itali dhe bashkë me Tafën bëmë telegram ngushëllimi.

1) Belgjyzar Gjiraku (Gashi) ka vdekë më 8 maj maj 1972

Gusht 1989, Austri

*Të përqafoj me mall nga ky vend malor e i bukur. Po të vijë
Luli edhe atë do ta sjell këtu për ca ditë*

Fëmijët e vegjël, Genti dhe Indriti në plazhin e Durrësit (1982)

Muenchen, 9 shtator 1989

*Beqo paska marrë letrën tënde, ishte knaq shumë por edhe
përmallue e qante si fëmë. Mësova se paskeni pasë në Tiranë vapë
të malle 36 gradë e sipër. Sigurisht kjo vapë të ka mundue. A ke në
shtëpi ventilator? Po nuk ke ta dërgoj një nga këtu. Ti mos hezito
me më thonë për çdo gjë që ke nevojë. Unë po nuk kam për ty, nuk
dot kem për askënd.*

Beqir Selimi në Muenchen me familjen e vet.

Muenchen, 23 shtator, 1989

Vezi e dashun,

Sot u ktheva prej Austrije, ku kalova dhjetë ditë të bukura e të qeta, me plot shetitje nëpër male e pyje, dhe gjeta dy letrat tua të dashuna (25. 8. e 8. 9). Që e keni festuar ditëlindjen e Lulit tonë të dashun në një atmosferë familiare, u kënaqa dhe u mallëngjeva shumë.

Ish(te) 25 gushti dhe ndodheshim në katundin Vërbicë. Ishim atë natë për darkë të mixha Ibrahim, një veteran patriot i shquar, dhe ndigjumë ca krisje pushke. U ngritëm nga sofa dhe rrokëm armët. Mixha Ibrahim na tha: “Uluni, ju lutem, se katundi po shtjen pushkë, si haber i mirë, se Adem Gllavicës i ka lindun një djalë”. Përnjëherë na tre: Unë, Beqa, Haxhia, u ngritëm, morëm rrugën e Gllavicës, ku mrrimë dikur mbas mesnatës. Bebeja ishte në odën e Haxhisë, hala me sy myllë, e kjo ishte hera e parë dhe e fundit, që e kam pa Lulin.

Ke plot të drejtë. Unë ma nuk do të përpiqem me u takue me askend. Në qoftë se i ep qeveria leje me ardhë, mirë o zot. Por, në qoftë se jo, unë nuk sekelldisem ma, se me kohë të gjitha punët

do të rregullohen, si a ma mirë. Kush ka thanë dhe ka mendue, se unë, një ditë, do të jam në gjendje me korrespondue me Vezin tim të dashun lirisht? Pra, kjo u realizue dhe unë do të jem i lumtun që kjo gja do të vazhdojë sot e tutje, gjithnji deri në vdekje. Unë Ty kurrë s'kam për të harrue, se çfarë sakrifce ke ba ti, jane vetëm nanat shqiptare që e bëjnë këtë.

Aj dhëndri im në Izmir (unë nuk e njoj, por jam në korrespondencë të rregullt me te), i kish pas folë Bahrijes keq për ty, dhe ai kish qenë i bindun se Ti nuk ke qenë një vajzë patriotike. (Bahrija hala nuk ja ka falë atë vërejtje të tij). Ky tash, me që unë ja kam shpjegue çështjen, i ka ra pishman, por Bahrija nuk llafos me të, edhe pse janë fqinj. Ky tash, Ty të çon në qiell, por unë nuk i kam kallxue, as që i kallxoj kurrë, se jam në lidhje me Ty e me Lulin. Për lidhjen tonë dijnë vetëm edhe Beqa e Selimi, por jo gratë e tyne, dhe kështu do të jetë puna edhe më tutje... “Ma mirë hiç, se gjithnji kiç”

M'i dërgo masat e bluxhinsit për djemtë. Këpuat dhe ca plaçka të tjera, ja kam nisë me 11. 9. Posa të m'i dërgoni masat për xhins, i nisi përnjiherë. Violica po më shkruan edhe për paratë që ua dërgova. Ato nuk i paska marrë dhe mund të bëhen edhe dy-tre muaj deri sa t'i marrë. Allahu na ruejt prej gazepit. Për mua hiç mos u bën marak, se prova e jetës më ka mësue se si me i përballua të këqijat e telashet.

Puthje e përqaftime me mall,

Demushi yt për jetë

3 tetor 1989

Jam kënaqë që e keni festue ditlindjen e Lulit¹⁾ me dollinë e ngrehun edhe për mue, do t'ishte një lumtuni e madhe sikur të isha edhe unë pranë. Kam shpresë se ajo ditë dot vjen. Ti si je me shendet? Shendeti yt është lumtunia ime, mendo gjithnjë se e ke

1) Kështu thirrej Bardhyli në shtëpi.

një njeri, sado larg teje që gjithnjë e ka dhe e ka pasë mëndjen ke ty, ke Vezi im i dashun.

Kam qenë në Kaiserlantern në kufi me Francën, ku ndodhen hala një numër i madh kosovarësh shokë lufte. Kalova shumë mirë por edhe u mallëngjeva se nga gëzimi që më panë filluan me qajtë si fëmijë.

Muenchen, 13 tetor 1989

Ditëlindjen tënde e kam festue n'Austri se aty kam ca shokë shkollë - kroatë. Mos harro një gjë: jeta jote është ajo e imja, tash që jam në lidhje direkte me ty më duket se m'u ka shtue jeta (m'u ka zgjat) nga 10 - 12 vjet. Unë kam shpresë se një ditë do të bashkohemi e do të çmallemi njeri me tjetrin. Ti rri e qetë e mos u sekëlldis, për asgjë e mendo se e ke një njeri në këtë botë që jetën e ka shkri e do ta shkrijë për ty.

Kurrë e paharrueshmja Vezire! Kjo botë asht shumë e vogël. Sot mora një letër prej Hajros¹⁾ nga Izmiri e u habita fare kur e pashë një foto tënden me nxënësit tuaj në Prishtinë, u mallëngjeva shumë se m'u duk që të kam pranë vedi ashtu si të kisha në Prishtinë, por për fat të keq vetëm për një kohë shumë të shkurt. Kështu Vezi im i dashur bëhu e fortë e dinamike, ashtu si që ishte në Kosovë se dot vjen koha kur dot përqafohemi e do të çmallemi. Gjithnjë i yti, Ademi.

1) (Bytyqi, veprimtar kombëtar bashkë me vëllezërit, ish nxënës i Vezires)

Vezirja me nxënësit në Prishtinë

Vëren se letrat nga Australia po mbërrijnë për 3 - 4 ditë. Njofton se zyrtarisht ditëlindja e vet është 14. 09. 1917 por njerzit i thonë se ka lindë kur në Kosovë ka hy bullgari (1918).

Thotë se ka nisë një letër për Lulin me një fotografi të bërë në Tatura ku duket edhe shtëpia. Shtëpinë në Gllavicë ia kanë djegur. Përmënd Hasan Dylgjerin që është tash pensionist në Elbasan.

Në kopshtin e shtëpisë së vet në Tatura

Sot isha për drekë ke Selimi dhe e gjeta letrën tënde të dashur dhe një letër të Lulit me tre fotografi:

1) Kujtim nga gjyshja që më ka rritë e më ka dashtë pa masë edhe nga unë, po ashtu.

2) Diku në Kosovë (Prizeren) disa muajsh, ti me gjithë telashet dhe mizerjen në të cilën ndodheshe hala ishe duke qeshur - u përmallova shumë.

3) Durrës, verë 1987 - Luli, Vjollca, Genti e Indriti.

Unë në plazhin e Durrësit (1967) me nanën Vezire e gjyshen Belgjyza

Po ashtu, në Prizren (1946)

Në Tiranë, 1947

Në kohna të ftohta e me shumë shira, ruju shumë që të mos kapish ndonjë ftohje ose bronkit se jemi në moshë e imuniteti ynë është zvogluar. Mos harro një gjë: mirëqënia jote është lumtunia ime. Jam shumë i lumtun që pas gjithë këtyre peripecinave ma në fund po mundemi me shkëmbye letra njeri me tjetrin. Tani duhet të përpiqemi e ta harrojmë të kaluemen e trishtuar e të kujtojmë vetëm ditët e lumtura që kemi pasë në Prishtinë, vendlindja jote e dashun. A të kujtohet ajo këngë që e këndonim bashkë? Po pres me padurim takimin me Lulin e Indritin. Po të prishet radiatori më lajmëro me njëherë se ti ke nevojë për freskim në kohën e verës. Të kam dërgue një peshqesh të vogël kështu që ta ngresh një dolli për festën e ditlindjes tënde e ishallah tjetrën së bashku!

Ademi në shtëpinë time në Tiranë, shtator 1991, djathtas kushëriri i Vjollcës, ekonomisti Zekri Çarkaxhia

2 nëntor 1989

Në letër shprehet shqetësimi për vonesat e letrave, por ngushëllohet që të paktën letrat mbërrijnë te ai. Tregon se e ka kaluar bukur në Austri dhe se është mirë me shëndet. Në Kaiserlantern ka takuar shumë kosovarë, shokë lufte që ishin mallëngjiyer mjaft dhe kishin qarë si fëmijë. Thotë se Luli e ka qetësuar duke i thënë se, po të dalë pashaporta, ai mund të shkojë në Muenchen edhe më vonë.

17 nëntor 1989

Thotë se e ka marrë letrën e nanës (të 9 tetorit) dhe letrën e Lulit (të 7 tetorit) ku kanë qënë 3 fotografi. Thotë se ka vdekë i vëllai i Hajredin Bytyçit. Vetë Hajredini ka për grua vajzën e Zeqës (kushëri). Bahrija flet me të shoqen por jo me Hajron. Thotë se nuk i kam treguar Hajros për letërkëmbimin me Lulin, se “Hajro është tellall i Gjakovës “. Thotë se Beqiri po e ndjen shumë vdekjen e Nezirit, të vëllait.

28 nëntor 1989

Ti më shkruiej mue për çdo nevojë që ti, Luli, Vjollca e fëmija që keni ose mund të keni, se shyqyr Zotit jam në gjëndje me ja u plotsue. Unë jam i lumtun që prap erdha në lidhje me gruen time ma të dashtun në botë, pra për ty e epi edhe jetën.

1 dhjetor 1989

Fati dasht që të mos e gëzojmë jetën s' bashku, por unë jam i lumtun që të paktën, sado që vonë erdha në lidhje me Vezin tim kurrë të paharrueshme - gruan time më të dashtun në botë.

Australi, 18 dhjetor 1989

Vezi e dashun,

Sot po të shkruaj qi edhe njëherë me ta urue Motin e Ri, qoftë me kambë të mbarë, me plot shëndet, dashuri e lumtuni! Dashtë Perendia motin tjetër në Kosovë, mu aty ku e bëmë dasmën tonë, aq të bukur e me aq shumë krushq. Major Rexhep Gjilani, na e la në dispozicion tonin veturën e tij ushtarake (sigurisht do ta kenë vra të shkretin, ashtu siç i vrajtën kolonel Fuad Dibrën me oficerët e tij).

Unë jam me shëndet shumë mirë, e këto tri javë ndodhem vetëm në shtëpi. Betty është ke Nina në Mildura. Po mendoj: “Sikur të kishe krahë me fluturue, e me ardhë te Demushi yt, që kurrë s’ të ka harrue”. Gjithnjë mendjen e ka pasë ke ty, se për mua humbe edhe Ti rininë tënde. Shpeshherë mendojsha - kur ndodhesha në Greqi, nën kondita shumë të këqija: “Sebep meje, humbe edhe Ti jetën”. Por, e ngushëlloja veten, se vendimin qi e mora në vitin 1943, për të luftue për bashkimin me Shqipni, mbasi parijsa e Prishtinës erdhi në farmën shtetërore, aty ku banojshim, dhe më kërkuan që unë ta marr kryesinë e Komitetit Shqiptar-kosovar, për mbrojtjen e Kosovës, e për bashkimin e saj me nonën Shqipni; unë, për ta pranue një gja të tillë u këshillova

edhe me Ty, dhe Ti, si grue fisnike e patriotike që ishe, më the: “Prano, se çdo shqiptarë e ka për detyrë me liftue për mbrojtjen e Atdheut”. Pra, ky inkurajim qi ma dhe, më ka mbajtë gjallë, jo vetëm dy vjet e gjysmë, tue liftue nëpër fushat e malet e Kosovës (Mitrovicë, Shkup, Preshevë, Pejë), në borë e në shi, hangër e pa hangër, por inkurajimi që ma dhe, më ka mbajtë gjallë, dhe më mban edhe sot. Ti përpiku e ruaje shëndetin tënd, se mirëqenja jote, është jeta ime.

Këtu po ta dërgoj një foto të tashme, qi ta kesh për kujtim. Ato fotot e bukura tua, qi i kam mbajtë në kuletë për 45 vjet, më humben, m’i vodhën. M’i vodhën edhe paratë. Por, mbasi hajduti u kap, paratë m’u kthyen dhe teshat m’u paguan, por fotot humbën.

Puthje e përqaftime me mallë gjithnji,
Demushi yt.

28 dhjetor 1989

Midis të tjerash, shkruan: *jam i lumtur që prap erdha në lidhje me gruen time ma të dashtun në botë, pra për ty epi edhe jetën.*

5 janar 1990

Uron Vitin e Ri. Përmënd dasmën në Kosovë, dy shokë të tij oficera, Rexhep Gjilanin dhe Fuat Dibrën që mund të jenë vra.

Thotë se “ka mall, i vjen keq që Vezirja e humbi rininë e vet por ngushëllohet që më 1943 ajo ia miratoi dëshirën e tij për të luftuar për bashkimin e Kosovës me Shqipërinë. Paria e Prishtinës erdhi në fermën ku punonte ai duke i kërkuar që ta marrë kryesinë e Komitetit të Rinisë Kosovare për mbrojtjen e Kosovës e për bashkimin e saj me Nanën Shqipëri. Unë u këshillova me ty dhe ti si grua fisnike dhe patriote më the: prano. Ky inkurajim më ka mbajtë gjallë jo vetëm gjatë dy vjet e gjysmë lufte në fushat e

malet e Kosovës - në Mitrovicë, Shkup, Preshevë e Pejë, në borë e në shi, ngrënë e pa ngrënë, por edhe në mërgim, nëpër kampet e përqëndrimit të Greqisë, edhe sot madje. Dërgon një fotografi të tij dalë në bahçe.

26 janar 1990

Tregon për grindjen që ka pasë ai me Betty - n në vitin 1956, e cila nuk e ka ditë që Ademi ka qënë i martuar. Atëhere Ademi kërkoi në ambasadën tonë në Paris një vërtetim që Vezirja është rimartue. Por përgjigjia ishte se një person i tillë me emrin Vezire Selimi ose Vezire Mezini nuk ekziston. Çështja ishte se ne s'kishim bërë divorc, sqaron Ademi, pra rimartesa e Vezires ishte e paligjshme. Prandaj, tani që Betty e mori vesh që burri i Vezires ka vdekë, ka frikë se mos unë e lë atë. Që atëhere, ambasada për 30 vjet rresht, i ka dërguar Ademit rregullisht gazetatat dhe revistat.

Ademi me Ninën e Betty-n

30 shkurt 1990, Australi

Gëzuar Vitin e Ri me plot shëndet e lumtuni, ishallah këtë vit takohemi po në Prishtinë, aty ku lidhëm kurorë e mendojshim për një të ardhme të lumtun por që s'patëm fat.

18 mars 1990 -

Kartëpostale

Vezi e dashur, kartolinën me lulet e Prishtinës e mora, të falem shumë nderit. U kënaqa shumë që pipzën (bilbilin) e paske marrë. Ajo pipzë ka udhëtue me mue nëpër gjithë botën, e kam mbajtur si kujtim për ty. Puthje e përqafime, Ademi

4 prill 1990

Gëzohet që nana e ka marrë bilbilin të cilin e ka ruajtur tash sa vjet duke udhëtuar në tërë botën.

Perth, 23 maj 1990

Vezi e dashur,

Të falem shumë nderit për letrën tënde të fundit, së bashku me atë të Lulit (28 maj - gabim, 28 prill duhet të jetë). Këto tri letra janë vonue, se është shënue adresa gabim - të tregon Luli pse ka qenë gabim - por, ma në fund i mora. Që je mirë - u kënaqa shumë. Edhe unë jam fare mirë. Nailen e kam parë. Fluturoj me 2 qershor në orën 2 e 45, mbas dreke me avionin australian "Qantas" dhe me 3 qershor në orën 10 e 45 para dreke, jam në Munchen. Mora lajmin e gëzueshëm se Luli e paska marrë pasaportin, e tash duhet t'i merr vizat, si atë të Italisë, ashtu edhe atë të Gjermanisë. Është mirë ta merr edhe vizën e Austrisë, se mund të bëjmë edhe atje një shetitje të shkurtë. Tash që u hapën dyert, nuk është çudi që edhe Ti të mund të dalish jashtë e të shifemi e të çmallemi. Nejse, tash njëherë po e shof Lulin - frutin tonë të përbashkët. Jam krenar që të kam pasë bashkëshorte e që e ke rritë dhe shkollua Lulin nëpërmjet vuajtjeve që ke kalue në Kosovë. Ti ishe në burg në Ferizaj, e unë ndodhesha në bjeshkën e Jezercit, e i shkruajta një letër Ali Shukrisë e Hivzi Sulejmanit. Që të dy m'u përgjegjën që të kem pak durim, se do të lirohesh. Për lirim tënd mësova në Greqi (Aliu e Hivziu ishin shokë të mi të shkollës, e kishin pozita të nalta në Kosovë). Nga friga që mos po të burgosin prapë, të shkrova që të shkojsh në Shqipni. Hala nuk e di a bana mirë, apo keq, por unë Ty të humba. Tash fëmijët i ke të rritur, e kam shpresë edhe ekonomikisht je mirë. Të kesh kujdes vetëm për shëndetin tënd, e asgjë tjetër. Dridhja e tokës (termeti) që paskeni pasë, më frigoi shumë, por shyqyr Perëndisë që s'paskeni pasë ndonji dëm. Vezi e dashun, mbetsh me shëndet e mirë u pafshim. Puthje e përqaftime me mall, Gjithnji Ademi yt

28 maj 1990

Përmënd burgimin e Vezires në Ferizaj. Atëhere Ademi i shkroi një letër Ali Shukrisë dhe Hivzi Sulejmanit¹⁾, të cilin e ka pasur shok shkolle, që ta lironin nanën. Lirimin e mësoi më vonë, pasi kaloi në Greqi.

1 qershor 1990

E pyet për shëndetin e saj dhe të djemve. Gëzohet që çdo qytetar i Shqipërisë tani mund të marrë një pashaportë për jashtë shtetit.

5 qershor 1990

Ti duhet të jesh e qetë dhe e lumtun se mbas kaq e kaq vuejtjeve dhe sekëlldive (ti ke vuejt më shumë se unë) ma në fund, ja arritëm ditës që prap erdhëm në lidhje njeni me tjetrin, e prap tash duhet të përpigemi e ta harrojmë të kaluemen e t'i kujtojmë vetëm ditët e lumtuna që kemi pasë së bashku në Prishtinën – vendlindjen tënde të dashun, a të kujtohet ajo kënga që e këndojshim së bashku? Tash me padurim po e pres takimin me Lulin dhe Indritin.

14 qershor 1990

E uron atë për ditëlindjen (me 6 qershor), i dërgon 20 dollarë austrianë.

19 qershor 1990

Kartolinë nga Roma (kur aty ishte Bardhyli e Indriti)

“Vezi e dashun, puthje e përqaftime nga Roma. Baba & djali si dhe nipi.”

1) Personalitet politik i ish Jugosllavisë dhe shkrimtar i njohur në Kosovë

Vezi e dashur dhe e çmueshme shumë!

Më gëzoi e më përmalloi foto e jotja me Lulin tonë të dashun. Shumë mirë ke bo, se ato që kisha, po t'asaj kohe më humbën, hajdutët i kanë hedhur. Vezi e dashun, ti nuk duhet të sekëlldisesh sepse u rimartove, rimartesa yte ka qënë e detyruem. Unë i di fare mirë se në ç'rrethana dhe presione ke qënë. Po nuk u rimartojshë fati yt, sidomos fati i Lulit, do të ishte shumë i keq. Unë të jam mirënjohës, për të gjitha çka u bënë qenë për shpëtimin e vetes tënde e atë të Lulit. Një herë më 1956 u zuna keq me gruan dhe kjo më kërcënoi se do të lajmëronte policinë se unë isha më parë i martuem e asaj gjoja nuk i kam thënë dmth bigamist. Për këtë në Gjermani konsiderohesh si kriminel - kështu si unë si ti, nuk kishim bërë divorc prandaj rimartesa jonë ishte ilegale. Tash Betit i ka hy frika mbasi e ka marrë vesh se yt shoq ka vdekë e unë do të kthehem ke ti. Sigurisht këtë gjë do ta bëja po të kishem mundësi.

Hajro të ka pasë mësuese e kurrë s'të harron. Edhe "unë s'e harroj kurrë një mësues malazez që kam pas, Marko Vujadinoviç. Katër katunde Gllavica me Marevc, Llukagji, Rubovci e Babushi i Muhaxherëve e kishin një shkollë në Llukagji. Me që askush nuk dinte as një fjalë serbisht (85 nxënës) një vit bënë për të nxënë serbishten kështu që në vend të katër viteve bëmë 5 vjet shkollën fillore. Është për t'u çuditë se ne e mësuem serbishten, Marku e mësoi shqipen ujë dhe kur nuk e dijsim ndonjë fjalë serbisht na e shpjegonte shqip. Inspektorët shpesh herë vërejtjen ja bënë se ky vishej me kostumin shqiptar e dilte në fotografi me ne gjë që inspektorëve s'u pëlqente. Në luftë u vra, e la gruen me katër fëmi në Ferizaj “.

Po të dërgoj foton e nxjerrun në Prishtinë në ditën më të lumtun tonën.

Foto e martesës

Më 1972 erdhi Hatixheja¹⁾ në Muenchen me u pa me mue. Ajo më tregoi këtë foto të martesës sonë e unë mbasi e fotokopjova disa herë ja dërgova origjinalen por asaj s'i ra në dorë kjo letër e i dërgova tri kopje të tjera të cilat e gëzuan. Pas dy vjetësh u mbyt në një aksident automobilistik.

Vjeshtë, 1990

(Lidhur me takimin e Ademit me Lulin në Romë)

Nejse, unë kam qënë mjaft i sëmurë e i lodhur n'Evropë, doktori më tha se janë shkaktuar nga emocioni i nalt që kishëm por ndoshta edhe nga pleqnia dhe sekëlldia. Tash jam shumë mirë, bile ma mirë s'kam qënë kurrë. Tani po na vjen Viti i Ri 1991, ç'ka do na sjelli nuk e dimë, por viti 1990 më solli të gjithë të mirat e Përëndisë. U takova me djalin tim të dashun pas 45

1) Hatixheja, motra e Beqos e Selimit

vjetësh, një lumtuni e papërshtueshme. Le të shpresojmë se edhe ky vit do të sjellë gjana të tilla. Të uroj Vitin e Ri me plot shëndet e dashuri - ishallah takohemi e përqafohemi edhe një herë para se të largohemi nga kjo botë. Të uroj shëndet të plotë. Mos harro se ke një njeri në botë, sado larg që ndodhet.

7 nëntor 1990

Tani po na vjen Viti i Ri 1991, ka do na sjelli nuk e dimë, por viti 1990 më solli të gjithë të mirat e Përendisë, u takova me djalë tim të dashur mbas 45 vjetësh, një lumturi e papërshtueshme. Le të shpresojmë se edhe ky vit do të sjellë gjana të tilla. Të uroj Vitin e Ri, qoftë më kambë të mbarë me plot shëndet e dashuri- ishallah takohemi e përqafohemi edhe njëherë para se të largohemi nga kjo botë. Ty të uroj shëndet të plotë, mos harro se ke një njeri në botë- sado larg që ndodhet i cili të ka dashtë, të don e do të don deri në vdekje..Përqaftime me mallë Ademi

Dhjetor 1990

Pse nuk pyetni në drejtorinë e postës se ç'po ndodh me letrat që nuk po i merrni. Pesë letra të tua, 4 të Zikës e 8 të Vjollcës e Lulit që ju kam dërgue mrena këtyre muajve që u ktheva në shtëpi. Kjo gjë është skandaloze apo jo? Si mund ta mendosh se unë nuk të kam shkruar, si mund ta mendosh një gjë të tillë, unë veten e harroj por jo ty, që ke bërë sakrificë për ta rritur frutin tonë. Këtë gjë e ke bërë në kondita të jashtëzakonshme të këqia, ishte faji im që të këshillova të marrish një rrugë të tillë, po ku me ditë, ne u munduem për të mirë e na doli keq. Si po thua edhe ti këto lule na kujtojnë stinën e vjeshtës – kujtime të gëzueshme dhe të idhuna. Lumtunia që patëm ishte e shkurtër, por duhet të mendojmë edhe një gjë tjetër, të paktën shpëtuem jetën kurse shokët e mij ose janë në vorre ose të kalbun në burg si për shëmbull Qazim Bllaca. U dënua në Tiranë me 20 vjet e mbasi e kreu dënimin e lanë të lirë, u kthye në Kosovë tash serbët

e kanë futë prap në burg se po thonë ai burgu i Tiranës nuk ishte i mjaftueshëm. A ka një tragjedi ma të madhe se kjo. Shyqyr Zotit mue nuk më ndodhi diçka e tillë, vuejta shumë por jam gjallë.

24 janar 1991

Ti, Vezi e dashun, je shqetësue, çka po shof unë, pa arsye. Unë një herë në jetë të kam thonë të du e kam me të dasht deri në vdekje, pa marrë parasysh se çka ndodhi e na ndodh njëri tjetrit. Ishte një taksirat por ma mirë se ashtu sa të ishim në varr. Shyqyr Zotit na e solli fati e prap erdhëm në kontakt me njeri tjetrin. Unë nuk kam as s'kam kurrfarë idhnimi as me ty as me Lulin.

7 shkurt 1991

Deri më sot Shqipëria për çdo gja ka qenë për faqe të zezë, e leçume nga gjithë bota, ata dirigjuesit e shtetit mendojshin se e kanë kapë Zotin prej bishti (kjo është një shprehje serbe) por shyqyr Zotit bishti u shkëput dhe Shqipnia ma në fund po hyn në rradhët e botës së qytetnueme. Luli më thotë se në Shqipni ka cenzurë dmth letrat para se të dorëzohen kontrollohen nga policia. Prandaj shumë letra në emën të tij kanë humbun.

4 mars 1991

Jam në dijeni të plotë me ngjarjet e Shqipërisë, prandaj jam mjaft i shqetësuem se e dij se sa ndryshime që po bëhen te juve, Lulin nuk po e pëlqejnë, se ky i shkreti, çka kam mësue unë, po mahet me të kalueme, ose ma mirë më thonë me të vdekunit, kur në Kosovë, plakati e thojshin një fjalë “ i gjalli me të gjallin e i vdekuni me të vdekunin ”¹⁾

Më 1972 e takova një djalë nga Tirana- student- bënte pjesë në timin (skuadren) shqiptar në olimpiadë. Më pyeti a njof

¹⁾ Mendoj se baba ende nuk e kuptonte se komunizmi me strukturat e veta ende nuk ishte shkullur në Shqipëri

ndokend në Shqipni, i thash kam djalin në Tiranë. Si e quajnë dhe 'punë bën- pyeti. I thashë quhet Bardhyl Mezini dhe ep mësimet matematike në një shkollë të mesme. Ky më tha aj është profesor i imi, më ep mësimet politike marksizem- leninisme. I thashë jo, aj merret vetëm me mësimet matematike. Aj më tha jo merret edhe me mësimet politike. Unë u habita fare, por mbasandej mësova se aj djalë ma kish thonë të vërtetën. Në Romë, në bisedim e sipër me Lulin, pashë se djali im i dashun, nuk e dinte se kush ja ka djeg babës së tij shtëpinë dhe kush ishin ata që e vranë, e prenë dhe e skllavizuen Kosovën. U detyrova të ja thom, por nuk jam i sigurt se a më ka kuptue. Ka po shof, djali i tij i madh nuk pajtohet me idenë politike të babës. Kjo gja më ka dëshpërue shumë. Nuk i zo faj Lulit se ashtu ishin rrethanat ndër të cilat është rritë, por tash sytë janë për të pa dhe veshët për të digjue e njeriu duhet të shkon me kohë, simbas motit, kthe gëzofin. Ishalla, mbas votimeve 31 mars puna do të shjarohej e do të qetësohet.

Shënim i Vezires: Ah! Adem sa thika po i ep zemrës sime me këto hamëndjet e tua për Lulin!!!

25 mars 1991 - kartëpostale

Mora foton ku ke dal me Lirën mbasi asht kthye nga Prishtina. Kënaqem shumë që e paskan pritë aq mirë. Po të shosh ti vetë do të pritësh më mirë. Si po e shef, njerzia mësuesit s'i harrojnë.

4 prill 1991

Luli po më shkruen: "më thoshte Nana, kur isha i vogël- yt atë nuk i përkiste asnjë partie, nuk preferonte asnjë ideologji, ai ishte për bashkimin e Kosovës me Shqipninë, nën çfarë do lloj regjimi.". Të lumtë Vezi e dashur, këtë gja s'e luan as topi, ashtu ka qenë. Unë jam mundue me ia shpjegue Lulit se këtë ide e luftën time udhëheqësit e Shqipnisë le që s'e pranuen, por dërguan

ushtrinë e na dogjën shtëpitë, na vranë e na prenë e na përzunë nga Kosova. Sipas korespondencës që kisha me Lulin, kisha përshtypjen se ky nuk po e din të kaluemen, se më folke mirë për dirigjuesit stalinistë të Shqipnisë. Besoj se tani jemi kuptue se ku qendron çështja, nuk janë serbët fajtorë për gazepet e kosovarëve, por janë pikërisht dirigjuesit kuqalesh të Tiranës.

Ti Vezi e dashun, je tregue grue kreshnike e heroike e unë mburrem me ty.

Para tri vjetësh, ai nxënësi yt, fqinj i Bahrijes në Izmir, kishte një mendim shumë të keq për ty- se mendonte se ti je komuniste- për këtë gjë është zënë edhe me Bahrijen- e Bahrija hala nuk e don. Kur unë ja shpjegova çështjen ai Shemsiu (Hajredini) ndryshoi mendim dhe filloi korespondencën me ty (ai nuk e din se shoqi yt ka vdekë).

11.4.1991

Unë habitem së si jemi hala gjallë kur marrim parasysh se çfarë vujtjesh e peripetia kemi pasë në rininë tonë. Sidomos vujtjet e tua me foshnjen dy-tri javësh në burgun e Ferizajt e mbasandej nëpër kampet e përqëndrimit në Shqipëri. Në atë kohë njerzia e regjimit u tregojshin si bisha të egra e nuk mendojshin se një ditë do të vjen koha kur edhe ata do t'i lajnë gjynahet e tyne. Është për t'u habitë se shqiptarët ne regjimin kuqalesh janë tregue shumë ma të pashpirt se kuqalashët jugosllavë ose çdo komb tjetër. Me një fjalë partizanët shqiptarë, kur muren pushtetin në dorë mendun se “e kapën Zotin për bishti”, është kjo një shprehje serbe, por si qi e thonë një fjalë në Kosovë, “kadal beg se ka hendek”. Sot shyqyr Zotit e ulën kokën dhe po i pohojnë gabimet e të këqiat që kanë bë, kurse një pakicë po mundohet me i majtë hala dizginat e Stalinit në dorë, por tiranë të tillë nuk do të ketë ma.

8 maj 1991, Perth

Po shof që të tre djemtë kanë ikë ose do të ikin. Ti duhet të bësh gajret, është fati i tyre për të mirë ose për të keq`. Natyrisht askush nuk ik nga e mira, por nga e keqja. Ata duan të bëjnë një jetë më atë mirë, se sa keni ba ti e Luli. Unë jam i bindun se me ndryshimet që u bënë dhe që po bëhen në Shqipni situata si politike ashtu edhe ekonomike ka për t'u përmirësuar, por duhet të kemi gajret. Unë kam vëjt shumë javën që kaloj nga një dhimbje e veshit të djathtë - tani u shëru. Kjo u shkaktue nga fluturimi që bëra me 7 të këtij mueji shkumje - ardhje për një ditë 8000 km.

“Qazim Bllaca u dënue në Tiranë me 20 vjet burg e mbasi e kreu e lanë të lirë e u kthye në Kosovë, tash serbët e kanë fut prap në burg, se po thonë aj burgu i Tiranës nuk ish i mjaftueshëm. A ka një tragjedi ma të keqe se kjo?”

25 maj 1991, Perth

Më vjen shumë keq që ti vuen nga zemra dhe unë vetë çuditim se si jemi hala gjallë me çka kemi kalue në jetën tonë. Njeriu qënkamë i fortë se guri. - Zeqa në Prishtinë pat ba një kurs të gjuhës shqipe 1943 e qe ba mësues - E patën fut disa herë në burg se folte e vepronte kundër komunizmit, ma në fund e liruen nga burgu me kusht që të shkojë familjarisht në Turqi (1949). Hajri i ka thënë, se Vezirja është rimartue me një komunist e se në Prishtinë ka ba demonstratë si komuniste kundër italianëve. - Kur unë i tregova, se në ç' rrethana qe rimartue dhe se ti ke qënë në mal me mue, ai u bind.

27 qershor 1991, Australi

Dëshpërimin tënd për largimin e tre djemve të tu dhe vdekjen e Hajros e kuptoj fare mirë. Sa i përket djemve nuk duhet të dëshpërohesh shumë se ata po gjetën një jetë ma të mirë do të rrinë në kurbet, por kanë për të ardhë me të vizitue shpesh herë se Italia e Greqia janë afër. Në qoftë se s'u pëlqen ata sigurisht do

■
kthehen n'atdhe se janë të lirë me u kthye kur të duan, kurse më parë ishte e pamundur.

“Si po shifet Jugosllavia po shpartallohet, por fati i Kosovës nuk dihet, si që duket kosovarët për ta çliruar duhet të bëjnë një luftë të tillë si bëmë ne para 40 e kusur vjetësh, se liria nuk falet por fitohet “. Djali që vajti në Itali a ka mundësi të tërheqë familjen nga Shqipnia? Sa fëmi ka? Po Iliriana a zuri punë. Edhe asaj ja bëri garancinë i shkreti Hajro për Turqi.

29 qershor 1991

Si që po e shof, Jugosllavia po shpartallohet, por fati i Kosovës nuk dihet, si që duket, kosovarët për tu çlirue duhet të bëjnë një luftë të tillë si që bëmë neve para 40 e kusur vjetvet, se liria nuk falet por fitohet.

11 gusht 1991, Muenchen

“Në Shqipni është një kaos i nalt. Djelmënia po ikën me mijëra e mijëra, po pse? Jo nga terrori më i Partisë, por nga skamja - kjo gjë po më trondit shumë se po në këtë kohë Kosova ka nevojë për ndihmën e Shqipnisë, kurse Shqipnia si po shifet është bërë një anarki e s'ka bukë me ngrënë - Ato lavditë e E. Hoxhës se Shqipnia është një lule në Ballkan, paskan qenë krejt falso “ - Gjermania është friksue shumë nga shqiptarët se ata 3000 veta që erdhën këtu janë tue u tregue si kriminelat më të mëdhenj nga gjithë kombësitë e tjera, vjedhin, vrasin, çnderojnë gratë dhe nëpër tualete gjë që na e kanë marrë fytyrën - sa po ndigjojmë në Tiranë mungon çdo gjë.

Djemtë si janë në Greqi e në Itali? Po Iliriana si është? a ka zënë punë dhe a do të shkojë në Turqi?

Vezi e dashun,

E mora letrën tënde (5. 6.), por nuk e kuptoj pse kjo vonesë prej dy muajsh. Siç shifet, ca letra tuat, si edhe të mijat, kanë humbë fare, si ajo, për shembëll, letra që ta dërgovame 20 dollarë mbrenda, për ditëlindjen, atë që s' e kishe marrë fare. Përpara e dij se i mbante cenzura në Tiranë. Tash besoj s'ka ma cenzurë, por letrat prap po vonohen. Po e shof se vdekja e Hajros të ka pikëllue. Edhe unë jam deshrprue shumë, se katër vllazër vdiqën mrena dy vjetësh. Familja Bytyqi, siç duke paska qenë e mallkume. Unë kam ardhë në kontakt me të me korrespo-ndencë para tre vjetësh, kur i vdiq vjehri - Zeqa, e kështu nëpërmjet korres-pondencës e njof. Ai me tregoi se është nxën (zon) me Bahrijen për shkak tend, se i ka thanë Bahrijes si Vezirja u martue me një komunist në Tiranë. Ma para ke zanë me Zeqën, po përt këtë gjë, por Zeqa nuk i ka dhënë asnjë përgjegje. Bile, dy vjet nuk kanë folë njëni me tjetrin. Ma hapi edhe mue po këtë muhabet, dhe unë ja shpjegova çështjen se si ka ndodhë. I thash se Vezirja ka qenë në mal me mue, prandaj nuk mund të jetë komuniste. Atëherë ky e kuptoi të vërtetën, e u përpoq që të përmirësohet (mdreqet) me Bahrijen. Por, çka di unë, Bahrija është një grue mjaft nakse, e s' e ka përfill fare. Nejse, kjo gjë është e shkume, "E i vdekuni me të vdekunin, e i gjalli me të gjallin", e thonë një i fhjalë.

Ti si je vetë me shëndet, e si po kalon me vapë? Djemtë, mësova prej Lulit, qenkan stabilizue mirë në Greqi, e paskan tërjekë edhe familjen, e Ti paske mbetë vetëm me Ilirianën, gjë që të qetëson, se me të vërtetë ke pasë një gajle mjaft të madhe. Edhe Luli u merzitke shumë për këtë gjë, por tash siç po e shof, është qetësue. Unë vetë jam deri diku mirë, por kam probleme, përveç me tensionin e gjakut, edhe me veshë e dhambë. Mund bëhet që dhimbja e veshit ka lidhje me tensionin e gjakut. Tash jam në pritje e sipër për ardhjen e Violcës e Gentit, i cili kish marue maturën me shkëlqim. I lumtë!

Përqafime me mall,

Ademi

Edhe unë jam i shqetësuar me lajmin që ma dha Luli se në shkollën e tij paskan thy xhamat e derën dhe kanë hy në kabinetin e tij. Por mu ky është një akt politik se prindit e fëmijëve që i mëson Luli e din se Luli është në partinë dhe ideologjinë e kuqe¹⁾, prandaj kanë dasht me marrë në kabinetin e tij ndonji dokument që e vërteton këtë gjë, Jam shumë i mërzitun Luli duhet të përpiqet e të shkëputet nga idea e E. Hoxhës njëherë e përgjithmonë. Ishte viti 1972, isha 6 muej në Evropë në shërbim. Me këtë rast dashta ta vizitoj edhe Shqipninë e i shkrojtja Nazit. Nazi mu përgjigj se unë mund të vi në Shqipni por djali (Luli) s'e din se unë jam baba i tij. U dëshpërova shumë. Erdha në Evropë dhe atë vit u zhvillojshin në Munchen lojrat olimpike e mora tre javë leje. Erdhi nga Shqipnia timi lojtar prej 7 vetash. Pata rastin me u takue me ta. Një djalë student, shkodran por me banim në Tiranë më tha pse nuk vete në Shqipni. Qi tash do të visha, por e kam një djal në Tiranë e ai nuk e din se jam baba. Si e quajnë djalin? I thashë- Bardhyl Mezini.- Ai është djali yt, tha? I thash po. – Bardhyl Mezini²⁾ tha më ep mue shkenca politike dmth marksizëm leninizmë etj. -I thash jo, -ai ep mësimë matematike. (Një shok i Bardhytit, çifut, kish ardhë në Amerikë dhe më kish lajmërue se Luli ka laurue në matematikë me nota të shkëlqyera, prandaj unë e disha se ky ep mësimë matematike). Ai nxënësi më tha - a ta ja thom se të kam takue. - Unë e dëshirojsha një gjë të tillë, por kisha frigë se mos e dëmtoj Lulin, prandaj hezitoshja. Ai më tha - mos ki frigë, mos ep gja me shkrim se me gojë ja tham

1) Sërisht baba mendon gabim për mua. Unë s'kam qenë pranuar në Partinë Komuniste, madje jam ndëshkuar nga ajo dhe regjimi duke me dërguar gati 15 vjet mësues në fshat (1977-1991), si "i pasinqertë dhe djali i Adem Gllavicës"..Në atë kohë ndodhnin shpesh thyerje e grabitje, pasi ishte një gjendje anarshie.

2) Prej vitit 1958-1994 unë kam mbajtur mbiemrin e njerkut, i cili kishte deklaruar se jam djalë i tij për të mbyllur thashethemet dhe për të mos pasur problem në Partinë Komuniste, ku ishte antar. Kjo gjithashtu më ka ndihmuar mua të vijoj pa probleme të gjitha ciklet e shkollës dhe të punësohem.

unë dhe s'ka kurrfarë rreziku. - I thashë mirë dhe ky ja kish thanë Lulit. Luli i kish thanë: Ç'thuhet më, unë babën e kam këtu. Dijenja që Luli në moshën shumë të re epke mësimet politike në universitet më dëshpëroi shumë. Në korespondencë me Lulin pash se djali im me të vërtetë ishte indoktrinuar në të ashtuquajturin socializëm, por si që po shofim, socializmi mori fund, pra Luli duhet të hjekë dorë nga socializmi-komunizmi shqiptar, se kjo ide e ka sjellë popullin shqiptar në gjendjen e sotme të mjerueshme, ta lemë anash tradhëtinë që i bën popullit kosovar.

Nëntor 1991, Perth

U dëshpërova se nuk ishte në gjendje të mirë shëndetsore, unë habitem se si jemi gjallë hala, kur të marrim parasysh se “çfarë vuetje e përjetira kemi pasë në rininë tonë - sidomos vuetjet e tua me foshnjën dy - tri javëshe në burgun e Ferizajt e mbasandej në burgun e Shqipnisë. Në kohë njerziti e regjimit u tregojshin si bisha të egra e nuk mendojshin se një ditë do të vjen koha kur edhe ata do t'i lajnë gjynahet e tyre. Është për t'u habitë se shqiptarët në regjimin kuqalash janë tregue shumë më të pashpirt se kuqalashët jugosllavë ose se çdo komb tjetër. Me një fjalë, partizanët shqiptarë, kur morën pushtetin në dorë, menduen se e kapën zotin prej bishti, është një shprehje serbe, por si e thonë një fjalë në Kosovë - ka dalë beg se ka hendek. - Sot shyqyr e ulën kokën dhe po i pohojnë gabimet e të këqijat që kanë bërë, kurse një pakicë mundohet me i ruejtë hala dizginat e Stalinit në dorë, partizanë të tillë nuk do të ketë më “.

24 dhjetor 1991, Australi

Unë të kam pytë disa herë në letrat e mija: Pse nuk ke kërkuar me ardhë në kontakt me mue për 6 - 7 vjet mbas vdekjes të shokut tënd? Ti mue kurrë s'më ke dhënë një përgjigje për këtë! Edhe një herë të uroj të gjitha të mirat për Vitin e Ri, shëndet e lumtuni!¹⁾

1) Ademi vazhdon të mos e kuptojë atë kohë në nuk guxonim as t'ja përmendnim emrin atij..

Nga letrat drejtuar mua

9 mars 1988

I dashtuni Bardhyl, dëshiroj që të jeni gjith mir edhe neve jemi krejt mir. Ndodhem në pun në Gjermani për nja 6-7 mujë, me që në Kosovë asht papunësi e madhe. Ti vet si je me shëndet e me pun si po kalon? Vjolca si asht me shendet e me pun? Po Gentiani si asht e si po kalon në mësim në shkollë? Nana e Naziqaja si jon. Prej Tafës nuk kemi lajme fare por shpresojmë se janë mir. Kjo adresë që po ta epi asht adresa e vendbanimit e dajës Selim

*Sadik Prishtina, Tannen str 31, 8014 Neubiberg Gjermani
Perëndimore.*

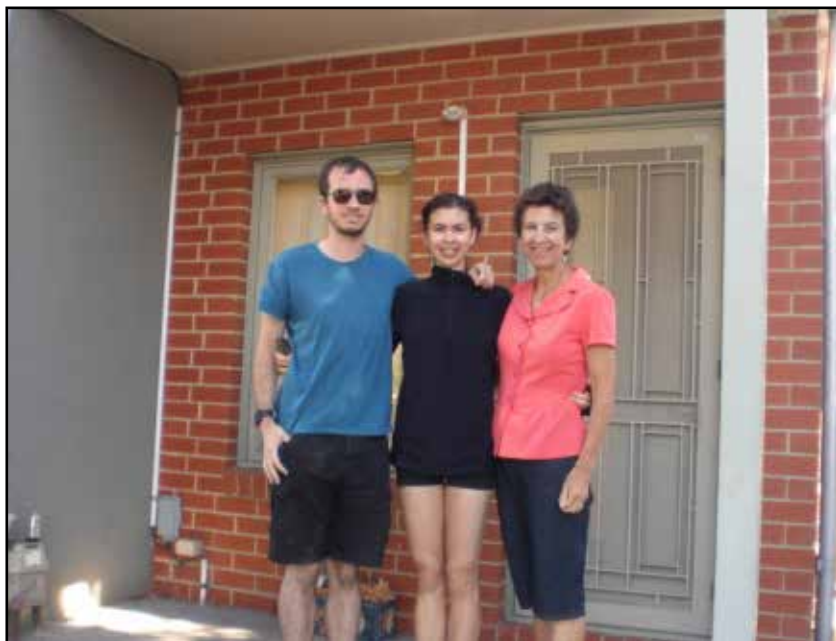
Përqafime me mall gjithve me rend. Ke shumë të fala dhe prej Skënder Kongjelit, aj punon si teknik në Lipjan, daja Sadik Prishtina¹⁾

19 korrik 1988

Letër nga Muenchen, në përgjigje të letrës sime ku unë i propozoj të vijë në Shqipëri.

Flet për Ninën, burrin e Ninës dhe dy fëmijët e Ninës, Heather dhe Geoffrey.

1) Kështu e nisi korrespondencën Ademi me ne, duke u fshehur pas emrit të djalit të dajës së Nanës që banonte në Novi Sad

Geoffrey¹⁾, Heather dhe Nina

Thotë se Hansi (vëllai) nuk vazhdoi studimet në universitet por u specializua në telegrafi.²⁾

1) Geoffrey ka kryer studimet shkëlqyeshëm për informatikë dhe aktualisht punon për kompaninë Google në SHBA

2) Hansi është marrë shumë edhe me sportet marciale, aktualisht ka një klub të tillë në Melburn. Nina, tani në pension ka qenë mësuese matematike, ndërsa Heather ka studjuar për mjekësi, specializuar për kardiologji

Me Hansin e vogël në bjeshkët e Australisë

Hansi, në ditët e fundit të jetës së Ademit në Perth

Unë vetë pata fatin e mirë se mu njoftën kualifikimet universitare, e kështu u mora me zbulime agrare në degën pomologjike e fiziologjike e mbas shumë publikimeve shkencore, mu dha rasti me shetit tërë botën. Më 1972 ishem 6 mujë në Evropë tue i vizitue institutet përkatëse në të gjitha shtetet e Evropës, (në Itali, në Romë, Bologna e Padova). Me këtë rast u takova në Meunchen me ambasadorin e Shqipnisë në Vjenë, Sokrat Plaka, i cili më propozoi që ta vizitoj edhe Shqipninë, por unë ishem i zanun zyrtarisht vetëm në Gjermani, Angli, Francë, Belgjikë, Holandi, Danimarkë, Itali, Austri e Spanjë, i thash me një rast tjetër. Të fala Sadiku

Ish ambasadori Sokrat Plaka

21 korrik 1988

Thotë se ka shkuar në Bonn, në ambasadën e Shqipërisë atje. i ka marrë formularët, por s'di se si ta paraqesë veten, çfarë lidhje familjare të tregojë.

6 gusht 1988

Kartolinë

E dërgon nga Austria, ku ka ndejtë një javë.

27 gusht 1988

Kartolinë

Dërguar nga Muenchen, njofton për shëndetin

2 shtator 1988

Nëna jote, me rimartesën e saj 1949 ka ba një gjë heroike se le që ka shpëtue veten po të ka shpëtue ty e të ka dhënë një edukatë të mir; prandaj ajo për mue ka qenë dhe është gjithnji një grue fisnike; i ka përballue të gjithë vujtjet sin ë Kosovë ashtu edhe në Shqipni. Nuk asht çudi që unë kurr s'e kam harrue as që e harroj deri në vdekje. Unë ishëm 9 muejsh kur babën e kan marrë ushtar 1917, aj ma kurrë s'asht kthye në shtëpi e mbasandej dajet erdhën dhe murën nanën e rimartuan me forcë. Simbas traditave të kqia e barbarike, mue më mbajtën farefisi- baba i Beqos e Selimit, e kështu nëna me zemrën e thyer, shkoi në Shkup e mbas pak kohe muer veremin e vdiq, pa pasë mundësi të takohet me mue. Kjo gjo më kujtohet gjithnji e erdhi koha ku edhe ti mbete pa babë por pate fatin e pate nanën e cila të rriti e të edukoi aq mir sa që unë kurr s'ja harroj at punë heroike që ka bë. Latinët e thojshin një fjalë: "Historium ist mater studiorum"- e kjo asht ma se e vërtet.

I paharrueshmi juej, baba¹⁾

29 shtator 1988

Dot ishte një gja ideale në qoft se ti mundesh me ardh n'Australi se aty dot kesh rastin me u takue me Ninën e Hansin.

1) Harron të shkruaj Sadiku...

Për me ardh atje, ti duhet të kesh një pushim jo dy javësh, por t'paktën 4-6 javësh se asht udhtim i gjatë e mjaft i lodhshëm. Unë garantin ja u bëj përnjiher dhe jau dërgoj biletat e udhëtimit vajtje ardhje, pra studiojeni mir e mir këtë propozim e më lajmëroni.

Baba yt i dashur, Ademi

8 janar 1989

Leter nga Mildura, prej Ninës.

Dërgon një foto të familjes së saj. I shoqi quhet Ron Pascoe. Në letër Nina shkruan se *Ademi ka karakter të vështirë për t'u marrë vesh. Thotë se e ka parë fotografinë time dhe se unë i ngjaj babës, por uroj që të mos i ngjaj atij për nga natyra..*

Nina me të bijën, Heather, mjeke kardiologe (2013)

Lulit, nga Hansi

18 janar 1989

Është tepër e këndëshme të marr vesh nga një vëlla që nuk e kam parë kurrë, por kam dëgjuar nga ati ynë. Unë punoj për Komisionin e Postave Australiane në zyrat e tij qendrore në Melbourne. Përgjigjem për postën elektronike dhe kam një punë interesante. Merrem me sport, me artet marciale japoneze “AIKIDO”, që katër vjet duke fituar edhe “Brezin e Zi”. Shpresoj të jeni të gjithë mirë, uroj shëndet dhe lumturi për 1989. Shpresoj të takohemi së shpejti. Po përcjell një foto familiare bërë me 6 mars 1988, me dashuri Hansi¹⁾

26 janar 1989

Letër nga Tatura

Thotë se ai i ka marrë letrat tona. Përmënd një pako që është nisë me 26. 12. 1989 nga Muenchen (letra e tij e datës 27. 12, nuk ka ardhur ende). Nuk e kemi marrë as letrën e datës 15. 12. Ai thotë se më 25. 02. 1990 do shkojë për 3 muaj në Perth. Në qershor, thotë, do jetë në Muenchen.

10 shkurt 1989

Letër nga Hansi, dërguar nga Mildura

Brënda saj ka një foto ku ka dalë ai vetë, e ëma, e fejuara (Mariana) dhe i vëllai, Manfredi me nipin, Markun me rastin e 73 - vjetorit të lindjes së Betty - t. Hansi shkruan se ai punon në shërbimin elektronik të postave të Australisë. Merret me sport, është i kënaqur që tani po korespondon me mua.

1 mars 1989

Letër nga Ademi, prej Tature (e ka shkruar më 20. 11)

Ai thotë se ka nisë një “Summary “ të veprës së vet që e ka prezantuar në kongresin ndërkombëtar të Hortikulturës në

1) Si Hansi ashtu edhe Nina shkruajnë në anglisht, nuk e zotërojnë shqipen.

Hamburg në vitin 1982. Letrat e 15, 28 dhjetorit dërguar prej tij nuk i kemi marrë..

Ai thotë se më 25, 02 do niset për Perth (me adresë A. Selimi, Westhaven House, Marine Parade 150, Cottesloe 6011, Australia). Thotë se kartolinën e nanës futur në zarfin tim ai nuk e ka marrë. Në janar ka marrë vetëm letrën tonë të datës 30. 01.

6 mars 1989

Leter nga Nina për mua

Është një letër e gjatë. Tregon për jetën në Mildura, veçoritë e australianëve. Plotëson karakteristikën e saj për Ademin: është tip patriarkal, i rëndë, nervoz. Paralajmëron që kur ai të vijë në Tiranë, të mos e bëjmë zot shtëpie se mund të dëmtojë lidhjet tona familjare¹⁾. *Pohon se Ademi është mjaft i zoti si shkencëtar, por origjina kombëtare dhe tradita e brezit të vet e bën atë të tillë. Edhe unë, vazhdon ajo, i ngaj atij por edhe ndryshoj shumë prej tij. Roni, i shoqi, e ndihmon atë shumë në shtëpi. Roni është me prejardhje skoceze.*

Në zarf Nina ka futur një fletëpalosje me ushtrime matematikore për ata që kandidojnë për universitet dhe dy medalione për djemtë me pamjet e koalës dhe kangurit.

9 mars 1989

Leter e Ademit për mua (shkruar me 16. 02)

Thotë se është mirë dhe se po përgatitet për të shkuar në Perth. Ka dërguar një foto familiare ku kanë dalë në Tatura më 20. 02. 1988 ai, Betty, Nina, Hansi, Ronaldi, Mariana, Manfredi me të shoqen, Valerien dhe tre fëmijët e tyre, Suzin (8 vjeç), Adrianin (11 vjeç) dhe Markun 14 vjeç). Betty mban në krah Heather - in.

1) Ademi më thosh se u rimartua në Australi jo me dashuri dhe se, faktikisht, ai jetonte thuasje i ndarë me Betty - n, gjithnjë me kujtimin e bukur për martesën e parë, sado të shkurtër. Por është pak e habitshme dhe e pakuptueshme se edhe me nënën time ai i ndërpreu lidhjet, pas vizitës së tij të parë në Tiranë. Unë asnjëherë nuk i kërkoja atij të bënte bashkim familiar me mua, pasi isha i vendosur të kujdesesha për nënën time në Tiranë.

Familja e Ademit në Tatura, Victoria, Australi. Pranë Ademit është djali I sjellë nga Betty, Manfredi, ingjinier liftesh.

Në sfond duket shtëpia. Në zarf ka futur dhe një Summary të një vepre që e ka paraqitë në kongresin 21 të hortikulturës në Hamburg më 29 gusht - 4 shtator 1982, ku morën pjesë 2500 shkencëtarë. Ky, thotë, ishte funksioni i fundit në profesion. Titulli: "Response of Golden Queen peach cultivar to thinning effect of ethrel chemical ".

2 maj 1989

Parlamenti evropian në Strasburg unanimisht e dënoi Jugosllavinë dhe kërkoi që përnjiher të pezullohet shtet-rrethimi dhe popullit shqiptar t'i jepet të drejtat e veta që i takojnë. Edhe një pjesë e Kongresit Amerikan u hudh në favor të kosovarëve. Në Jugosllavi asht thirrë Kongresi i jashtëzakonshëm në muajin dhjetor për të legalizue veprat barbare të ushtrisë e policisë në

Kosovë. Tërë parlamenti sloven 18 antarë refuzuan të marrin pjesë në Kongresin e përgjithshëm jugosllav, po ashtu edhe parlamentarë kroatë u bashkuan me qendresën slovene. Në Kosovë dorëheqjet e zyrtarëve të pushtetit po vazhdojnë gjithnjë dhe serbët nuk po gjejnë më shqiptar me i plotësue vendet e atyne që po largohen. Përqaftime Baba

11 maj 1989

Midis të tjerash, thotë se djali i Ninës ka thyer një asht në harkun e këmbës, por tani është më mirë. Tregon se ai vetë ka korespondencë me Ilirianën¹⁾, e cila i shkruan aq shumë për Kosovën, sa ai ka menduar që nana ka dijeni për këtë korespondencë. Iliriana është paraqitur si 20 vjeçare. Porosit që të mos e bëjmë problem, se mërzitet nana. Thotë që t'ja dërgojmë letrat në Muenchen (adresën e Muenchen - it e din edhe Iliriana).

Përsërit që, pa ardhë Luli në Gjermani ose Itali, ai nuk mund të vijë në Shqipëri. Pse? Nuk e thotë.

24 maj 1989

Tregon për kolonitë shqiptare në Australi. 18 km afër Taturës, në Shepparton ndodhet një koloni e tillë, më e madhja, e formuar rreth viteve 1924 - 1928. Banorët janë pemërritës, njerëz të thjeshtë, të pashkollë.

Në Melbourne, në Sidney dhe Brisbane ka shumë shqiptarë të ardhur pas Luftës së Dytë Botërore.

Mariba, një qytet i vogël në Queensland, banohet thuajse krejt nga shqiptarë, që mirren me rritjen e duhanit. Në Perth është gjithashtu një koloni e vogël.

Në fund të letrës ai shpreh dëshpërimin e tij për gjëndjen në Kosovë. Pyet: çka po bën qeveria shqiptare?

1) Motra e Bardhylit në Tiranë

25 maj 1989

Letër

E ka shkruar me 2 mars në Perth. Pasi tregon për kundërshtimin që po i bën politikës jugosllave opinioni i vendeve përfundimtare, thotë se sapo të shkojë në Muenchen, do të bëjë një ftesë dr. Selim Selimi për Lulin, sipas porosisë së ambasadës shqiptare në Bonn. Me këtë rast, Luli do takohet me babën e vet.

6 qershor 1989

Njofton për mbërritjen në Muenchen “in one piece” (shëndoshë e mirë, siç thonë anglezët). Tregon se daja Selim e ka nisë një lutje në ambasadën shqiptare në Bonn. Kopjen e saj ma dërgon mua për ta çuar në Ministrinë e Jashtëme. Thotë se Luli mund të vijë ose në Gjermani, ose në Itali, Greqi, Francë, si ta ketë më mirë, në çdo muaj që dëshiron.

Tregon se Sotir Plaka ka qënë ambasador në Vienë në vitin 1972 dhe Ademi e ka takuar atë në dyqanin e Shaban Gjilanit në Muenchen, i ka folur për çështjen e Lulit, pra Sotir Plaka është në dijeni të plotë. Thotë se Nina dhe Hansi do të kthejnë përgjigje.

Mësova nga gazetatat gjermane se zëvendësministër i punëve të jashtëme në Shqipëri qenka Sotir Plaka¹⁾. Ky ka qënë ambasador në Vienë më 1972. E kam takue në Muenchen po atë vit dhe çështjen tënde e kam bisedue me të, pra aj me një fare mirë. Bisedën e kemi pas në dugajën e Shaban Gjilanit në Muenchen.

Baba

1) Duhet të jetë Sokrat Plaka

Shepparton

26 korrik 1989

Thotë se e ka marrë letrën e datës 23. 06. Gjithashtu ka marrë përgjigje telefonike nga ambasada shqiptare në Bonn, se ata janë dakord për vajtjen time në Muenchen, por kërkojnë një ftesë zyrtare të legalizuar. Thotë se ngjitmas po dërgon këtë ftesë. Por në zarf s'kishte gjë. Porosit që t'i telefonoj zonjës Brunk në shtëpinë e saj (Nr tel 89 6914909) për ditën e vajtjes sime, në mënyrë që ai të paguajë biletën. Thotë se do qëndrojë në Muenchen deri më 1 nëntor. Beqo e ka marrë letrën e nanës.

28 korrik 1989

Sot mbërriti me zarf të veçantë ftesa zyrtare e dajës Selim në dy kopje, gjermanisht dhe shqip (e legalizuar). Të shoh mundësinë për të bërë një kërkesë në organet kompetente.

02 gusht 1989

Kartolinë

Uron ditëlindjen, duke u shprehur gabimisht për 43 - vjetorin (në fakt 44 vjetor). Thotë se dhe ai ka lindur në Gllavicë. Lajmin e lindjes sime e mësoi në një fshat afër Prishtinës, në Vrhicë, duke ngrënë darkë. Mixha Ibrahim atë moment doli jashtë dhe qiti me pushkë tre herë. Ademi, Beqo dhe Haxhija u nisën për Gllavicë

ku mbërritën në ora 10. Aty e panë Lulin për herë të parë dhe të fundit atë kohë.

3 gusht 1989

U gëzova që keni kalue mir në kampin e Pogradecit. Me të vërtetë janë vise klimaterike e të bukura të gjitha ato vise qysh nga Dibra, Struga, Ohri e Pogradeci. Unë herën e fundit i kam përshkue të gjithë këto vise më 1937 me grupin teatral të liceut tonë në Shkup. Kemi dhanë shfaqje teatrale e muzikore në Manastir (Bitolje), Strugë, Dibër e Ohër. Unë isha pjestar në grupin muzikor në orkestrën xhaz (viola) dhe në orkestrën e tambureve (balalajkave)- brac. Me këtë rast kemi shkue me kaike-vapore nga Ohri në Shën Naum, i cili ndodhet në kufinin shqiptar afër Pogradecit e aty nga manastiri shikojshim Pogradecin e rojen shqiptare në kufij. Shpeshher mendojsa ta kaloj kufinin e të hudhem në Shqipni, besa ma vonë dy nga shkolla jonë e bënë këtë gjë e shkuen në Shqipni por më von u kthyen prap, si që duket patën vështirsina në studime e me metodat shkollore të atjeshme.

Shumë të fala nga dajët Beqo e Selim, Baba

15 gusht 1989

Sot e takova Luan Gorishtin në zyrën e tij në Dhomën e Tregtisë.

Luani tregoi për Ademin se ishte një njeri i ngritur dhe fizikisht i fortë (për moshën), kishte një permallim për Shqipërinë. Kishte shprehur rezerva lidhur me atë, pse Bardhyli nuk e mban mbiemrin e Ademit. Kishte përmëndur një avokat, ish shok shkolle të tij, të cilin e kishin burgosur në Shqipëri. Mbase fakte të tilla e ndalojnë atë që të ndërmarrë një udhëtim në Shqipëri.

22 gusht 1989

Po e pret me padurim që Luli të marrë pashaportën. Këtë verë i është kushtuar plotësisht çështjes së ardhjes së Lulit në

Gjermani. Përsërit se na i ka nisë 1000 marka (të cilat i morëm me çek para tre ditësh). Për Shën Naumin, shton se Zogu ia dha atë Jugosllavisë më 1925. Bëri kështu një gabim të madh sepse manastiri kishte vlera të mëdha për pjesën ortodokse shqiptare.

Shënon përsëri numrat e telefonave të Selimit 06089 606300 (zonja Helga), Beqirit 89 4305312 (zonja Centa), Brunkut 89 6914909 (zonja Brunk).

Tregon për gjendjen e veshëve, i majti i është dëmtuar 50 %, i djathti 25 %.

Thotë se ka telefonuar me Hansin, se ata në Australi janë mbledhë në Ballarat (qytet me 150 000 banorë ku ka jetuar dikur) dhe kanë festuar ditëlindjen e Manfredit. Uron që një ditë ta festojmë ditëlindjen në Gllavicë.

10 gusht 1989

Letër nga Nina

Sapo ka mbërritur nga Ballarati (ku ka qënë për ditëlindjen e Manfredit) ka gjetur letrën time të 10 korrikut. Thotë se do përpiqet të gjejë pyetje olimpiade për Gentin. Atje, shkruan ka mbajtur një dimër i lagësht, lumi Murray ka dalë nga shtrati dhe ka përmbytur shumë lagje të qytetit. Betty ka ndenjur me të për shumë javë, sepse në Tatura rri vetëm me muaj të tërë.

Thotë se vështirësitë për t'u takuar e bëjnë më kurioz babën. Pas disa vitesh ajo ka mundësi të transferohet në Kanada me punë. Kishte në plan të shkonte në Zelandën e Re, por s'e realizoi. Ndërsa tani për tani nuk mund të udhëtojë në Evropë që të takohet me mua. Në fund, shkruan tre rreshta përshëndetje edhe Betty.

25 gusht 1989

Nënë Terezë e njof shumë mirë. Kur unë kam fillue gjimnazin në Shkup, ajo ishte në klasën 7 (shkolla fillore atëherë ishte 4 vjet, për ata që s'e kishin gjuhën amtare serbe- 5 vjet, e

gjimnazi 8 vjet. Ajo quheshe n'at kohë Gonxhe Bojaxhiu. Terezë e ka marrë emrin mbasi është ba murgeshë. Ajo tërë jetën e ka kalue me mision dmth me kthye njerëz në katolikizëm por natyrisht edhe mirbërëse- sidomos në Kalkuta. Për këtë ka marrë edhe çmimin Nobel. Në Melbourne ka ardhë shpesh se kishte kushëri prof. Çunin i cili u vra në gjyq prej Sulejman Krajës- ulqinak. Ajo, natyrisht, si Nobelet ka të drejtë me shkue gjithkund.

Jam takue me Priftin dhe Pajtimin¹⁾. Prifti na ka telefonue. Luani të paska përmend edhe burgimin e dënimin e shokut tim, Qazim Bllacës (20 vjet)- aj punonte në Ministrinë e Tregtisë, unë në Ministrinë e Bujqësisë. Edhe unë do t'i bajsha 20 vjet burg po të më kapshin, por luftova e shpëtova. Luftat e mija i biseduem me Priftin e Pajtimin, edhe këta me siguruan se s'ka me të ndodhë gja për të kaluemen. E thonë një fjalë në Kosovë "Ulu se nuk të han qeni". "Mua më ka djegë çorba e i fryj kosit"..

P.S. Qazim Bllacën po don tash serbët me e dënue se burgu në Shqipni s'ka qenë i mjaftueshëm. E thonë një fjalë ke neve, "as me Prishtinë, as me Barilevë" dmth neve kosovarëve keq në Jugosllavi e keq në Shqipni- taksirat i madh. Puthje e përqafime baba

25 gusht 1989

Thotë se e ka marrë letrën e datës 15 gusht. Flet për nënë Terezën të cilën e ka njoftë në Shkup, në gjimnaz. Ajo tërë jetën ka qënë misionare, i kthente njerzit në katolikë, por është marrë edhe me bamirësi.

27 gusht 1989

Përmend përsëri vizitën në ambasadë në Bonn. Ka pak shpresa për vajtjen e Lulit në Gjermani, tani për tani. Thotë se do ta bëjë fletë - garancinë në Australi, pasi dhe Luani i ka thënë se kë pritë 40 vjet, prit edhe një vit..

1) Punonjës të ambasadës shqiptare në Bonn

Thotë se Klimi Prifti i ka telefonuar dhe Ademi i ka treguar atij për lufrat që ka ba. Ata i kanë thënë se s'të bëjnë gjë për të kaluarën. Ademi u ka përmëndur një shokun e vet Qazim Bllacën, i dënuar në Shqipëri se ka qënë në Ministrinë e Tregtisë. Vetë Ademi ka qënë në Ministrinë e Bujqësisë.. Qazim Bllacën serbët duan ta dënojnë edhe në Kosovë, pasi s' ka mjaftuar dënimi i vuajtur nga ai në Shqipëri. Kësaj i thonë “ as me Prishtinë, as me Barileve “, pra keq në Jugosllavi, keq në Shqipëri, taksirati madh..

Nënë Tereza

1 shtator 1989

Më kujtohet çështja e nënës Terezë, e cila shumë ka pas kërkuar për ta vizitue Shqipninë, por gjithnji është refuzue. Ajo e shkreta shpresën nuk e humbi dhe si që e pamë tash ju dha leja dhe u prit shumë mir¹⁾, ashtu mund të ndodhë me ne edhe një ditë. Baba

2 shtator 1989

Para dy ditësh, thotë, ka shkuar në Bonn, në ambasdën shqiptare, ka takuar aty Klimi Priftin dhe të tjerë, e kanë pritur mirë, e kanë siguruar se ardhja e Lulit do bëhet, por vetëm se do zgjasë pak. I kishin dhënë me vehte mjaft literaturë për të lexuar.

5 shtator 1989

Ndjehet në të shqetësimi nga letrat e Lulit të 30 korrikut dhe 1 gushtit, ku shprehet dyshimi për mosardhjen dot në Gjermani.

1) Nënë Tereza u prit nga regjimi komunist atë vit

Ademi thotë se ftesa zyrtare e dërguar nga Selimi është firmosur në bashkinë e Neubibergut, pra është më e fortë se ajo që mund të firmosej te noteri. Kështu i kishin thënë, dhe se këto dy muaj nuk mjaftojnë për të përfunduar të gjitha formalitetet, pra mund edhe të mos takohemi. Ademi thotë se do fluturojë për Australi më 1 nëntor me avionin australian Quantas. Që andej do dërgojë fletëgarancinë. Thotë se kanë rënë shira dhe moti është freskuar. Kërkon të dijë ditëlindjet e Vjollcës, timen, të nanës. Uron fillimin e Vitit të Ri shkollor. Njofton se Manfredi mbushi 50 vjet më 8 gusht (në Ballarat, ku më 5 nëntor 1955 ka lindur Nina dhe me 15 nëntor Hansi).

9 shtator 1989

Të lumtë që e paske studiue fare mirë të kaluemen- origjinën e Reçicave. Në vitin 1848, Turkia e krijoi Serbinë e mbretit Obrenoviq me 4 vilajete, një nga këto 4 vilajete i përfshiu edhe tokat e Reçicës afër Lebane- Leskovcë- Medvegja. Turkoserbë ishte të gjithë banorët shqiptarë myslimanë, po të don ata dot rrinë në Serbi me të drejta të plota si qytetarë serbë. Një përqindje e madhe e shqiptarëve nuk pranuan të rrinë në Serbi e kështu mbajtën dhe u vendosën në fushën e Kosovës. Pjesa tjetër ngeli në vend ku ndodhen edhe sot. Është interesant se këta shqiptarë kurrë nuk janë maltretue ose diskriminue prej serbëve. Ish rektori i universitetit të Prishtinës- Idriz Ajeti- shoku im i shkollës 13 vjet- 8 në gjimnaz e 4 në universitet, është nga këto vise- Leban- Medvegjë, Gjarinë, si dhe prof. Zeqir Bajrami- gjeografi- historinëna e njeh- edhe ky është i këtyre viseve- ky ka vdekë por Idrizi është gjallë. Aj Ali Reçica është kushëri i jonë, si edhe shumë e shumë tjerë që kanë pyet për ty. Këta janë në Stamboll. Kurse dr. Shefqeti që ishte në Izmir vdiq para dy vjetësh, një vëlla professor universiteti dr. Selimi është në Stamboll. Para 4 vjetësh unë shkova në Stamboll me e pa shokun tim Ali Shaksivarin (nëna e

njuh) e me këtë rast u pashë edhe me kushërinjtë Reçicë. Ti tash për tash mos i jep njohje kërkujt se nuk i kam thanë as kujt se jam në lidhje me ty. Mbasi të takohemi e bisedojmë këtë çështje...

Një drekë miqësore, pasi u bë promovimi i librit të Ganiut për Ademin, 30 gusht 2003, në restorantin e troftës në Petrovo, afër Lipjanit, organizuar nga Ismet Reçica. Në foto: Rakip Reçica, unë, Meaz Reçica, përballë janë: një vëlla i Ismetit, Xhevat Reçica, vëllai i Shemsi Reçicës, Nebi Reçica, Ismet Reçica, Dalip Reçica dhe Shaban Reçica.

Para se kam shkue në Australi, e kam nënshkrue kontratën me qeverinë australiane me punue dy vjet punë krahu, mbasi mbaroi kontrata 1954, zura punë në Ministrinë e Bujqësisë si teknik a jo si professional se ministria nuk ma njihke kualifikimin që kisha. Pra, qysh nga 1955 deri 1961 tërë energjinë time e kam shkrirë në luftë për njoftjen e kualifikimeve. Ma në fund, vajta edhe në provime në universitet- Melbourne e kështu 1961 u bëna profesional. Qëllimi im ishte që unë t'ja siguroj ardhmëninë fëmijëve që lindën në Australi se për ty nuk mujta më ba gjo. Përqafime Baba

28 shtator 1989

Letër, shkruar me 9 shtator

Tregon për edukimin e fëmijëve që ka qënë i mirë.

Vetë Ademi ka punuar si punëtor krahu 2 vjet 1952 - 1954 në Australi. Prej vitit 1955 - 1961 ka bërë përpjekje për t'ju njoftë kualifikimi, ka dhënë provime në universitet dhe ka nisë punën si punonjës shkencor. “

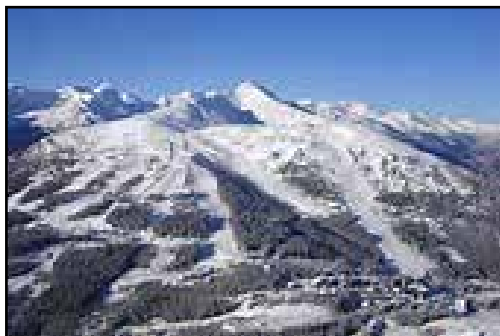

Instituti i pëmëtarisë në Tatura

14 shtator 1989

Kartolinë

Dërguar nga St. Margarete (Austri). Përshëndet me rastin e një vizite atje.

St. Margarethen

Jugosllaviapathapnjishkollëtëmesmevetëmpërmyslimanët në Shkup, kjo quhej Velika Medresa Krala Aleksandra, kjo shkollë asht hapë 1925. Unë mbasi dhash provimet që u kërkojshin për të hy në shkollë, u regjistrova në vitin 1929-1930 dhe laurova në vitin 1938 kur u regjistrova në universitetin e Zagrebit. Aty ishte internat- fjetje, haje- pije, veshmbathje, krejt falas. Konditat ishin mos me pasë të meta të këqia. Mbas 4 vjetësh u epshin provimet e semi-maturës. Unë me që notat e kisha krejt pesçe- excellent, nuk hyna fare në provime. Landët e mia të favorshme ishin fizikë, kimi dhe shkencat natyrore si edhe gjuhët frëngjisht, gjermanisht dhe arabisht (gjuha anglishte nuk u mësonte në atë kohë në shkollat jugosllave). Unë e mësova anglishten kur ishim në kampet e përqëndrimit në Greqi.

Kur isha në klasat e larta 6-7-8, me lejen e drejtorit ipsha mësimet private dy nxënësve të dy gjyqtarëve të vendit e kështu merrsha në muaj 1000 dinarë- rroga e një profesori të shkollës së mesme ishte 800 dinarë. Me që isha i lejuem me i dhanë këto mësimet, natën unë fillova me punue për Shqipninë. Erdha në kontakt me kryekonsullin shqiptar në Shkup, Sermet Xhaxhulin e kështu 3 vjet kam veprue si agjent i pa paguem për Shqipni. Për pagë s'kisha nevojë se kisha boll para e kështu e fitova besimin e plotë të qeverisë shqiptare që n'at kohë, 1938, më ngarkoi me u shpërnda bursat gjithë studentave kosovarë, ku do të ishin mjafton që unë të kisha besim se janë patriotë të vërtet shqiptar. Në mes këtyne studentëve që kanë fillue studimet me bursën e qeverisë shqiptare ishin Selimi në Prag, Idriz Ajeti- ish rektor i universitetit të Prishtinës, sot në pension, profesorët Ibrahim Kelmendi e Zeqir Bajrami, nëna e njëj, kanë vdek e shumë e shumë tjerë. Në vitin 1939 Italia e okupoj Shqipninë e kështu u prenë bursat. Më 1941 Kosova u bë pjesë e Shqipnisë dhe qeveria e Tiranës ju dha bursë 84 studentave kosovarë, në mes këtyne ishëm edhe unë. Pra, Lul i dashun, si po e shef edhe qeveria e atershme megjith që ishte

geveri bejlerësh e mjaft e vorfën, ka punue për Kosovë. Pra, emri im sigurisht është në arkivën e ministrisë së jashtme shqiptare të asaj kohe. Përqaftime Baba

26 shtator 1989

Ballarati është qyteti më i madh i Australisë që nuk është në buzë deti si Sidney, Melbourne, Perth, Adelaide, Brisbane, Hobart, Geelong, Wollongon, Newcastle e tjera. Ballarati ka 200 000 banorë dhe aty kanë lindur Nina dhe Hansi se aty kam pasë punue unë në fillim para se u bë nostrifikimi i diplomës time. Ballarati është 150 km larg Melbourne e 400 km larg Mildurës.

Lumi më i madh i Australisë është Murray- rrjedh nëpër tre shtete federale, New South Wales, Victoria e South Australia 2500 km, kalon nëpër Mildura ku i ep vaditje tërë rajonit për agrume (limona, portokalle, rrush sultana të thata që shiten nëpër krejt botën). Kur të vish në Australi do t'epet rasti me pa vetëm një pjesë të vogël, se për ta parë krejt Australinë duhet të jetosh 20 e kusur vjet aty. Unë simbas punës që kishëm pata arstin me shetit mjaft, por jo krejt. Beqo e Selimi të bajnë të fala, Baba

11 tetor 1989

Letër, shkruar më 26. 09. 1989

Tregon gatishmërinë për të paguar udhëtimin për gjithë familjen, jo vetëm për Indritin. Tregon për qytetin Ballarat ku ka punuar vitet e para të punës në Australi.

Ballarat

Thotë se Nina mund të shkojë në Kanada për dy vjet, për shkëmbim eksperience.

14 tetor 1989

Në këtë letër Ademi ndriçon momente të rëndësishme të rinisë së tij. Kështu ai thotë:

“Shkollën e mesme e kreu në Shkup (Velika Medresa krala Aleksandra, 1929 - 1938).

Shkupi para luftës së dytë botërore

Më 1938 u regjistrova në universitetin e Zagrebit. Në shkollë të mesme parapëlqeva lëndët fizike, kimi dhe ato natyrore si dhe frëngjishten, gjermanishten dhe arabishten. Anglishten e mësova gjatë qëndrimit në kampet e përqëndrimit në Greqi. Kur isha në klasat e larta, me lejen e drejtorit, jepja mësimet private për dy nxënës duke fituar edhe para (1000 dinarë në muaj, kundrejt rrogës 800 dinarë të vetë mësuesve). Gjatë kësaj kohe, punoja edhe për Shqipërinë, pasi u lidha me kryekonsullin e Shqipërisë në Shkup atëkohë, Servet Xhaxhuli për tre vjet rresht, pa pagesë. Më 1938 qeveria shqiptare u pagoi bursën disa djemve kosovarë, emrat e të cilëve i sugjeroja unë, mjafton që ata të ishin patriotë të mirë. Të tillë ishin Selim Selimi, Idriz Ajeti, Ibrahim Kelmendi, Zeqir Bajrami, etj.

Ibrahim Kelmendi në librin e Tahir Berishës

Më 1941 qeveria e Tiranës u dha bursë 84 studentave kosovarë, përfshi edhe mua. Emri im me siguri është në arshivën e Ministrisë së Punëve të Jashtme të asaj kohe.

Prof. Zeqir Bajrami, nga Medevegja

Në letër Ademi thotë se i ka shkruar edhe Vjollcës për këtë temë. Por kjo letër s'i ka mbërritë Vjollcës. Do ta ketë marrë dikush. “

13 tetor 1989

Nuk kam shpresa të takohem me babën sivjet. I nisa një letër teze Mevludes në Romë që të ma dërgojë fletëgarancinë ajo.

Daja Tafë dhe tezja Mevlude në Itali, vitet 1950

29 tetor 1989

Mora tri foto tuat me nënën, me gjyshen diku në Kosovë. Ajo “diku në Kosovë” më tronditi shumë se ti ishe foshnje e s’ke dit gjë po nëna jote ka qenë në vuetje të mëdha e unë s’kam pas si ta përkrahi me që ndodhesha në male...

Ndoshta një ditë dot ndryshojnë mendjen ata në Tiranë e kështu mund të marrësh vizën. Edhe DDR (Republika Demokratike Gjermane) askujt nuk u epte viza për të dal jasht, por ndryshoi ligji e çdokush është i lirë për të udhtue. Lajmin më të mirë që ma the është se Reiz Malile e paska qit çështjen kosovare në Kombet e Bashkueme për herën e parë, i lumt se kët kosovarët e kanë prit me pa durim. Kjo çështje duheshe të ngrite 30 e kusur vjet ma parë por ma mirë vonë se kurr. Aj e paska gruen gjakovare, pra qenka dhëndrri jonë, prandaj kosovarët do ta shënojnë në librin e rekordit si kosovar.

Sa për atë sugjerimin tënd për t'i shkruar ca memorie të mia, ke plot të drejtë, por për ta ba një gjë të till duhesh me thanë të vërtetën dhe e vërteta është e idhët, prandaj ma mir është tash për tash me ndejtë në heshtje.

Përqafime Baba

13 dhjetor 1989

Letër e Ninës

Tregon për përgatitjet e Vitit të ri. Thotë se do t'i vijë e ëma, vjehrra dhe vjehrrri. Më vonë vijnë Hansi dhe Manfredi. Ka pushime nga 22 dhjetor deri me 1 shkurt. Shtëpinë e kanë me ajër të kushtëzuar kështu që e përballojnë vapën prej 38 gradësh celsius. Thotë me ironi që baba udhëton përtej detrave dhe nuk vjen këtu, në shtëpinë e saj në Mildura, sepse është më larg... Heather po numëron deri në 15, kurse Geoffrey nuk duket më si bebe.

21 dhjetor 1989

E ka marrë letrën time të 5 nëntorit ku ka qënë edhe një negativ filmi. Përmënd përsëri Luan Gorishtin dhe Rrustem Kpuskën. Thotë se u ka thënë atyre në ambasadë që ka pasë fatin e keq të luftojë pa dashje kundër ushtrisë së Shqipërisë, e cila ishte atëkohë e lidhur me mish e me shpirt me jugosllavët. Në ambasadë pranuan se Ademi ka të drejtë duke thënë se politika e atëhershme e Shqipërisë ka qënë e gabuar. Sot kjo gjë është harrue. Përmënd ndonjë shok të vetin që është pushkatue, si Gafur Lëngu.

5 janar 1990

E ka marrë letrën e datës 9 dhjetor me urimet për Vitin e Ri. Tregon “për Shqipërinë e paraçlirimit, që ka qënë për faqe të zezë, siç është sot lagjia Ali Bej Koi në Stamboll, ku banojnë me mijëra kosovarë. Tregon për fqinjën e vet italian, Gaetanon. Kur e pyet Gaetanon se si është Italia, ai i përgjigjet: E bukur por njerzit janë të këqinj. Atje toka është e pronarëve ose e kishës “.

19 janar 1990

Thotë se i ka marrë letrat me urime për festat e nëntorit. Këshillon që të mos i nis letrat rekomande, se s' është nevoja. Shpjegon që "për Kosovën, çlirimi nga okupatorët italo - gjermanë ishte në fakt një robërim i ri serb. Pra kuptimet e lirisë janë relative ". Më qorton pse unë i kam treguar Ninës që Tuti¹⁾ ka vdekur, sepse asaj dhe Betty - t, i ka hyrë frika se Ademi do kthehet te gruaja e parë..

23 janar 1990

Vëren se letrat rekomande po vonojnë shumë, prandaj këshillon që t'ja çoj letrat të thjeshta. Përmënd gjyqin që do mbahet në prill ku do të jetë edhe Manfredi, se ai e ka identifikuar kriminelin.²⁾, përmënd proverbin "Fshati që duket s' do kallauz"

14 shkurt 1990

Thotë se ka zgjedhë Viktorinë në Australi ku klima është më e përshtatshme, s' ka as të nxehtë të madh, as lagështirë të lartë, kështu ai mund t'i ruante mushkëritë, nga të cilat dikur ka vuajtur.

1) Babai që më ka rritur mua

2) Është fjala për një grabitje që pësoi në stacionin e trenit, në Melbourne

26 shkurt 1990

Letër e Ninës, shkruar me 8 shkurt.

Naporosit të mos i çojmë dhurata sepse ajo s'është në gjëndje të bëjë të njëjtën gjë për ne. Thotë se është shumë e zemëruar dhe e hidhëruar që baba më ka thënë diçka për mosmarrëveshjen që ai ka me Ninën.

Thotë se është e kënaqur me burrin e saj i cili e respekton dhe që vendos për gjithçka bashkë me të. Do të shkruajë përsëri kur të jetë më e qetë.

19 mars 1990

Thotë se i ka marrë dy letra të mia të 29 janarit dhe 9 shkurtit. Nuk thotë gjë a i ka marrë letrat tona të dërguara në Wembley. Thotë se i ka nisë letër edhe nanës (por ajo s' mori letër sot). Kishte lexuar në gazetën Zydojçe Cajtung për vendimet e fundit politike në Shqipëri (për zgjedhjet demokratike ku janë disa kandidatura dhe për lejet për ndërtim shtëpish private).

Tregon për tërmetin e madh që ka rënë në Australi (4 të vdekur) dhe plot dëmë që i ka tronditë vërtet australianët.

24 mars 1990

Flet "për Idriz Ajetin, me të cilin ka qënë shok shkolle 13 vjet (tetë vjet në Shkup dhe 5 vjet në Zagreb). Tregon përshtypjet për të. S'ka qenë marrë me politikë, por po mirret tani në pleqni. Idrizi e ka pasë pyetë Begon, pse s'po ndihet Ademi, sepse dikur në rini ai ka qënë revolucionar. Unë i thashë Beqos t'i thotë atij se "Ademit i ka humbë rruga në oborr". Në letër tregon se më 1848 Turqia pat krijuar një Serbi të vogël me katër rrethe ku kishte edhe shqiptarë. Një pjesë e shqiptarëve ndër ta edhe të parët tanë, ikën në Kosovë nga Leskovci, se s'donin të ishin nën serbët, kurse të parët e Idrizit mbetën atje dhe serbët nuk i kanë trazuar."

Shënim: Ende sot s'ka mbërritë letra e Ademit për nanën, siç ai e pat lajmëruar.

9 prill 1990

Nina e Hansi nuk kanë pasë të njëjtën dëshirë për studim. Nina studioze dit e nat e Hansi u merrke me lojna. Në fillim isha shumë i shqetësuem për Hansin, por mbasandej u qetësova se e pash se nuk duhet përdorë forca në gjana të tilla, fundi i fundit ata studiojnë a jo ti. Unë dëshirojsha që të dy të shkojnë në universitet. Nina tha po, por Hansi tha jo. Ahere i thash Hansit, ti duhet patjetër ta kryjsh shkollën e mesme e ta marrish çertifikatën e maturës. Po, tha, babë, pa tjetër maturën do ta kryej dhe e majti fjalën dhe kreu maturën. Sot e ka pozitën pothuj se ma të mir se Nina.

Nina me notat e mira që kishte në shkollë merrke bursë shteti dhe studioi katër vjet pa ndihmën time. Po mos ta kishte marrë bursën, unë do të kisha vështirësi të madhe për ta furnizuar me të gjitha gjonat e nevojshme në Melbourne.

E pyetën një herë prof. Einstein-in, se po të kishe mundësi që edhe një herë të rilindesh, çfarë profesioni dot ushtrojshe. Aj u përgjigj: Plumber (anglisht), klempner (gjermanisht)- instalator.

Gjendja në Kosovë mjaft e keqe, por fitoreja e fundit do të jet e shqiptarëve, tërë opinion publik e zyrtar botnor është me ne. Përqafime me mall, baba

12 prill 1990

Genti dashur, ditëlindja jote po afrohet, prandaj babagjyshi të uron të gjithë të mirat.

A very happy birthday to you and a many happy returns of the year¹⁾. Grandpa

Indrit i dashun, Babagjyshi yt që ti nuk e njef, të uron ditëlindjen, me plot shëndet e lumtuni.

1) Ditëlindje shumë të lumtur dhe shumë vite të tjera të lumtura, gjyshi

Happy birthday and a many happy returns of the day,¹⁾
Grandpa

Vjollcë e dashun, të uroj të gjitha të mirat me rastin e ditëlindjes tënde. Dhashtë fati që ditëlindjen tjetër e festofshim të gjithë së bashku po në Prishtinë e në Gjakovë, Baba²⁾

28 prill 1990

Azem Vllasi me 14 veta u lirun nga burgu, edhe Adem Demaçin për së shpejti do ta lirojnë. 64 shqiptarë, si që duket me nënshtetësi shqiptare, i kanë përzon nga Kosova dhe i kanë dërgue në Shqipni. A keni dëgjue për një gjë të tillë? Si që duket, Jugosllavia po shkatërrohet. Slovenia e Kroacia po don shkëputjen. Mësova nga gazetatat se në Shqipni po vjen në qershor djali i të ndjerit Robert Kenedi, ky ka pozitë kongresmen në Amerikë. Kjo është vizita e parë e një amerikani mbas 44 vjetësh.

Të fala me rend, Baba

12 maj 1990

Si që shifet ti nuk do kesh nevoj sot e tutje për fletëgarantit as nga unë as nga tezja Mevi, se sot e tutje (shkruejnë gazetatat këtu) çdo qytetar i Shqipnisë dot ketë të drejtë me marrë pasaportë e me udhëtue lirisht në botë si që do të ketë të drejt edhe të hujet me ardh në Shqipni. Kjo gjë më ka gëzue shumë se Shqipnia me të vërtet ka qenë e izolueme, e bllokueme nga bota. ...

Në Kosovë shtet-rrethimi u pezullue. Azemi me 15 veta u lirue, së shpejti do të lirohet edhe prof. Demaçi, por policia serbe asht duke ba shërbimet në Kosovë, se policisë shqiptare serbët nuk po i besojnë. Milosheviçi asht smue nga sekëlldia, se Slovenia dhe Kroacia murën drejtim të kundërt se aj drejtim që po ndjek Serbia, pra Serbia po të izolohet nga republikat e tjera, si

1) Ditëlindje të lumtur dhe shumë të tjera si kjo të lumtura.

2) Qëllojnë në maj të trija ditëlindjet përkatësisht 10,17 dhe 20 maj

janë Slovenia e Kroacia, nuk do të jetë në gjendje me kontrollue Kosovën. Si që po shifet, po vjen koha për mua me i marrë armët në dorë që i kam dorzue në Greqi më 1946.. Baba me mall

Dërgon një copë gazete që flet për reformat në Shqipëri duke shprehur gëzimin e tij. Porosit ta njoftoj sapo të marr pasaportën dhe vizën për Gjermani.¹⁾

Adem Demaçi

Azem Vllasi

16 maj 1990

Thotë se e ka marrë letrën e 2 prillit. Thotë të mos bëhemi merak për të se hala ai është i fortë për të fluturuar. Ishte gëzuar për abolimin e gjyqit të Azem Vllasit. I bën përshtypje që 64 shqiptarë të Kosovës me nënshtetësi shqiptare i kanë përzënë nga Kosova dhe i kanë sjellë në Shqipëri.

9 qershor 1990

Sot në mëngjes mora vizën italiane. Po sot Vjollca bleu biletat vajtje - ardhje për Romë për 16 qershor.

Me 8 qershor dhe 10 qershor Vjollca foli me Ademin në telefon. Ai kishte mbërritë në Muenchen mirë, por Beqiri kishte pësuar hemoragji cerebrale. E njoftoi për daljen e vizës dhe për ditën e vajtjes në Romë.

1) 04. 05. 1990: Mora pasaportën ndërkombëtare. 14. 05. 1990: Nxora lejen për të ardhë me mua edhe Indriti. 16. 05. 1990: E dorëzova pasaportën për vizë në Ministrinë e Jashtëme

12 qershor 1990

Letër e Ninës, shkruar me 27 prill.

Pasi flet për gjëndjen familjare, na falenderon për urimet me rastin e 8 marsit. Na dërgoi një revistë "Colourful Australia" dhe një hartë të ilustruar të Australisë me rastin e 200 vjetorit të themelimit të saj. Mori ditëlindjet e djemve dhe të Vjollcës.

Shënim:

Nga 16 qershori deri më 7 korrik 1990 qëndrova në Itali ku u takova edhe me babën. Ademi erdhi në Romë me 19 - 21 qershor dhe me datën 30 qershor. Këtë rradhë e kish zënë një grip i rëndë që e bllokoi në Muenchen dy muaj. Në shtator shkoi dy javë në Austri.

17 qershor 1990

Letër nga Nina

E pashë foton tënde. Dukeni si babai, veçanërisht përrreth syve. Baba na telefoni dy javë më parë për të na thënë se mbërriti mirë në Muenchen. Ai nuk po mendon tjetër gjë veç takimit me ty. Të shpresojmë që çdo gjë do shkojë mirë. Geoffrey festoi ditëlindjen e dytë, ndërsa Heather po bëhet katër vjeçe. Nina

9 korrik 1990

Letër nga Betty:

Falemnderit për kartolinën e dërguar nga Roma. Shpresoj që takimi më babën ka shkuar ashtu sikurse e keni ëndërruar. Nina me familjen dhe mua po shkojmë në Tatura, pasi Ron ka dy javë pushimeë shkollore. Shumë të fala familjes suaj, Betty

Letër nga Nina

Shpresoj që keni takuar babain që keni përfytyruar deri tani. A janë gjërat ka q keq në Tiranë sikurse po i shohim në televizor këtu. Çfarë ndikimi atp mund të kenë te ju?

Nina

25 korrik 1990

Mora letrën tënde që u kthyet mirë në atdhe, u gëzova shumë. Ti në këtë letër ke bërë një koment të gjatë në lidhje me ngjarjet e Tiranës¹⁾, komenti im është vetëm ky: “katundi që shifet s’ka nevojë për kallauz”, e thonë një fjalë në Kosovë.

3 gusht 1990

Nuk pajtohem fare me çka ju shkruani. Ata, azilantët nuk e kanë turpërue kombin shqiptar por e kanë turpërue qeverinë diktatoriale e cila ma në fund u detyrue të bën lëshime e të demokratizohet...²⁾

Kombet e mëdha nuk janë duke e shkelë kombin shqiptar, por qeveria shqiptare po don me ju shit mend kombeve të mëdhenj, gja që është e pamundëshme. Sa i përket Kosovës, juve as s’keni bërë gjë në të kaluemen as që jini tue bërë gjë sot, kosovarët duhet të veprojnë si mbas thënies serbe: u se i u svoje kluse e të mos presin ndihma nga Shqipnia e cila nuk asht e zonja me qeverisë veten. Përqafime Baba

9 gusht 1990

Juve hala po ecni me hapa breshke, hiqeni mendjen nga Stalimi, se Stalini ka vdekë, e thonë një fjalë ke ne në Kosovë: i gjalli me të gjallin, i vdekmi me të vdekmin, a po e kupton?

“You can fool some people for sometime, you can fool all the people all the time, but you can not fool all the people all the time!”³⁾

1) Është fjala për hyrjen masive në ambasadat e huaja të shqiptarëve, duke nisur nga 2 korriku 1990.

2) Është fjala për reagimin e fortë të regjimit ndaj aktit të hyrjes masive të shqiptarëve në ambasadë. Atë kohë u organizua në qendër të Tiranës një miting i madh dhe ende njerëzit nuk shpreheshin lirisht si mendonin. Kujtoj që edhe shkrimtari i madh Ismail Kadare hodhi kritika ndaj azilantëve..

3) Anglisht: Ju mund të mashtroni disa njerëz për ca kohë, mund të mashtroni gjithë popullin për ca kohë, por nuk mund ta mashtroni gjithë popullin për tërë kohën!

Përpigu ta kuptojsh se çka po due me të thanë!

Për Gentin mos u baj shumë merak se me kohë do ta kuptosh se gurbeti nuk asht rruga që duhet të marrë njeriu (Aleksa Shantic: Ostajte ovde, sunce tudeg neba, nece vas zalogaj, hleba gde svoga nemash gde tudim bije) besoj se e kupton këtë.

Por mos harroni, juve patjetër dot demokratizoheni se për ndryshe koha do t'u shkeli, si i shkeli tjerët kombe.

24 dhjetor 1991

Flet për masakrën e Tivarit:

“Serbët kanë masakrue djelmoshat shqiptarë kosovarë, porsi serbët e Shqipërisë edhe gjeneral Shefqet Peçi i ka mbledhë, jua ka dorëzue rojes serbe, e këta djelmosha të shkretë (16 - 18 vjeçarë), kur kanë ra në Kukës, kanë mendue se në Shqipni do gjejnë shpëtim, e çka gjetën, përbuzje, shamje e pështyme gjatë gjithë kalimit, Kukës, Shkodër, Tivar, ma në fund vdekjen nga xhelatët malazezë. Po e përsëris, Kosovën e kanë shkelë, vra e masakrue e ma në fund jugosllavëve dorëzue, këlyshët e Enver Hoxhës.”

27 shkurt 1992

Flet për disa vrasje të shqiptarëve në kufi me Maqedoninë e Shkup:

“Për ngjarjet e Shkupit kam ndigjue nga ca burime kroate, por s'i kam besue. Maqedonasit paskan ba masakrime mbi popullin shqiptar. Maqedonët dihet ta dinë se gjysma e popullatës maqedone asht shqiptare dhe një masakrim i till nuk lejohet e shqiptarët kanë për së shpejti me marrë hakun. Qeveria shqiptare a bëni ndonji demarsh pranë qeverisë maqedone për këtë gjë?

Ti komentove gjanë e gjatë mbi brinat e dhisë në kokën e Skëndërbeut. Xhandarmëria në Shqipni gjatë kohës së Zogut, i ka pasë edhe xhandarmëria në Kosovë (1941 - 1944) brinat e dhisë, por komunizmi i zëvendësoi me yllin e kuq dhe ditën e Flamurit e

shtyu me 29 në vend të 28 nëntorit (me 28 nëntor dalin moj gocat me flamur). Pra dita e Flamurit si dhe moti i ri 1993 ju qoftë për hajr të gjithëve.

“Më ranë në sy pullat e reja postare – nënë Tereza – Gonxhe Bojaxhia. Ti nuk bërë ndonjë koment për këtë ngjarje. Kjo e shkreta ka që 25 vjet që është përpjekë me ardhë në Shqipni me i vizitue vorret e prindërve të saj por gjithnji është refuzue si një person antishqiptar. Tash ju nxorrët pullat e postës – mrekulli. Njegoshi (Vlladika) i Malit të Zi shkruan në “Gorski Vijenac “ Kollo Srece u vjek se krece, ko bi gore sad je dole, ko bi dole sad je gore.

Kjo ndodhi pikërisht me Nonën Tereza. I vetmi faj i saj ishte se ishte murgeshë.“

27 shkurt 1992

Komenton njohjen e Bosnjes:

“Bosnja u njoft ndërkombëtarisht si shtet i pavarur e s’ka kush qi e shkel, serbët patjetër do të tërhiqen nga vijat që kanë okupuar në Bosnje e Hercegovinë, por, para se të tërhiqen, do të bëhen edhe shumë vrasje e masakrime. Fati i Kosovës do të jetë në duart e Evropës e të Amerikës - një autonomi është e sigurt, por një republikë e dyshimtë.

Në qoftëse kosovarët vendosin me luftue - ashtu si që luftuen sllovenët e kroatët e si që po luftojnë boshnjakët, atëhere ka mundësi qi të fitojnë lirinë e plotë, por kosovarët nuk duhet ta futin Shqipninë në konflikt me Serbinë, se Shqipnia don vjetra e vjetra me u ringjallë nga tmerri i zi qi ka kalue këto 50 vjetet e fundit, natyrisht Shqipnia duhet t’i furnizon msheftas me armë e municion (hudhe gurin në livadh e hiqe dorën - e thonë dibranët).“

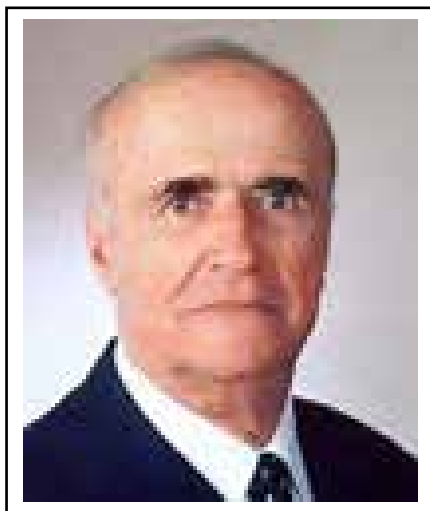
16 prill 1992

Flet për Luan Gashin:

“Luli, pashë se qenke takue me Luan Gashin. Ai të paska

■
premtue se do të shkruan, jo ai nuk më shkruen dot se është dembeli i Stambollit. Luani është ballist i fortë, ai ka mendue se, po të zhduket komunizmi, do të merr një karrige të naltë në Tiranë, kështu kanë mendue edhe zogistat por fatkeqësisht s'ka vend për ta. Serbët e kanë një fjalë “dockan stize janko na Kosovo “. U hap fjala në Londër se Bernard Shaw (filozofi anglez) ndërroi fenë dhe u bo katolik; kur e pyeti një shoku i tij i ngushtë se a osht ky lajm i vërtetë, Shaw u përgjigj: Në Romë s'ka vend për dy Papë, dmth do të behesha katolik, por vetëm po të më vejshin papë.

A u kthye nga Parisi prof. Abaz Ermenji. Se ky është kryetari i Ballit. Po Kadareja, ai tash duhet të kthehet se komunizmi mori fund. “

Abaz Ermenji

14 prill 1992

Komenton fitoren e demokratëve në Shqipëri:

“Tani që komunistat na i morën të ligat, kënaqem shumë. Edhe Ramiz Alia na i mori të ligat, të shofim çka do të bëjë Sali Berisha. Mos pritni mrekullina mrena një nate se çka asht bë për 50 vjet nuk çbëhet mrena javë ose vitit. Gjermania Lindore, po mos ta kishte vllaun e madh zengjin, do të ishte po në gjëndjen e ju. Edhe Polonia është mjaft keq. Jugosllavia pothuaj se mori fund, tash do të presim fatin e Kosovës. Për sa i përket kërcënimeve greke, mos keni frigë se ata lehin si qentë e nuk bëjnë asgjë, Greqia është e lidhur me Evropë e pa lejen evropiane nuk mund të shkon as në nevojtoje.”

3 gusht 1992

Komenton fitoren e socialistëve në zgjedhjet vendore dhe gjendjen në Kosovë:

“Tani siç po e shof nga shtypi, zgjedhjet komunale i sollën prap komunistat gja që nuk është në të mirën e Shqipnisë. Milet i pa edukuem, ata kanë mendue se çka është krye mrena 50 vjetësh me u çba mrena një viti, gje që nuk behet. Gjermania Lindore ka që dy vjet që u çlirue por hala nuk ka arrijtë nivelin ekonomik të Përendimit, megjithë që Gjermania Përendimore ka shpenzue 180 miliardë marka për përmirësimin e gjendjes ekonomike të atjeshme. Shqipëria, me ardhë në vete lypset edhe 7 - 8 vjet ndihma të jashtëme dhe me punë të palodhshme nga mrena. Si që po shifet, jeta në Shqipëni është shtrënjtësue dy - tre fish, por në Rusi 10 fish, juve duhet të boni durim se të mirat vinë javash javash.

Çështja kryesore tash është çka do të bëhet me Kosovën, serbët mbas Bosnjes do t'i vërsulen Kosovës, e cila është e paarmatosur, e papërgatitun për luftë. Pa tjetër do të ketë nevojë për ndihmën e Shqipnisë, por Shqipnia është bë për faqe të zezë. Serbët e dinë këtë gjë, prandaj do të mundohen që problemin e Kosovës ta rregullojnë një herë e përgjithmonë.”

27 gusht 1992

Flet për Konferenecën e Londrës për ish Jugosllavinë:

“Sot fillon konferenca e Londrës. Aty do të rrahet edhe çështja e Kosovës por se ç’ka do të vendoset nuk dihet, serbët njoftin vetëm grushtin a sa për diplomaci ata nuk e çajnë kokën fare. Milan Paniç shpalli se gjendja luftarake në Kosovë u pezullue dhe shkollat shqype që qenë pezullue ma parë, u hapën prap. Këtë gjë e ka bërë Paniçi për t’i thonë botës në konferencë se në Kosovë s’ka ma shtetrrëhim dhe të gjithë të drejtat (që i kishin shqiptarët qysh nga 1974 i kanë edhe sot). Shtypi i këtueshëm po bën shumë fjalë se armata e Jugosllavisë po përgatit një grusht jo vetëm Kosovës por edhe kundër Shqipnisë, me që Shqipnia pa tjetër nuk do të rrin me duar lidhë në se sulmohen vëllaznit e tyre në Kosovë. Mendohet se edhe Maqedonia do të sulmohet, kështu që Serbia të lidhet me mikeshën e saj Greqinë. Në qoftë se ndodh një gjë e tillë, atëhere në lodrën e luftës do të futet Bullgaria dhe Turqia. Këto janë supozime por çdo gjë mund të ndodhë.”

13 shtator 1992

Komenton marrëdhëniet Serbi- Britani e Madhe, Itali:

“Serbia ka qenë në Luftën e Parë Botërore aleate e Francës dhe Engliterrës. Përveç kësaj, Englitterra është e lidhur më Serbinë me gjak të familjes mbretërore. Përveç këtij fakti, mbreti Aleksandër serb është vra nga dora bullgare - hungaro - kroate në Marceille - Francë, prandaj simpatia e tyre për Serbinë. Englitterra gjatë luftës së Dytë Botërore ka pasë misionë ushtarake jo vetëm në taborrin e Titos por edhe të Drazha Mihajllloviçit. Djali i Churchillit ishte në Serbi (major). Të gjitha këto kanë influencuar dhe influencojnë akoma për simpatinë që kanë këto dy shtete për Serbinë. Po ashtu edhe Italia ka hala simpati për Malin e Zi. Mbretnesha e Italisë ishte malazeze.

Në Luftën e Dytë ushtria italiane mbretërore, jo ushtria fashiste, përkrahshin Malin e Zi e i shtypshin kosovarët. Kështu

këto 50 vjet Enveri ndoqi një politikë që Shqipnia u shkëput nga Evropa e sot s'ka asnjë mik evropian që do ta përkrahë, përveç ca zezakëve afrikanë. Anmiku më i madh në historinë e kombit shqiptar u tregue Enver Hoxha. Serbët me Millosheviçin e damtuen shumë renomën e Serbisë prandaj është një shpresë që kosovarët dhe Shqipnia do të fitojnë një simpati, jo vetëm në Evropë por edhe në Amerikë e gjatë.

Mos të harrojmë se për 50 vjet rresht Enveri ka trumbetue Amerikën si anmiku numër 1 i popullit shqiptar. Zejnulla Ballanca më tha se, po të kishe ndjekë Institutin Amerikan (gjimnazin teknik) në Tiranë sot nuk do të ishte gjallë. Të gjithë antarët e shoqatës shqiptaro - gjermane janë pushkatue ose dënue me vdekje, si përshëmbull Sami Visoka, një veteriner me renomë jo vetëm në Shqipni por edhe në tërë Evropën, vetëm pse ishte antar i klubit shqiptaro - gjerman. “

17 shtator 1992

Flet për gjendjen ekonomike në Shqipëri:

“Mos u dëshpëroni se gjëndja do të përmirësohet por javash javash siç thonë turqit. Në Kosovë thonë “Punët e mira vijnë dalngadalë “. Kurse englezët e kanë këtë shprehje: It will be worse before is getting better “.

Mos prit nga Gllavica asnjë çertifikatë ditlindje, nuk je i regjistruar, as martesë jonë në Prishtinë nuk është e regjistruar - punë ballkanase. “

25 shtator 1992

Komenton gjendjen në Shqipëri:

“Si që duket, dembellëku po zhduket dalngadalë në Shqipni.

Kjo qeveri nuk duhet t'i bëjë gabimet që ka bërë qeveria kuqalashe e cila i dënonte, internonte e burgoste gratë, fëmijët e të gjithë farefisën e burrave të arratisun, si psh grueja e Muharrem Bajraktarit ka qenë e internueme 40 vjet pa kurrëfarë faji. Këtë

gjë Tito s'e ka bërë, unë luftojsha ditë e natë kundër tij, kurse nona jote gëzonte liri të plotë në Gllavicë. "¹⁾

23 tetor 1992

Komenton sjelljen e shqiptarëve që ikën në Greqi:

“Është e vërtetë që ti ke lindur në odën e Haxhisë, babait të Rakipit, ky ka qenë në atë kohë 12 vjeçar. Haxhija është i vetmi që ka marrë malin për mua e ka luftue dy vjet rresht, me gjithë që ishte i kaluem në moshë; dy muaj para se të nisemi për në Greqi, u shpall një amnisti dhe unë i thashë Haxhisë shko e u dorëzo, shkoi, u dorzua dhe kurkush s'e ka nguc ma.

Po shof se ti po mërzhitesh pse njerzia po deklarojnë se janë grek apo maqedon. Shqipnia e Zogut si dhe ajo e E. Hoxhës kurrë nuk është përpjekë me i edukue shqiptarët si shqiptarë, por si partiak, ideologji komuniste botërore. Shqiptari nuk lind si shqiptar por varet nga edukata që do të ketë, a do të bëhet shqiptar apo grek, apo maqedon. Nji nga aviatorët më të mirë që ka pas Gjermania e Hitlerit (gjeneral) ishte francez nga nana e baba, por kishte edukatë gjermane, e kur u sulmue Franca ai që që e hudhi bombën e parë në atdheun e vet francez. Ky gjeneral ka rëzue 250 avionë aleatë (është gjallë) dhe ka respekt të madh jo vetëm në Gjermani por edhe në Francë dhe Angli tërë e gjetkë. Para ca kohe e ka sjellë Australia këtu me kërkesën e shtabit të përgjithshëm australian për instruksione aviatorëve të këtueshëm.

Më 1943 u ktheva nga Zagrebi nëpër Itali në Kosovë. Në Brindisi i hypa vaporit për në Durrës. Aty u njofta me një studenteshë shqiptare e cila studjonte në Bologna dhe kthente për Shqipni - Korçë. Më pyeti nga cili qytet jam nga Shqipnia? I thash unë jam nga Kosova. O, tha, a është qytet i madh kjo Kosova? I thash - zonjushë Kosova nuk është një qytet por është

1) Mendoj se këtu Ademi nuk e ka të drejtë. Nëna ime qëndronte e fshehur në Gllavicë, veshur me tesha katundi. Sapo doli në Ferizaj, bashkë me mua, e arrestuan..

gjysma e Shqipnisë, ka 25 qytete e është krejt tokë shqiptare. A nuk keni mësue në shkollë së Kosova është tokë shqiptare? Jo, tha e u turpërua. Pra kjo ka qenë koha e Zogut, a në kohën e Enver Hoxhës, Shefqet Peçi (gjeneral) le qi ma dogji shtëpinë, se pse luftojsha për bashkimin me Shqipni, por na thojke “Tirana është Beligrad a Beligradi është Tiranë, e u shokë dorzonju se s’keni ku me shkue!”.

Ti, biro, mos u mërzit pse shumë shqiptarë po deklarohen grek apo maqedonë, se këta që bëjnë një gjë të tillë, s’kanë qenë kurrë shqiptarë, ju ka munguar edukata, pra fajin e keni ju vetë, kurse kosovarët kurrë s’kanë deklarue se janë serbë ose malazezë, kanë pasë edukatën shtëpiake, se janë shqiptarë.

Në ishullin Syros në Greqi, më 1947 ishim 2050 veta, 300 shqiptarë kosovarë e pjesa tjetër nga Shqipnia. Nga këta të Shqipnisë 400 e kusur veta ishin orthodoxë. Kur u pyetën orthodoxit se a janë shqiptarë apo grekë, vetëm Dr. Kristo Gjonga u deklarue se është shqiptar, e ata të tjerët u lanë të lirë e Kristo ngeli me ne në kamp.”

30 dhjetor 1992

Sqaron një foto:

Në foton që më dërgoje përveç meje dhe nanës është Sahit Islami (Llugaxhi), e njef shumë mirë prof. Ballanca se ka qenë me punë në Dibër 1935 - 1938 si sekretar i gjykatës Sheriat, ka vdekë.

Halit Ibishi, shoku më i ngushtë i imi, i cili u hudh në partinë komuniste, e spiunun shqiptarët te gjermanët, u kap, por unë me anën e prefektit –Hysen Prishtina, e nxora nga burgu, e majta një muej në shtëpi (e din nëna) që mos ta kapin prap në Ferizaj, por ai u mërzit e shkoi prap në Ferizaj, e kapën prap, por nuk e sollën në Prishtinë por e çun në Pejë, ku është pushkatue. Kurr s’e harroj - 5 - 6 shkolla në Kosovë mbajnë emrin e Halit Ibishit. Ai ma i riu është Shaban Kajtazi, nënën e tij e kishte për grue njëni nga vëllezërit e Halitit, ky ka pas një pozit shumë të nalt në Ferizaj, është sjellun shumë keq, por jo ndaj meje, u pushue nga puna, bashkë me Rankoviçin, xhelatin e Kosovës, është gjallë, jeton në Prishtinë në pension. Ai me plis të bardhë është Shaban Reçica - Pleshina, një fare e fis ynë, më kanë thonë se jeton hala, por është 94 vjeç. “

30 tetor 1992

Flet për të ardhmen e turizmit në Shqipëri:

“Ministri i turizmit u ka deklarue gazetarëve të huej në Tiranë se Shqipnia deri në vitin 2000 ka me pritë 1 milion turista, pra për këtë punë nevojiten investime 36 milionë dollarë për rindërtimin e hoteleve. Jugosllavia pat investue miliona e miliona dollarë në këtë punë e korri miliarda dollarë nga turistat. Kurse Enveri në vend të hoteleve ndërtoi bunkere ku ka shkue tërë djersa e popullit. Vetëm unë sa bunkere kam pa, me ato para mund të ndërtoheshin të paktën dyqind hotele. Kroacia megjithë që hala në luftë ka marrë këtë vit nga turizmi 1. 5 miliardë dollarë “

19 janar 1993

Tregon për vizitën që ia bëri Adem Demaçi në Tatura:

“Dem Demaçi, po sa ka ardhë nga Amerika në Melbourne, ka kërkuë të takohet me mue e kështu dje i patëm për drekë Demaçin dhe 3 kosovarë të tjerë, një drenicak nga Amerika me të cilin ka ardhë Demaçi (Ibrahim Gashi). Mazhar Krasniqi, president i Komitetit Internacional për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në Ballkan. Mazharin e kam pas ushtar në Prishtinë. I katërti ishte Ismet Magjuni nga Gazi Mestani afër Prishtinës, ky jeton në Geelong, një qytet me 200 000 banorë afër Melbournit, kurse Mazhari jeton në Nju Zealand.

Me z. Masar Krasniqi, ish bashkëlufëtär i babës, në Lipjan 2004

Demaçi e I. Gashi nga Melbourni do të shkojnë te Mazhari në Nju Zealand. Nga Nju Zealand në Amerikë e nga aty Demaçi do të vjen në Tiranë. Patëm një muhabet shumë interesant por koha ka qenë shumë e shkurt se qindruan vetëm 4 orë, se në mbrëmjet kishin angazhime në Melbourne. Kur të vjen në Tiranë sigurisht ka me të takue.“

Vizitë në familjen e z. Adem Demaçi, Prishtinë, 2015

23 shkurt 1993

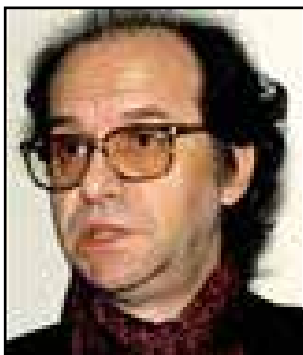
Komenton grevën e gazetarëve të Prishtinës:

“Dem Demaçi në krye të 27 gazetarëve i dha fund grevës me uri, mirë bëri se do ta rrafshin ashtu siqë e rrafën Vuk Drashkoviçin me të shoqen. “

24 maj 1993

Letër Lulit, ku Ademi mbështet qëndrimin e Rugovës:

“Mirë që e hape muhabetin e Diogardit, atë mendim e ka edhe Demaçi, gjo që s’më pëlqen fare. Është një grup radikal si Shesheli në Serbi e Paraga në Kroaci që don me i ra murit me kokë, as Kosova, as Shqipnia nuk janë të përgatituna për luftë, në se shpërthen lufta, si në Bosnje, është një katastrofë si për Kosovën ashtu edhe për Shqipninë. Ibrahim Rugova ka të drejtë, çështja e Kosovës duhet të zgjidhet politikisht e jo ushtarakisht.

Ibrahim Rugova

Mue më pyeti Demaçi në se më pëlqen Rugova, i thashë shumë mirë, e pashë se nuk i pëlqeu përgjigjia ime. Masar Krasniqi ka qenë ushtar i imi në Kosovë, është djalë e patriot i mirë por nuk ka shkollë, aq din, aq flet, i thonë një fjalë në Kosovë. Unë shpresoj që radikalët kosovarë do të vinë ne vete se murit nuk i bihet me kokë, fundi i fundit Rugova ka përkrahjen evropiane dhe amerikane.

21 shkurt 1994

Vazhdon të komentojë ngjarjet e luftës dhe të Kosovës:

“Çka thue janë të vërteta. Unë për të mos e keqësue gjendjen tënde edhe ma keq, kam heshtë e s’kam paditë regjimin antishqiptar enverian. Po të mos ishe ti, botnisht do ta luftoja - kur e kuptova nga letrat e tua se ti nuk e dishe që ushtria e Shqipnisë erdhi e na dogji shtëpinë në Gllavicë, e unë luftojsha për bashkimin me Shqipni (nëna ka qenë aty e nuk ta ka thanë, habitem fare), atëhere dojsha që sa më shpejt ta tregoj këtë gjo dhe pata rastin me ta thonë në verandën e hotelit “La Pergola “ në Romë - edhe ti u habite.

Me babën në hotel "Pergola ", Romë, qershor 1990

Tash të vemi te çështja e Dem Demaçit. Demaçi ka këtu një farefis Shemsi Maxhuni, ky ka shkue msheftas nëpër Maqedoni, në Kosovë e ka ndejtë me bujtë me Demaçin.

Kur u kthye, më erdhi në shtëpi e më tregoi se Demaçi është shumë i dëshpëruem; gazetën "Zëri i Popullit " që filloi me e nxjerrë, nuk ja bleu kush, kështu gazeta e tij ka falimentue, kosovarët po largohen nga Demaçi, se ky në atë librin e fundit i ka bërë serbët heronj. Artikujt e parë në "Zërin e Popullit " janë marrë me çështjen e Ramiz Alisë. Kosovarët intelektualë po thonë ti merru me çështjet e Kosovës, e jo me çështje të Shqipnisë.

Unë nuk dyshoj aspak se Demaçi është një patriot shqiptar, por një gjë është me qenë patriot e një gjë tjetër me qenë politikan. Si politikan, ky ka bo gabim që gazetës së tij i ka dhënë emrin "Zëri i Popullit ". Masa shqiptare kosovare hala është 80 % katundare, ata duan që gazeta të quhet "Zani i Kosovës " e jo "Zëri i Popullit ". Në gazetë ky po vajton pse u burgos Ramiz Alia, i cili

■
e ndryshoi regjimin pa derdhje gjaku (kjo është e vërtetë), por kjo çështje e Ramiz Alisë, u takon intelektualëve të Shqipnisë a e jo Dem Demaçit, ose Adem Gllavicës ose Ibrahim Rugovës. Demaçi çka pash unë për 27 vjet burg është ushqye vetëm me libra serbe jo komuniste, por ultranacionaliste, prandaj ka bo gabim politik trashanik kur thotë se serbët kanë luftue regjimin turk. Turku ja u ka pre kryet dhe me kryet e serbëve ka mbarue kalanë Çelekulla. Është kjo një e vërtetë historike, por shumica e këtyre kokave të prera ishin hajdutë e Demaçi nuk e thotë këtë gjë, por thotë ishin heronj e kanë luftue për liri. A nuk ishin heronj Isa Boletini, Ahmet Shtimja, Bajram Curri etj që u internojshin në Istanbul, vetëm e vetëm që të mos bajnë kryengritje në Kosovë kundër Turkisë? Me këtë çështje duhet të merret Dema e jo me hajdutët e Shumadisë. Ai po kërkon nga unë që ta përkrahi në lëvizjen e tij, por unë nuk mund të shkeli në dërrasë të kalbur. Ti e njeh më mirë se unë, te unë ai ka ngrënë vetëm një drekë e nuk hymë në politikë. Siç duket Dema është kundër Ibrahim Rugovës.“

1 qershor 1994

Kujton bashkëluftëtarët në kampet e Greqisë:

“Mora letrën tënde bashkë me copat e gazetës “Si e njoha mbretin Zog “ dhe “Rreth Kosovës“, nga prof. Miftar Spahija. Me Miftarin kemi qenë në kampet greke pesë vjet. Ka qenë njeri i urtë e i pafjalë. Po ashtu ishte edhe prof. Alush Leshanaku - mësues i edukatës fizike - një njeri kolosal e i fuqishëm, por ky ishte i partisë së Mustafa Krujës, shkoi në Itali, nga ku u dërgue në Shqipni dhe u vra së bashku me kapiten Rizain (nga Prizereni) dhe Hamit Matjanin.

Kapiten Rizai e Alush Leshanaku ishin në shërbimin sekret italian kurse Hamit Matjani në shërbimin grek. Pjesa tjetër e shqiptarëve ishin në shërbimin englez e u stërvitshin në ishullin Malta e u dërgojshin me nëndetse në Shqipni. Ky grup u udhëhiqte nga Abdyl Sino - mësues kishte kryekologjin amerikan në Shqipni - Schulz.

Grupi tjetër u stërviste në Gjermani nën oficera amerikanë (kapiten Mangeli - shqiptaro amerikan - korçar) dhe këta u hidhnin kohë pas kohe në Shqipni - në këtë grup bënë pjesë edhe kosovarët. Unë e prof Ibrahim Kelmendi revoltuem e i këshilluem kosovarët që të mos shkojnë në Shqipni, kështu më 1952 u prish kompania amerikane 4000. Kosovarët filluan me emigrue nëpër botë, po ashtu edhe unë e profesor Ibrahim Kelmendi (ky ishte drejtor i Shkollës Normale në Prishtinë 1941 - 1944), muarëm rrugën e gurbetit për Australi.

Maj 1951, Greqi, foto e dërguar nga z. Feti Shaipe

Ibrahim Rugova ka bo gabim që ka deklarue Republikën Kosovare - këtë gjo nuk e përkrahu as Amerika, as Evropa. Ai lypsesht të kërkonte një autonomi të plotë për Kosovën ashtu siç e kishte Kosova më 1974 e këtë gjo do ta përkrahte e tërë bota. Nuk e di se ç'mendim ke ti për Dem Demaçin. E di vetëm se ai është kundër udhëheqësisë të Rugovës, por pse, nuk e di. “

Letra drejtuar Violllcës

3 qershor 1988

Javën që kaloi mora një telegram prej Prishtine¹⁾ ku më lajmërojnë se un edhe një herë u bana gjysh. Çikës sime Ninës i lindi një djalë, para dy vjetësh e pat një çikë. Pra katër herë jam ba gjysh..

Skënderi²⁾ asht mirë dhe po punon në Lypjan si mekanik. i shkreti qysh se pat ardhë në Shqipni autoritetet maqedone në Shkup e murën me sy të keq e nuk mujti me i krye studimet universitare në Shkup. Kështu u detyrue me marrë një punë në Kosovë, mekanik teknik në Lypjan.

Përqafime daja Sadik

18 gusht 1988

Unë kam qenë një herë në Durrës më 1941 në shtëpinë e një shokut tim në studime, Çel Kupaj. Ky ka pasë nënën e një motër, nuk e di a janë gjallë...

Në Kosovë puna asht keqësue shumë, serbët po përpiqen me ja marrë edhe at copë liri që ja kan dhonë deri sot ligji jugosllav. A dot i arrijnë këti qëllimi, asht për t'u pa.

Përqafime daja Sadik

7 shtator 1988

Grueja ime Betty asht mir e qindron shumë te Nina në Mildura-600 km larg nesh në Tatura. Kur jemi martue 1952 në Muenchen, mbasi mora lajmin e trishtueshëm prej Mustafës se Vezireja asht rimartue dhe mbasi vendosa me hjek dorë nga Evropa e me shkue n'Australi, ajo kishte një djalë 9 vjeçar i quajtur Manfred. Ky djalë tash asht ingjinier mekanik dhe shërben në një

1) Nënkupto Australi

2) Skënder Kongjeli, pat ardhë në Tiranë vjeshtën e 1972 dhe më ka takuar.

firmë ma të madhe në Melbourne ku prodhohen liftet e shtëpijave të nalta. Ai është i martuem me një vajzë vendase, Valerien, i ka dy djem Markun dhe Adrianin e një çikë, Susannen.

Unë me Betty-n jetojmë në një shtëpi e nuk jemi ndarë për arsyna fëmijsh, detyrat legale i plotësoj ndaj saj të gjitha por ato morale jo, me një fjal jetojmë si shokë të mir- Këtë jetë e bëjmë qysh këto 30 vjetët e fundit. Shtëpia e toka janë të gjitha në emën tim, asaj deri tani çdo pesë vjet i kam ble veturë të re.

Unë kam bo për djaln e Betty-t atë çka ba Vezireja për Lulin.

Unë vetë kam bo shumë udhëtime tue marrë pjesë zyrtare nëpër konferenca shkencore, jo vetëm nëpër Australi, por edhe nëpër Evropë, Afrikë, Azi e Amerikë. Qysh nga 1984 ndodhem në pension dhe kam kohë me shetit botën. Përqaftime Baba

13 tetor 1988

Fjalët e tua që “Luli tërë jetën ka mendue për një baba, motër apo vëlla të vërtet për të qajtë një hall, megjithëse nëna ka qenë gjithnji pranë tij” më kan mallëngjye shumë. Nji gja të till si Lulit më ka ndodhë edhe mue, bile edhe ma keq! Babën as qi e kam pa fare e nënën e shiti daja kur unë isha 7 vjeçar, e simbas adetit prapanik mue nuk më lanë me shkue me nanën por mbeta të xhaxhai- baba i Beqos e i Selimit. Baba im, Hasani, ishte vëllau i Hysenit- xhaxhait tim.

Vetëm një fat të mir pata që u shkollova, por lumtunia që pata me nënën qe shumë e shkurtë. Por ma mir gjallë se në vorr. Kur isha i vogël e thojke nji fjalë gjyshja ime “mos të raftë me harrue”. Kur i ndodhte dikujt nji vdekje a ndonji taksirat tjetër, unë këtë shprehje ahore s’e kuptoja, por kur u rrita e kuptova se ajo thanje ka kuptimin- “keq e ma keq”.

Perqaftime Baba

27 korrik 1989

Këtu në Muenchen asht hapë një ekspozitë e Shqipnisë. Dje vetë i tretë i bamë vizitë kësaj ekspozite mjaft të bukur. Aty njofta shefin e ekspozitës, ing Luan Gorishtin nga vlora që na qerasi me raki rrushi e konjak të Shqipnisë. Baba

13 tetor 1989

Beqa mori thirrje telefonike se vëllau i madh, Neziri, paska vdekë në Ferizaj. Kështu pra nga 7 vëllezër e dy motra, kanë met gjallë vetëm Beqa e Selimi.

17 dhjetor 1989

Qëllimi im është për ta pa edhe një herë Kosovën, e kam shpresë se nuk dot vonon shumë.

Baba

15 maj 1990

Këtu po shkruajnë gazetatat shumë për Shqipninë, për ndryshimet që po bëhen aty. Sipas gazetarëve edhe ezani do të fillon me u thirrë prap në minare- është një këngë gjakovare “ Kur të na del hoxha në minare, dil e vetni se kush ka vdekë”; po ashtu edhe kumonat e kishave kanë prap me tingëllue si ma parë.

Përqaftime krejtve Baba

11 qershor 1990

Jam në dijeni mbi ngjarjet në Shqipni e në Kosovë ku gjendja është përmirësue pak deh kam shpresë do të përmirësohet ditë e am mirë. Juve ma në fund e hapët kufinin, pra tash e tutje do t’ju vinë farefisi për t’ju pa edhe juve do të keni mundësi për të dalë jashtë e për t’u pa e për t’u çmallue me të dashunit e ju. Baba

11 korrik 1990

Si qi po shifet, po bëhen ndryshime me randësi në Shqipni e ishalla nga këto ndryshime do përfiton marë populli. Baba

19 korrik 1990

Në Kosovë puna shumë e keqe, autonomia që kishin u pezullua dhe tërë qeverinë e muarën serbët. Shqipnia me hallet e veta as që muji me i dhanë Kosovës të paktën një përkrahje morale. “Oj Shqypni e mjera Shqypni, kush të ka shti me krye në hi!”

Përqafime me mall të gjithëve, Baba

23 gusht 1990

Pashë nga kartolina e Lulit se po vinë në pushime shumë kosovarë në Shqipni. Këtu lejun edhe një familje që të vjen jashta grupit, bile ky mori edhe karron (veturën) me vedi, e hypi veturën në vapor në Trieste e dulën në Durërs. Shkumja ime në Kosovë është vetëm atëhere kur të zhduket qeveria fashiste serbe. Në Kroaci e Sloveni, po të due mund shkoj që tash.

21 shkurt 1994

Letër Vjollcës, flet për ngjarjet e Shqipërisë në kohën e komunizmit:

“Në kohën 50 vjeçare regjimi kuqalash e ka sjellë Shqipninë në një gjendje të mjerueshme. Ai regjim rrihte gjoksin se gjendja është mjaftë për popull, në fakt jetonin mirë vetëm nëpunësat e lartë, oficerat ushtarakë e policorë, si edhe personeli diplomatik nëpër botë. Gazetat e revistat e Shqipnisë që na u dërgonin falas, shkruanin se shteti aq shumë kujdeset për shëndetin e popullit sa që edhe katundi më i vogël në Shqipni ka spital të pajisur me mjetet ma moderne. Unë fillojsha t’i besoj kësaj propagande, kurse kjo gënjeshtër rrenë u zbulue kur u thye regjimi, jo në katunde por edhe në kryeqytet spitalet ishin ma se mizerabël, siç thonë italianët - porca miseria.”

25 prill 1995

Letër Vjollcës, komenton burgosjen e Ramiz Alisë:

“Shefqet Peçi, po t’i bënte atë kritikizëm që po i bën Sali Berishës, Enver Hoxhës, do të ekzekutohesh aty për aty, ne e dimë që demokracia ka shumë të meta, si ajo që po thotë Shefqeti, por të paktën ka liri fjale - demokracia shpesh herë të shkel e të rreh, por të len me qajtë. Shefqeti nuk don të flasë për 7000 të burgosur politikë e tradhëtitë që i bëni Kosovës me shokët e tij, por po ankohet pse Berisha e futi në burg Ramiz Alinë. Ramiz Alia është dënue nga gjyqi, e jo nga Berisha, për keqpërdorim të ekonomisë e jo pse ishte komunist. “

25 shtator 1995

“Në diplomën time ishte shkruar se kam lindur më 1916, qeveria e mori atë si të vërtetë, prandaj dola një vit më parë në pension.

Në Greqi jam regjistruar me datëlindje 1917, po ashtu në pasaportën gjermane. Si myslimanë nuk e festonim ditëlindjen.. “

1 janar 1996

Letër Vjollcës, komenton deklaratat e Ramiz Alisë për kinse ndihmën që partizanëte Shqipërisë i dhanë Kosovës:

“Artikulli i publikuem në “Rilindja “ me 18 nëntor nga Besim Kajtazi e vërteton se partizanët (ushtria) e Shqipërisë u dërguen në Kosovë për t’i shtypë kosovarët, kurse Ramiz Alia, po e tregon të kundërtën, gjoja ushtria u dërgue në Kosovë më 1944 për t’i mbrojtë kosovarët - habitem qysh ky njeri - burrë shteti, s’ka guximin me thonë të vërtetën, por po përpiqet “me la mut me shurrë “. Tash po më vjen shumë keq që u lirue nga burgu, ky qenka kriminel ashtu siç ishte Enveri e Shefqet Peçi. “

25 janar 1996

Letër Vjollcës, përmend tokat e veta në Kosovë që kushërinjtë i kanë ndarë midis tyre:

“Na pshtoi Zoti prej Hasimit.. Më tha ato ditë që ishëm aty, se e kemi nda tokën e shpijat, e ty (mue), Selimit e Beqës nuk ju kemi shti në hesap.¹⁾ Unë i thashë, unë jam shtëpi më vedi e kam edhe familje (Bardhylin) e ju nuk keni të drejtë me uzurpue tokën e shpinë time. Nuk i erdhi hiç mirë ky kritizim i imi por nuk foli ma tutje e u skuq në fytyrë. “

Hashimi në shtëpinë time, 1992

1) Hashimi dhe Hysen Reçica, ishin djemtë e Nezirit, vëlla me Selimin e Beqon. Këta kanë shitë arat e babës ndër kushërinj dhe banorë të tjerë në Gllavicë, ndonëse Ademi ua ka paguare që nga Australia taksën (porezin) e tokës rregullisht me paret e veta, për 50 vjet rresht!

21 shkurt 1996

Letër Vjollcës

“Askush s’e din se kur kam lindur. Në komunën e Babushit është shënuar 14 shtator 1918. Këtë e besoj se nona më thonte se kam lindur në kohën e bullgarit, ushtria bullgare pat kalue nëpër Kosovë më 1918.

Siç iu shkruan kunata nga Amerika, gurbeti është i vështirë. Gjakovarët e kendojshin një këngë: kush na e boni sepse gurbetin, hej i madhi zot mos ja jep selametin.”

1 prill 1996

Letër Vjollcës, komenton atentatin me bombë në ish dyqanin VEFA në Tiranë më 1995:

“Për bombën që pëllciti në Tiranë, është bo bujë këtu, thonë se Ramiz Alia me këlyshët e tij e ka organizue një gjë të tillë. Këtij burri një herë ia prenë 10 vjet burg, por mbas dy vjetësh e liruen. Ky ka qenë komisar në ato brigadat e Shefqet Peçit në Kosovë 1945 - 1946 ku vranë e masakruen dhe mblodhën 55 mijë djem kosovarë i dërguen në Serbi e i futën në luftë kundër gjermanëve. Gjyma e këtyre djelmoshëve mbetën të vramë në luftë. Ky gjoja patriot, po hudh bomba në Tiranë ku po vriten njerëz të pafajshëm e po bëhen dame të mëdha në Tiranë “

11 maj 1997

Letër Vjollcës, komenton ngjarjet tragjike të vitit 1997 në Shqipëri:

“Genti po mërzhitet shumë për ngjarjet në Shqipni. Ju e nisët punën për mahi e ju doli përnjimend. E thonë një fjalë në Kosovë: qeni i keq ta sjell ujku në torisht. Qeveria nuk muji me mbajt qetësinë e ftoi ushtritë evropiane (italianët) ashtu siç bani Musolini me 1939. Italianët kanë për qëllim me i mbajtë nën mbikqyrje portat e Durrësit e të Vlorës. Turp i madh për shqiptarë e për Shqipni se çka ndodhi e çka po ndodh. Ndodhjet në Shqipni

janë si ato që po ndodhin në Afrikë (Zaire). Për këto ngjarje në Shqipëri u kënaqën shumë serbët, grekët e maqedonasi. Sali Berisha qysh në fillim lypset ta jepte dorëheqjen dhe të fillonte punën në mjeksi. Ai kish krijue policinë e tij, por ushtrinë e kish lënë në duar të oficerëve komunistë e këta oficerë komunistë i hapën portat e kazermave e i armatosën rebelat e kështu humbi independenca kombëtare. Edhe paria e Kosovës si I. Rugova e Dem Demaçi janë dëshpërue shumë se kishin shpresën te Sali Berisha. “

Sali Berisha

20 maj 1997

Letër Vjollcës flet për intrigat serbo-greke në Shqipëri:

“Lexova atë artikullin e Rexhep Qoses, ai shkruan se grekët e serbët nuk mund ta shkelin Shqipërinë, kjo është e vërtetë se Shqipëria është anëtare e Kombeve të Bashkuara e kështu lirinë e ka të garantuar. Një gazetar i Sarajevës po shkruen se serbët e grekët po bajnë komplete në Shqipëri; një doktor, Sheshel, kryetar i Partisë Radikale Serbe ka dhanë 10 milionë marka me shkaktue ngatërresa në Veri të Shqipërisë, kështu që të paralizohet lëvizja kosovare për bashkëpunim me Shqipërinë, kurse një avokat grek që është duke mbrojtë gjeneral Mlladiçin në Hagë, është duke vizitue grekët e Vlorës, të Gjinokastrës e të Himarës që të bëjnë revolucion në Jug të Shqipërisë, kështu që të çlirohet Vorio Epiri grek. Sali Berisha duhet ta japë dorëheqjen me që s’që i zoti me

mbajtë qetësinë, duket që shqiptarët nuk janë të pjekur për një regjim demokratik, ata duan një regjim diktatorial siç ishte ai i Enver Hoxhës ose ai i Zogut. “

28 maj 1996

Letër Vjollcës

“Dje i vëzhguem zgjedhjet në Shqipni me TV. Pamë se Sali Berisha e fitoi davanë, u kënaqëm shumë se nuk dëshirojmë që komunistat t’i marrin disgjinat e qeverisë në Shqipni. “

6.

Vizitat në Shqipëri e Maqedoni

Pas takimit me babën në Romë në qershor 1990, ishte e qartë se edhe ai mund të vizitonte Shqipërinë, të paktën vitin e ardhëshëm, sado që ende ruheshin strukturat e shtetit komunist enverist. Prej kohësh, ish ambasadori shqiptar në Vjenë, Sokrat Plaka e kish ftuar atë ta vizitonte Shqipërinë, por Ademi, i zhgënjyer nga rastet e hidhura të mëparëshme, nuk guxonte ta hidhte një hap të tillë. Më në fund, me 8 shtator 1991 ai vjen në Rinas nga Muencheni, këtë radhë i shoqëruar nga zonja Christel Brunk¹⁾, një mikeshë e tij që nga vitet 50, para se ai të martohej me zonjën Betty.

Znj. Christel Brunk në Tiranë 1991

E prita në aeroport bashkë me time shoqe. Atëhere në apartamentin tonë me dy dhoma e një guzhinë ishin edhe të dy djemtë. Gëzimi i tyre dhe i yni ishte i jashtëzakonshëm. Por edhe i nënës sime, të cilës burri i dytë, që më ka rritur mua, i kish

1) Të them të vërtetën nuk më pëlqeu që baba erdhi i shoqëruar nga kjo zonjë e nderuar, që i ka shërbyer atij shumë, më tepër për nënën time por edhe për shoqërinë. Ndryshe do ishte po të vinte me bashkëshorten e ligjshme zonjën Betty që atëhere ishte ende gjallë. Ende sot kushërinjtë e mij në Kosovë e qortojnë Ademin për këtë gjest.

vdekur që në vitin 1982.

Që të nesërmen, erdhën për vizitë shumë miq kosovarë dhe vendas si dhe familiarë të bashkëshortes time. Erdhën ta vizitonin plot miq kosovarë, ndër ta Gani Ratkoceri, Agron Gashi, Nebi Saliu, Ali Agushi, Agim Gjakova.

Kërkoj ndjesë për cilësinë e fotove, pasi nuk kisha një aparat cilësor dhe disa syresh janë shkëputur nga një film i regjistruar nga zonja Brunk.

Baba pret mysafirë në shtëpinë time. (Agim Gjakova)

Agron Gashi, Besnik Spahiu, Agron Gashi, Agim Gjakova

Gani Ratkoceri

Shtator 1991 (në foto gabimisht është shënuar viti 1992)

Hartova një plan vizitash në Tiranë të ish miqtë e tij shqiptarë që kishin shërbyer në Kosovë gjatë viteve 1941 - 1944, ndër ta edhe agronomi Myzafer Kallajxhiu, profesori Zenulla Ballanca, një ushtarak i lartë në pension nga Tropoja, z. Dede.

Me babën dhe Christel Brunk-un, në Tiranë 1991

E shoqërova të parku pranë Liqenit Artificial dhe në Kopshtin Botanik ku u takua me drejtorin e Institutit të Perimeve.

Një bisedë të Parku i Tiranës me ish drejtorin e Institutit të Perimeve, shtator 1991

Bëmë një vizitë në Krujë, ku blemë nga një qeleshe dhe pimë edhe kafe në një lokal karakteristik.

Në Krujë 1991, me fesin e bardhë të sapo blerë aty (shtator 1991)

Për drekë në shtëpinë time

Te vendi ku ka qenë ngritur statuja e Enver Hoxhës.

Që andej shkuam në Durrës, në plazh. Më kujtohet, ishte kohë dreke, e shpura në një nga restorantet turistike të asaj kohe aty, “Durrësi “. Pasi u ulëm rreth tryezës, ai porositi birrë.

Kamerierja e moshuar tha se nuk kishin. Atëhere nga një gotë raki, shtoi baba. Nuk kemi, ishte sërish përgjigjia. Po verë? As verë!. Unë ndërhyra duke thënë se është kohë krize, babë. Na sollën një supë të varfër magjirice. Ndërsa në shtëpi nuk mungonte asgjë, pasi Vjollca e siguronte mishin, bulmetin e pijet me miqësitë e krijuara si mjeke e lagjes.

Një ditë para largimit, përgatitëm një darkë shtëpiake me rreth 20 të ftuar ku e kaluam shumë këndëshëm.

Darka e shtruar në shtëpinë time për nder të babës

Agron Gashi, Nebi Saliu dhe im vëlla, Arbeni

Vizitën e dytë në Tiranë baba e bëri në verë 1994. Tanimë këtu ai gjeti një tjetër gjendje ekonomike, shumë të përmirësuar. Dyqanet kishin gjithçka, siguria ishte më e lartë, ndonëse infrastruktura ende linte për të dëshiruar. Mjafton të përmend që mungonin ende kazanet e plehrave... Sapo kishin nisur të vendosnin semaforët në disa rrugë.

Ademi në sheshin "Skendërbej", Tiranë, verë 1994

Këtë radhë, im atë, së bashku me zonjën Brunk, ndenji një muaj. Bëmë një vizitë në Berat.

Me babën në lagjen - kala të Beratit.

Kushërinjtë e mij nga Shkupi Agim dhe Skënder Kongjeli, që bënë tregti në Tiranë që disa vjet, na ftuan për vizitë atje. Kështu bashkë me time shoqe, babën e zonjën Brunk udhëtuam për Shkup. Unë kisha qenë më parë atje dimrin e 1993.

Unë me kushërinjtë në një dasëm në Shkup, 2001

Ishte kënaqësi, sepse me këtë rast erdhën të na takojnë shumë kushërinj nga Prishtina, Lipjani e Ferizaj, si Rakipi, Shaipi, Qamili, Dalipi etj. Në Shkup vizituam Kopshtin Zoologjik dhe vendin ku dikur ka qenë Medreseja e Madhe e Kral Aleksandrit. Në kthim ndalëm në Strugë dhe Ohër.

7.

Artikuj për Ademin nga autorë të ndryshëm

Adem Tasholli¹⁾

Fragmente

Adem Selimi (Gllavica)²⁾

Viti 1944 shënon kthesa dramatike në Luftën e Dytë Botërore. Vërehej se koalicioni i Boshtit po shpartallohej. Qarqet nacionaliste në Kosovë filluan të organizohen për mbrojtje nga ndonjë rrezik eventual. Kështu, në

1) Ish drejtor dhe mësues i historisë në gjimnazin Ulpiana, Lipjan, autor i disa veprave për rezistencën nacionaliste në Kosovë

2) Ligjëratë e mbajtur në tetor, 2012, Lipjan

fillim të vitit 1944, në gjimnazin “Sami Frashëri “ në Prishtinë u ngrit “Komiteti i Rinisë Nacionaliste për Mbrojtjen e Atdheut dhe Kombit Shqiptar “. Në këtë tubim morën pjesë Xhafer Deva, Rexhep Mitrovica, Bedri Pejani, Luan Gashi, Ibrahim Kelmendi, Adem Gllavica etj.

Xhafer Deva në Kosovë

Aty u morën këto vendime:

1. U formua Komiteti i Rinisë Nacionaliste
2. U miratua Programi dhe u ngritën 4 seksione
3. Formohet Komiteti Qendror prej 9 antarësh, me në krye Adem Selimin - Gllavicën.

Në nëntor 1944, forcat e brigadave partizane serbo - sllave depërtuan në vise të ndryshme të Kosovës. Si çdo kund, edhe në terenin e fshatit Gadime popullata rezistoi me armë. Vlen të përmendet lufta në Bllatë të Sllovisë, ku fshatarët e Gadimës bënë rezistencë të armatosur. Gjatë luftimeve u vra imami i xhamisë, mulla Osmani, dhe u plagos rëndë Bajram Tasholli.

Pas hyrjes së forcave partizane në Kosovë, Komiteti i Rinisë Nacionaliste, me në krye Adem Gllavicën, u detyrua të punojë jashtë Prishtinës. Teren shumë i përshtatshëm ishte ai i Gadimes, të cilin terren e njihte mirë Adem Gllavica, sepse ishte i atij rrethi.

Në këto male u vendos komplet shtabi i zonës së IV të Kosovës ku bënëin përgatitjet për rezistencë të armatosur.

Me 27 nëntor 1944, në fshatin Plitkoviq, afër Gadimës, u morën vendime konkrete për rezistencë kundër çetniko - komunistëve. Ademi kishte propozuar edhe që zona e IV të organizohet në Shtab Suprem të Kosovës, propozim i cili u aprovua me 1 dhjetor në kuvendin e Tërpezës, ku komandant i Shtabit u zgjodh Adem Gllavica.

Menjëherë, të nesërmen, me 2 dhjetor, organizohet sulmi në Ferizaj për ta çliruar qytetin. Sulmi më i organizuar vinte nga lindja, prej ku ishte Adem Gllavica dhe Shtabi Suprem.

Me 4 dhjetor 1944, u intensifikuan sulmet partizane në Rrafshin e Kosovës, ku në shenjëstër ishin malet në lindje të Ferizajit, –malet e Zhegocit. Dimri i vitit 1944 - 45 ishte i tmerrshëm për shqiptarët.

Me 8 shkurt, Tito shpalli “gjendje të jashtzakonshme” - shtetrrëhim të plotë për shqiptarët. Rezistenca vazhdonte. Shtabi Suprem, me në krye me Adem Gllavicën, mendoi se tereni i Gadimës ishte më i përshtatshëm për rezistencë. Në malin e Gadimës ata ndërtuan edhe vendbanime që atëhere quheshin “kolibet e ballistëve “. Edhe sot ai vend quhet me këtë emër.

Me nënkryetarin e Komunës së Lipjanit z. Ing. Sefer Tasholli, prof. Adem Tashollin, dhe prof. Muhamet Shatrin në oborrin e shkollës “Zenel Hajdini” të Gadimes, (foto e vitit 2015)

Me 16 mars 1945, afër Gadimës së Epërme, pikërisht në vendin e quajtur Hija e Podit, forcat patriotike nacionaliste, nën komandën e Adem Gllavicës, shpartalluan një batalion të brigadës së IV të Ushtrisë Komuniste Jugosllave. Mbetën të vrarë 64 partizanë, 12 u plagosën dhe 2 u zunë robër. Asnjë nga ballistët (sikurse janë quajtur atëherë) nuk ishte vrarë. Vlen të përmendet se të zënë robër u trajtuan në bazë të rregullave ndërkombëtare të luftës dhe, pas disa orësh, u liruan.

Shtabi Suprem, me në krye Adem Gllavicën, në verë të vitit 1945 propozoi në kuvendin e ONDSH për mbajtjen e kongresit të parë të LNDSH. Ai Kuvend u mbajt me 15 - 16 gusht në Kopilaqë.

Skënder Zogaj¹⁾:

*(Nga libri “Jusuf Uka - Bregu “,
Prishtinë 2002) - Fragmente*

“Adem Gllavica, Shasivar Alija, Ismail Gorani nga Shtimja, na dhanë urdhër që të dalim të gjithë në rrugë, sepse serbët kishin dalë me lule, me vezë, me pjata plot ushqime, për t’i pritur gjermanët. Kishte rrezik që atyre, me që kishin dalë për t’i pritur gjermanët në mënyrë masive, t’u jepej pushteti.

Ne dolëm me sopata, me tërfurq e me çfarë kishim dhe i shpërndamë serbët. Erdhën pastaj gjermanët. Gratë, djali i Ismail Dobrajës, Isaku dhe unë dolëm e vendosëm flamurin kombëtar kuq e zi. Sa kishim bez, mbaruam flamuj e pastaj morëm bez të bardhë dhe e ngjyrosnim me ngjyrë të zezë e të kuqe dhe kështu mbushëm gjithë Prishtinën me flamuj kuq e zi. Gjermanët na e dhanë fuqinë neve. Shasivari u premtoi gjermanëve se do t’u siguronte ushqim me shpenzimet e tij për tri divizione të tyre. Kështu, ne shqiptarët e morëm fuqinë e pushtetit, e formuam xhandarmërinë dhe format e tjera të organizimit të pushtetit.

Ndërsa isha në Australi në vitin 1967, dy persona të armatosur e të maskuar e sulmuan banesën time, të cilën e kontrolluan. Unë rastësisht nuk qëllova në banesë. Të njëjtën natë

1) Veprimtar politik, shkrimtar, autor i disa librave letrare dhe publicist

u sulmua edhe banesa e Adem Gllavicës. E lajmëruam policinë, mirëpo asgjë konkrete rreth rastit tonë nuk u zbulua. Jam i bindur se ishte dora e UDB - së jugosllave ajo që po përpiquej të na vriste edhe larg atdheut tonë, sepse po na shihte se nuk kishim ndërmend të heshtnim kurrë.

Adem Gllavicën, që me një grup shokësh kishte shkuar në një gosti, e zonja e mikpritësit e pyeti se cilin nga burrat duhej ta shërbente më së pari me kafe. Ademi iu përgjegj: *“Fillo nga cili të duash zonjë, se shqiptar të vogël nuk ka!”*

Lidhja e II e Prizerenit (me kryetar Musa Shehun, Rexhep Mitrovicën e Xhaferr Devën) në fillim të muajit shtator 1943, në Prishtinë formoi Komitetin e Rinisë për Mbrojtjen e Kosovës (KRMK), që kishte për detyrë t’i mbronte kufijtë etnikë. Kryetar u zgjodh Adem Gllavica...

Lumbardhi

Ndikimi dhe veprimtaria e Komitetit u përhap në të gjitha anët e Kosovës dhe kjo bëri që në rradhët e batalioneve, në tetor 1944 të inkuadrohen aktivisht rreth 10 000 luftëtarë shqiptarë, të cilët zhvilluan luftë kundër pushtuesve. “ (f.32)

Tahir Z. Berisha¹⁾

NE DËSHIRONIM LIRI, PAVARËSI DHE BASHKIMIN E TOKAVE SHQIPTARE²⁾

(duke iu referuar një intervistë dhënë nga Adem Gllavica një gazetari kosovar në Australi) - Fragmente

Në këtë intervistë A. Gllavica, pasi përmënd bashkëpunimin që kishte pasur me Vasil Andonin (sekretar i Përgjithshëm i Ballit Kombëtar), Abdyl Hencin, Luan Gashin, Prof. Ibrahim Kelmendin, Selim Maqestenën dhe luftën e Shaban Palluzhës e të Mulla Idrizit, theks të veçantë i jep konfliktit me Shefqet Peçin. – *“Ne dëshironim liri, pavarësi dhe bashkimin e tokave shqiptare - thotë Gllavica, kurse ata të Shqipërisë sikur nuk kishin sens patriotik. Ata ishin nën ndikimin e plotë të komunistëve jugosllavë. Në vend që të na ndihmonin, ata edhe na sulmuan.. Shqipëria nuk e përkrahu luftën tonë për liri dhe bashkim.. Çdo të keqe që ka pasur lëvizja jonë dhe Kosova, ka ardhur nga Shefqet Peçi! Për*

1) Arsimitar veteran, publicist, autor librash për arsimin në Kosovë

2) Marrë nga “Gazeta “Bota Sot“, 2001 “

bashkimin me Shqipërinë ai as që donte të dëgjonte. Mbizotëroi përkrahja ideologjike në vend të asaj strategjike kombëtare. Ju duhet t'u bashkangjiteni arradhave komuniste të Shqipërisë, ngase shpëtim tjetër nuk keni - na thoshte Shefqet Peçi.

Ne e bënim luftën për bashkim me Shqipërinë, ndërsa ai na thoshte që duhet t'i bashkohemi komunizmit! Fatkeqësisht, Shqipëri në atë kohë nuk kishte. Ne mbetëm, sikurse thuhet, si kojrilat në mjergull... Pa bashkim dhe veprim të koordinuar, kurrë nuk do të lirohen tokat tona. Sidoqoftë, shpresoj dhe lutem që kjo gjeneratë të mos i përsërit gabimet që gjenerata jonë i bëri. Ne mbetëm të ndarë në të katër anët e botës, pa parë atdhe me sy që njëqind vite...Liria nuk falet, ajo fitohet. Edhe Kosova do ta fitojë lirinë“. – e përfundon Adem Gllavica intervistën e vet nga Australia e largët, pak kohë para vdekjes.

Se Shefqet Peçi, vërtet paskësh qënë tamam i atillë, sikurse e ka përshkruar Adem Gllavica, u binda edhe vetë, duke lexuar librin e tij “*Ngjarje të ditëve të vështira*”, Tiranë 1989, në të cilin Peçi paraqet edhe disa episode nga koha e qëndrimit të tij në Kosovë me brigadën V sulmuese. Në shënimin tjetër me titull “*Një takim me mercenarët*”, Peçi e përshkruan, se si afër Prizerenit, nga fundi i vitit 1944, tre –katër oficerë shqiptarë, në krye me nënkolonel Fuad Dibrën, kishin kërkuar takim me Shtabin e Brigadës V sulmuese për t'u marrë vesh me ta, në emër të 400 - 500 forcave ushtarake dhe civile, në mesin e të cilëve ishin 58 oficerë shqiptarë.

Fuad Dibra 1886-1944

“Natyrisht, i pritëm me përbuzje, pa u dhënë as dorën” – shkruan Shefqet Peçi, e mandej u drejtohet “Nuk kenë turp, kërkoni marrëveshje tani në prapun e kapitullimit të Gjermanisë naziste! Nuk e shikoni që Prizereni është i rrethuar nga forcat tona. Apo ju dërguan gjermanët këtu?.. Mos flisni për marrëveshje në një kohë kur ne ju kemi rrethuar si miun në çark! “

Më poshtë përshkruan se si, pas hyrjes në Prizeren, i takojnë këta “zotërinjtë”, i çarmatosin dhe vendosin “t’i qërojnë të gjithë “, por ndërkohë marrin telegram nga “Shoku Enver “ që t’i nisin për Tiranë për t’i gjykuar si tradhëtarë para gjyqit të popullit.

E ndalin vetëm Sitki Shkupin, ish kryetar gjyqi në Prishtinë dhe e pushkatojnë me vendimin e gjyqit të brigadës në Prizeren (f 223 - 225).

Shëmbuj të tillë, kur njerëzit dënoheshin me vendimet e gjyqeve të brigadës e të batalioneve kishte mjaft. Mirëpo në këtë libër hasëm edhe në një “xhevair “ tjetër nga i cili shihet, se si e çmuan dhe e vlerësuan jugosllavët këtë ndihmë dhe sakrificë të partizanëve shqiptarë. Peçi thotë se forcat e rregullta të Brigadës V në Prizeren, pas luftimeve, hapën depo e magazina me municion e pajisje të tjera. Në to gjetën edhe 1000 palë uniforma të reja ushtarake bullgare. “ Me që forcat tona ishin të zhveshura e të zbathura, Shtabi i Brigadës dha urdhër që ato të visheshin “ - shkruan Peçi. Mirëpo autoritetet jugosllave, kur e morën vesh, u revoltuan dhe menjëherë protestuan në mënyrë

të pahijshme. Dhe këtë e bënin ndaj shokëve që u kishin shkuar në ndihmë për të luftuar armikun e përbashkët hitlerian. Kjo sjellje - vazhdon Peçi, doemos na zemëroi.. Veç nuk deshëm që këto mosmarrëveshje t'i marrin vesh shtabet e batalioneve, as të mos hapeshin midis partizanëve, sepse helmohej atmosfera e miqësisë internacionaliste.. Këtë qëndrim të tyre partizanët tanë e peshonin me kandarin e Partisë sonë, e shikonin me syrin e miqësisë internacionaliste midis popujve tanë dhe ushtrive tona “.. – përfundon Shefqet Peçi.

Si duket, dyshimet e plakut të Shishtavecit dhe vërejtjet kritike të Adem Gllavicës, dolën më të sakta dhe më largpamëse se sa parashikimet “internacionaliste “ të Shefqet Peçit dhe partisë së tij “marksiste - leniniste “.

Shpend Osmani, Australi

Ademi me gazetarin Shpend Osmani, në Perth.

Adem Gllavica: nuk mund të vdes pa a parë Kosovën të lirë!

Intervistë

(Botuar në gazetën “Zëri”, 19 dhjetor 1998)

Adem Selimi Gllavica ka lindur në vitin 1918 në Gllavicë. Për shkak të rrethanave të pasluftës së dytë botërore u detyrua ta braktisë Kosovën e të mërgojë në Australinë e largët. Adem Gllavica është një nga legjendat e rezistencës shqiptare në Kosovën e viteve 1941-1945. Pakkush në Kosovë e di se ai është ende gjallë. E vizitova në Perth, kryeqytet i Australisë Perëndimore e bisedova me të. Ishte në gjendje të ligë shëndetsore por ishte gjithnjë i interesuar për Kosovën.

Si student në Zagreb ishte i kërcënuar me vdekje

Në vitin 1938 Adem Gllavica regjistrohet në universitetin e Zagrebit, në fakultetin e agronomisë. Me sukses arriti deri në vitin e katërt të studimeve deri sa e braktisi atë nga që policia e fshehtë jugosllave (serbe) kishte depërtuar deri në universitet.

Një ditë, një nëpunës i lartë i universitetit, regjistari, e thirri në zyrë dhe i tha se ai ishte duke u përndjekur nga policia jugosllave. Përse ishte fjala? Ademi kishte thënë në një bisedë me kolegë se vinte nga një fshat në afërsi të qytetit Ferizaj¹⁾, gjë që irritoi disa studentë të kombësisë serbe në shërbim të policisë sekrete. Studentët e kishin raportuar këtë te policia e cila kishte njoftuar dekanatin. Mirëpo nëpunësi i lartë menjëherë e kishte këshilluar Ademin që të ndërronte vendbanim dhe universitetin nga që jetën e kishte në rrezik. Ademi inteligjent nuk vonoi por shkoi menjëherë në Iliriska - Bistrica. Me të shpërthye, lufta Ademi iu bashkua aradhave në Kosovë që luftonin për lirinë dhe bashkimin e saj me Shqipërinë.

Bashkëluftëtar i Vasil Andonit, Ibrahim Kelmendit..

Në vitin 1944 trupat gjermanë filluan të tërhiqen nga Afrika. Rruga kalonte nëpër Greqi- Shqipëri- Kosovë. Komiteti kosovar i Ballit Kombëtar vendos të krijojë një organizatë të quajtur Komiteti “Mbrotjtja e Kosovës”. Në praninë e madhe të qytetarëve, në sallën e gjimnazit në Prishtinë u mbajt mbledhja ku u vendos që të krijohen batalione shqiptare për t’u dalë zot tokave tona. Në këtë mbledhje u organizua edhe dërgimi i ndihmave financiare për këto batalione shqiptare.

Adem Gllavica ishte bashkëluftëtar i Vasil Andonit, sekretar i Ballit Kombëtar, Abdyl Hencit, Luan Gashit, Ibrahim Kelmendit dhe njërit ndër organizatorët më të shkëlqyer të mbrojtjes kombëtare të Kosovës, Selim Maqestenës, i cili u vra në luftë. Me Vasil Andonin ka pasur lidhje të ngushta. Vasil Andoni ka

1) Në kujtimet e veta si më sipër Ademi e tregon pak më ndryshe këtë ngjarje

■
genë patriot i pakontestueshëm. Veç Idealit Kombëtar, për Vasil Andonin nuk ekzistonte asgjë tjetër në botë. Rrethanat i ndanë shqiptarët edhe në Luftën e Dytë Botërore. Shaban Palluzha nuk ishte intelektual, por njeri i thjeshtë, patriot i madh dhe luftëtar i lirisë i cili tuboi një brigadë më 7 mijë njerëz dhe shpalli luftën.

Konfliktet me brigadën e Shefqet Peçi

“Lufta është e ashpër. Ne donim pavarësi dhe bashkimin e tokave shqiptare, kurse ata të Shqipërisë nuk kishin sens patriotik. Ata kishin rënë nën ndikimin e plotë të komunistëve jugosllavë. Në vend që të ndihmonin, ata edhe na sulmonin. Njërin prej shefave të tyre e quanin Shefqet Peçi, më duket se ishte kolonel me gradë. Ai ishte në Kosovë. Çdo të keqe që ka pasur lëvizja jonë edhe Kosova ka ardhur nga Shefqet Peçi.

Për bashkimin me Shqipërinë as që dëshironte të dëgjonte. Shqipëria nuk e përkrahu luftën tonë për liri e bashkim. Mbizotëroi përkrahja ideologjike në vend të asaj strategjike kombëtare. Luftuam në dy fronte, edhe kundër komunistëve edhe kundër shqiptarëve, të cilët na kthyen tytat e pushkëve. Në katundin Cërnillë ishte vendosur Shefqet Peçi. Shefqet Peçi na tha se këto që ju jeni duke thënë për bashkimin e tokave shqiptare janë pallavra e asgjë tjetër. Ju duhet t’u bashkangjiteni aradhave komuniste të Shqipërisë nga që shpëtim tjetër nuk keni, na thoshte Shefqet Peçi. Ne e bënim luftën për bashkim me Shqipërinë, ndërsa ai na thoshte se duhet t’u bashkohemi komunistave.

Fatkeqësisht Shqipëri në atë kohë nuk kishte. Ne mbetëm, siç thuhet, si korilat në mjegull, nuk dinim se çfarë po ndodh e çfarë do të ndodhë me ne.

Pasi që u vra Shaban Palluzha, u shkatërrua brigada e tij. Mulla Idrizi thuajse e mbante tërë Gjilanin por nuk kishte në nivel organizimin dhe e pësoi rëndë. Shumë luftëtarë të tij u vranë. Qebesa, mosorganizmi i atëhershëm dhe mosbashkimi i shqiptarëve po më duket se po përsëritet prapë tani në Kosovë.

Pa bashkim dhe veprim të koordinuar kurrë nuk do të lirohen trojet tona. Sidokurdo, shpresoj dhe lutem që kjo gjeneratë të mos i përsërisë gabimet që gjenerata jonë bëri. Ne mbetëm të ndarë e në katër anët e botës pa u pa dhe me sy për njëqind vjet. Liria nuk falet por fitohet dhe Kosova do të fitojë” na porosit në ndarje Adem Gllavica.

Ismail Gashi¹⁾

Histori tragjike e popullit të Kosovës²⁾

Fragmente

Në Shqipëri e rreth Shqipërisë, mes viteve 1913 e deri më 1919/20, u ndërruan qëndrime e qeveri të ndryshme, në Konferencën e Versajës dhe Konferencën e Paqes në Paris, kur hapësirat shqiptare i ndanë, sipas vendimeve të padrejta ndërkombëtare, shumë troje etnike shqiptare iu dhuruan fqinjëve grabitqarë ortodoksë serbë, malazias e grekë.

Adem Gllavica, është personalitet që kap dimensione, atdhetari, luftëtari, për çështjen kombëtare, arsimdashësi e shkencëtari, intelektual i veprimtari politik prej demokraci nga vepra e të cilit dekada të tera do të gjejnë frymëzim dhe inspirim veprues gjenerata të tëra të mjedisve kosovare.

Kur Ademi kishte moshën 7 - 8 vjeçare, i mbetur jetim pa babë, në fëmijëri të hershme kishte përjetuar krahurat e

1) Veprimtar dhe ish i përndjekur politik, publicist.

2) Referat i mbajtur në Simpoziumin e organizuar nga Shkolla "Adem Gllavica" në Lipjan, në shtator 2012

shkaktuara nga pasojat e traditave të ashpra. Pesha tjetër shpirtërore e fizike ishte sundimi e okupimi i ashpër nga Mbretëria Serbe - Kroate - Sllovene, e cila për qëllime asimiluese të shqiptarëve, në vargun e shkollave të hapura në Kosovë, hapi shkolla edhe në trevën e tashme komunale të Lipjanit, njëra mes tyre ishte shkolla fillore në fshatin Llugaxhi e hapur më 1925, me mësuesin e parë Serafin Jovanoviq.

Në këtë shkollë, përveç fëmijëve shqiptarë nga Llugaxhia, mësimet i vijonin edhe nxënësit nga fshatrat Gllavicë, Marec, Rubovc dhe Babush. Kur Adem Gllavica u regjistrua në këtë shkollë, ishte bërë jo vetëm ndërrimi i mësuesit, por, për shkak të numrit të shtuar të nxënësve, meqë kjo shkollë atë vit shkollor numëronte afro 100 nxënës, ishin caktuar dy mësues, Mirko Vujadinoviq dhe Urosh Nedelkoviq.

Për Uroshin thuhej se, gjatë luftës nacional - çlirimtare në fshatin Gadime kishte organizuar arrestimin e mbi 300 shqiptarëve me qëllim që, në emër të luftës antifashiste, këta t'i pushkatojë për armiq. Ademi ishte nxënës i mësuesit Mirko Vujadinoviqit, për të cilin Ademi kishte një admirim. Thuhej se mësuesi Mirko, me prejardhje malaziasë, gjatë kohës sa punoi mësues në Llugaxhi, kishte angazhim të nivelit me nxënës.

Kur është fjala për mësuesin Mirko, ai ishte shumë i afërt me nxënësit dhe fshatarët e mjedisit në Llugaxhi, kishte përgatitje profesionale dhe virtute njerëzore që të afrohet e integrohet me komunitetin. Ai plotësoi kushtin e parë të mundësisë për komunikim me rrethin. Mësoi mirë gjuhën shqipe, mësoi traditën dhe mënyrën e jetës shqiptare, qëndronte dhe afrohej me fshatarët dhe, pa asnjë kompleks, vishej me kostume shqiptare. Adem Gllavicës, ky mësues do t'i bëjë përshtypje dhe do mbetet në kujtesë pozitive.

Ademi, që nga fëmijëria, krijonte vija të karakterit kombëtar intelektual, jo shpirt të infektuar të urrejtjes, ai nuk urrente asnjë popull dhe nuk fajësonte tërësinë kombëtare serbe, ai nuk kishte moral e as veprim kriminel, si do ta quajnë gjatë

shkruesit e historiografisë komuniste, por ishte njeri me tipare të burrërisë njerëzore. Ai e deshi mësuesin Mirko, pa e fajësuar atë se mësimet i mbante në atë gjuhë që Ademi nuk e fliste në shtëpi, gjuhë e popullit nga i cili vuante ai, familja e tij, rrethi dhe gjithë populli i pafajshëm shqiptar, por atë padrejtësi e kundërshtoi dhe e luftoi për të huaj, padrejtësi e qeverisje të keqe të sistemit okupues shtetëror. Këtë, më së miri, e dëshmoi për mësuesin Mirko, familjen dhe katër fëmijët e tij, të cilëve Ademi iu ndihmoi sa ishte nënprefekt në Ferizaj.

Mësimet fillestare në gjuhë dhe kulturë ishin jashtë qenies e moralit të ndjenjës shpirtërore e kombëtare, në gjuhë serbe dhe atë arabe. Ai që fëmijë, sikur gjithë fëmijët të tjerë shqiptarë, jashtë dëshirës dhe vullnetit, e kuptoi se kjo për kohën e rrethanat ishte e vetmja mundësi për pasurimin me njohuri të mjaftueshme, që mundësonte vazhdimin e mësimave në shkollim të lartë. Kjo ishte mundësi e vetme, ishte synim i mundshëm dhe nevojë e domosdoshme e kërkesave të shqiptarëve në ato rrethana të rënda okupuese.

Ademi dallohej nga bashkënxënësit e Medresesë për ndjenja liridashëse atdhetare e demokratike, për marrëdhënie të drejta njerëzore ndër nxënësit shqiptarë në Medrese edhe për ndjenja të vlerave shpirtërore pozitive historike e kombëtare, ku Ademi printe nga shokët e shkollës.

Ai, veprimtarinë atdhetare e filloi atëherë kur krijoi kontaktet e para me zyrtarë të Konsullatës Shqiptare në Shkup. Nga ku tjetër mund të fillohet më mbarë e më drejtë përveç nga zyrtarët e shtetit kombëtar shqiptar. Nga aty Ademi fillon fazën e veprimeve të para ilegale, kërkimin dhe leximin e literaturës me përmbajtje kombëtare përmes së cilës bëhet edukimi njohës, shkencor, historik, politik e shpirtërore për çështjen kombëtare. Nga aty Ademi merrte dhe furnizonte shokët me literaturë shqipe. Andaj, nuk është rastisje që nxënësit shqiptarë në Medresenë e Shkupit, që atëherë kishin lexuar “Bagëti e Bujqësia “ të Naim

Frashërit apo siç shkruan profesor I. Ajeti, lexuam edhe shkrimin e Aleksandër Xhuvanit, “Jeta e Mehmet Ali Pashës në Egjipt”.

Adem Gllavica edhe nxënës i Medresës, edhe student në Zagreb veproi kundër projekteve dhe aspiratës serbe për shpërnguljen e shqiptarëve e kundër pastrimit etnik të Kosovës. Mocanikët ende e mbajnë në kujtim afrimin e Ademit me shqiptarët katolikë në Ferizaj e Moravë të Binqës dhe përgjithësi me shqiptarët e besimit katolik në Kosovë.

Të shumtën e herëve, ai merrte pjesë në festat katolike fetare në Letnicë. Bashkë me shokët Halit Ibishi, Idriz A. Ajeti nga Pjetërshtica e Isak Sherifin më 1935/36, Ademi organizoi një vizitë te medresantët e komunës së Medvegjës. Ademi, sipas udhëzimeve të konsullatës shqiptare, shëtiti dhe regjistroi strukturën e popullatës në Ohër, Resnje e rrethinë të Shkupit. Gjitha këto shëtitje njohëse Ademit më vonë do t’i shërbejnë për përvojë njohëse në strategjinë e zhvillimit të luftimeve që nga Beteja e Ferizajt dhe Gadimës, drejt Kopilakës dhe luftimeve e betejave të shpeshta nga Hogoshti e deri në Malet e Sharrit dhe viset e Pollogut.

Thënë shkurt, e shqip, jo vetëm Adem Gllavica, por shumica e nxënësve nga Medreseja e Shkupit, dolën kuadro kulmore atdhetare, si në luftë kundër ideologjisë komuniste, ashtu edhe në luftë kundër fashizmit, të dyja këto ideologji si edhe racizmi ishin ekstreme dhe prodhonin politikë të rrezikshme. Nxënësit e kësaj medreseje u bënë kulmorë edhe në lëmin e shkencës, arsimit dhe diturisë shqiptare në përgjithësi.

Pushteti mbretëror shqiptar, për këtë zhdërvjelltësi e përkushtim atdhetar, për këtë veprim patriotik Ademit dhe disa nga shokëve të tij, Zeqir Bajramit, Sahit Islamit, Selim Selimit e Hasan Kaleshit, do ju ndajë bursa për vazhdimin e shkollimit në Medrese dhe për vazhdimin e studimeve universitare. Ky kontakt e kjo veprimtari atdhetare, te Ademi në vazhdimësi të jetës dhe veprimtarisë atdhetare do të ndikojë të orientohej në përcaktimin politik pro Mbretërisë shqiptare dhe Mbretit Zogu i Parë.

Në prill 1941, kur Gjermania pushtoi Kosovën, Ademi ishte vetëm pak ditë para diplomimit në Universitetin e Zagrebit. Ai erdhi në Prishtinë, mori ditarin në gjimnazin “Sami Frashëri” në Prishtinë dhe postin e drejtorit në fermën e frutikulturës, pemëtarisë në Fushë - Kosovë.

Mirënjohje nga gjimnazi “Sami Frashëri” në Prishtinë, 2011

Më 1943 Ademi organizoi dhe udhëhoqi Rininë Nacionaliste Shqiptare për Mbrotjtjen e Kosovës nga forcat serbe dhe ushtria pretendente gllabëruese territoriale bullgare të ndihmuara edhe nga Ushtria e Kuqe sovjetike. Këtë kohë ai mbështeti dhe u zgjodh kryetar i Rinisë. Në këtë Lidhje 1943, u arrit të formohet ushtria shqiptare nacionaliste prej 2000 pjesëmarrësish, ushtri e cila deri më 1944 mbuloi anë e kënd Kosovën dhe arriti të ketë 10000 ushtarë aktivë. Pas pak ditësh, kësaj ushtrie nacionaliste iu bashkuan Mulla Idriz Gjilani, Hysen Terpeza e Shashivar Alia dhe Shefqet Kapedani - Bylykbashi. Në këtë organizim ushtarak njëkohësisht u përfshinë Llap e Gollap e deri në brezin kufitar, ndërsa në Fushë - Kosovë ishin emëruar Qazim Sefë Llugaxhia dhe Ismail Gorani. Organizim luftarak kishte edhe në zonën kufitare me Serbi e deri në Malet e Karadakut në kufi me Maqedoninë. Kurse në Malet e Sharrit vepronte Abdyl Durra i cili krijoi lidhje me Xhemë Gostivarin në Pollog. Luftimet kishin përfshirë malet e Gjilanit, pjesët lindore të Ferizajit me malet e

Jezercit në perëndim e deri në malet e Ceralevës.

Ndërkaq pozicioni veprues ushtarak e politik i NDSH - ja praktikisht ishte në mes Ballit Kombëtar dhe komunistëve. NDSH - ja nuk kishte përcaktim të prerë në mbështetjen e fashizmit, nuk synonte të hyjë në shërbim të fashizmit edhe pse pranonte se kjo rrymë politike e ushtarake solli shkollën shqipe, flamurin shqiptar dhe administratën shtetërore me pushtetarët shqiptarë. Në anën tjetër NDSH - ja, për shkak të mbështetjes dhe përkrahjes bindëse në fashizmin gjerman, nuk pajtohej me Ballin - Legalitetin, ashtu siç nuk pajtohej as me komunistët, për arsye se këta ishin në bashkëpunim me serbët dhe sllavizmin.

Për ndryshe, lirshëm mund të thuhet, se NDSH - ja nuk kundërshtonte luftën për çlirimin e vendit as të komunistëve e as të Ballit Kombëtar për çlirimin e atdheut dhe shtetin sovran. Adem Gllavica kishte njohuri analitike se Balli Kombëtar ishte themeluar në Shqipërinë Jugore, atëherë kur pak ose fare nuk dihej për Kosovën dhe pozitën e rëndë robëruese të saj nën dhunën serbe. Kjo frymë patriotike e ndërtuar nga Mit - hat Frashëri, Hasan Dosti, Abaz Ermenji, Skënder Muço, Ismail Petrela, Vasil Andoni e Luan Gashi me shokë, mori shtrirje thuaj në gjithë hapësirën shqiptare dhe arriti në Kosovë me vendfillim, ku tjetër pos në gjimnazin e posa hapur shqiptar “Sami Frashëri” në Prishtinë.

*Maturantët e Normales "S. Frashëri" në Prishtinë, viti shk. 1943/1944
(në të djathtë të prof. me pantolla të bardha – Ibrahim Kelmendi, pro. i historisë)*

Në Kosovë frymën e Ballit Kombëtar e kishin sjellur profesorët nga Shqipëria Vasil Andoni, Luan Gashi dhe nga këtu me përkrahjen edhe të Adem Gllavicës dhe profesorëve të tjerë të këtij gjimnazi në Prishtinë, kjo lëvizje atdhetare mori shtrirje në gjithë Kosovën, Pejë, Gjakovë e Prizren.

Ideologjia e Legalitetit ishte lakmuese për shqiptarët e Kosovës, sepse ajo ofronte mundësinë e shkëputjes dhe lirimit nga robëria serbe si dhe realizimin e aspiratës kombëtare për bashkimin e trojeve etnike shqiptare në një shtet të vetëm etnik shqiptar.

Për të ikur nga vëllavrasjet mes shqiptare u organizua takimi në Cërnillë, në të cilin për shkaqe të krijimit të rrethana të pasigurisë, Ademi e Luani nuk do shkojnë (në këtë takim, në këtë takim ata do t'i zëvendësojë Hysen Terpeza), me Ali Shukrinë nga pala partizane.

Ky takim, në vend të marrëveshjes ka përfunduar siç thuhet me përplasje e kërcënime të ashpra mes Shefqet Peçit dhe Hysen Terpezës, sa ka ardhur deri në ngrehje të revolverëve. Ademi, siç do shohim edhe më vonë, për asnjë çmim nuk përcaktohet për vëllavrasje. Këtë ai e dëshmon edhe me një kontakt në Plitkoviq mes Ademit dhe Shaban Haxhisë, komandant i Brigadës së Shtatë Partizane në Plitkoviq.

Hyssen Tërpeza

Fton bashkëluftëtarët të arsyetojnë që mos të hyjnë në konflikt që thellon vëllavrasjen, ky konflikt nuk do sillte as “Fitoren e Pirros “ për shqiptarët, konflikt që e planifikonin dhe përfundimin e tij e prisnin forcat sllave partizane jashtë shqiptare.

Ademi vendos të bëjë thirrje bashkëluftëtarëve që të largohen nga lufta e mëtejshme vëllavrasëse. Ata, që, sipas ligjeve ushtarake të UNÇ nuk mund të rëndohen për vepra të rënda, mund të kthehen në familjet e tyre, edhe pse ndoshta mund të pësojnë arrestime, dënime me burgim të rëndë.

Por, Ademi porosit bashkëluftëtarët, ata që janë të bindur dhe kanë përcaktim, janë të pa luhatshëm kundërshtarë të sistemit komunist, të cilëve nuk kanë minimumin e besimit, të bashkohen njësitve tona dhe të largohemi nga territoret e fushëbetejat aktuale të shkojmë drejt Greqisë, meqë edhe qeveritarët komunistë në Shqipëri, pas Mukjes, për shkaqe të përcaktimeve politike, nuk mundësojnë vendosje apo strehim në trevat e Shqipërisë komuniste.

Më 27 shtator 1945 u vu në ndjekje nga OZNA jugosllave, njësiti nën komandën e Adem Gllavicës, nga kjo ditë Ajet Gurguri u nda në Lipovicë prej Shtabit Suprem të UPNDSH - së të Adem Gllavicës dhe kaloi në mbrojtje të Mulla Arif Shalës, kurse më 14 nëntor 1945 Ademi, me një numër bashkëluftëtarësh, largohet

për në Greqi, nga do të vëzhgojë dhe do të veprojë për çështjen e Kosovës. Në pranverë të 1946, u formua Shtabi i Adem Gllavicës në Greqi që u pagëzua “Shtabi i Zonës së Parë “. Ky Shtab, me Adem Gllavicën në krye, ishte betuar në flamurin kombëtar, librin e shenjtë dhe armën, se ka me punue e luftue me besnikëri e vetësakrificë, e çmim të jetës, për kombin shqiptar dhe për çlirimin dhe bashkimin e tokave të Shqipërisë etnike.

Me direktivë të “Zonës së Parë “ të Adem Gllavicës, u thirr Kongresi i Lipovicës, ku do marrin pjesë veprimtarë e komandantë të NDSH - s - dhe LPLTSH – së.

Lipovica

Spasoje Gjakoviqi e vrau Ymer Berishën, por këtë vrasje e mbajti në fshehtësi. Nga OZNA më vonë do të vritet edhe Halim Orana. OZNA arrestoi shumë anëtarët e NDSH dhe LPLTSH – së, para se të fillonte Kongresi në Lipovicë i cili me mjeshtri ishte shpallur se do mbahet në malet e Kosmaqit, dhe pa pengesa të mëdha u mbajt në Lipovicë, më 25 korrik 1946.

Në kongresin e Lipovicës u formuan katër zona ushtarake dhe u zgjodhën komandantët e tyre. Kongresi mbylli punimet me qëndrim se do luftohet deri në lirinë e vendit.

Ademi nuk pranoi të angazhohet në veprime diversantësh në Shqipëri, ai me siguri nuk kishte ndërruar qëndrim ndaj komunistëve, por nuk dëshironte të hyjë në shërbim të huaj për sulme diversantë në shtetin dhe popullin e tij. Andaj, Ademi jo vetëm

Ymer Berisha, 1912-1946

që i këshilloi, por edhe i kundërshtoi bashkëluftëtarët e vet, që mos të rrezikojnë me veprime të tilla. U kuptua se as veprimet diversante, fatkeqësisht bëheshin vetëm në Shqipëri e jo edhe në sistemin komunist jugosllav, ku shqiptarët ishin dyfish të robëruar, në një anë ishin ndarë nga trojet etnike dhe shteti shqiptar, robërim i dytë se kishin mbetur nën sundimin dhe torturën fizike e shpirtërore sllave, nga i cili kërcënohej me mjete dhune dhe rrezikohej substanca biologjike e qenies shqiptare.

Pas largimit nga Greqia, Adem Gllavica vendoset në Australi, ku do ushtrojë profesionin e agronomit dhe bashkëpunëtorit shkencor profesional në një institut të hortikulturës (pemëtarisë).

Ademi në lëmin e angazhimeve shkencore, ka pasur një pikëmbështetje që nga Universiteti i Zagrebit, ku pas diplomimit i ishte ofruar edhe vazhdimi i punës shkencore profesionale, që të jetë mësimdhënës në këtë universitet. Pas shkuarjes në Australi, ndoshta të vetmit, ose ndër të rrallët, Ademit i pranohet diploma universitare të cilën e dëshmoi edhe me aftësi në punën shkencore. Ademi edhe në Australi dhe në emër të dijetarëve australianë pranohet në qarqet institucionale shkencore ndërkombëtare. Në tubime, tryeza e simpoziume profesionale në të cilat nuk janë të

■
pakta e të rralla punimet shkencore në të cilat Ademi shtron teza dhe jep vlerësime të mbështetura shkencore për pemëtari.

Nga ky pozicion Ademi mërgimtar ngelet vetëm vëzhgues i brengosur që përcillte me shqetësim ngjarjet dhe zhvillimet politike në atdheun e tij në Shqipëri, por me vëmendje e shqetësim ai ndiqte ngjarjet që zhvilloheshin në pjesën e popullit të robëruar në Kosovën e tij, sa te dashur, aq edhe të dhimbshme, Gjithë jetën me shqetësime përcillte ngjarjet edhe në trojet etnike shqiptare në Maqedoni, Mal të Zi dhe Luginë të Preshevës. Nuk ishin të rralla e të pakta shqetësimet për rrezikim të popullit dhe trojeve etnike shqiptare, të cilat Ademin patriot e luftëtar për të drejta kombëtare shqiptare dhe njeri të ndershëm e personalitet të njerëzishëm, e brengosnin shumë. Andaj nuk janë të rralla as reagimet shqetësuese të këtij personaliteti të historisë sonë të re, të cilit politika komuniste ia ndalonte me ndëshkim publikimet e veprimtarisë së tij patriotike dhe krijimtarinë e tij intelektuale e shkencore.

Ademi vazhdimisht mbante kontakte me shqiptarët e diasporës, ai përmes tyre njoftohej për të gjitha ngjarjet politike, shoqërore e zhvillimet shkencore të nivelit shtetëror e kombëtar. Edhe ngjarjet e 1990 në rrënimin e komunizmit në Shqipëri, por edhe lëvizjet e mëdha politike në Kosovë që nga 1968, 1981 e sidomos ato të 1989/90 e deri në finalizimin e tyre në qershor të 1999, Adem Gllavica i përcillte jo vetëm me shpirt të trazuar prej atdhetari, por edhe me kujdesin dhe përkushtimin analitik të ecurive të këtyre ngjarjeve në Kosovë e për Kosovën. Me këto shqetësime Ademi priti bashkëkombës të dëbuar nga dhuna e barbarisë serbe gjatë bombardimeve të NATO - s nga 24 mars e deri më 12 qershor 1999. Ngjarje që ndryshuan kahen e lëvizjes së fatit shqiptar në Kosovë dhe i kthyen shpresë kombëtare atdhetarit e intelektualit demokrat Adem Gllavicës.

Prof. Idriz Ajeti¹⁾

SI E NJOH UNË ADEM GLLAVICËN²⁾

Të dashur miq! Ju përshëndes dhe ju falenderoj sinqerisht dhe çiltërsisht për nderin që më bëtë duke më ftuar në mesin tuaj sot, që festoni Ditën Tuaj dhe kur përurohet busti i Adem Selimit (Gllavicës) - këtij burri dhe personaliteti të njohur, por pak të përmëndur në historinë e re të inteligjencës kosovare.

*Me akademikun Idriz Ajeti
në Lipjan, 2012.*

1) Akademik, bashkënxënës dhe bashkëstudent për 13 vjet me Ademin

2) Kujtime të prof. Idriz Ajetit, kryetar i Akademisë së Shkencave të Kosovës, mbajtur në tubimin me rastin e vendosjes së bustit të Adem Gllavicës në Shkollën Teknikë “Adem Gllavica” në Lipjan, më 14 shtator 2004.

Në ditën e emrit të shkollës teknike në Lipjan, 2004, autoritetet vendore, Xhevat Olluri e Shemsi Reçica si dhe akademiku Idriz Ajeti

Akademiku Idriz Ajeti duke përshëndetur

Unë dhe sekretari, z. Zija Bylykbashi, ju përgëzoj në emër të Akademisë së Shkencave dhe Arteve të Kosovës për vendimin që keni marrë duke e pagëzuar shkollën me emrin e këtij luftëtari e patrioti të shquar të kauzës sonë kombëtare.

Akademiku Idriz Ajeti duke folur në simpoziumin për Ademin, Lipjan, 2012

Ademi ka dalë nga gjiri i popullit të krahinës suaj për t'u përkujtuar brez pas brezi si një frymëzim i madh.

Do shpalos shkurtimeisht fizinominë e këtij intelektualit të rrallë, patrioti të paepur, burri shumë të njerëzishëm. Sepse, pos të tjerash, Adem Gllavica ka qënë lumturisht edhe shoku im i shkollës për 13 vjet rresht në Medresenë e Madhe të Shkupit, në universitet në Zagreb dhe, pas studimeve, në gjimnazin e Prishtinës. Prandaj unë ruaj kujtime e gëzime me bollëk, sepse për hidhërime e zemërime s'kemi ditur dhe as kemi pasur.

Kur e si erdhi Ademi në Shkup? Ai erdhi në vitin 1930, në gushtin përcëllues, pasi kishin përfunduar provimet pranuese për

në Medresenë e Madhe, por jo vonë! Ademi mund të mos arrinte në kohë të caktuar, por vonë kurrë! I veshur me rrobe të grisura, i mbathur me opinga, ai vjen në shkollën e Medresesë së Madhe të Shkupit dhe i lutet drejtorit Ahmet Mehmedbashiç, një orientalist i njohur, që ai ta pranojë në shkollë, ndonëse me vonesë. Njëkohësisht i përligj arsyet e vonesës, të cilat e bindin drejtorin, që menjëherë ngren një komision të veçantë, ku bënë pjesë ai vetë dhe profesori i serbokroatishtes Ilia Llopushina. Kandidati provohet në histori dhe lexim të musafit, Kur'anit. Përgjigjet e Ademit ishin të shkëlqyera. Leximi i musafit e mahniti drejtorin Mehmedbashiç, që siç thashë ishte një orientalist i madh, prandaj ai jep urdhër që Ademi të pranohet dhe menjëherë t'i blihen një palë rrobe të reja.

Simpozium në amfiteatrin e shkollës "Adem Gllavica", Lipjan, 2012, djathtas z. Adem Demaçi

Në të gjitha klasat Ademi studjoi si nxënës i shkëlqyer duke fituar respektin dhe vlerësimin e drejtorit. Për këtë arsye, ky i fundit ia rekomandoi atë një avokati të njohur për ta ndihmuar të birin¹⁾, gjimnazist në Shkup që të përparonte në mësim. Këtë

1) Ademi vetë përmend dy gjyqtarë vendas

punë Ademi e kryente kur bashkënxënësit e tij përgatiteshin për mësimet e të nesërme, kohë që quhej atëhere “korepeticija” (përsëritja e mësimëve). Natyrisht, avokati e paguante mirë tutorin e të birit, saqë Ademi nuk pati nevojë më për të kërkuar para nga familja për tesha e shpenzime të tjera.

Një herë u zhvillua një konkurs me temën: “Shkupi gjatë shekujve”. Ademi e fitoi atë duke marrë përsëri një shpërblim të madh. Gjatë pushimeve dimërore 1935 - 1936, profesori i serbokroatishtes na kishte ngarkuar si detyrë që të regjistronim nga një këngë popullore. Ademi zgjodhi këngën më interesante (s’ dihej prej nga e kish marrë atë) që quhej “Kënga e Dem Ahmetit” (sigurisht në shqip). Këtë këngë Ademi e përktheu në serbisht dhe, pas redaktimit nga ana e profesorit, ajo u botua në revistën e njohur atëkohë “Prilozi”.

Në vitin 1938 - 1939, pasi kishim takuar pronarin dhe kryeredaktorin e gazetës sarajevase “Muslimanska Svijest”, ky kërkoi ta botonte këngën e Dem Ahmetit. Kjo këngë bën fjalë për ndeshjet e përplasjet në mes serbëve dhe shqiptarëve në kufirin shqiptaro - serb gjatë Kryengritjes së Parë Serbe (1804 e më pas).

Pjesëmarrës në simpozium, në qendër deputeti z. Ramë Buja

■

Mbaj mënd, se Ademi kishte jo vetëm vesh për muzikë, por edhe pasion edhe shkathtësi për të. Ai merrte pjesë në korin e shkollës, në orkestrën e harqeve, ku i binte violonçelës, ndërsa në orkestrën e tamburave e mandolinave i binte braçit e mandolinës.

Por ajo që spikaste më shumë te Ademi, sikurse edhe te të rinjtë e tjerë shqiptarë në Shkup, ishte ndjenja e lartë liridashëse. Me një edukim të tillë u ngrit një plejadë luftëtarësh të paepur për një rend të ri shoqëror demokratik, për marrëdhënie të drejta njerëzore, për ndjenja kombëtare. Ademi printe në këtë drejtim. Madje ai kish hyrë në lidhje më zyrtarin e lartë të konsullatës shqiptare në Shkup, nga i cili mirrte rregullisht literaturë shqipe. Pikërisht atëhere ne jemi njohur me veprat e Naimit të madh (“Bagëti e Bujqësia “ etj), me “Jetën e Mehmet Ali Pashës së Egjiptit “, shkruar nga Aleksandër Xhuvani, etj.

Dihet, që intelektualët shovinistë serbomëdhenj hartuan qëkur projekte antishqiptare, nga të cilat më seriozi dhe më i rrezikshmi që ai i akademikut (historian) Vaso Çubrilloviç, që i porosiste autoritetet shtetërore jugosllave për spastrimin etnik të shqiptarëve në Kosovë me çdo kusht, pa marrë parasysh çfarëdolloj reagimi të qeverive evropiane të kohës. Prandaj, gjatë pushimeve shkollore, Ademi kontaktonte me popullin dhe propagandonte të kundërtën, dmth dështimin e projektit famëkeq të shpërnguljes së shqiptarëve.

Këtë e ilustron edhe fakti, që qytetarët e moçëm të Ferizajt e mbajnë mënd mirë afrinë e Ademit me familjet katolike shqiptare në Kosovë, sidomos në Moravë. S’kishte festë fetare të tyre, ku Ademi të mos merrte pjesë. Po në këtë kuadër, në verën e 1935 - 1936 Ademi organizoi një vizitë kolektive së bashku me medresantë të Kosovës te medresantët e Komunës së Medvegjës si Halit Ibishi, Idriz A. Ajeti (Pjetërshticë), Isak Sherifi i Gjilanit etj.

Gjatë vitit 1944, unë jam takuar shpesh me Ademin në Prishtinë, pasi të dy jepnim mësim në gjimnazin “Sami Frashëri “.

fillim të prillit 1943 e lëshoi detyrën e mësimdhënësit, nga se kishte probleme familjare në Korçë dhe nuk është kthyer më në Prishtinë.

21. *Inxh. Adem Selimi (Gllavica)*⁴⁹. Me largimin e dr. Rexhep Krasniqit nga Prishtina, më 18.II.1943, Adem Selimi angazhohet në cilësinë me orë speciale për ta mbajtur mësimin e gjuhës gjermane prej 10.5.1943. Më 10 maj 1943, inxh. agronom Adem Selimi nga drejtoria e Normales në Prishtinë ngarkohet ta mbaj gjuhën gjermanishte në tri klasat e larta - dega liceale, dhe histori natyrore kl.VII dhe kl. VIII nga dy orë në javë, deri sa të kthehej agronomi Niko Qafzezi, i cili zyrtarisht gjindej jasht vendit.

18. *Inxh. agronom Adem Selimi (Gllavica)*

Në vitin shkollor 1943/44 trupi mësimor e kishte ngarkuar me mësimin e lëndës mësimore:

bujqësi në kl.V, VI, VII (degës së Normales) -6 orë.

Prej 12 majit të vitit 1944, profesori Adem ngarkohet edhe më 2 orë të bujqësisë në klasën VIII të Normales.⁹⁶

Kuadri mësimor i Normales "S.Frashëri" në Prishtinë gjatë vitit shkollor 1943/44⁹⁶

1. Ahmet Gashi, drejtor i Normales
2. Reuf Zaimi, zëvendësdrejtor - pedagogji
3. Ibrahim Kelmendi - histori e gjeografi

20. *Inxh. Adem Selimi -Gllavica - gjermanisht dhe histori natyre*

21. *Luan Gashi - fizikë e kimi*

22. *Zef Kakarriqi - fizikë e kimi*

Nga libri-monografi për Normalen e Prishtinës

Në monografinë me titull: *Shkolla Normale "Sami Frashëri"*, në Prishtinë (1941-1944), "*Libri Shkollor*", Prishtinë, 1997, emri dhe mbiemri i *Ingj. agronom Adem Selimi-Gllavica*, mësimdhënësi në atë shkollë, pos në faqet e mësipërme: 149 e 159, përmendet edhe në faqet: 122, 157, 208, 219 dhe 288. (Zenun Rexhepi)

Atëkohë ai kishte nisur të merrej gjallërisht me politikë, por si nacionalist, apo më drejt si patriot, duke rrëmbyer edhe armët në arradhat e Ballit Kombëtar, së bashku me bashkëshorten. Kur pushteti sllavo - komunist u konsolidua dhe situata ndërkombëtare ishte e pafavorshme për lëvizjen kombëtare shqiptare, Ademi me shumë shokë u arratis në Greqi. Me të ishte edhe Ibrahim Kelmendi. Fati e shpuri gjer në Australinë e largët, ku ushtroi profesionin e agronomit dhe bashkëpunëtorit shkencor në një institut hortikulture (pemëtarie). Madje, herë pas here, ai më dërgonte edhe mua separate të punimeve të tija shkencore agronomike.

Në Australi, viti 1971

Të tillë e kam njohur Ademin, këtë patriot dhe luftëtar për të drejtat kombëtare shqiptare, këtë njeri të ndershëm dhe personalitet të njerëzishëm.

Letër e zotit Jusuf Abdylselami Hotit¹⁾

...Ju shpreh falenderimet më të larta për xhestin tuaj fisnik duke më dërguar librin kushtuar babait tuaj të madh²⁾, mësuesit

1) Shkruar më 29 korrik, në Melbourne, (st. Albans Vic. 3021, 4 Washington st, Australia Tel 0 421 187 195). Zoti Jusuf pati mirësinë të bënte një vizitë në shtëpinë vitet e para pas 1990.

2) Është fjala për monografinë e z. Gani Ratkoceri. Aty shkruhet më gjerësisht: Të vetmin shok pene e lufte në Australi Ademi ka pasë prof Ibrahim Kelmendin nga Presheva heroike, me të cilin kanë qënë në shkollë të mesme në Shkup, por edhe në universitet në Zagreb. Me Ibrahimin, Ademi ka ndarë, siç thotë populli të mirën dhe të keqen. Atdhetari Isuf Hoti shprehet kështu për Jusuf Ukën, Adem Selimin dhe Ibrahim Kelmendin në faqen 171 të librit të Skënder Zogajt, botuar më 2002: "Shihet se ka një adhurim dhe respekt tepër të veçantë ..për Isuf Ukën Bregun, komandantin Adem Selimi dhe prof, Ibrahim Kelmendin.. Përgatitjet i nisa dhjetë ditë para festës. Zgjedha rrobat që më shkonin, një këmishë të kuqe blerë më 1962 në Dubrovnik të Kroacisë ku kisha vizatuar një shqiponjë dykrenare..Pastaj gjurmova nëpër librat e telefonave numra dhe adresa të shqiptarëve atje. Lexova dhjetëra emra syresh dhe kërkova sidomos njërin prej emrave që e mbaja mend shumë, Adem Selimi Gllavicën, luftëtarin dhe intelektualin e madh, komandantin dhe strategun ushtarak, që e kisha dëgjuar që fëmijë, te datat e mij në Sanarexhë, në shtëpinë e Xhemajli Gashit, kur ky martonte të birin dhe ku merrnin pjesë burra trima, ballistë e nacionalistë me zë që i kam parë me sytë e mij dhe i kam dëgjuar me veshët e mij duke cakrruar dollitë me raki rrushë dhe duke uruar nga thellësia e zemrës për shëndetin e komandantit të tyre legjendar, inxhinierin Adem Selimin Gllavicën. Më bëhet se edhe në këto çaste i shoh ato duar dhe gota, ato fytyra dhe ato pamje plot dashuri, duke uruar për komandantin, emërin e të cilit e kërkova me aq shumë ngulm e durim por për fat të keq nuk e gjeta që s'ë gjeta dot në librin e telefonave. Për fat gjeta numrin e telefonit dhe adresën e shtëpisë së z. Isuf Uka Bregut" Dëshmitari ynë niset në rrugën e largët të Australisë, në Melbourne, për te z. Bregu, pa e njohur personalisht atë, por vetëm sepse ishte shqiptar. Në tren ai takon rastësisht babain e profesoreshës që u mësonte në kamp gjuhën angleze. I bën shumë përshtypje që e bija i kishte folur të jaftë shumë mirë për shqiptarët dhe ai vetë e dinte se ku bie Shqipëria. Dhe ai e kishte orientuar pastaj të gjente shtëpinë e Isufit, e cila ndodhej në një rrugë ku kishte një kafe me emrin "Tirana" dhe një kafe tjetër ku rrinin zakonisht shqiptarët. Kur treni po e pakësonte shpejtësinë, dëshmitari ynë e hoqi xhupin dhe e futi në çantë. –E bëra me qëllim thotë ai, që të ma shihnin shqiponjën që kisha qëndisur në shpinë të këmishës. Duke më parë ndonjë shqiptar do ta merrte vesh se isha bashkëkombës i tij , do më ndalonte e do më fliste. Pashë mandej një plak e cila më hodhi një shikim plot habi. Ai bëri kryqin me dorë dhe më tha me zë në kroatisht : O zot i madh, ndihmojle! dhe pastaj tha "Amen!"!

Ndërkohë plaku e kishte pyetur: Zotëri mos e flisni gjë kroatishten?

-Po iu gjej ky , me mirësjellje.

-Trim-vazhdoi plaku- unë jam Mile Lluboriq e kjo është zonja ime Ana.

-Mua më quajnë Isuf Hoti, jam shqiptar nga Prizereni i Kosovës së robëruar.

dhe mikut tim më të çmuar gjatë jetës sime në mërgimin e hidhur e të rëndë, po ashtu të imponuar nga serbët barbarë dhe veglat e tyre shqipfolësa!

Kujtimi, respekti dhe admirimi për babain tuaj do të rrojë të unë deri në frymëmarrjen e fundit.

.. Falenderoj Zotin që kohë më parë, ndërsa shëtisja i vetmuar nëpër rrugët e Tiranës, takova dy kushërinj tuaj nga Gllavica, që më sollën në shtëpinë tuaj. Kur ata më thane, se po kërkonin shtëpinë e djalit të Adem Gllavicës zëmadh, Tirana m'u suall rrotull për disa çaste. O Zot, thashë, ju po kërkonin Bardhylin - Lulin! Më merrni dhe mua se dua ta takoj. Sepse që 37 vjet isha

Qënke nga qyteti historik, afër kufirit shqiptaro-shqiptar.

Kjo njohje e habitit Isuf Hotin, aq më tepër kur ata e ftuan që t'u bënte një vizitë dhe ky pranoi. Në bisedë e sipër, kroati e pyeti:

- O zotni Hoti, mos vallë kenë qënë me ushtrinë e Titos në Shkup?

- Po- iu gjegj Isuf Hoti- Prej tyre e kam mësuar emërin dhe figurën e gjeneralit tuaj të madh..(ishte fjala për gjeneralin kroat Lluboriq-shënim imi-G.R)

Zoti Mile e njihje personalisht dhe kishte respekt të madh për komandantin tonë Adem Selimin të cilin e konsideronte trim, jo më pak se gjenerali Lluboriq.

U enda ca kohë duke kërkuar shtëpinë dhe në fund dëgjova një dyzëshe "O shqiptar!".

U përqaftua shqiptarçe dhe mandej më shoqëruan për në kafen ku rrinin zakonisht shqiptarët. Njëri prej atyre që gjeta aty ishte Isuf Ukë Bregu, ndaj të cilit vura re se të gjithë tregonin një respekt të veçantë. Porositën një kafe për mua dhe filluam njohjen. Kafja më shijoi jashtëzakonisht nga që u ndodha midis vëllezërish.

Të tjerët e pyesnin Ukën për shumë gjëra por më mbeti në kujtesë pyetja për komandantin Adem Selimi. Për këtë të fundit Uka u tha se "komandanti është kthyer dje nga Evropa dhe për dy ditë do ta kemi në mesin tonë e do informohemi gojarisht me të për të gjitha."

Z. Isuf Uka më mori mua në shtëpinë e tij që m'u duk sikur të ishte shtëpia e babës tim. Shumë shpejt salloni i shtëpisë u mbush plot me shqiptarë që prisnin me padurim që të vinte komandant Adem Selimi. Sa çel e mbyll sytë, e zonja e shtëpisë e mbushi tryezën tonë plot me fruta e pije të ndryshme. Z. Uka ngriti një doli, duke na uruar mirëseardhjen, çlirimin e Kosovës, bashkimin e saj me Shqipërinë dhe shëndetin e komandant Adem Selimit- Gllavicës.

- Sapo fola më z. Adem , ai është shumë i interesuar të njihet me një djalë të ri si ju që në rrugët Fitzeroy ka shëtitë me flamur shqiptar në shpinën e këmbës së tij.- më tha i zoti i shtëpisë.

Nuk vonoi dhe tingëlloi zija. Erdhën Selim Uka dhe miku i tij i ngushtë prof. Ibrahim Kelmendi nga Presheva, shoku dhe komandanti i luftës ingj. Adem Selimi Gllavicës.

Z. Hoti vazhdon me kujtimet e tij lidhur me Isuf Ukën dhe komandantin Adem Selim Gllavicën.

në mërgim në Australi dhe në kontakt me Ademin., që e kisha çdo gjë, përveç babait biologjik!

Me kushërinj të mij në Gllavicë

Duke lexuar këtë libër për luftëtarin - komandant trim e legjendar, krenarinë e Kosovës, autori meriton çdo lëvdatë, prandaj Zoti ia shpërbleftë!

Ju betohem, se kur ju them se nuk jam çmëndur në Australi në mërgim, kjo s'është meritë e mjekëve por e Zotit dhe e Adem Selimit - Gllavicës, tani të ndjerë.. Për mua, Ademi ishte vigan atdhetarizmi, vizionar i rrallë, që ka punuar shumë edhe me mua gjatë takimeve të shpeshta në Melbourne, por edhe shpesh në shtëpinë e tij në Tatura si dhe me korespondencë. Kurdoherë që me shihte të mërzhitur, më thosh: Durim!

Mbaje kurajon dhe kurrë mos e humb shpresën dhe bindjen, se do ta shohim, ndoshta ngadalë, por po afrohet dita kur Kosova dhe Shqipëria do të jenë të lira, arsyeja dhe dëshira për liri do fitojë dhe Evropa do bindet se ndaj popullit dhe vendit tonë ka bërë një padrejtësi të madhe!

■

Gjatë vizitës sime të fundit në Perth (W. A.), në tetor 1998, ne e planifikuam që në maj 1999 të udhëtojmë bashkë me Ademin dhe Rrustem Qerimin, por nuk ishte thënë nga Zoti!

Erdhi viti 1999, Kosova jonë, që edhe më parë digjej, tani kishte nisur një luftë për jetë a vdekje, ndërsa shëndeti i Ademit mori për keq, sidomos nga pamjet e tmerrshme dhe trishtuese në TV. Më thosh në telefon: nuk mundem!

Edhe pse i sëmurë rëndë, kur kishte parë në fillim të prillit 1999 masakrën dhe shkatërrimin total të Krushës së Madhe, më pyeti se kënd kisha humbur dhe në se i njihja ato familje që u dogjën të gjalla. Por unë, për të mos e mërzhitur më shumë, i thashë: jo, baca Adem! - Edhe pse e dija që vëllai kish humbur djalin, motra burrin, xhajnë e babën, shumë nipër dhe mbesa të babait, pothuajse 70 vetë, kushërinj të babës e të gjyshit.

“Në gazetën “Weekend Australia “ janë botuar emrat e të vrarëve dhe mbiemri Hoti shfaqet shpesh “. - Kështu më tha Ademi, - por ti nuk guxon të mërzhitesh, sepse nga gjaku i tyre do të mbijë Liria. Duhet të mendosh për trimërinë e lartë të familjes së komandantit legjendar Adem Jashari, i cili lirisë së Kosovës ia fali familjen.

Prandaj zoti Bardhyl, unë do të vdes krenar që njoha një njeri ish universitar, një ish komandant e luftëtar të çështjes mbarëkombëtare, i cili edhe në shtratin e vdekjes nuk pushoi së marruni me hallet e Kosovës dhe të vrarët në Kosovë i quan farë lirie dhe Adem Jasharin e cilëson legjendar mbi legjendarët!

Kam dëshirë ta cekim pak edhe emrin e nënës tuaj Vezire. A rron, si është? Shumë njerëz në Kosovë, me të drejtë, krenohen që kanë qënë nxënës të kësaj mësuese të parë në Prishtinën shqiptare, Vezire Gjeraku - Selimi. Kur Adem Demaçi ishte në Melbourne, na thoshte fjalë të zjarrita dhe shprehte admirim të lartë për të!

Zekeria Cana¹⁾

Ndërmjet pabesisë dhe tradhtisë kombëtare²⁾

Në mes të rrezikut të madh që i kanosej popullit shqiptar dhe trojeve të tyre nga paranoja sllave, u thirr Kuvendi i Prizerenit, u formua Organizata politiko - ushtarake me emrin “Lidhja e Dytë e Prizerenit” që ishte vazhdim i Lidhjes së Parë. Kjo provohet nga analiza e pikave të marrëveshjes paraprake të Xhaferr Devës me përfaqësuesin e Ministrisë së Jashtme të Gjermanisë, Dr. Neubaher, nga përfaqësimi i trojeve shqiptare në Kuvend, programi dhe organizimi i Lidhjes, veprimi i saj deri në vjeshtën 1944. Kjo del edhe nga burimet dhe literatura rilevante.

Por “Lidhja e Dytë e Prizerenit” mund të ishte pjellë e Rajhut të Tretë aq sa mund të ishte “Lidhja e Parë “ pjellë e Portës së Lartë.

Forcave të mëdha çetnike të Kosta Peqancit, të Pavle Gjurishiqit, që donin t’ja mësynin Kosovës për të bërë mbi popullatën shqiptare kasaphanën e Bihorit të Sanxhakut nuk ua ndalën turrin arradhat partizane të Kosovës e të Shqipërisë, por forcat e armatosura të Lidhjes së Dytë të Prizerenit. Kjo është e vërteta. Natyrisht, propaganda komuniste serbo - malazeze i quajti këto forca reaksionare. Është e mjerueshme, që në grackën

1) Historian i shquar, autor i shumë veprave dhe artikujve publicistikë për çështjen kombëtare
2) Marrë nga gazeta “Fjala “, shtator 1991

■
e kësaj propagande ranë edhe udhëheqësit komunistë shqiptarë të Kosovës dhe të Shqipërisë.

Mbledhja e Bujanit (dhjetor 1943 - janar 1944) erdhi pas Lidhjes së Dytë të Prizerenit. Nuk diskutohet fakti që LNÇ në Kosovë zuri të forcohej dhe t'i shtrinte krahët vetëm pas mbledhjes së Malësisë së Gjakovës. Rezoluta e saj përfshinte të drejtën e popullit shqiptar të Kosovës për vetëvendosje, e votuan atë edhe delegatët serbo - malazezë me në krye Pavle Joviçeviçin. Si të gjithë të tjerët, ai llogariste në faktorin kohë. Pabesia e tyre dhe e udhëheqjes së PK doli në shesh në vrasjet në prapun e dyerve, në rrugë dhe në hendeqe të 84 burrave, të rinjëve dhe të rejave. Gjatë bastisjes së shtëpive u bënë edhe plaçkitje. Thonë se grave dhe nuseve të reja ua shkulën vathët nga veshi, unazat e arit nga gishti, gushoret nga qafa. Propaganda komuniste të gjitha këto akte barbare ia veshi regjimentit Kosova të komanduar nga kolonel Pajazit Boletini (djali i madh i Isa Boletinit) Rrjedhimisht kosovarët u quajtën katila, vrasës mizorë të rinisë së pafajshme, çnderues vajzash të reja, plaçkitësh tregtarësh e fshatarësh.

Prof. Rexhep Krasniqi, drejtor i Normales së dikurshme të Prishtinës (të hapur nga Ernest Koliqi si të gjitha shkollat në Kosovë), nënkryetar i Lidhjes së Dytë të Prizerenit, i cili ishte antikomunist po jo edhe fashist, veçse patriot i kulluar, dishepull i Bajram Currit dhe i të gjitha figurave të tjera të ndritshme, më thosh në Nju Jork (gusht 1990) se pjesëtarët e regjimentit Kosova nuk morën pjesë në terrorin e 4 Shkurtit. Aty kishte gisht Xhelal Starevecka me tarafin e tij prej kriminelësh. Cili ishte ky njeri? Komandant batalioni i Brigadës së Parë Sulmuese (të formuar në gusht 1943 me komandant Mehmet Shehun) i cili mori pjesë në torturat mbi ushtarakët italianë të zënë rober dhe mbi të rinjtë shqiptarë të rekrutuar me forcë nga PKSH. Pas kapitullimit të Italisë, ai e braktisi brigadën dhe kaloi në anën e qeverisë së Rexhep Mitrovicës. Më vonë, ai do ta pranojë vetë se shokët e tij të vërtetë ishin stalinistët e Tiranës.

Mbetet për të dhënë përgjigje në pyetjen: mos vallë Starevecka dezertoi nga rradhët partizane me urdhërin e udhëheqjes komuniste që të merrej me zanatin e kriminelit për të diskredituar kështu qeverinë e Tiranës, Ballin Kombëtar, regjimentin Kosova dhe kosovarët?

Nga fjala e Sejfulla Malëshovës në Plenumin e KQ të PKSH në Berat (nëntor 1944) del se PKSH po shndërrohej në një parti terroristësh. Lame Kodra kishte pasur të drejtë.

Sado që politika e goditjes dhe e frikësimit i preku të gjithë shqiptarët, fati i kosovarëve në Shqipëri ka qënë më tragjik. Ata u gjënden ndërmjet kudhrës dhe çekanit: në Jugosllavi i përndiqnin si enveristë, në Shqipëri si titistë, madje si agjentë të UDB jugosllave. Një pjesë përfundoi në kampet famëkeqe të përqëndrimit, një pjesë u shtrëngua të durojë në heshtje, pjesa tjetër ka mundur të gjallërojë duke iu nënshtuar Sigurimit për të denoncuar dhe spiunuar shoqi - shoqin, për të dalë dëshmitarë në gjyqet e montuara. Zoti e di numrin e atyre që qëndruan deri në fund të pamposhtur. Dhe çka është më tragjike për fatin e popullit tonë, përbindëshi Sigurim bashkëpunoi me UDB jugosllave prej kohësh. Kjo doli në shesh pas rënies së Rankoviçit nga pushteti (1966) kur në organizatat e Lidhjes Komuniste dhe të Lidhjes Socialiste mbaheshin mbledhje mbi deformimet në shërbimin e Sigurimit Shtetëror.

Qeveria shqiptare goditi së pari patriotët dhe intelektualët e 1913 e, fill pas saj, edhe ata të Kosovës. Njeriun e rrek lemeria kur kujton fatin e Hamit Kokalarit e familjes së tij, të Samin Visokës, të dhjetëra e qindra të tjerëve që u dënuan me burgime të rënda pse e zinin në gojë Kosovën dhe patriotizmin e vëllezërve të tyre në zgjedhën gjakatare. Qazim Bllaca e duroi dënimin e gjatë në Shqipëri që, me angazhimin e Asllan Fazllisë, të rikthehej në Kosovë; Bedrin Pejani iu dorëzua organeve jugosllave, u dënuar me vdekje dhe “vdiq” në burg; Halim Spahiu e kishte ndihmuar LNÇ edhe materialisht, por iu dorëzua me të dy duart Mazllum

■
Nimanit (operativit të OZNA - s) në Kukës dhe u dënua në Prizeren me pushkatim.

Kështu ndodhi edhe me profesor Selman Rizën. Tevona u kthye në Shqipëri tek familja, por e pësoi edhe më keq. Po këtë fat e pati edhe Shaqir Curri, i cili e duroi dënimin në burgun e Mitrovicës së Sremit.

Patrioti profesor Ahmet Gashi (i jati i Luan Gashit), pionier i gjeografisë shqiptare, profesor i Normales së Prishtinës, që shpëtoi nxënësit nga Gestapoja, bëri në Shqipëri një jetë qeni. Përpara syve më del takimi me profesorin plak në Tiranë dhe rrëshqitja e kokrrave të lotëve në fytyrën e tij.

*Ahmet Latif Gashi, kartografi i parë shqiptar,
autor i Hartës Etnike të Shqipërisë*

Basri Demiri¹⁾

Adem Gllavica, intelektual, ideolog, politikan dhe luftar

Të respektuarit të babës tim - Adem Gllavicës.

Jo rastësisht, shkollës së mesme të lartë²⁾, ku mësohen disa profesione, iu vë emri Adem Gllavica. Është ky një moment kur realizohet ideja gjeniale e kolosit të shqiptarëve dalë nga fryma e tij gjatë Luftës së Dytë Botërore. Çdo shqiptar duhet ta këtë në vetëdijen e tij se: “ komunizmi është një sëmurje, një murtajë, që shfaros çdo gjë njerëzore, aty ku përhapet “ - thoshte në vazhdimësi komandanti i çetave të Ballit Kombëtar, Adem Selimi - Gllavica.

1) Ish kryetar i Komunës së Lipjanit, aktualisht punonjës në Ministrinë e Arsimit të Republikës së Kosovës

2) Është fjala për shkollën e mesme teknike në Lipjan

Me Basri Demirin gjatë një veprimtarie në Gadime (qershor 2015)

Dhe në Lipjan, shtator 2012

Vendosja e emrit shkollës së mesme profesionale në Lipjan “Adem Gllavica“, është një respektim i vlerave njerëzore. Pra, pas 60 viteve, po hapen mundësitë për realizimin e idealeve të

larta për të cilat luftoi gjatë tërë jetës Adem Gllavica.

Ne, brezi ynë, qemë me fat që kishim një kapital të çmuar politik dhe ditëm ta vendosim në hierarkinë e vlerave shqiptare këtë figurë intelektuale, politike dhe ushtarake. Ditëm ta konsumojmë me masë për të ushqyer brezat që pasojnë. Adem Gllavica, agronom e ekonomist i përmasave botërore, sot rrezaton dritë e jep frymëzim tek brezat që pasojnë, tek këta shkollarë, që tani më janë të lirë dhe kanë perspektivën e njerëzoren përpara. Vetë jeta dhe vepra e këtij kolosi frymëzon dhe edukon një numër edukatorësh.

Shkolla "Adem Gllavica", Lipjan

Adem Selimi - Gllavica u lind me 1916, në fshatin Gllavicë, rrëzë Shpellës së Mermertë të Gadimes, një fshat shumë piktoresk, një bukuri natyrore, që dukej si një kopsht ballkoni, ku vështrohen banorët e Gadimës edhe kur janë së fjeturi. Këtë kodrinë si kupe e blertë edhe në vapën e gushtit ua kishin dhënë gadimasit falas

popullatës të shpërngulur nga Sanxhaku i Nishit, përkatësisht nga fshati Reçicë, atëherë kur Serbia kishte pushtuar tokat shqiptare dhe popullatën autoktone me dhunë e dëboi për në Kosovë gjatë viteve 1878 - 1879.

Ademi lindi në një familje të respektuar. Prindërit, kur shohin se ky fëmijë është i gjallë, dinamik, i lëvizshëm, i shpejtë, e mbi të gjitha i zgjuar, vendosin ta dërgojnë në shkollë. Ademi e kreu shkollën fillore në fshatin Llugagji, fshat ky afër Gllavicës, pastaj vazhdoi shkollimin në Medresenë e Madhe në Shkup, duke e përfunduar atë me suksesin më të lartë. Më pas, regjistrohet në Fakultetin e Agro - ekonomisë në Zagreb, të cilin, po ashtu, e kryen me sukses.

Lufta e Dytë Botërore shqiptarët i gjen keq, veçanërisht gjendja ekonomike që shumë e rëndë. Në Shqipëri bëhej luftë për pushtet. Ahmet Zogu me vështirësi ia kishte dalë ta konsolidojë shtetin shqiptar. Bëhej shpenzim i energjisë shoqërore pa arsye. Shtetet fqinje aspironin për pushtimin e Shqipërisë. Në vitin 1939 Shqipëria pushtohet nga Italia fashiste. Në Kosovë gjendja ishte akoma më e vështirë. Më se tetëdhjetë përqind e popullatës pronat e tyre i kishin vënë në hipoteka bankare të shtetit serb. Pritej vetëm urdhëri nga qeveria e Beogradit për shpronësimin e shqiptarëve prej Kosove.

Mirëpo, për fatin e shqiptarëve të Kosovës, me 6 prill 1941, Gjermania e sulmoi Jugosllavinë duke bombarduar Beogradin. Jugosllavia pushtohet për pak ditë. Shqiptarët e Kosovës shpëtojnë. Në fakt, Gjermania i çliroi shqiptarët e Kosovës. Lobi shqiptaro - gjerman tanimë e kishte projektin e veprimt.

Në këtë kohë e gjendje të rëndë shoqërore ekonomike e politike Adem Gllavicën ishte në studime. Mirëpo, shpejt ai kthehet në Kosovë dhe menjëherë gjendet në elitën shoqërore, elitë kjo që mori përsipër ndryshimin e gjendjes shoqërore dhe kanalizimin e rrjedhave shoqërore në të mirë të kombit. Në momentin kur trupat gjermane po kalonin nëpër Kosovë, shumë

serbë të ardhur edhe nga Serbia qendrore u kishin përgatitur mirëseardhje trupave gjermane duke pritur ata me lule dhe gjëra të çmueshme, në mënyrë që të fitonin besimin e ndërsjelltë dhe të fitonin përkrahjen e gjermanëve për administrimin e pushtetit lokal. Mirëpo, Xhafer Deva, njëri nga figurat e njohura të kombit, tanimë kishte realizuar përkrahjen e gjermanëve dhe dispononte projektin e hartës gjeografike të Shqipërisë etnike, që e kishin edhe gjermanët.

Populli në këtë kohë bërtiste “Daja Hetë!”¹⁾

Adem Gllavica, bashkë me Ilaz Agushin, dy personalitete më të larta të kohës, dalin me programin politik: “Shqiptarët as me Itali, as me Gjermani, por me Shqipëri!”

Kjo platformë politike përfshiu masat e gjëra të popullit, edhe shtresën intelektuale të kohës, përgjithësisht. Dhe, me kapitullimin e Italisë dhe depërtimin e trupave gjermane në Shqipëri, u krijuan mundësitë për realizimin e platformës së Adem Gllavicës. U bashkuan pjesa dërmuese e tokave shqiptare në një shtet me qendër në Tiranë, që në popull sot e asaj dite njihet me emrin “Shqipëria e Madhe”.

Adem Gllavicës, iu desh të jetë në ekipin për organizimin e shtetit demokratik, i cili u bë me një shpejtësi dhe cilësi të rrallë. Struktura organizative e shtetit bëhet sipas platformës së tij në: prefekturë, nënprefekturë dhe komuna. Adem Gllavica, me urdhër të Iljaz Agushit emërohet prefekt në Prefekturën e Ferizajit. Një përkrahje e veçantë i epet përhapjes së arsimit. Me shpejtësi hapën shkollat e para shqipe në shumë vendbanime të Kosovës. Me 5 maj 1941 është hapur edhe në lokalitetin tonë shkolla e parë shqipe në Gadime. Ernest Koliqi, ministër i arsimit, përcjell kontingjentin e parë të mësuesve në Kosovë.

Adem Gllavica, me përgjegjësi të lartë intelektuale i ka kryer detyrat që ia kishte parashtruar vetës për formimin e

1) Atëkohë, në Kosovë për Musolinin thonin “Daja Musë” ndërsa për Hitlerin “Daja Hetë”

■

shtetit demokratik. Pas një stabilizimi relativ të gjendjes politike e administrative, ai e lë detyrën dhe shkon në Zagreb për t'i përfunduar studimet me moton "shteti nuk mbahet pa kuadro". Pas mbarimit të studimeve, kthehet menjëherë në Kosovë. Mirëpo, gjendja kishte ndryshuar, sepse Partia Komuniste ishte përhapur bukur shumë. Madje ajo kishte përvetësuar edhe disa shokë të tij. Komunistët, posa dëgjuan për kthimin e tij, menjëherë filluan përpjekjen për përvetësimin e tij. Këtë rol e ka luajtur komunisti i regjir Ali Shukriu, i cili kishte biseduar me të ditë të tëra duke i premtuar poste të larta ministrore e pasuri. Por, nuk arriti ta qesë në grackë. Adem Gllavica, ia kishte kthyer Ali Shukriut: "nuk më duhen poste e pasuri që më jep armiku shekullor i popullit tim!".

Është karakteristikë, që duhet theksuar, se si kanë arritë këta dy personalitete më të larta kombëtare (Iljazi dhe Ademi) të formojnë shtetin e së drejtës, shtet ku ka sunduar ligji, të bashkojnë pjesën dërmuese të territorit kompakt shqiptar në një shtet dhe të shpallin shtetin shqiptar neutral nën një konflikt të përmasave planetare të dy blloqeve të mëdha dhe të mos ketë sot shënime të mjaftueshme për veprimtarinë e tyre.

Sipas të gjitha gjasave, humbjen e gjurmëve të veprimtarisë së këtyre dy patriotëve e kanë bërë komunistët dhe atë në një kontroll të rreptë administrimi. Komunistet arritën ta vrasin Iljaz Agushin në qendër të Tiranës dhe, po atë ditë, ta festojnë "fitoren" në shumë qendra, madje edhe në Beograd. Komunistët e vjedhin Programin e Bashkimit Kombëtar Shqiptar, duke e proklamuan atë në Bujan me 1 dhe 2 janar 1944, si të tyre, për ta ç'vlerësuar më pas me 10 korrik 1945, në Prizren.

Atë që sot ne dimë për torturat, gjenocidin, diktaturën e ushtruar në njerëz, etj., të komunistëve, imagjinata konstruktive e Adem Gllavicës i ka njohur dhe lajmëruar akoma pa u vendosë diktatura komuniste dhe ideologjia komuniste në tokat shqiptare dhe pikërisht për këtë Ademi ka qenë njëri nga ma të përndjekurit politikë në hapësirën shqiptare, por falë aftësive të tij, ai ka mbijetuar.

Pas vrasjes së Iljaz Agushit, Adem Gllavicës nuk i mbetet rrugë tjetër përveç organizimit ushtarak. Ndërmori aksione ushtarake dhe i shkaktoi dëme të mëdha ushtrisë dhe pushtetit komunist të kohës. Adem Gllavica, ka operuar në Nënprefekturën e Ferizajt ku edhe ka qenë drejtues i kësaj nënprefekturë. Ka operuar kryesisht në Malet e Zhegovcit Jugor edhe në Karadakun e Moravës. Ka pasur të mobilizuar mbi 5000 ushtarë, vullnetarë të zgjedhur nën armë, të organizuar në çeta balliste, që kanë formuar Ushtrinë Kombëtare.

Në planin luftarak do të veçoja, Luftën e dytë të Gadimes, të cilën e ka udhëhequr komandanti Adem Gllavica. Me 17 mars 1945, Adem Gllavica me çetën e vet ishte në fshatin Gadime e Epërme. Ushtria sllavo komuniste, kishte marrë aksionin e ashtuquajtur për pastrimin e ballistëve dhe “tradhëtarëve” të vendit në mbarë trevat e Kosovës. Një brigadë e tillë komuniste, e nisur nga Gjilani, vazhdon rrugën drejt Zhegovcit, Plitkoviqit, Vrellës, me pikësynim që të hyjë në fshatin Gadime e Epërme dhe të pastroë Gadimen e Epërme nga çeta e Adem Gllavicës, e cila strehohej aty. Adem Gllavica, informohet për këtë qëllim të partizanëve dhe shumë shpejt ndërmerri masat mbrojtëse me një organizim dhe strategji, duke u ndihmuar edhe nga popullata, veçmas nga luftëtarët, të cilët kishin bartur peshën kryesore në Luftën e Hogoshit dhe Prapashticës Ata zënë pusi në Vreshtat e Gadimës. Aty përballen me brigadën partizane dhe, pas një beteje mjaft të fuqishme, çeta e Ballit Kombëtar doli fituese duke i shkaktuar humbje të mëdha armikut. Në këtë betejë janë vrarë 68 partizanë, ndërsa nga radhët e ëtës kombëtare është vrarë vetëm një luftëtar, Shefki Maholli dhe është plagosur Qerim Selimi. Gjatë kësaj beteje janë zënë rob dy femra serbe (partizane).

Komandanti Adem Gllavica, sa ishte i madh si ideolog, intelektual dhe luftëtar, po aq ishte edhe humanist. Ademi u organizoi gjykimin robërve të luftës, mbështetur në të drejtën ndërkombëtare dhe zakonet të luftës. Duke cituar nene e nën - nene

■

në prani të një numri të mjaftueshëm të ushtarëve të vet, arrin deri në marrjen e vendimit për lirimin tyre. Pas lirimit, ai e ngarkoi Beqë Sllavinë që t'i përcjellë ata deri në shtabin e partizanëve. Kthimi i këtyre dy robinjave në shtab, rrëfimi i tyre për mënyrën e trajtimit që u kishte bërë komandanti gjatë gjyqimit dhe vlerësimi i tyre për të, patën përhapur një frikë të madhe tek partizanët, thonë dëshmitarët e kohës. Deklarata e robinjave për vlerësimin e Adem Gllavicës ishte shumë të lartë, ajo kishte thënë: “ Cëni, (e quan Adem Gllavicën), ka me marrë edhe Serbinë. Vërtet ishte njeri me virtute të larta, intelektual që nuk ka në radhët tona, i pastër moralisht dhe i drejtë për të marrë vendime në drejtësi! “. Për dëshmi në vlerësim, njëra prej tyre nxjerr revolen nga brezi dhe thotë: “të armatosura kemi qenë para trupit gjykues, sepse nuk jemi kontrolluar e as prekur me dorë nga askush “.

Ademi ishte shpirti i popullit, ai asnjëherë dhe me asnjë veprim nuk i shkeli interesat e popullit për interesat të veta dhe të luftëtarëve të vet. Pas Konferencës së Paqes në Paris, më 1946, ai i informoi drejt e mirë luftëtarët dhe popullin e vet, që mos bien viktimë e propagandës së armikut e të ngrihen në revolta e rebelime masive, ngase për një gjeneratë Evropë ka pushim dhe gjërat nuk do ndryshohen. E vetmja mundësi e mbijetesës mbetet puna, në veçanti ajo intelektuale dhe preferonte që të shkollohen, sa është e mundur, fëmija. Përgatitja profesionale për punë të ndryshme do ta venit vetvetiu “metilin komunist “ - thoshte Ademi.

Enver Zhinipotoku¹⁾

Adem Gllavica- jeta dhe vepra²⁾

Fragmente

Stërgjyshi i Ademit, Haxhi Mustafa nga fshati Reçicë, i rrethit të Prokupës, kishte pesë djem. Dhuna e dhjetor - janarit 1877 - 1878, u dha të ikurve, epitetin “muhaxhirë“, sepse ata e lanë atdheun e të parëve. Ajo i ndau ata në tri pjesë që do nguliteshin në tri fshatra, dhe sot mund të jenë rreth 100 familje. Rama e Shabani u vendosën në vendin, që më vonë u quajt Gllavicë (Lipjan) ; Ismajli e Aliu në fshatin Sazli (Ferizaj) ; kurse më i vogli, Bajrami, në fshatin Manastirc (Ferizaj). Djali i madh, Rama, pati vetëm një djalë - Selimin, i cili është gjyshi i njërit prej figurave të mëdha të Kosovës gjatë Luftës së Dytë Botërore - Adem Gllavicës.

Selimi (që e quanin me nofkën “Qorri“) pati katër djem: Hysenin (7 djem), Rexhepin (1 djalë), Osmanin (2 djem) dhe Hasanin (babai i Ademit). Sot trangu i familjes së Haxhi Mustafës,

1) Veprimtar social, publicist, autor i disa librave për figurat kombëtare, mësues dhe bibliotekar veteran

2) Referat

■
ata që jetojnë në Gllavicë, Sazli, Manastirc e gjetiu, kanë ruajtur mbiemrin Reçica, të fshatit prej nga kishin ardhur të parët.

Adem Gllavica lindi në kohën e Luftës së Parë Botërore, në kohën e zisë së bukës, e njohur në popull si “koha e qesatit bullgar“, më 14 shtator 1916. Babai i tij, Hasani, ishte mobilizuar ushtar bullgar në Kërçovë, ku vdiq pas një viti, duke lënë gruan dhe djalin e vogël një vjeç. Nëna e Ademit, që ishte nga fshati Manastirc (nga familja Maxhera) nuk pranoi ta linte tepër të vogël djalin e saj, kështu që, deri në moshën 6 - 7 vjeç, e ruajti, pastaj u nda nga familja e madhe Reçica, për t’u rimartuar në Shkup.

Shkollat fillore në gjuhën serbo - kroate në Kosovë u hapën midis viteve 1924 - 26, kështu që Adem Selimi pati fatin t’i takonte gjeneratës së parë të këtyre nxënësve dhe, për katër vjet, në fshatin Llugaxhi (2 km larg vendlindjes) kreu shkollën fillore 4 - klasëshe si më i miri i klasës. Si nxënës që kreu filloren shkëlqyeshëm dhe bonjak që ishte, Ademi fitoi të drejtën të regjistrohej në Medresenë e Madhe, pasi mori provimin pranues.

Në gjeneratën e gjashtë të kësaj shkolle, përveç Adem Glavicës që kishte numrin rendor 18, ishin edhe këta nxënës shqiptarë:

Halit Ibishi
Jusuf Ajeti,
Zeqir Bajrami
Idriz A. Ajeti (Gashi)
Idriz I. Ajeti
Ibrahim Kelmendi
Jusuf Riza
Isa Sadriu
Mustafë Salihu
Mehdi Hasani
Isak Sherifi

Cërnilla e Ferizajt,
Tupallë - Medvegjë,
Tupallë,
Pjetërshtica, Shtime,
Tupallë (Akademiku i sotëm),
Preshevë,
Gjakovë,
Prizren,
Prishtinë,
Gostivar
Gjilan.

Edhe pse ishin talebe të Medresesë dhe një pjesë e mësimeve ishin fetare, asnjë prej tyre nuk u bë predikues i fesë, po që të gjithë: shkencëtarë, atdhetarë, dëshmorë dhe njerëz me influencë në jetën shoqërore dhe e sot.

Gjatë shkollimit në Medrese për tetë vjet (1930 - 38) Adem Gllavica ishte yll ndriçues, ndër më të mirët e gjeneratës.

Ja se ç'shkruan vetë Adem Gllavica për zgjedhjen e profesionit, në letrën që i dërgonte të birit, Bardhytit, në Tiranë më 21. 01. 1994 nga Australia:

“E zgjedha degën e agronomisë me dëshirë dhe Selimit ia rekomandova degën e veterinarisë, sepse, pasi t'i kryenim studimet, vetëm me këto degë do të punonim në Kosovë, e cila jo vetëm që kishte nevojë për ne si kuadro, si një rajon bujqësor e blegtoral, por, nga ana tjetër, po të zgjidhnim degë të tjera, qeveria e pushtesve nuk do të na jepte të drejtë të ushtronim profesionin. Ose, po të na jepte këtë të drejtë, do të na çonte në vende të tilla, ku do të binim në konflikt me popullsinë shqiptare, se përndryshe do të na burgoste si shkelës të ligjit “.

Në arkivin e fotove të Shaban Kajtazit (medresant i Shkupit, pesë gjenerata më vonë), është gjetur e ruajtur dhe është publikuar në librin e kujtimeve të Ibrahim Graincës “Deri në vdekje për atdhe”, një foto që dëshmon për aktivitetin e studentëve dhe intelektualëve kosovarë në Drenicë (Bainca e Kolshit) kundër shpërnguljes.

Fotoja është e verës së vitit 1939, kurse në të shihen: Halit Ibishi - student i Universitetit të Zagrebit, Adem Gllavica - po ashtu student i Agronomisë në atë universitet, Idriz A. Ajeti nga Pjetërshica (mësues dhe shok medreseje me dy të parët), Mustafë Hoxha (më vonë jurist dhe kryetar gjyqi në Kosovë) dhe dy njerëz me influencë në popull (Sherif Ahmeti, pushkatuar më 1945 nga forcat partizane në Drenas dhe Dan Bellagoshi, i cili ka jetuar deri më 1977 “. *

Kjo dëshmon atë që thotë akademik Ajeti se Ademi me shokë shfrytëzonte çdo rast që të gjendej pranë popullit dhe me popullin, që asokohe thuaja qind për qind ishte i pashkolluar, kurse detyrën e intelektualit e shihte ashtu siç vepronte ai me shokë, në zgjimin e ndërgjegjes kombëtare.

Pushtimi nazist e gjeti Ademin në Zagreb, dy muaj para se të mbaronte fakultetin, i cili do të mbyllej. Është interesant të përmendet në këtë mes një mendim i shkëputur nga kujtimet e atdhetarit të njohur kosovar, Sadik Tafarshikut, në një intervistë dhënë revistës së përjavshme “Zëri “, botuar më 15 shkurt 1992.

“Në vitin 1938, duke udhëtuar për në Shkup, e gjeta një kompozicion treni me nja 6500 shqiptarë, të cilët ishin mobilizuar që të shkonin në Zagreb. Kjo më bëri përshtypje, kështu që e lashë rrugën për ku isha nisur, dhe shkova me ta në Zagreb. Në Zagreb këta shqiptarë do t’i fusin në kazermat “Zrinjski Frankopan “,

të emërtuar si regjimenti 33. Qëllimi kryesor i një koloneli, të quajtur Nemanjiç, që deri atëherë kishte shërbyer si komandant i një regjimenti në Gjakovë, ishte si të komprometoheshin shqiptarët dhe të konfrontoheshin me kroatët... Duke kuptuar këtë që po gatuhej, unë do t'u them të mobilizuarve:

“Juve ju sollën këtu që të çnderoni femrat kroate, të vidhni e të vrisni kroatë dhe, kur të kryhet ky aksion i tmerrshëm, këta do të formojnë sërish banda të reja, prej kroatëve, të cilat do të vijnë të armatosura në Kosovë për t'u hakmarrë “.

Për arsye se këtë e bëra me kokën time, më vonë shkova në Sleme dhe atje u takova me Radovan Zagoviçin. Radovani kërkonte nga unë që të bija në kontakt edhe me ndonjë student shqiptar që studionte në Zagreb, dhe, së bashku me të, të ndikonin sa më shumë tek të mobilizuarit që të mos ndodhte ajo që kishin paraparë qarqet shoviniste serbomëdha.

Fatmirësisht, ashtu edhe ndodhi. (Studenti për të cilin e ka fjalën Sadik Tafarshiku, është Adem Gllavica).

Periodha 1941 - 1943 Adem Gllavicëne gjeti të angazhuar në provimet për kryerjen e fakultetit, hapjen e Institutit Bujqësor në Fushë - Kosovë, nënprefekt në Ferizaj dhe mësimdhënës në gjimnazin “Sami Frashëri “ në Prishtinë.

Akademik Jashar Rexhepagiq • Dr. Abdullah Vokrri
Mr. Abdylaziz Veseli

SHKOLLA NORMALE "SAMI FRASHËRI"

PRISHTINË

1941

1944

Ballina e monografisë për historikun e gjimnazit

Ndërkohë, gjatë këtyre viteve kishte filluar të lëshonte rrënjë Lëvizja Komuniste, të cilën asnjëherë nuk e kishte simpatizuar Adem Gllavica. Por, duhet pranuar se shokët e tij të fëmijërisë e të

shkollimit, tanimë ishin bërë dhe vepronin si anëtarë të devotshëm të PKJ - së: Hivzi Sulejmani, Halit Ibishi, Idriz A. Ajeti, Shaban Kajtazi etj.

Duhet shtuar, se deri në fund të vitit 1944, kur tradhtia sllave, e mbështjellë me komunizëm, doli ashiqare, intelektualët shqiptarë të kohës vepronin pa fërkime të mëdha, për të mirën e popullit shqiptar, që LDB - në ta tejkalonin me sa më pak viktima.

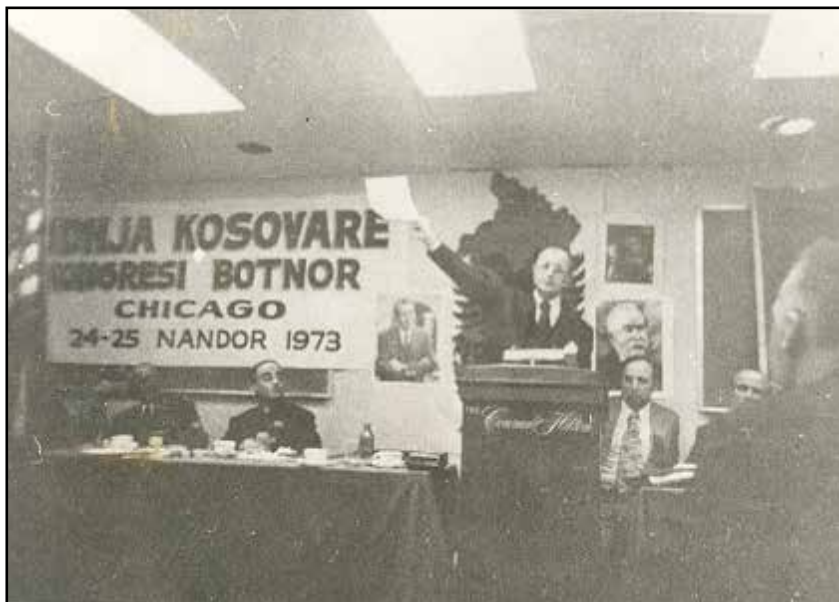
Sipas dëshmimeve të Shaban Kajtazit, (njërit ndër dëshmitarët aktivë të kësaj kohe në rrethin e Ferizajt e më gjërë), Ferizaj me rrethinë, deri në luftën e 1 - 2 dhjetorit 1944 kishte vetëm dy viktima (një i pushkatuar dhe një i varur për faje hakmarrëse dhe si vrasës).

Pas kapitullimit të Italisë (9 shtator 1943), me 20 shtator 1943, me iniciativën e rinisë së atëhershme, u mor vendimi që të mbahej një asamble e përgjithshme.

Ky tubim u mbajt në gjimnazin “Sami Frashëri “, ku mori pjesë gjithë paria e Kosovës, kryetarë bashkish dhe intelektualë eminentë. U formua “Komiteti i Rinisë Nacionaliste për Mbrojtjen e Kosovës “ me katër seksione:

Seksioni ushtarak (udhëheqës Abdyl Henci) ;

Seksioni i propagandës dhe shtypit (udhëheqës Luan Gashi);

Luan Gashi duke mbrojtur çështjen shqiptare

Seksioni i financave (udhëheqës Shasivar Aliu) dhe
Seksioni i transportit (udhëheqës Sali Vala - Siqani).

Udhëheqës i këtij komiteti u zgjodh Ing. Adem Gllavica, kurse detyra e kësaj organizate ishte: mbrojtja e Kosovës dhe e kufijve të saj nga bandat çetnike, forcat bullgare dhe brigadat komuniste shqiptare, të cilat bashkëpunonin me brigadat komuniste serbo - malazezo - maqedonase, në emër të internacionalizmit proletar.

Është një detaj interesant që përmend Adem Gllavica, që, siç thotë, ia kishte thënë Xhafer Deva: “Dëgjoni mirë, na tha me një rast Xhafer Deva, që ishte i lidhur me organet e larta të qeverisë gjermane. Në qoftë se mua nuk do të më siguronte qeveria gjermane se, pasi të fitojë ajo luftën, Kosova me të gjitha trojet e tjera shqiptare, duke përfshirë edhe Çamërinë, do t’i bashkohen

Shqipërisë, nuk do t'i hyja kurrë kësaj pune. Madje ata, më patën treguar edhe hartën që kishin përgatitur për ta ekspozuar pas mbarimit të luftës. Përndryshe, unë kurrë nuk do të kisha pranuar të bashkëpunoja me gjermanët! “.

Për martesën e Ademit me Vezire Gjerkaun tregon vetë kjo e fundit.

Në intervistën që patëm me të në Tiranë me 2. 05. 2008, ajo thotë:

“Babai im ishte nga fshati Sllatina e Madhe rrëzë Goleshit (sot Albana e Madhe). Kishte kryer medresenë dhe në vitin 1924 kishte kaluar nga Kosova në Shqipëri, i ndjekur nga regjimi serb. Në vitin 1942 unë kisha mbaruar shkollën “Nëna Mbretëreshë “, kurse motra ime, Nazikja, atë te infermierisë.

Ta dyja bashkë me nanën (babai, Halili, kishte vdekur), erdhëm në Kosovë me vendim të Qeverisë Shqiptare dhe u emërova mësuese në shkollën “Hasan Prishtina “ te Prishtinës.

Në një protestë që u organizua kundër italianëve në Prishtinë, unë dhe një shoqe imja nga Korça mbanim flamurin kombëtar para masës protestuese. Përballë nesh, në mesin e shokëve, qëndronte Ademi, zeshkan dhe i bukur.

Aty, për herë të parë, u pamë dhe aty lindi dashuria, që më vonë u kurorëzua me martesë“. *

Zonja Vezire, tash në moshë të shtyrë, 85 vjeçare, jeton në Tiranë, ka kujtesë të shkëlqyeshme dhe me nostalgji flet për ato tri vitet e jetës në Kosovë.

E pensionuar, ajo lexon vazhdimisht dhe mban ditar për ngjarjet e ditës dhe vizitat që i bëjnë miqtë, në mesin e të cilëve më i shpeshti është Adem Demaçi, i cili shkronjat e para në Prishtinë i mësoi nga ajo. “Ai më viziton shpesh, domosdo sa herë që ndodhet në Tiranë.

Vizita e Adem Demaçit dhe Agim Gjakovës tek unë, 1991

Që nga viti 1991, kur më vizitoi për herë të parë, unë nuk mundem pa të dhe ai pa mua. Jemi bërë si nënë e bir në pleqëri “ - qeshet dhe na tregon librin “Alb - Prometheu “, të fundit, të Demaçit, që ai ia kishte dhuruar një ditë më parë, e që ne e gjetëm duke e lexuar, kur e intervistua.

“Motra, Nazikja, që ishte infermiere, e simpatizonte Halit Ibishin, që ishte komunist, por shok i Ademit dhe na vizitonte shpesh. Por puna e tyre mbaroi me kaq, sepse Halitin e rrëmbeu Gestapoja dhe ai humbi pa gjurmë. Nazikja u martua me Nexhat Bejtullahun dhe me të lindi një vajzë (Jetën, që sot jeton në Tiranë) dhe, pas vdekjes së Nexhatit dhe ikjes së Ademit në Greqi, unë me Bardhylin, ajo me vajzën dhe nëna bashkë me ne, në mars të 1946 - s u kthyem në Tiranë “, - rrëfen përmallshëm mësuesja Vezire Mezini.

Se çfare metodash përdorte Sigurimi shqiptar për të thyer shpirtërisht njerëzit, tregon dëshmia e Vezire Mezinit ne raport me ish bashkeshortin e parë - Adem Gllavicën.

“Per fatin e Ademit nuk dija asgjë. E dija se është nisur për Greqi me shokë. Asnjë lajm tjetër për të. Pas më shumë se 3 vjetësh, me 1949, Sigurimi më solli një dëshmi të vulosur e të nënshkruar se “burri juaj, oficer jugosllav, thoshin, është vrarë nga forcat tona këtë ditë dhe në këtë vend “. S ‘kisha si te mos e besoja, por më vonë e kuptova se Ademi jetonte në Australi dhe dëshmia ishte e rreme. Bardhyli ishte 3 vjet e gjysmë dhe vendosa të martohesha (për ta rritur Bardhylin) me një mësues, me të cilin kam edhe tri djem e nje vajzë. Po ta dija të vërtetën për Ademin, nuk do të martohesha kurrë! “ - rrefen zonja Vezire plot mallëngjim në praninë e te birit, Bardhylit.

Adem Gllavica ishte nga intelektualët e parë që në menyrë vizionare e kishin kuptuar tradhtinë sllave të mburrur me petkun komunist dhe luftën vëllavrase midis shqiptarëve, së cilës i frynte pushteti komunist, i vendosur në fund të vitit 1944 në Kosovë. Ai kishte kuptuar me kohë se fitorja e komunizmit ishte

■
e pashmangshme dhe kjo nuk mund të kthehej ashtu si mendonin disa me shkurtpamësi politike e me vizione jo te qarta. Sipas dy dëshmime relevante të kohës, shihet se Adem Gllavica në Luftën e Ferizajt kishte pranuar të hynte nën presion të bashkëluftëtarëve, të cilet nuk mund t'i bindte se komunizmi kishte triumfuar dhe çdo luftë do të ishte më tepër vellavrasëse, ose serbët do ta shfrytëzonin si pretekst për likuidime, terrore, burgosje të pashembullta, ashtu siç edhe ndodhën midis viteve 1945 - 1950 në Kosovë.

Pas luftes së Ferizajt (2 dhjetor 1944), asaj në Gjilan (23 dhjetor 1944), kryengritjes së Drenicës (janar - shkurt 1945), pushteti komunist filloi lufte pa kompromis dhe vendosi sistemin ushtarak, pasojat e të cilit ishin tragjike për shqiptarët dhe Kosovën. Qendrimi i forcave nacionaliste në terren ishte tepër i vështirë, si për aktorët, ashtu edhe për ata që i mbanin me bukë dhe i strehonin. Lufta për shqiptarët jo që kishte mbaruar, por ajo po fillonte shumë më e ashpër se ajo që kishte përfunduar me kapitullimin e fashizmit.

Adem Gllavica, duke i kuptuar këto rrethana më mirë se kushdo tjetër, sipas dëshmimeve që kanë transmetuar me gojë bashkëluftëtarët e tij dhe ato janë transmetuar për gjysmë shekulli, në Malet e Thepit e gjetiu u kishte thënë shokëve: “Komunizmi në këto troje, edhe në Shqipëri, triumfoi definitivisht. Mos i besoni propagandës shkurtpamëse të atyre që nuk dijnë, se ky sistem do të zgjasë një muaj apo një vit. Ky sistem që po vendoset, do të jetë për 30 vjet e më tepër. Mos i besoni as propagandës joshëse të komunistëve për t'u dorëzuar, ata që i kanë duart me gjak, sepse komunistët do të jenë të pamëshirshëm ndaj kundërshtarëve pas kësaj që ndodhi muajt e fundit në Kosovë. Unë për vete nuk pajtohem ideologjikisht me këtë sistem, sepse është një sundim i ri sllav mbi shqiptarët andej e këndej kufirit”.

Ky mesazh i qartë i Adem Gllavicës, i dhënë në Bjeshkët e Thepit mbi Mirash, është transmetuar nga bashkëluftëtarët e tij që mbetën në Kosovë brez pas brezi, kurse nëpër oda, që ishin

shkollë e kultivimit të ndjenjës kombëtare, kur emri i tij ishte i ndaluar të përmendej, pleqtë e Kosovës, të lodhur nga sundimi i gjatë komunist, shpreheshin me alegori: “Më së miri për këtë murtajë e paska ditur “Galqi “. Ne mendonim se ajo do të zgjaste pak, me javë apo muaj, sepse regjimi na dukej shumë i varfër dhe me njerëz joautoritativë që po vendosej “.

Në kujtimet e tij për dërgimin e forcave diversante në Shqipëri për të përmbysur komunizmin, Jusuf Uka - Bregu thotë: “Në grupin që jemi përgatitur për misionin special për rrëzimin e regjimit komunist në Shqipëri, kemi qenë 80 shqiptarë. Jemi ushtruar nga anglo - amerikanët në një kamp në Munih, ku kanë qenë dikun rreth 350 veta. Komandanti ishte nga Shqipëria dhe quhej Çausht Basha. Ishte major me gradë, oficer me akademi të kryer në kohën e mbretit Ahmet Zogu... Para se të niseshim në Shqipëri, në kamp erdhi Abaz Ermenji, që në atë kohë ishte kryetar i Ballit Kombëtar, Abaz Kupi dhe vëllau i Gani Begut, Sahit Kryeziu. Ata na mbajtën një fjalim duke na thënë se ishim ushtarët e parë që po shkonim të luftojmë për atdhe, për ta çliruar Shqipërinë nga komunizmi.

Kur u lëshuam me parashutë në Shqipëri, ishte dimër i madh. Prej të gjitha grupeve (gjastë: i Shkodrës, i Vlorës, i Durrësit, i Korçës, i Elbasanit dhe i Gjirokastrës) grupi im (te Dardha e Korçës) dhe ai i Vlorës arritëm të dalim të gjallë nga Shqipëria. Une u plagosa në këmbë dhe në kokë nga forcat e Sigurimit Shqiptar, të cilat na zbuluan, sepse me kohë ishin informuar nga spiunazhi rus, nëpërmjet Kim Filbit, spiun dhe zëvendesshef i Shërbimit të Intelgjencës Servisit dhe të KGB - se ruse. ¹⁾

1) Gazeta Korrieri, 17 tetor 2005, faqe 11 (Kujtime të David Smiley, ish kolonel britanik në Shqipëri gjatë Luftës së Dytë Botërore)

“Më 1949 u emërova komandant ushtarak i kampit stërvitor të diversantëve në Maltë. Ishte një operacion i përbashkët anglo - amerikan. Aso kohe ishte formuar Komiteti “Shqipëria e Lirë “ kryesisht me njerëz të Abaz Ermenjit dhe Abaz Kupit. Ata kishin vendosur dërgimin e disa shqiptarëve të larguar pas lufte nga Shqipëria me qëllim minimin e regjimit të Hoxhës. Pas ca kohe, ato u hodhën në Shqipëri nga deti. Fatkeqësisht shumica u kap, atyre u zinin pritë. Arsyet do të

Rusët informonin Sigurimin shqiptar për të gjitha grupet. Përbërjen e tyre, pajisjet, ku do të binin, ku, kur e kështu me radhë. Prandaj, sapo parashutat lëshoheshin në tokë, ishim të rrethuar nga të gjitha anët, madje edhe me qenë te stërvitur ushtarakë.

Grupi im shpëtoi, sepse ishim afër kufirit grek dhe u lëshuam te Dardha e Korçës. Kur unë u plagosa, shokët më vendosën në një batanije dhe deri në territorin grek më tërhoqën zhag nëpër borë. Kur hymë në territorin grek, e kishim parullën dhe amerikanët erdhën me helikopter, më dërguan në spital në Athinë, ku u shërova për tre muaj “ . - ”

Se keto dëshmi janë të vërteta, saktëson edhe Shaban Kajtazi, oficer i lartë në UDB - në jugosllave në vitet ‘50: *“Ne nuk e dinim të vërtetën dhe mahniteshim me sukseset e shtetit shqiptar në likuidimin e diversantëve. Me BRSS - ne kishim asokohe marrëdhënie të tensionuara për shkak të konfliktit me Informbyronë në mes Stalinit dhe Titos. Më vonë e kuptuam të vërtetën, që na e servuan rusët, pasi u përmirësuan këto*

mirreshin vesh me vonë. Kim Filbi ishte personi që mbante lidhjet ndërmjet britanikëve dhe amerikanëve në Uashington. Ai ua dërgonte informacionet rusëve, të cilët më tej ia kalonin ato Enver Hoxhës. Prandaj Enver Hoxha i njihte veprimet tona me saktësi. Na preu në besë një tradhëtar britanik!.

Të gjithë njerëzit që hidheshin në Shqipëri ishin patriotë dhe guximtarë. Rekrutimi ishte bërë mbi baza vullnetare, kryesisht nga kampet e refugjatëve në Gjermani. Ata që kishin arritur të shpëtonin, erdhën në Greqi dhe na treguan si kishin rënë në pritë. E vërteta u mësua më vonë kur dy agjentë, Guy Burghes dhe Ronald MacLain e më vonë Filbi u arratisën në Moskë.

Në Jugosllavi, sikurse në Shqipëri, ne patëm mbështetur Titon në vend të Mihajllloviçit (i djathtë). Fatmirësisht, në Greqi ne dërguam trupa, ndonëse amerikanët nuk donin, dhe kështu ndihmuam të djathtët. Prandaj Greqia nuk mbeti përtej “Perdes së Hekurt “ sikurse Shqipëria dhe Jugosllavia. Grupet e desantëve, nga katër vetë, binin në pritë, kapeshin, torturoheshin dhe pushkatoheshin. Populli ishte shumë i frikësuar, sa nuk mund t’i ndihmonte dot njerëzit që zbarkonin. Prandaj britanikët e kuptuan se nuk ja vlente të dërgonim më diversantë, sepse Enver Hoxha e kishte vendin nën kontroll të plotë dhe njerëzit ishin tmerrësisht të frikësuar prej tij.

Në fakt, operacioni ynë synonte jo minimin e regjimit por njohjen e kushteve për të parë në sa ja vlente ndërmarrja e një operacioni më të madh. Dhe përgjigjia ishte: Jo! “

marrëdhënie në vitin 1955, se Kim Filbi kishte qenë spiun i dyfishtë i Intelejenc Servisit anglez dhe KGB - së ruse, që i lajmëronte rusët, e ata Sigurimin shqiptar, për zbarkimin e diversantëve në Shqipëri “.

Meqë kishin kundërshtuar politikën greke të dërgimit të diversantëve në Shqipëri, kjo qeveri i kishte shpërndarë në lindje e perëndim të përndjekurit shqiptarë, por tre intelektualët më eminentë të këtij grupi: Adem Gllavicen, Ibrahim Kelmendin¹⁾ dhe Luan Gashin, i kishin izoluar rreth katër vjet. “Komiteti Shqipëria e Lirë “, organizatë e Ballit Kombëtar, kishte organizuar daljen e Adem Gllavices dhe Ibrahim Kelmendit nga Greqia, me anë të aviacionit amerikan në Gjermani, kinse të veshur diversantë, që nga Gjermania do të sulmonin Shqipërinë.

“Siç duket, vetëm në këtë mënyrë, shpjegon Ademi në një letër, mund të braktisnim Greqinë “. Këtë organizim të daljes së shokëve të tij nga Greqia, e kishte përgatitur Luan Gashi, që asokohe, i liruar pak më herët, kishte filluar të punonte në Ambasadën Amerikane në Athinë.

Ibrahim Kelmendi

Meqë e dinte se kthimi në atdhe ishte i pamundur, së paku për 30 vjet e më tepër, (kështu u kishte thënë edhe shokëve në Kosovë), Adem Gllavica nga Gjermania vendosi të shkonte në Australi.

1) Si shumica e intelektualëve të ndritur, edhe ai u radhit në krahun e nacionalizmit shqiptar, gjegjësisht tek Balli Kombëtar. Me bindje, ishte antifashist i pastër! Si i tillë ishte anëtar aktiv i kreut të ngushtë të komitetit të intelektualëve të Lidhjes së Dytë të Prizrenit. Ishte këshilltar i Komitetit të Rinisë Nacionaliste Shqiptare, e pastaj ishte në organet drejtuese të Komitetit Nacional Demokratik Shqiptar, ku u dallua me aktivitetin e tij dhe në funksione të ndryshme në udhëheqjen e saj.

■

Në revistat më prestigjioze australiane për agrokulturë, degë kjo shumë e zhvilluar në këtë kontinent, thuaj në çdo numër, ai do të botonte studimet e tij të shumta e me vlerë. Me kumtesa të ndryshme merrte pjesë në shumë kongrese e takime ndërkombëtare për agronomi, duke përfaqësuar denjësisht kontinentin australian. Në këtë mes duhet përmendur referati i tij brilant mbajtur në Hamburg të Gjermanisë në Kongresin e 21 - të Botëror të Hortikulturës, në fund të gushtit 1972.

Megjithatë, edhe pse larg atdheut, ai interesohej shumë për Kosovën dhe rrjedhat në Shqipëri dhe kishte informacione të qarta. Për ngjarjet studentore të vitit 1981 në Kosovë, të cilat kishin tronditur edhe opinionin botëror, Adem Gllavica kishte informacion përmes mediave. Si vizionar që ishte, siç e kishte mësuar përvoja, në një letër të datës 5 maj 1981, që do t'i shkruante shokut të tij në Ferizaj, Ymer Hoxhës - Zaskokut rreth ketyre ngjarjeve, do të thoshte:

“Inshallah tash puna është qetësue, por sipas gazetave, hala gypi (Kosova) me pasul është tue vlue “.

Tërë jetën Ademi mbajti letërkëmbim me shokët e idealit dhe intelektualët më eminentë shqiptarë në mërgim: Xhafer Devën,¹⁾ Luan Gashin, Rexhep Mitrovicën, Rexhep Krasniqin, Pajazit Boletinin, Muharrem Bajraktarin, Abdyl Hencin, Mustafa Krujën, Ernest Koliqin, Abaz Ermenjin, me djemtë e nipat e shokëve të luftës, etj.

1) Baba nuk më ka folur konkretisht për këtë

Dr. Sulltane Ukaj- Kojçini¹⁾

Rreth “Proklamatës” së Adem Gllavicës

Gjatë hulumtimeve në Arkivin e Kosovës, në kutinë e fondit - Gjyqi i Qarkut - Prishtinë, nr. 66 - 67, hasëm në një material arkivor, që kishte të bënte me aktivitetin e rezistencës kombëtare në vitet e para të pasluftës për bashkimin e tokave shqiptare - siç quhej në dokumentin e “Organizatës Balliste “. Materiali titullohet “Proklamatë Balliste “ e hartuar nga Adem Gllavica dhe botohet për herë të parë në gazetën kombëtare “Bota Sot “.

Për më se pesë dekada, figura të ndritura të kombit si dhe ngjarjet me peshë të rëndësishme kombëtare, varësisht nga rrethanat e kohës, u përfolën në mënyra të ndryshme nga historianë e publicistë të ndryshëm, duke i rrumbullakësuar këto ngjarje e personalitete brënda këtyre rrethanave. Në këto kushte, pa dyshim, që nuk ka qënë e lehtë që shumë atdhetarëve

1) Doktore e shkencave historike, autore e disa librave për historinë, arsimin dhe çështjen kombëtare

■
dhe ngjarjeve historike t'u jepet vendi meritor në historinë tonë kombëtare, por ka ekzistuar edhe një mundësi tjetër që të mos përdhosen, duke i lënë që t'i mbulojë pluhuri i historisë për një kohë më të përshtatshme.

Por këta personalitete e ngjarje historike nuk ishin të harruara në kujtesën e popullit shqiptar i cili në çfarëdo rrethane diti t'i ruajë kujtimet për burrat që ndërruan rrjedhat historike. Mosqasja me kohë e ndriçimit të ngjarjeve historike dhe bartësve të tyre në mënyrë shkencore ka krijuar hapësirë që në opinion të ketë mendime e vlerësime të ndryshme. Kësaj i duhet shtuar edhe mungesa e dokumentacionit arkivor përkatës për ndriçimin e ngjarjeve të caktuara historike, që për një kohë të gjatë ishin nën embargo të sistemit sllavo - komunist.

Kjo proklamata është mjaft përmbajtësore dhe trajton segmente të shumëanëshme të historisë sonë kombëtare, e pasuruar me shumë të dhëna, por edhe me porosi. Kjo proklamata, për herë të parë, botohet në tërësi. Andaj, për ta ndriçuar më tepër këtë dokument të rëndësishëm historik, ishte e nevojshme, që të bëhen edhe hulumtime plotësuese. Gjatë konsultimit të dokumentacionit arkival kuptova, se për këtë proklamata ishin burgosur e keqtrajtuar shumë nacionalistë shqiptarë, që i përkisnin krahut të rezistencës kombëtare, përkatësisht organizatës së NDSH - së si: Azem Morana, Hasan Bilalli, por edhe nacionalistë të kyçur në strukturat e pushtetit të ri komunist, si Avdulla Musliu etj.

Nga materiali arkivor, që i përket gjykimit dhe hetuesisë së të pandehurit Avdulla Musliu, mësuam se, pas shumë bisedave në hetuesi, pas rrahjeve e keqtrajtimit me çnjerëzore, Avdulla Musliu këtë Proklamata e kishte pranuar si të veten dhe në fund të tekstit të kësaj proklamate (të përkthyer nga gjuha shqipe në atë serbe nga Mazllum Nimani) e detyrojnë të nënshkruajë se “e pranoj si timen proklamata në fjalë, të cilën e kam dërguar edhe në Shkup për ta shumëzuar, por e cila ka qënë në dorëshkrim dhe në gjuhën shqipe, përmbajtja nga kjo që po e nënshkruaj nuk

ndryshon, përveç që i mungojnë edhe disa parrulla që kanë qënë të shtypura në shqip “.

Këtë pranim të dhunshëm Avdulla Musliu e bën në zyrat e UDB - së me 10. 4. 1947 në prani të udbashit hetues Miladin Paviqeviq. Kjo më shtyri të hulumtoj dosjen e tij të bazuar në procesin gjyqësor dhe atë të hetuesisë që ishte marrë nën hetime në lokalet e UDB - së në Ferizaj dhe pastaj edhe në Prishtinë. Hetuesia e parë u zhvillua më 28. 12. 1946 në lokalet e Sigurimit Shtetëror të Ferizajt, që fillon në orën 24 - 00.

Tri ditë më parë, në lokalet e Sigurimit Shtetëror të Shkupit ishin marrë në pyetje edhe anëtarë dhe veprimtarë të dalluar të organizatës së NDSH - së për Shkupin, Azem Morana, Hasan Bilalli e Abdyl Qerimi, që ishin keqtrajtuar e rrahur rreth Proklamatës në fjalë.

Avdulla Musliu, veç të tjerash, në hetuesinë e sipërshtënuar ishte pyetur edhe për kontaktet e tij me Adem Gllavicën, Hasan Bilallin dhe Azem Moranën.

Pyetja e parë që iu bë Avdulla Musliut kishte të bënte me kontaktet e tij me Adem Gllavicën. Ai në hetuesinë e parë ishte shprehur: Një fshatar nga Llukagjia, emri i të cilit nuk më kujtohet, ma ka sjellë proklamatën në gjuhën shqipe, në krye të së cilës shkruante: “Të shumëzohet në Shkup” dhe asgjë tjetër.

Kush ishte Avdulla Musliu?

Avdulla Musliu¹⁾ kishte lindur më 1919 në Talinovec. Që nga viti 1923 kishte jetuar në Shkup, ku kishte mbaruar gjimnazin dhe më vonë kishte punuar. I kishte takuar Lëvizjes Përparimtare

1) Në librin e botuar më 2016 në Ferizaj “Ditar” të Avdullah Musliut (1919- 1998), z. Ramush Tahiri bën këtë koment:

Abdulla Musliu nuk e fsheh majtizmin e tij, as nuk e konsideron veten në lajthitje për këto pikëpamje që i kishte. Ai vetëm dëshiron që ta theksojë dhe ta dëshmojë atdhedashurinë e tij dhe të brezit që i përkiste, të tregojë se sa ia vlente të angazhohej për kombëtarizëm, për shqiptari, përkatësisht për lirinë e kombit shqiptar dhe për bashkim kombëtar, por gjithësesi për një bashkëpunim me popujt dhe me shtetet fqinjë.

Studentore dhe, për këtë aktivitet të tij, ishte burgosur nga forcat bullgare në Shkup. Pas një kohe, kishte arritur të ikte nga burgu dhe të inkuadrohet në Lëvizjen Antifashiste në Ferizaj. Forcat italiane i kishin rënë në gjurmë aktivitetit antifashist të tij, ndaj e kishin burgosur dhe internuar në kampin Porto Romano të Shqipërisë, ku kishte qëndruar deri në kapitullimin e Italisë. Pas kapitullimit të Italisë, ishte kthyer në Ferizaj dhe ishte emëruar prefekt në Talinoc. Në këtë detyrë kishte qëndruar gjashtë muaj, kur dhe ishte burgosur nga gjermanët dhe ishte dërguar në kampin famëkeq të Vienës. Pas mbarimit të luftës, ishte kthyer, së pari, në Shkup e pastaj në Ferizaj, ku ishte emëruar kryetar i Rrethit të Ferizajt. Duke i parë padrejtësitë që i bëheshin popullit shqiptar në ditët e para të pasluftës, kishte qënë plotësisht i pakënaqur nga politika që zbatonin organet e Pushtetit Popullor të sistemit të ri komunist. Këtë pakënaqësi e shpreh edhe në hetuesinë në organet e Drejtoratit të Sigurimit Shtetëror me një guxim që rrallëkush mund ta bënte në atë kohë.

Sulltane Ukaj, Hasan Hoti me të shoqen, Shefki Ukaj dhe unë, Tiranë 2015

Proklamata, kishte vijuar Avdullai të depononte para hetuesisë në Ferizaj, nuk ishte e nënshkruar nga askush, por unë e mora me mend se ajo duhet të jetë shkruar nga Adem Gllavica, nga se ai, ato ditë, sillej në fshatrat e Ferizajt.

Avdullah Musliu

Pa e lexuar deri në fund, sipas hetuesisë, Avdullai ishte nisur për në Shkup që ta kryejë detyrën dhe obligimin që kishte marrë për shumëzimin e kësaj proklamate. Në Shkup, në prani të Azem Moranës, Hasan Bilallit e të Avdyl Qerimit ishte lexuar tërësisht proklamata dhe kishin filluar diskutimet rreth tekstit dhe porosive të saj - pohon në hetuesi Avdulla Musliu. (Gjykata e Qarkut Prishtinë. P. 66/41 dt 28. 12. 1946 D. Sh. I në Ferizaj).

■

Sipas kësaj hetuesie, në takim me Azem Moranën dhe Hasan Bilallin, përveç të tjerash, ishte diskutuar edhe për situatën në Kosovë, të cilën Avdullahi e kishte cilësuar si të rëndë dhe dëshpëruese. Ai kishte thënë: “Në Kosovë po vriten shqiptarët, po keqtrajtohen dhe nuk është realizuar asgjë prej asaj që na është premtuar gjatë luftës “.

Pasi në proklamata udhëzohej populli shqiptar që të mos dalë në zgjedhjet kushtetuese të Kuvendit të Jugosllavisë, edhe për këtë temë është diskutuar dhe ka pasur mendime të ndryshme sa i përket kësaj çështje. Shumëzimi i kësaj proklamate ishte bërë nga Azem Morana dhe Hasan Bilalli. Proklamata ishte shtypur në 18 kopje dhe nuk më kujtohet a më është kthyer origjinali - pohoi në hetuesi Avdulla Musliu.

Ai, po ashtu, kishte deklaruar, se proklamata e shumëzuar nuk e kishte sjellë në Kosovë, por të copëtuar e kishte hedhur në lumin Vardar. Mirëpo hetuesia nuk i kishte besuar Avdullait, duke thënë se e njëjta proklamata është gjetur e shpërndarë në Kosovë.

Sipas Avdulla Musliut, origjinali ka mbetur në Shkup dhe atë prapë e kanë shumëzuar anëtarët e organizatës së NDSH - së dhe kanë mundur ta shpërndajnë në Kosovë (po aty, fq 2).

Nga hetuesia e Avdulla Mysliut vihet në konstatim të bazuar se pushteti popullor asnjëherë nuk i ka besuar kuadrit shqiptar, që punonte në kuadër të “pushtetit popullor “ e që në numër ishte fare simbolik, dhe ky ishte shkaku që ky kuadër të përcillet me syçeltësi nga organet përkatëse, siç ishte UDB - ja. Qëllimi ishte që në çdo mënyrë kuadrot shqiptare të zëvendësohen me ato serbe, duke i kualifikuar ata si të dyshimtë, nacionalistë, bashkëpunëtorë të bandave, reaksionarë e shumë epitete të tjera të shpikura nga organet e “pushtetit popullor “, ngase shqiptari ishte gjithnjë i dyshimtë dhe i pabesueshëm për pushtetin e kohës.

Pas marrjes në pyetje nga Sigurimi Shtetëror i Ferizajt, Avdullain e dërgojnë në Prishtinë për ta shtuar trysninë ndaj tij, me qëllim të marrjes së informatave të reja, lidhur jo vetëm

me proklamatën në fjalë, por edhe me organizatën e NDSH - së dhe bartësit e saj, ku ishte përfshirë edhe ai. Duhet theksuar, se Avdullai ishte tepër i gjendëshëm në dhënien e informatave të dhunshme, që kërkon hetuesia, kështu që, rëndom, informatat e tij vonoheshin deri sa ishte i sigurt se luftëtarët e rezistencës, si dhe aktivistët e organizatës NDSH ishin strehuar në ndonjë vend tjetër, apo dhe e kishin kaluar kufirin.

Edhe në këtë hetuesi të datës 9. 2. 1947, të bërë në lokalet e UDB - së në Prishtinë, ku Avdullait i ishte bërë një trysni e madhe, e përcjellë me provokime e dhunë të paparë, që të pranonte atë që organet e pushtetit dhe UDB - ja ia servirnin, ai sërish kishte shfaqur pakënaqësinë dhe zhgënjimin në organet e pushtetit, në të cilat ai vetë ishte kyçur. Pas kthimit të tij nga internimi (nga kampi i përqëndrimit në Vienë), Avdullai ishte kthyer fillimisht në Shkup e pastaj në Ferizaj dhe ishte kyçur në organet e pushtetit, përkatësisht në Këshillin e Rrethit. Që në fillim të punës, kishte parë padrejtësitë që i bëheshin popullit shqiptar në emër të “barazisë “ nacionale nga ana e pushtetarëve komunistë.

Ky shprehet se “vizita e tij kampit të përqëndrimit në Ferizaj, i kishte lënë mbresa të rënda në kujtesën e tij, kur kishte parë të përqëndruar 300 - 400 veta, ndaj të cilëve veprohej shumë keq. Aq më tepër, ishte i mllëfatur ndaj pushtetit që u kishte lejuar personave, të cilët gjatë luftës ishin armiq të mëdhenj të Lëvizjes Antifashiste, tash të shetisnin lirshëm (çetnikët e amnistuar në vitin 1943), ndërkaq në anën tjetër, u pushkatuan burrat më të mirë shqiptarë.

Kjo ndjenjë e kjo pasqyrë e situates, pas luftës, tek unë ka ngjallur dëshirën për vetëvrasje, shprehet Avdullai në hetuesi, sepse nuk kam qënë në gjëndje ta përballoj e aq më pak kam pasë mundësi që ta ndryshoj realitetin e krijuar. Ai në hetuesi shprehet me këto fjalë: “Unë e dua shumë popullin tim dhe zhgënjimi im pas lufte ka qënë si rrjedhojë e kësaj mosbarazie, kam dashur që populli im të jetë i barabartë me popujt e tjerë të Kosovës. Pas

■

sulmit mbi Ferizaj, pushteti është hakmarrë mbi burrat më të mirë shqiptarë, që fare nuk ishin pjesëmarrës në këtë sulm. Këtë e kanë bërë elementë shovinistë, që janë fshehur pas yllit të kuq e që janë infiltruar edhe në “pushtetin popullor “. (po aty,).

Për këtë pakënaqësi ndaj Pushtetit Popullor Avdullai kishte biseduar edhe me Olga Glogovac, sekretare e njesitit në Këshillin Popullor të rrethit të Ferizajt, e cila, siç thotë Avdullai, nuk ka ditur të përgjigjet pse kjo sjellje aq e egër e Pushtetit Popullor ndaj shqiptarëve. Një mendim të ngjashëm e ka shprehur edhe komunisti Boshko Çakiq. “Ai kishte pranuar se ka sektarizëm ndaj shqiptarëve, por shqiptarët më të mirë janë të kyçur në organet e pushtetit “. Pakënaqësia e theksuar e Avdulla Musliut ndaj pushtetit Popullor, si dhe deklaratimet e shpeshta dhe shpesh herë publike lidhur me këtë pakënaqësi, intensifikuan edhe më tepër mbikqyrjen e organeve përkatëse ndaj veprimtarisë dhe lëvizjes së tij.

Avdullai në hetuesi deklaroi, se me Adem Gllavicën njiheshin shumë më herët, kur që të dy vijonin mësimet në Shkup, Ademi në Medresenë e Shkupit, ndërsa Avdullai vijonte gjimnazin. Avdullai ishte në dijeni për veprimet e Adem Gllavicës dhe për veprimtarinë e tij atdhetare, si dhe për formimin e forcave mbrojtëse të Kosovës. Në mesin e vitit 1945, Avdullai kishte pasur një takim të rëndësishëm me Adem Gllavicën, i cili ishte realizuar me ndërmjetësimin e Ibrahim Cërnillës. Në takimin e caktuar, që ishte mbajtur në malet afër Cërnillës, kishte marrë pjesë vetëm Avdullai me Adem Gllavicën, pa praninë e të tjerëve. Dy shokë të një ideali, që kishin zgjedhur rrugë të ndryshme të realizimit të synimeve të tyre kombëtare nuk ishin parë mes vete që nga viti 1941.

Pas bisedave e konsultimeve rreth Proklamatës, që duhej t’ja dërgonte së shpejti, Adem Gllavica i kishte propozuar Avdullait që të të nisej së bashku me të dhe me grupin që udhëhiqte për në Greqi.

Kërkesën në fjalë Adem Gllavica e kishte justifikuar me faktin se Avdullai ishte pjesëmarrës në Lëvizjen Antifashiste, kishte qënë i burgosur dhe i dërguar në internim dhe tash ishte i pakënaqur me strukturat e Pushtetit Popullor. Largimi i grupit të Adem Gllavicës së bashku me Avdullain, i cili kishte pranuar që ta shoqëronte në këtë rrugë, ishte dashur të bëhej menjëherë pas kthimit të tij nga Shkupi.

Ademi, po ashtu, e kishte porositur Avdullain që, së shpejti, do t'ja dërgonte këtë proklamata nëpërmjet një fshatari nga Babushi, që ishte edhe kushëri i Adem Gllavicës dhe se ai duhej urgjentisht ta dërgonte në Shkup te Azem Morana dhe Hasan Bilalli, të cilët e kanë për detyrë, që këtë proklamata ta shumëzonin në mënyrë që të shpërndahej në Kosovë.

Avdullai, veç të tjerash, shprehet se për të gjitha gabimet që janë bërë nga "Pushteti Popullor" ndaj popullit shqiptar ka humbur besimin në Parti dhe në Pushtet dhe është gjendur në aso situatash, që i është dashur të vendosë ose t'i përkrahë nacionalistët, që pushteti i quante "reaksonarë" ose të të jetë kundër tij. Kjo ishte koha kur Kuvendi i Prizerenit (8 korrik 1945), më pare, ia kishte përcaktuar fatin e Kosovës që të mbetej nën thundrën serbe dhe se grupet nacionaliste, që vepronin gjatë luftës dhe pas saj, që diku ishin më të organizuara e diku më pak, varësisht nga rrethanat, bënëin përpjekje, që të vepronin me të gjitha mjetet, që kishin, për çlirimin e Kosovës dhe bashkimin me Shqipërinë (synime këto që ishin premtuar dhe nga komunistët gjatë L. D. B. -S. U.).

Avdullai, pasi e kishte marrë Proklamata që ishte në dorëshkrim, ishte nisur për në Shkup dhe e kishte kryer detyrën e marrë nga Adem Gllavica, një personalitet me influencë në Kosovë. Sipas deklaratës së Avdullait, e cila gjithnjë duhet marrë me rezervë, kur kemi parasysh metodat e UDB - së gjatë marrjes në pyetje, këtë proklamata, pasi ishte shumëzuar nga Azem Morana dhe Hasan Bilalli, e kishte grisur dhe asgjësuar në Vardar, dhe gjithnjë sipas tij, ajo ka mundur të depërtojë në Kosovë, falë

aktivitetit të Azem Moranës dhe Hasan Bilallit, dy veprimtarë të njohur të NDSH - së.

Kjo ishte koha kur Adem Gllavica së bashku me grupin e tij prej 140 vetësh ishte nisur për në Greqi. Avdulla Musliu ishte marrë shpesh në bisedë informative, që bënte hetuesia sidomos gjatë orëve të natës e që, te rasti i tij, zgjaste nga ora 12 - 00 deri në orën 5 - 00 të mëngjesit. “Për luftë kundër krahut nacionalist të rezistencës kombëtare isha i pafuqishëm, sepse, siç kam deklaruar edhe më parë, e kisha humbur besimin në pushtet dhe në çdokënd, për këtë zgjodha rrugën tjetër më të pëlqyer, që do të thotë jam lidhur “me reaksionin “ dhe Adem Gllavicën. Oferta e tij për t’u nisur për Greqi më ka pëlqyer dhe unë e kam dhënë mendimin tim pozitiv. “

Në hetuesinë e dhënë me 10 prill 1947 që ishte bërë në lokalet e UDB - së në Prishtinë, Avdullai, kryesisht, ishte pyetur rreth përmbajtjes së proklamatës në detaje. Avdullai kishte deklaruar se, në fund të proklamatës, ishte nënshkruar: Shtabi i rezistencës Kombëtare, Adem Gllavica.

Nga kjo që u tha, mbështetur edhe në deklaratat e Avdulla Musliut dhënë para organeve të hetuesisë, mund të konstatojmë se grupet nacionaliste të rezistencës kombëtare të shpërndara nëpër malet e Kosovës, por edhe ato që vepronin në strukturat e organizatave nacionaliste si NDSH - ja e të tjera, i shfrytëzuan të gjitha mundësitë e një rezistence ushtarake e politike, për ta ndryshuar pozitën e Kosovës.

“Më 1945 Kosova iu shit Beogradit nga djemtë e vet, Mehmet Hoxha etj. Prandaj solemnisht deklarojmë se aneksimi i Kosovës me Serbinë është kundër dëshirës së popullit shqiptar të Kosovës. Ne asnjëherë nuk e pranojmë këtë akt që e kanë nënshkruar disa individë, të cilët nuk e përfaqësojnë popullin e Kosovës dhe as vullnetin e tij.

Populli i Kosovës aq më pak e pranon Kuvendin e Prizerenit, të mbajtur me 8 korrik 1945, ku janë ftuar disa persona nga tërë

Kosova, kinse si përfaqësues të popullit dhe janë detyruar të nënshkruajnë (pasi shumica prej tyre kanë qënë të burgosur, të frikësuar e të kërcënuar), vendimin me të cilin Kosova jep pëlqimin për futjen nën Serbinë federale. Populli shqiptar turpërohet nga këto vendime të papranueshme e të turpshme, ai asnjëherë nuk qe konsultuar dhe njoftuar, gjë që është norma më elementare e demokracisë.

Populli shqiptar, që në Kosovë e përfaqëson shumicën absolute, kërkon të drejtën e vet të natyrshme - bashkimin me vëllezërit e vet me Shqipërinë e vitit 1913. Kjo ka qënë, kjo është dhe do të jetë dëshira dhe synimi i popullit shqiptar të Kosovës. Kjo dëshirë e ky synim i popullit shqiptar nga “çlirimtarët “ quhet imperializëm, shovinizëm e fashizëm, që askund në botë nuk ngjan, ndodh dhe lejohet në Ballkan.

Në Istër dhe Trieshtë jetojnë më pak se 20 % e popullsisë sllovene dhe “çlirimtarët “ përpiqen që këtë territor t’ja bashkangjisin Jugosllavisë. Këtë akt të tyre nuk e konsiderojnë si shovinizëm, imperializëm e fashizëm (gjenerali anglez Aleksandër i shkruante Titos se pushtimi i kësaj krahine nga ana e Jugosllavisë i rikujtonte pushtimet e Hitlerit). Këta “çlirimtarë “ në anën tjetër, ia mohojnë vullnetin popullit shqiptar të Kosovës të bashkohet me Shqipërinë dhe marrin guxim që këtë dëshirë të tyre ta quajnë shoviniste, imperialiste e fashiste.

Jugosllavia, me plot gojën, pohon se ka sistem demokratik, ndërkaq në anën tjetër mohon të drejtat e një populli, siç është populli shqiptar, për vetëvendosje, a ka këtu diçka nga demokracia?! Kjo e drejtë u është garantuar popujve nga Fuqitë e Mëdha në Paktin e Atlantikut dhe në Konferencën e Kretës e të San Franciskos. Mirëpo, këto vendime për popullin shqiptar nuk kanë vlerë, ngase ky popull është i paarsimuar dhe nuk di se çka është demokracia, përkatësisht “çlirimtarët e popullit “ jo vetëm që nuk na konsiderojnë si shqiptarë, si komb, duke na i mohuar të gjitha të drejtat, por as që na vlerësojnë si njerëz.

Rrethanat e pazakonëshme dhe situata e ndërlikuar që u krijua në Kosovë, kur mundësitë e veprimit nga sulmet e forcave partizane – çetnike u ngushtuan, grupet nacionaliste menduan strategjinë e largimit nga Kosova me qëllim të veprimit edhe nga jashtë duke menduar të shfrytëzonin edhe pakënaqësinë e aleatëve anglo - amerikanë me ndarjen e interesave në Ballkan. Kjo i shtyu grupet nacionaliste të shpërndara nëpër malet e Kosovës të gjejnë rrugën e braktisjes së vendit pas një rezistence aktive, ndonëse kishin luftuar dhe derdhur gjak, në mënyrë që edhe nga kjo pozitë të bëjnë trysni te forcat ndërkombëtare e veçmas te ato aleatë anglo - amerikanë dhe të kërkojnë ndihmën e tyre për ndryshimin e statusit të Kosovës. “

Komunistët, me veprimet e tyre mashtruese, zhgënjyen edhe atë pjesë të komunistëve shqiptarë që për një kohë u kishin besuar premtimeve boshe gjatë Luftës së Dytë Botërore që zbuluan fytyrën e tyre të vërtetë pas konferencës së Bujanit. Ndër ata ishte edhe Abdullah Musliu, luftëtar i vitit 1941.

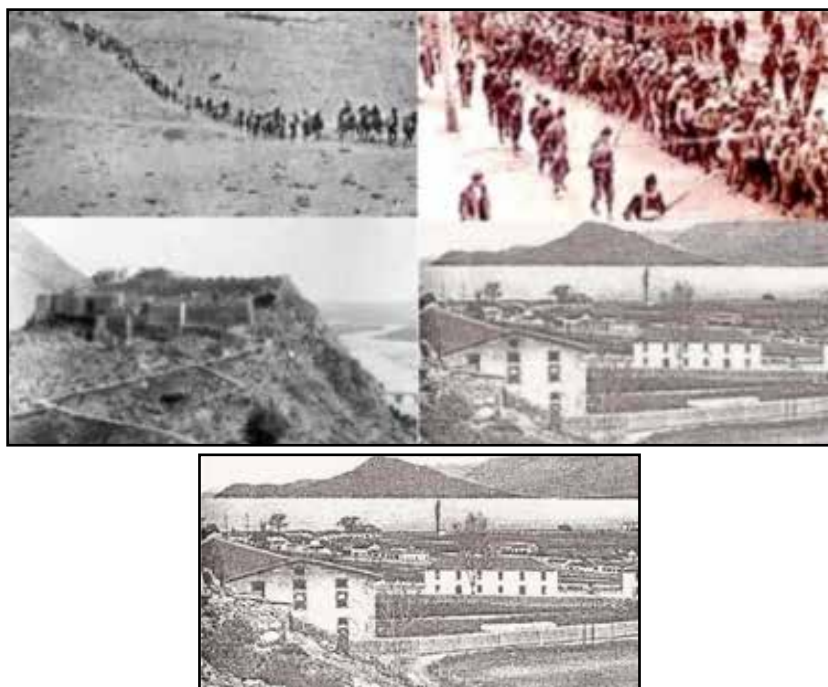
Përmbajtja e kësaj proklamate kishte shqetësuar pa masë “pushtetin popullor “ komunist ende jo stabil në Kosovë dhe e kishte nxitur atë të marrë masa të ngutëshme e të rrepta për pengimin e shpërndarjes së saj, duke i burgosur dhe dënuar me burgime të rënda e të gjata veprimtarët e rezistencës kombëtare.

Proklamata ishte shpërndarë kryesisht në ato lokalitete ku vepronin aktivistët e NDSH si në Bellaqet nga Azem Jashanica, në Resi nga Nazif Bogujevci dhe në Lismir nga Isë Obërtinca, etj. Sipas deklaratës së Stanoje Aksiqit, ajo ishte shpërndarë në orët e vona të natës dhe në mëngjes agjentët e UDB e kishin gjetur.

Që kjo proklamatë të mos kishte shtrirje më të madhe në Kosovë, UDB kishte shpërndarë agjentët e vet në të gjithë Kosovën për ta parandaluar shpërndarjen e më tutjeshme të kësaj proklamate e cila konsiderohej e rrezikshme dhe me ndikim te populli shqiptar mu në kohën e zgjedhjeve. Të gjithë ata shqiptarë që mendonin kombëtarisht, qoftë edhe ata që ishin të kyçur brenda

strukturave të pushtetit aktual, nga organet përkatëse komuniste u etiketuan me epitete të ndryshme si “banda”, “nacionalistë”, “irredentistë”, “reaksionarë”, “ballistë”, etiketa këto fyese ndaj aktivistëve të rezistencës kombëtare shqiptare. Ky etiketim duke përfshirë këtu edhe etiketën më të rëndë “tradhëtar i popullit”, vazhdoi të përdoret edhe në tekstet dhe literaturën komuniste deri në vitin 1990.

Pas kësaj kohe, filloi një rishkrim i historisë kombëtare, por edhe një qasje tjetër e proceseve historike.¹⁾

Ish ndërtesat e Monopolit të duhanit në Tivar, në të cilat ushtria jugosllave masakroi në mënyrën më mizore mijëra rekrutë shqiptarë.

1) Më poshtë zonja Sultane boton tekstin integral të proklamitë s në fjalë, të cilin e kemi vë në më sipër në këtë libër

Rekrutët shqiptarë të përcjellë nga malazezë të armatosur për Tivar

Edhe kjo proklamata dëshmon se nacionalistët shqiptarë u angazhaun me përkushtim dhe me një guxim të veçantë për bashkimin e trojeve etnike. Ata për këtë ide zhvilluan një rezistencë aktive politike e ushtarake deri në çastin e fundit, kur edhe u detyruan të braktisin vendin e tyre në pamundësi që të vepronin. Por ata që arritën të iknin në vendet përëndimore, edhe atje e vazhduan veprimtarinë e tyre, duke dhënë kështu kontribut të çmuar për ndërkombëtarizimin e çështjes së pazgjidhur shqiptare.

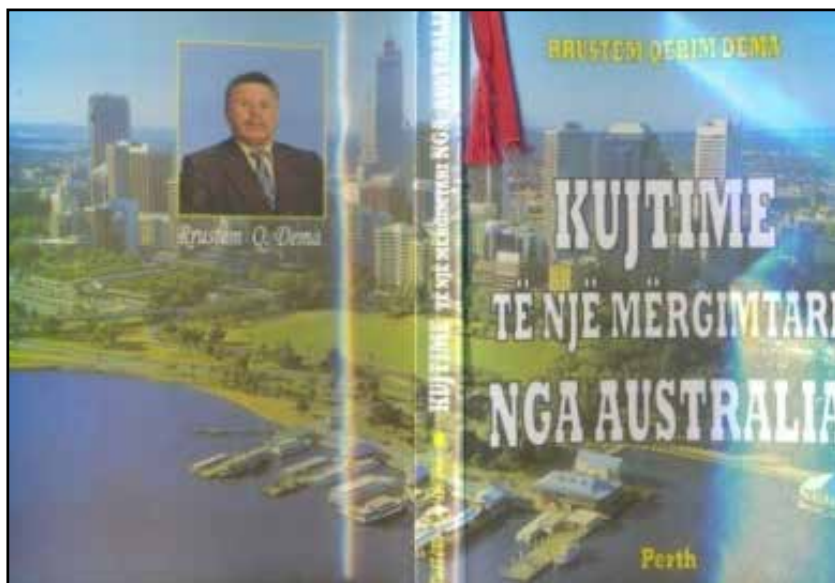
Kështu ishte edhe për ballistin e dëshmuar në Kosovë, Adem Selimi Gllavica, hartuesin e kësaj proklamate të Ballit Kombëtar, i cili një jetë të tërë ia kushtoi bashkimit të trojeve etnike.

Kujtime të z. Rrustem Qerimi, Australi¹⁾

Në këtë libër, krahas kujtimeve për rininë, punën, arratisjen nga Jugosllavia dhe mërgimin e gjatë në Australi, z. Rrustem ndalet në shumë faqe për karakterizimin e Adem Gllavicës. Ndër të tjera ai tregon si u njoh me Ademin: Iu luta bacit Rexhep që kur ta takonte Adem Gllavicën ta përshëndeste në emrin tim. Thuaj të ka bërë të fala djali i Qerim Demës, të cilën porosi e kishte përcjellë. Baci Rexhep më tregoi se e kishte takuar dhe se tash ai nuk quhej më me mbiemrin Gllavica, por Selimi. Ata kishin biseduar edhe për babën tim dhe Adem Gllavicës i kishte ardhur shumë mirë që unë nuk i kisha harruar atdhetarët dhe luftëtarët e lirisë. Thuaj le t'i grahin punës dhe ta ulin kryet. Unë gjithësesi do të vij ta takoj.... Pasi jam takuar me bacin Adem nuk jemi ndarë për 35 vjet me radhë, deri sa baci Adem ndërroi jetë.

1) Rrustemi ka prejardhje nga Drenica, në mesin e viteve 50 u arratis nga Kosova nëpër Itali, Australi, për 13 vjet ka jetuar pranë Ademit në Perth. Disa ditë pas vdekjes së Ademit, Rrustemi ka ardhë në shtëpinë time për ngushëllim dhe ka marrë pjesë gjithashtu në pamjen në Gllavicë, shkurt 2001

Babai im Qerim Dema kishte qenë bashkëluftëtar i tij dhe ishte vrarë nga çetniko - komuniste dy muaj para se të vija unë në jetë.

Baci Adem më ka qendruar gjithnjë afër me këshilla, me tregime për historinë, për personalitetet e shquara nacionaliste si Mithat Frashëri, Vasil Andoni, Abaz Ermenji, etj, me komente për ngjarjet e mëdha që kalonte Kosova dhe më pas edhe Shqipëria.

Pasi ai vdiq, kam shkuar në Tiranë për ngushëllim te i biri, Bardhyli dhe pastaj në ndeje në Lipjan dhe Gllavicë.

Tahir Zajmi¹⁾

Zhënjimi dhe reagimi

(nga libri *“Lidhja e Dytë e Prizrenit”*)

Arma më e fortë e sllavëve dhe e komunistave në përgjithësi gjatë Luftës së Dytë Botërore ka qënë, padyshim, propaganda e bazuar në gënjeshtër, në mashtrime dhe dhelpra, me parullën “çlirimi nacional”, që në të vërtetë dhe në praktikë ka kuptimin e kundërt të fjalës, dmth robërim nacional i çdo vendi nën terrorin e një diktature proletare, që s’i njeh aspak të drejtat e njeriut, as kurrëfarë lirie, por ushtron, me anë të forces, gjithnjë e kudo një regjim shtypës dhe tmerri të vazhdueshëm.

Ashtu sikurse ranë viktimë e kësaj parulle fallco disa popuj të Ballkanit e të Evropës, edhe populli i Shqipërisë së 1913 - s, u mashtrua edhe një pjesë e popullit të Kosovës nga premtimet përkëdhelëse: liri, autonomi administrative, etj me kusht që

1) Luftëtar nacionalist dhe publicist, përndryshe bashkëshorti i tezes së Vjollcës

të marrë pjesë në rreshtat e forcave nacional - çlirimtare për ta luftue e përzanë okupatorin. Por kur këta, gjermanët dhe italianët, u tërhoqën dhe u larguan përfundimisht dhe vendin e zotëruan partizanët sllavo - komunistë, asnjë nga premtimet e dhëna nuk u mbajt. Ndërsa Malit të Zi dhe Maqedonisë iu njoh e drejta me pasë republikën e vet, Kosovës, në të kundërt, që kishte një popullsi dy herë më të madhe se ato, iu mohua kjo e drejtë, dhe iu bashkangjit Republikës së Serbisë, e pjesërisht dy republikave të tjera të sipërpërmëndura. Si rrjedhim i këtij mashtrimi, ishte e natyrshme që të vinte reagimi.

Që në fillim të vitit 1945, akti i parë i fuqisë pushtuese të Jugosllavisë ishte ulja e flamurit kombëtar të shqiptarëve, që, në ditët e para të ndryshimit të gjëndjes, qe lejuar të ngrihej e të nderohej në viset e banuara nga shqiptarët.

Ky zhgënjim solli menjëherë në reagimin e popullit, që shpërtheu në kundërshtime dhe mosbindje civile dhe në demonstrata patriotike, që u vërtetuan në disa vise të Kosovës.

Demonstrata e Zhurit

Në ditët e para të dhjetorit 1944, reagimin e parë e dhanë banorët trima të katundit Zhur (që përbëhej nga 300 shtëpi të rrethit të Prizerenit). Banorët, të grumbulluar, i madh dhe i vogël nga 14 në 70 vjeçarë, të vendosur në rreshta, formuan një kortezh prej 350 - 400 vetësh, me në krye flamurin kuq e zi e me lodra e këngë kombëtare marshuan drejt Prizerenit. Atje shkaktuan në popull një gëzim dhe entuziazëm, ndërsa në autoritetet qeveritare të Jugosllavisë Komuniste shqetësim dhe panik.

Në qendrën kryesore të qytetit historik që quhet "Shatërvan", u mbajtën fjalime të zjarrta para turmave popullore dhe u brohorit: "Rroftë Shqipëria!", "Rroftë Kosova shqiptare!", "Duam liri, duam flamurin tone!", etj. Me gjithë masat shtrënguese që morën autoritetet e Sigurimit që ta ndalonin demonstratën e papritur për ta dhe përpjekjet për t'i zbuluar dhe arrestuar nismëtarët e saj, demonstruesit, pasi u sollën dhe shetitën rreth e rrotull nëpër

rrugët kryesore të qytetit, ashtu kompaktë dhe të bashkuar, u kthyen përsëri në shtëpitë e veta, të kënaqur se kishin kryer një detyrë patriotike kundër pushtuesve grabitqarë.

Shfaqjet e armatosura

Fill pas pushtimit të vendit nga fuqitë sllavo - komuniste, nisën të vërtetohen shfaqjet e armatosura antiqeveritare në Ferizaj, Gjilan, Janjevë, Preshevë, Gjakovë, Drenicë e në vise të tjera të Kosovës.

Lufta e Ferizajt

Në bazë të vendimit të marrë më 27 nëntor 1944 në katundin Petkoviç të Gjilanit nga luftëtarët nacionalistë: Ing. Adem Selimi, Qazim Sefë Llukagjija, prof. Ibrahim Kelmendi, Hysen Tërpeza, Abdyl Henci e të tjerë, një fuqi prej 300 burrash, luftëtarësh entuziastë, më 1 dhjetor 1944 sulmon qytetin e Ferizajt - i konsideruar pikë kyçe e komunikacionit ndërmjet Prishtinës, Prizerenit, Gjilanit dhe Shkupit - dhe zhvillon atje një luftë të ashpër, që vazhdoi tri ditë e tri netë. Në këtë luftë morën pjesë mbi 3000 partizanë të ardhur nga Shkupi e rrethe të tjera, që me vështirësi e rivendosën kontrollin e tyre mbi atë qytet me rëndësi strategjike. Në këtë luftë pati mjaft të vrarë e të plagosur nga të dyja palët.

Edhe Janjeva e vogël nuk mbetet prapa

Pikërisht në ato ditë të fillimit të dhjetorit, që në Ferizaj po zhvilloheshin luftimet për ta çliruar qytetin kyç të komunikacioneve të Kosovës, atje, në buzë të kufirit, në Janjevën e Gjeçovit, pëlcet lëvizja e kundërshtimi me armë i çetave të organizuara prej Ruzhdi Janjevës. Ky, me një sulm të befasishëm, i vuri në panik autoritetet qeveritare, që nuk ditën nga t'ja mbajnë dhe për pak do të dorëzoheshin në se nuk do kishin mbërritur në ndihmë të tyre nga Serbia forca të motorizuara, që e rivendosën gjendjen.

Përpjekja për ta çliruar Gjilani

Luftëtari i vendosur Mulla Gjilani, që kishte pranë vetëm 18 burra trima, të betuar për luftë kundër armikut, po përgatiste dhe hartonte plane për të bashkuar fuqi të reja që ta çlironte Gjilani dhe të burgosurit shqiptarë në atë qytet. Ndërsa ai po merrej me këtë përgatitje, një fuqi prej 1800 partizanësh, të armatosur me armë të reja, me mitroloza e murtaja, me 2 janar 1945 e sulmojnë atë. Ndeshja fillon në majën e Gollakut, ku si vetëtima erdhën në ndihëm mbi 1000 burra shqiptarë patriotë, pikërisht kur ai, Mulla Idrizi kishte zënë pozicion pranë një kërrshi e po luftonte si zanat me ata pak shokë kundër partizanëve serbo - maqedonë, që e kishin rrethuar nga të gjitha anët. Me gjithë motin e keq, me borë e shi, qëndresa vazhdoi e ashpër dhe zgjati më tepër se 40 orë, duke i dërrmuar keqas komunistët, brigada e të cilëve humbi 80% të efektivit të vet, duke u shtrënguar, me 240 pushkatarët që kishin mbetë, të tërhiqej në Gjilan. Këtu, më pas, mbërritën forca të reja që bënë raprezalje të mëdha duke masakruar të gjithë të burgosurit shqiptarë si dhe qytetarë të tjerë, përfshi këtu edhe 72 gra e vajza të mjera.

Akti guximtar i Haki Tahës

Në javën e parë të shkurtit 1945, në bashkinë e Gjakovës mbahet një mbledhje ku marrin pjesë paria e vendit, kryetari i

Këshillit të Rrethit dhe Miladin Popoviçit.

Një qytetar, që ishte i pranishëm në këtë mbledhje, i drejton këtë pyetje Miladin Popoviçit:

- Si u bë kështu, zoti Miladin, që ju s'ë mbajtët fjalën dhe nuk i zbatuat premtimet që na bënit, kur këtu ndodhej pushtuesi, duke thënë se Kosova do të bashkohet me Shqipërinë, ose do ta ketë republikën e vet me të gjitha liritë dhe të drejtat që i ka një popull i lirë? E tash - vijoi qytetari i gënjyer dhe i dëshpëruar - ne as flamurin tonë nuk kemi të drejtë ta ngrehim!..

I vrarë dhe i pezmatuar keqas nga kjo pyetje e guximshme, Miladini ia ktheu menjëherë:

- Or ti, shok! Ende më kësi ëndërrash po e gënjeni veten ju, a? Edhe një herë tjetër - shtoi ai - nuk më pëlqen ta dëgjoj këtë farë kuvendi!.. dhe ngrihet e del nga mbledhja, pa u përshëndetur fare më bashkëfjaluesit shqiptarë dhe i thërret shoferit, që e priste te porta duke e urdhëruar që ta ngasë automobilin me shpejtësi për në Prishtinë, ku e pritnin të tjera punë shumë të ngutshme.

Një djalosh idealist, që e kishte dëgjuar këtë bisedë të vrazhdë, u nxeh pa masë dhe u nevrikos keqas, doli jashtë dhe kërkoi një kobure për ta vrarë këtë malazez të pabesë, që, së bashku me shokun e tij Dushan Mugoshën, kishin arritur ta mashtrojnë rininë e Shqipërisë dhe një pjesë të asaj të Kosovës. Më vonë, u muar vesh se djaloshi që kërkonte armë ishte idealisti kosovar gjakovar Haki Taha. Ky, pa humbur kohë, niset me një nagant të ri drejt e në Prishtinë dhe i shkon në zyrë Miladin Popoviçit duke e qëlluar drejt e në kokë: ky është dënimi i tradhëtisë që ta jep rinia e mashtruar e Kosovës! - thotë. Pastaj, për të mos rënë në duart e gjaksorëve partizanë, që e kishin rrethuar e donin ta zinin të gjallë në një plemë kashte, e vret veten duke i dhënë fund jetës së vet djaloshare për idealin e Kosovës arbërore.

Lëvizja e Drenicës dhe mbarimi tragjik i udhëheqësve të saj Zjarri i pashuar i vatrës së kryengritjeve kundër pushtueseve të huaj, i ndezuar nga Ali Pashë Gucia dhe Jakup Ferri, Bajram Curri

■
dhe Hasan Prishtina, Isa Boletini dhe Idriz Seferi, Aqif Bluta dhe Mulla Idriz Gjilani, Sadik Ramë Gjurgjeviku dhe Azem Galica, do të lëshonte shkëndijat e veta në vitin 1945, pas pushtimit të Kosovës nga Jugosllavia Komuniste. Kjo do të përsëriste epopetë e luftërave të herëshme, këtë herë nën flamurin revolucionar të kreshnikut të luftëtarëve kosovarë, Shaban Palluzhës, i cili me zjarr e me gjakun e luftëtarëve kosovarë vulosi shqiptarësinë e krahinës dardane.

Më 14 janar 1945, ndeshja e parë me brigadat komuniste filloi në majën e Çiçavicës, ku u zhvilluan përpjekje e luftime të përgjakshme për të vazhduar deri në fund të marsit. Në fillim, Beogradi nuk i dha rëndësi kësaj kryengritje të Drenicës dhe mendoi se ky zjarr i rezistencës shqiptare mund të shtypej e të shuhej shpejt e shpejt. Më vonë, e pa se brigadat sulmuese të operacionit po shkatërroheshin njëra pas tjetrës. Atëhere nisi të tronditet mjaft, sepse po kërcënohej edhe kryeqendra e Kosovës, Prishtina, prandaj organizoi fuqi të reja në një masë serioze duke dërguar pa pushim brigada të reja që humbnin ndjeshëm njerëz nga efektivat e tyre, aq sa e habisnin dhe e shqetësonin shtabin e vet qendror. Beogradi dërgoi edhe aeroplanë bombardimi dhe urdhëroi komandën e operacionit të masakronte në masë, të digjte e të rrëronte katunde të tëra shqiptare. Thuhet, se, në këtë rast, u dogjën dhe u bënë hi e pluhur 44 katunde të Drenicës si dhe u plaçkit krejt gjëja e gjallë dhe pasuria e banorëve të tyre nga ana e forcave qeveritare.

Numri i të rënëve në ndeshjet e kësaj lufte si dhe ai i të pushkatuarve i kalon 5000 vetë. Nuk ka qënë më i pakët edhe numri i të vrarëve në rradhët e partizanëve komunistë.

Kah mbarimi i marsit, në luftim e sipër, vritet edhe udhëheqësi i pafat i kryengritjes, Shaban Palluzha, si dhe krahu i djathtë i tij kapiteni Mehmet Gradica me shokë trima. Kështu merr fund qendresa e Drenicës, për të vazhduar në vende e kohëra të tjera.

Edhe Salih Bajraktari i Drenicës, bashkë me 7 shokë të tjerë, ka vdekë në burgje prej rrahjeve dhe torturave, kurse 160 luftëtarë, djelmosha dhe burra të plagosur e të mërdhirë prej këmbësh në luftën e Drenicës, kanë vdekë në male, pa patur mundësi, as mjetet më elementare për t'i mjekuar plagët e trupave të tyre. Në atë kohë është vrarë edhe Shan Sadik Gjurgjeviku me disa shokë të tij në një përpjekje me partizanët komunistë.

Komandanti trim Xhem Has Gostivari, që kishte drejtuar për shumë kohë fuqitë vullnetare të Tetovës, Gostivarit dhe të Kërçovës në luftime të përgjakshme kundër partizanëve serbo - maqedonas, pas pushtimit të vendit nga Jugosllavia Komuniste, e ndihmuar edhe nga brigada e Shqipërisë e prirë nga Aqif Lleshi, u tërhoq në male dhe e vazhdoi rezistencën me çeta deri në pranverën e vitit 1946. Dhelpëria sllave, për ta eliminuar dhe likuiduar këtë kundërshtar të saj të rrezikshëm, që, më se një here, i kishte shpartalluar dhe asgjësuar forcat partizane, gjeti mënyrën për të korrptuar një shqiptar të pabesë, me anën e të cilit, një natë të errët, kur komandanti i pafat po flinte në një stan, e vrau tradhëtisht dhe e zhduku, duke shuar kështu rezistencën edhe në atë sektor luftimesh të çetave shqiptare.

Brigadat komuniste të Shqipërisë në ndihmë të Jugosllavisë

Për ta shtypur dhe shkatërruar fare këtë rezistencë të fortë me kryeneçësi, që sapo shuhej në njërën anë, plaste papritur në anën tjetër, kërkohet prapë ndihmesa e shqiptarëve të zinj, të cilët, të inkuadruar në tri brigada, njëra (e pesta) nën komandën e Shefqet Peçit dhe tjetra (e treta) nën komandën e Rrahman Parllakut, me sekretar politik Gafur Çuçin, vrapojnë në ndihmë të mareshallit jugosllav. Ky i fundit, nuk e ndjente veten aspak në gjendje ta zotëronte situatën. Brigadat arrijnë me shpejtësi, e para nisur nga Elbasani duke kaluar nëpër Librazhd - Klenjë - Zërqan - Peshkopi - Kala e Dodës.

Në Lusen të Lumës plas pushka dhe, pas një ndeshje të përgjakshme, ranë 14 dëshmorë nga Lusna dhe 180 partizanë.

■

Mandej brigada kalon në Gjemashicë - Bellushë - Prizeren dhe, që andej, në Gjakovë, Pejë e vise të tjera të Kosovës, duke qëndruar rreth dy vjet.

Brigada tjetër, e nisur nga Shkodra, kalon nëpër malet e Dukagjinit e në Malësinë e Gjakovës në Junik, prej andej në Pejë e në vende të tjera të Kosovës. Një brigadë e tretë, nën komandën e Aqif Lleshit niset nga Peshkopia e kalon në Dibër të Madhe, Kërçovë, Gostivar, Tetovë e Shkup për t'ja dorëzuar padronit - aleat viset e Maqedonisë Shqiptare.

Forcat komuniste serbo - maqedone, që, deri në mbarim të vitit 1944, ishin dërmuar e paralizuar prej komandantit të fuqive nacionaliste, Xhem Has Gostivarit, pasi vendi u shkel prej brigadës shqiptare, nisën sërish të forcohen e të shtrihen në ato sektorë, ku masakruan me qindra e mijëra shqiptarë, ndër të cilët vetëm në Tetovë 4000, në Gostivar 700 dhe në Kërçovë 500.

Bilanci tragjik i dëshmorëve dhe i viktimave të pushkatuara.

Këtu poshtë po japim një listë të përgjithshme të numrit të dëshmorëve të rënë në ballet e luftës dhe të viktimave të tjera që janë pushkatuar pas pushtimit të vendit, për çdo krahinë veç e veç. Të dhënat janë marrë nga burimet e Rezistencës.

Ndonjë bashkëatdhetar më i kujdesshëm do të mundë, mbase më vonë, të japë numrin e saktë të këtyre viktimave të mjera, që unë s'kam arritë dot t'i hetoj dhe t'i regjistroj më objektivisht.

Bihori	4000
Dragashi	500
Drenica	4800
Ferizaj	1200
Gjakovë	800
Gjilani	8000
Gostivari	800
Kumanova	700
Kërçova	500
Mitrovica	2000
Pazari i Ri	1400
Peja	3600
Plavë e Guci	800
Podujeva	1600
Presheva	600
Prishtina	3600
Prizereni	1200
Rahoveci	700
Rozhaja	700
Shkupi me rrethe	1400
Suhareka	400
Tetova	4000
Tivari, etj	2600
Tutini	900
Ulqin	500
Gjithsej	47 300

Lufta Nacionalçlirimtare dhe rrjedhojat e saj tragjike

Lufta Nacionalçlirimtare për popullin e Kosovës ka qënë jo vetëm diçka fatale, por për arsyet psikologjike dhe rrjedhojat e saj të dëmshme, ajo ka qënë njëkohësisht edhe katastrofale për fatin e luftës dhe të mbrojtjes. Ajo solli një shkatërrim shpirtëror dhe një çorientim të madh në mendjen e luftëtarëve, të cilët nuk e kuptonin kurrësesi se ku mund të përfundonte lufta e dyanëshme: me serbët e malazezët, me bullgarët dhe maqedonasit dihej mirë përse luftohej ballë për ballë, por me brigadat shqiptare prapa krahëve, të ardhura nga Shqipëria, te e cila i kishin varur shpresat e ardhmërisë dhe të fatit të Kosovës, kjo ka qënë diçka e errët dhe misterioze për kosovarët e thjeshtë.

Këta të fundit, ishin të vendosur ndaj armikut sllav, që kërkonte ta robëronte atë dhe ta shkrinte deri në zhdukje tërësore, por me u kundërshtue dhe me u vra vëlla me vëlla, këtë mister tragjik të fatit koha ia shtroi përpara, këtë fatkeqësi të kobshme nuk mbërritën kurrësesi ta kuptonin. Prandaj, ata e ndjejnë veten ngushtë, ligsht dhe shfaqin një farë mosvendosmërie për ta vazhduar luftën.

Si ndikim i kësaj gjendje shpirtërore të tronditur është edhe qendrimi, që mori ditët e fundit Mulla Idriz Gjilani. Pas ndeshjes që pat dhe bisedimit me komandantin e brigadës shqiptare Shefqet Peçi (kur ky i tha “përse luftoni e derdhni gjak kot, pasi posa të stabilizohet gjendja, Kosova e gjithë viset shqiptare të Jugosllavisë patjetër që do të bashkohen me Shqipërinë, për këtë të jeni më se të sigurt “), prej katundit Livoç, ku u bë ky takim,

Mulla Idrizi u tërhoq gjysëm i demoralizuar dhe, pasi mbajti një fjalim dhe u përshëndet me shokët e vet të luftës, vazhdoi të jetojë vetë në arrati dhe i veçuar fare. Deri në çastin tragjik, kur në vitin 1948, i sëmurë dhe i plagosur, e zunë të gjallë në një kolibe, e burgosën dhe pas shumë torturash e lyen me gaz dhe e dogjën për së gjalli.

E them me keqardhje, se unë, personalisht, nuk kam pasë kurrë simpati për hoxhallarët, për arsye se shumë syresh kanë qënë indiferentë ose mohues ndaj çështjeve kombëtare, por Mulla Idriz Gjilani bënte përjashtim, dallohej nga kolegët e vet. Ai ishte nga ata burra shqiptarë, me një natyrë të veçantë, që ndërmjet fesë dhe atdheut nuk bënte asnjë dallim. Sepse, pa një atdhe të lirë - thosh ai - as feja nuk mbahet dhe nuk mund të ushtrohet. Nisur nga ky parim, ai ka luftuar personalisht si më i miri luftëtar kundër armikut dhe u ka prirë luftëtarëve kosovarë si komandant trim, duke i çuar shpesh herë në ngadhnjime në lëmin e betejës.

Jo frika nga vdekja dhe plumbi, por një ndjenjë dobësie, që quhet dhimbsuri dhe dashuri vëllazërore e ka stepur atë paksa në luftimet me brigadat shqiptare.

Fjalimi i tij ishte ai i luftëtarit të pafat, që duke iu drejtuar shokëve të luftës shkaktoi emocione të thella dhe lotë dëshpërimi, sikur po bënin gjëmën e përmortshme para kufomës së atdheut:

“O burra të besës dhe ju djelmosha trima! Ju bekoftë i lumi Zot dhe u qoftë miradija e tërë popullit shqiptar për trimërinë e madhe dhe shpirtin e sacrifices, që keni treguar në ballë të armikut për t’i dalë zot kësaj toke të shenjtë që ne kurkujt nuk ja kemi grabitë, por na e kanë lënë baballarët tanë. Këta të fundit, e kanë trashëguar atë prej gjyshërve dhe të parëve të tyre të mëdhenj, që, sa kanë qënë gjallë, nuk ka guxuar kurrë i huaji me vu syrin dhe me ia prekë, sikurse tani, kur, si llava e ujqëve në dimër, janë çuar peshë, na kanë mësye prej të gjitha anëve dhe duan të na përbijnë me u bë zot shtëpie në vatrën tona.

Deri sot, u kam prirë në luftëra të ashpra, që i kemi fituar me ndihmën e Zotit dhe të gjakut të dëshmorëve, që ata e derdhën me guxim kundër sulmuesve serbo – malazezë, që kërkonin me na grabitë me forcë dhe dhunë tokat tona. Ju, burra të pushkës dhe djelmosha trima, e paçi faqen e bardhë, ju që më keni ndjekë deri sot e më keni shoqëruar në këtë luftë të shenjtë, që e bëmë për ta mbrojtë atdheun tonë të dashur.

Ju kujtohet, se para se me hy në luftë, si i pari i fesë dhe besimtar i Zotit që jam, ju kam kërkuar kurdoherë Besën e Zotit dhe Fjalën e Burrit Shqiptar, që kurdoherë dhe kudo që të luftojmë, nuk do t'i plaçkisim gjërat e të tjerëve, as nuk do i marrim nderin kurkujt, qoftë edhe armiqve. E ju, e paçi faqen e bardhë, e keni mbajtur besën si luftëtarë e fetarë të mirë dhe lufta na ka ecë gjithmonë mbarë e me fitore.

Por tani, mos o Zot ma keq për ne, edhe vëllezërit tanë të Shqipërisë së lirë, kanë ardhë këtu ta ndihmojnë Titon dhe shqetë e Jugosllavisë, që po duan sërish me i marrë tokat tona dhe me na kthye në skllëvër e rrogëtarë të tyre në shtëpitë tona, madje me na zhdukë prej dheut fare. Ah, i mjeri unë, e bashkë me mua edhe të mjerët ju, trima kreshnikë, lufta jonë ka mbaruar dhe veç Zoti na e pagoftë, sepse s'ka pse të derdhim gjak e të luftojmë me bijtë e një nëne dhe me vëllezërit e një gjaku e një gjuhe. Kuku, medet për ne!. Pushkë për të luftuar me serbët e malazezët e maqedonasit e bij të tjerë të shqeve ne kemi pasë kurdoherë dhe ende kemi, por pushkë me u vra shqiptari me shqiptar nuk kemi.

Ma bëni hallall, bre, trima luftëtarë dhe Zoti e shpëtoftë Shqipërinë dhe Kosovën e mjerë!.. “

Adem Tasholli

Rezistenca e nacionalistëve në Gadime e rrethinë 1945 - 1951¹⁾

Monografi - Prishtinë, 2015

Ja disa fragmente nga libri:

f. 3: Lufta e Dytë Botërore ngjalli shpresën për një të ardhme të sigurt të shqiptarëve në përgjithësi. 1941 - 1944 janë vitet kur në popull u ngjall dëshira për një shtet të bashkuar të shqiptarëve, e cila ndryshe njihej si koha e “Shqipërisë së madhe” apo “Dita e Shqypnisë”. Në veçanti këto tri vite ishin më të mirat për shqiptarët e Kosovës, por edhe më gjerë, të cilët kishin fituar disa të drejta elementare, që nuk i gëzonin më herët. Pa dyshim se komunizmi i solli shumë të këqija edhe popullit shqiptar. Komunizmi te ne ishte një gërshetim serbo - komunist dhe fatal për shqiptarët e mbetur nën sundimin e Jugosllavisë titiste.

1) Libri është promovuar në Bibliotekën Kombëtare dhe Universitare të Prishtinës, prill 2015

Majtas: Adem Tasholli, unë, Jusuf Sahiti dhe një pjesëmarrës tjetër në mbledhjen e shoqatës "Trojet e Arbrit" në Krujë, 15 gusht 2015

Lufta e dytë e Gadimës u zhvillua më 15 mars të vitit 1945. Në malet tona ka qenë Shtabi Suprem i Mbrojtjes Kombëtare të Kosovës, në krye me Adem Gllavicën. Për këtë shtab nuk është folur aq shumë në popull, por më tepër është folur për aktivitetet e Adem Gllavicës dhe bashkëluftëtarëve të tij ballistë.

f. 12: Më 5 maj 1941, për herë të parë, u hap shkolla shqipe në Gadime. Se vërtet mësuesit ishin më shumë se mësues, flet fakti se mësuesi Sabit Dema, me të ardhur Adem Gllavica me ushtarët e tij në Gadime, ishte ndër të parët që i ishte bashkangjitur Zonës së IV, e më vonë edhe Shtabit Suprem - Mbrojtja Kombëtare e Kosovës. Sabit Dema ishte anëtar i këtij shtabi, derisa Adem Gllavica me shokët e tjerë vendosi të dalë në Greqi. Ai mori

pjesë edhe në Betejën e Dytë të Gadimes, që u zhvillua më 15 mars 1945. Sabiti ishte ende i ri kur anëtarët e Shtabit Suprem u nisën për në Greqi. Ai veproi ashtu siç i kishte thënë vetë Adem Gllavica. Adem Gllavica kishte porositur ushtarët se, ata, të cilët nuk i kanë duart me gjak, mund të kthehen në shtëpitë e tyre. Ata mund të dënohen me burg, por jo edhe të ekzekutohen. Pra, Sabiti nuk shkoi në Greqi, por mbeti në shtëpi.

Salla ku u promovua libri i Adem Tashollit

f. 13: Më 16 shtator 1943, u mbajt “Lidhja e Dytë e Prizrenit”. Kjo Lidhje u mbajt në vijën që kishte filluar Lidhja e Parë e Prizrenit, qëllimi i së cilës ishte krijimi i Shqipërisë Etnike. Këto ide nuk i kundërshtonte okupatori gjerman, madje i përkrahte ato. Kjo dëshmohet me vizitën që i kishte bërë Berlinit Xhafer Deva, në cilësinë e Ministrit të Punëve të Brendshme të Shqipërisë. Me atë rast, ai ishte pritur nga vetë Adolf Hitleri. Vizita e Xhafer Devës ishte bërë edhe për lirimin e të zënëve rob lufte. Këta robër ishin zënë gjatë okupimit të Jugosllavisë së Versajit në vitin 1941. Numri i tyre nuk ishte i vogël. Xhafer Deva e kishte garantuar

■

qeverinë gjermane se këta “jesirë “ – robër lufte – shqiptarë, do të radhiten në radhët e Divizionit SS “Skënderbeg “ në Kosovë. Vizita e Xhafer Devës në Gjermani kishte dhënë rezultate, sidomos për lirimin e të zënëve robër. Lirimi i “jesirëve “ pa dyshim se ishte një sukses i qeverisë shqiptare, sepse njerëzit, që kryesisht ishin të rinj, arritën të kthehen në shtëpitë e tyre pas tre vjetësh të internimit.

f. 15: Për t’i mbrojtur pjesët kufitare të Kosovës Lindore konfrontimet e para u bënë më 28 qershor 1944, në Veleçllavë. Në këtë luftë forcat vullnetare i komandonte udhëheqësi shpirtëror i shqiptarëve, Mulla Idriz Gjilani.

Beteja e Kikës u zhvillua më 26 korrik 1944, kur në befasi partizanët, pas mesit të natës, ia mësynë pozicioneve shqiptare. Shqiptarët ishin mobilizuar dhe tani më të përgatitur arritën që të zmbrapsin komunistët serbë, të cilëve u shkaktuan humbje të mëdha. Këto dy luftëra të suksesëshme i bënë vullnetarët shqiptarë më të fuqishëm moralisht. Numri i gadimasve në këto luftime arriti mbi 150 veta.

Duke diskutuar për librin e Adem Tashollit

f. 16: Lufta e Bujanocit ishte një tentativë e re e armikut, ku më 19 shtator 1944 u organizua sulmi në Bujanoc. Shtatori ishte muaji i festës së Bajramit dhe, si çdo herë, serbët menduan ta shfrytëzojnë këtë ditë për të sulmuar, duke menduar se shqiptarët janë të pamobilizuar. Këtë strategji serbët e kishin përdorur edhe herëve të tjera. Kujtojmë Demë Ahmetin, të cilit i vriten 30 anëtarë ditën e Bajramit. Në ditën e Bajramit (1928) u plagos për vdekje edhe kryekaçaku Azem Bejta. Më 27 shtator 1945, natën e Bajramit ndodhën luftimet në Sankoc, pastaj masakrat në Reqak, janar 1999, natën e Bajramit.

f. 18: Mbajtja e një tubimi në shtator të vitit 1944, pikërisht në lokalet e gjimnazit “Sami Frashëri “ në Prishtinë. Në atë takim morën pjesë përfaqësuesit e Lidhjes së Dytë të Prizrenit: Xhafer Deva, Rexhep Krasniqi, Xhelal Mitrovica, si dhe profesorët: Ymer Berisha, prof. Ibrahim Kelmendi, prof. Luan Gashi, Jahja Fusha, Abdyl Henci etj. Promotor i gjithë kësaj ishte intelektuali dhe atdhetari i njohur, i riu Adem Gllavica.

Në këtë mbledhje morën pjesë mbi 2000 veta dhe, me të drejtë, ajo u quajt Asambleja e Përgjithshme e Rinisë Nacionaliste.

Në krye të këtij komiteti u zgjodh Adem Gllavica. Nuk ishte rastësisht që ky person u gjend në këtë detyrë. Ai ishte dëshmuar si atdhedashës, derisa ishte nënprefekt i Ferizajt. Në atë kohë ai kishte vënë rend, rregull dhe disiplinë. Ndaloj gjakmarrjen me bindje, por edhe me veprime. Në kohën sa ishte nënprefekt i Ferizajt, ai ishte shumë i angazhuar në këtë drejtim. Për të ndaluar gjakmarrjen, ishte ekzekutuar një fshatar i Dremjakut (fshat në rrethin e Ferizajt) për arsye se kishte bërë vrasje me motive gjakmarrje.

Ekzekutimi i tij ishte bërë me varje ditën e pazarit (ditë e shtunë). Ky veprim ishte bërë me qëllim që të ndalet gjakmarrja. Ky ekzekutim kishte dhënë efekt, sepse pas kësaj ngjarje, edhe pse populli ishte i armatosur, nuk kishte raste të tjera të gjakmarrjes.

f. 19: Më 18 tetor 1944, KQ i Rinisë Nacionaliste për Mbrojtjen e Kosovës shpalli mobilizimin e përgjithshëm. Në këtë mënyrë, brenda një kohe të shkurtër u mobilizuan 20 000 burra

f. 20: Osman Selimi (hoxhë) u ngrit në këmbë dhe iu drejtua të pranishmëve të tubuar në xhami në Gadime të Epërme. “Vëllezër, këtu jemi me abdes, do t’i dalim shkaut përballë, do ta luftojmë dhe kush e gjen vdekjen, do të shkojë shehit. Ai nuk do të vdesë kurrë. Vatani duhet të ruhet në çdo pëllëmbë, andaj shpejtoni! “ Ky luftëtar iu shton moralin fshatarëve dhe u bë model prej një imami, i cili lufton për atdhe dhe për fe.

Gjatë luftimeve mbeti i vrarë imami i Gadimës, Mulla Osmani.

Në mbrëmje ai është varrosur në afërsitë lumit, e pas një jave është rivarrosur në varrezat e fshatit.

f. 21: Kjo luftë, që njëhej si Lufta e Parë e Gadimës, është një dëshmi se në këtë trevë, përpos guximit që kishte popullata, ishte organizuar edhe rezistenca. Kjo luftë ishte edhe një dëshmi dhe një siguri se Adem Gllavica me ushtarë shpejt të pozicionohet në këtë trevë.

Zona IV ishte ajo që përfshinte Ferizajn dhe Gjilanin. Shtabin e kësaj zone e përbënin: Adem Gllavica, Qazim Sefë Llugaxhija, Hysen Tërpeza, Mulla Idris Gjilani, Muharrem Fejza, Bajrush Xhakli dhe Mehmeti i Zi - Krileva.

f. 22: Adem Gllavica: Ne të rretheve Ferizaj, Kaçanik e Gjilan, bamë një mbledhje në malet e Mirashit e vendosëm me i luftue bullgarët e partizanët e Titos e me ba një luftë nacional - çlirimtare për bashkimin me Shqipni. Sa i përket Shqipnisë, ne ishim të sigurt se Shqipnia do ta përkrahë luftën tonë për bashkimin me Shqipninë. Këtu ishim gabue se Shqipnia dërgoi ushtrinë e saj e na vrau e na therri, tue na urdhërua neve që të

rimë e të bashkëpunojmë me vllaznit jugosllavë. Në mbledhjen e Mirashit (afër 2000 veta) vendosëm që përnjiherë të fillojmë aksionet.

f. 23: Në fshatin Plitkoviq më 27 nëntor 1944, (u tubuan) në odën e Rifat Banushit, në të cilën morën pjesë: Adem Gllavica, Ibrahim Kelmendi, Luan Gashi, Qazim Sefë Llugaxhija, Hamdi Mramori, etj

f. 24: Kështu, nga fundi i nëntorit 1944, malet e Gadimës dhe Kishnapolës ishin mbushur me nacionalistë. Më 1 dhjetor 1944, në fshatin Tërpezë u mbajt mbledhja e Shtabit të Zonës IV të Mbrojtjes Kombëtare të Kosovës, ku ishin të pranishëm edhe disa anëtarë të Zonës II.

f. 25: Unanimisht u vendos që Shtabi i Zonës IV, të avancohej në “Shtab Suprem të Kosovës “. Komandant ishte zgjedhur agronomi Adem Gllavica dhe zëvendës i tij Qazim Llugaxhija. Marshuta niset prej Tërpezës për Kishnapolë. Në Kishnapolë, në vendin e quajtur Guri i Kishës, Adem Gllavica mbajti një takim me luftëtarët e tij, duke i inkurajuar dhe duke iu treguar planin e veprimit. Fjalimi afërsisht kishte këtë përmbajtje:

“Burra! Sot është dita që po kërkon vendi të hyjmë në luftë për mbrojtjen dhe lirinë e tokave tona. Çdo pushtet tjetër ndoshta mund ta pranojmë. Komunizmin jo dhe kurrë. Sot ne po nisemi nga ky vend të mbrojmë dhe çlirojmë Ferizajn.

Duhet të krenohemi se sot, këtu, në këtë fushë të shenjtë, u mblodhëm burrat më të mirë nga të gjitha anët e Kosovës. “

f. 26: Totali që u drejtuam për në Ferizaj arriti në mbi 400 veta. Morën pjesë luftëtarë vullnetarë nga Zhegovci, Bresalci, Kishnapolja, Vrella, Plitkoviqi, Marevci, Gllavica, Tërpeza, Llugaxhija Babushi, Cërnilla, Rubovci etj.

Në manifestimin popullor në Gadime, qershor 2015

f. 27: Trim i dalluar në këtë betejë ishte Bahtir Dumnica e Hamdi Mramori, të cilët me mashinka në dorë defiluan si luaj nëpër qendër të Ferizajt, aty ku Hamdi Mramori ishte vrarë. Nga radhët e komunistëve flitet se janë vrarë 300 veta. Vrasja e vëllezërve Maqestena ishte shumë prekëse.

Pas marrjes në pyetje, ata u ekzekutuan në mënyrën më barbare. U shua jeta e tre vëllezërve, por edhe të tjerëve, që të gjithë të rinj. Kjo tragjedi kishte ndodhur publikisht. Ky moment demoralizoi shumë partizanë shqiptarë, ku edhe disa që patën mundësi dhe guxim u larguan nga ato njësi famëkeqe.

f. 28: Ata flijuan jetën e tyre për atdhe, për popull dhe për ideal.

Mbas luftës së Ferizajt, Kosovën e mbuloi tmerri e mjerimi. “Kë e zinte nata, s’ e çelte drita “

Gjindja ishin mbyllur brenda, por ata i merrnin edhe nëpër shtëpi dhe i pushkatonin a i

mbytnin për gazep të madh. Qytetit i vinte era vdekje prej kufomave e prej gjakut të derdhur, por edhe ne të gjallëve na kishte hyrë hija e vdekjes.

Zbulimi i pllakës përkujtimore në Gadime

f. 29: Lufta e Ferizajt është krenari e popullit shqiptar të Ferizajt me rrethinë. Ajo luftë mbajti gjallë shpresat se një ditë ky popull do të fitojë lirinë.

Mulla Idriz Gjilani, pa ndihmën e Shtabit Suprem, sulmon Gjilanin më 23 dhjetor 1944.

Mulla Idrizi e ka sulmue Gjilanin, kanë hyrë deri te burgu i Gjilanit, i kanë çlirua të burgosurit.

f. 30: Regjioni ku ishte Shtabi Suprem ishte një territor gjysmë i lirë. Njerëzit nëpër male ishin pengesë për instalimin e pushtetit “popullor” komunist.

Veprimet si: rrahje, rekrutime të dhunshme, vrasjet me apo pa gjyq dhe hedhja e kufomave të tyre nëpër lumenj në tërë territorin e Kosovës, irritoi një masë të madhe edhe të komunistëve shqiptarë, të cilët refuzuan të shkojnë jashtë Kosovës. Një revoltë të tillë e shprehu edhe Shaban Polluzha, që bëri luftën e Drenicës në vitin 1945.

f. 31: Nën komandën e Adem Gllavicës “ballistët “ arritën që, për gjysmë ore luftime, të vrisnin 64 pjesëtarë të asaj brigade, 12 të plagosnin dhe disa t’i zinin robër.

f. 32: Siç thashë, i zumë shtatë robër, midis tyre një vajzë 18 vjeçe të Vranjës. Kjo, duke m’u drejtuar mua, m’u lut ‘a mund ta pi edhe një gotë ujë për herë të fundit?

- Mund ta pish jo një, por sa të duash, i thashë. - Pse, tha ajo, s’do na vrisni? - Jo, i thashë unë, s’do ju vrasim, do ju lëmë të lirë, por mos t’u shohim më të luftoni kundër nesh!

- Më ka thënë nëna – thoshte vajza, mos dil partizane, por unë budallaqja nuk e dëgjova!

Në fakt kështu bëmë, burrat i çarmatosëm ndërsa vajzën jo. Rexhep Okllapi nguli këmbë që ta kontrollonim edhe vajzën, madje ta vrisnim, por unë ndërhyra dhe e ndalova, duke arsyetuar se s’është zakon ndër shqiptarët t’i kontrollojnë gratë... I lamë të gjitha të lira.

f. 34: Derisa pengjet e Gadimës vazhdonin rrugën prej Mirashit në drejtim të Gjilanit, Ali Shukriu kishte dalë në fshatin Tankosiq dhe me komandantin e Brigadës u konsultua se këta njerëz duhet të kthehen dhe të mbesin në vendin ku ka ndodhur ngjarja dhe se ajo luftë kishte ndodhur në territorin që ishte nën domenin që e kontrollonte vetë Ali Shukriu.

Ky intervenim i Ali Shukriut rezultoi me atë se këta njerëz ndërruan drejtimin e udhëtimit që ishin nisur për në Gjilan dhe u kthyen për në qytetin e Ferizajt. Në Ferizaj u mbajtën 2 - 3 net. Aty 6 veta u dënuan me nga dy - tre muaj burg.

f. 35: Shtabi Suprem e arsyeton veten që e mban këtë emër. Jehona e Betejës së Gadimës ishte në tërë Kosovën. Adem Gllavica, si një strateg, me këtë betejë tregoi se ai, përpos që është njeri i arsimuar, dëshmoi edhe artin luftarak.

Edhe pse nuk e kishte profesion, jeta ia imponoi që Adem Gllavica të jetë një strateg luftarak. Në ballafaqim me komunistët në atë betejë nuk e humbi jetën asnjë ushtar, përpos që në tërheqje ishte vrarë Shefki Maholli.

Lufta e Gadimës është lufta më e suksesshme e nacionalistëve në tërë Kosovën. Në çdo përlëshje

kemi humbje të konsiderueshme të nacionalistëve, e në luftën e Gadimës shënohet një fitore e thellë, që askush nuk kishte mundur ta besonte.

f. 37: Kolibet e ballistëve shërbyen si kazerma të Ushtrisë së Zonës IV, që erdhën nga Prishtina, në krye me Adem Gllavicën (nëntor 1944 deri më 1 dhjetor 1944). Mandej, shërbyen edhe si vendqendrim i “Shtabit Suprem të Kosovës “ (1 dhjetor 1944, deri më 16 gusht 1945, me komandant Adem Gllavicën) dhe si vendqendrim i “Ushtrisë Popullore Kombëtare “(prej 16 gusht 1945 e deri në shtator 1945, me komandant Hysen Tërpezën).

Në periudhën nëntor 1944 dhe shtator 1945 lirisht mund të thuhet se kjo zonë ishte e lirë.

f. 38: “Shkuam në Çellopek ku ndenjëm 3 ditë e 3 net.. Lexonim gazetatat serbe “Vreme “, Borba “, ku shkruhej se Adem Gllavicën e kanë vrarë.. Lajmin e kishin përhapur ndoshta dy vëllezër që ishin ndarë nga ne. Në dhomën ku po rrija, vjen një prej Banulle që s’më njohu prej mjekrës së gjatë që mbaja dhe thotë “e vranë Adem Gllavicën “. – I them se ndoshta kanë vrarë tjetërkënd se Adem Gllavicën e ke këtu në dhomë”. “Mjekra i ngatërronte, sidomos serbët që zinim robër, që kujtonin se isha Drazha Mihajloviçi. “

f. 39: Komiteti Nacional Demokratik, pos themelimit, nuk kishte ndonjë aktivitet politik. Ky Komitet, nga fundi i vitit 1944, sikur u shndërrua në Lëvizjen Antifashiste Nacionalçlirimtare, kurse kryetari i saj, Ejup Binaku, për një kohë, do të ushtrojë detyrën e oficerit jugosllav për mobilizim në Qarkun e Gjakovës.

Shqiptarët e radhitur nëpër aradhet partizane keqtrajtoheshin dhe shpesh vriteshin. Pasiguria dhe urrejtja shtoej ndaj pushtetit komunist sllav edhe nga vetë komunistët shqiptarë. Pasi që partia e Ballit Kombëtar veç ishte kompromituar si parti profashiste, PK - ja po ashtu doli si antikombëtare.

Legaliteti si parti pa mbretin në vend, që të tri ishin jo fort të favorshme, prandaj kjo lëvizje mori emrin e lartshënuar NDSH, apo më mirë të themi se vazhdoi rrugën e NDSH - së së Gjakovës.

f. 40: Sipas Kemal Skenderit betimi ishte bërë kështu:

“Betohem në Kuran, në flamurin kombëtar dhe në Armë, se do të punojmë me besnikëri e vetësakrificë, me çmim të jetës, për kombin shqiptar dhe për çlirimin e bashkimit të tokave shqiptare në Shqipërinë etnike “

I njëjti betim është bërë më 28 nëntor të vitit 1945, në Xhaminë e Gadimës së Poshtme.

f. 42: Kjo organizatë politiko - ushtarake kishte për detyrë që të mos paraqiste simpati ndaj asnjë partie politike, e që deri diku ia kishte arritur qëllimit.. !.). Këtë më vonë e shohim edhe në aktivitetet politike, ku Gjon Serreçi nuk përkrahte asnjë parti politike.

...Më tutje Gjoni foli se këtë luftë, të cilën ne e udhëheqim, nuk është kurrfarë partie, ne nuk jemi as komunistë, as nazistë, as zogistë, as ballistë, ne nuk duam asnjë parti dhe çdo parti është e kalbur...

Të pranishmit në manifestimin në Gadime

f. 43: Gjoni tani ishte bërë pjesë e kësaj organizate dhe me Ajetin udhëhoqën këtë organizatë deri në shpërbërjen e saj. Takimi ishte mbajtur më 29 nëntor 1944, në malet midis fshatrave Livoç, Ponesh, Gumnishtë dhe Pasjan – Komuna e Gjilanit.

f. 44: U arrit marrëveshja për një takim, i cili u mbajt më 15 maj të vitit 1945 në Cernillë. Në takim ishin përfaqësuesit e pushtetit, si: Ali Shukria, Shaban Kajtazi, Ibrahim Cernilla, Qazim e Qerim Mirashi dhe Bajrush Gavazi, për të cilin nuk kishin fjalë të mira. Përfaqësues i luftëtarëve shqiptarë ishte Hysen Tërpeza, që erdhi me 7 trima të armatosur dhe të disiplinuar.

Ibrahim Grainca, që ishte koordinator dhe nismëtar i këtij takimi, na tha se s'kishte besim te koloneli Shefqet Peçi, që ishte një kriminel i vërtetë dhe besnik i verbër i Partisë Komuniste Jugosllave. Për atë ai ishte gati të vriste edhe djalin e vet. Dhe Ibrahim kishte pasur të drejtë “

f. 46: *Çfarë tha Ali Shukriu?* - Zotëri Tërpeza, unë përfaqësoj Beogradin. Jam oficer i Titos. Major Shefqet Peci përfaqëson Tiranën. Është oficer i Enver Hoxhës. Të dy shtetet të garantojnë jetën dhe lirinë, si ty, ashtu edhe ushtrisë sate. Lyp dorëzanë kudo - në daç në Kosovë, në Maqedoni apo në Shqipëri. Sot lufta mbaroi. Të gjithë janë me ne: Amerika, Anglia, Franca dhe forca më e madhe sot, Bashkimi Sovjetik. Gjermania dhe Italia kapitulluan. Luftën e humbën për gjithmonë. Ç'kërkoni ju që rrihi maleve?

Pyetni hoxhallarët, priftërinjtë e kë të doni! Në rrugë të gabueshme jeni. Nuk keni më kurrfarë shprese. Kurrfarë përkrahje ndërkombëtare. Ju them edhe një herë - lirinë ua garantojmë. Të rinjtë nuk i prekim. I çojmë ushtarë: Kryejnë obligimet, kthehen në shtëpi.

Pastaj edhe në punë. Ata që e kanë të kryer ushtrinë do të punojnë në OZN - a.... Për ty pak më vonë do të rezervohet një vend i lartë në pushtet...

f. 47: - Ne nuk qendrojmë maleve për sigurim jete. Ne luftojmë maleve për të drejtat e kombit tonë. Për lirinë e shqiptarëve. Ti më kallëzon rehatinë dhe lirinë që gjoja e gëzon

populli shqiptar. Po a nuk e sheh, o Ali, se ç'jeni duke bërë me popullin e vuajtur shqiptar që nga Manastiri, Ulqini, Plava e Presheva? Jeni duke e grirë këtë popull si në havan. A harruat masakrën që bëtë në Drenicë e mbarë në Kosovë? A harruat që vratë qindra e mijëra patriotë shqiptarë të pafajshëm? A e harruat aq shpejt ahengun e xhelatëve tuaj, para se të niste therrija e ploja, masakra e grirja, pushkatimi dhe mbytja me hu, dru e tokmakë? A e harruat zhdukjen në mënyrë më mizore të patriotëve dhe të prijësve të dalluar të këtij kombi? A mos e harruat gjakun e mijëra vetëve të vrarë në Tivar? Ende, bre, është i njomë gjaku i këtyre martirëve...

Këtë terror bota nuk e ka parë. Për këtë vjen dita kur do të shkruhet në hollësi. Asgjë nuk do të mbetet e fshehur. Ti këtu po flet për njëfarë bashkim - vllaznimi. Po ku i ka rrënjët ai, bre? Ku e le 1913 - ën, kur vetëm në Plavë dhe Guci malazeztë kishin bërë masakra të papara vetëm se shqiptarët nuk donin ta ndërronin fenë. Nëpër Kosovë e gjetkë dogjën mijëra shtëpi. Krali nxori me dhunë shqiptarët nga trojet e veta, duke ua dhënë kolonëve. Në Kabash të Prizrenit pushkatuan mbi 100 burra dhe tri gra. Në Lubishtën e Gjilanit vranë 93 veta... Mos flitni bre, si u thonë të tjerë. Jeni të mashtuar. Rëndë ju kanë tradhtuar.

f. 48: - Pse Kosova po mbetet me Beograd, e jo me Tiranë?! Këtë ma shpjegoni, nëse keni dëshmi. Nëse bashkohemi me Tiranë, unë që këtu, sot, e flijoj jetën. Mund të më pushkatoni para masës. Le të më dënojë Gjyqi i Tiranës, në gjuhën shqipe, jo ai i Beogradit. Le të dihet se Gjyqi Shqiptar po më pushkaton për mospajtime ideologjike.

- Zotëri Tërpeza! Të kam vënë re! Qe tri orë je duke folur kundër vëllezërve sllavë! Ne me këta vëllezër e luftuam okupatorin krah për krah. Je krejtësisht në pozita të gabuara. Zotëria jote kërkon që Kosova të mbetet me Tiranë, jo me Beograd. Mendo mirë... (dhe dridhej i tëri) ...

■
A ndahet mishi prej thoit, aq ndahet Ushtria shqiptare prej Ushtrisë jugosllave!

Unë jam dërguar nga Qeveria e Tiranës! Ose prano, siç tha shoku Ali, ose me ushtrinë time do të jem i detyruar t'ju zhduk fizikisht. Këtu kam ardhur për këtë mision. S'ka asnjë javë, zotëria juaj, që m'ï vratë ushtarët e lirisë... Dëgjoni! Nga sot, një ushtar të më vritet, e ti sot nuk i pranon konditat tona, unë do t'ua fus zjarrin 40 fshatrave!

- Zotëri major, dëgjomëni ju tash. Po qe se doni të ma plotësoni dëshirën digjini jo 40, por 200 fshatra... Unë jam i betuar vetëm në Zotin, në kombin dhe në pushkën!

f. 49: Nuk kam familje të ngushtë, siç mendoni ju. Kam shumë vëllezër, shumë djem, shumë familje. Farefisi im është shumë i gjerë - është krejt Kosova. Jo, po mashtroheni. Beli, nuk ju mbërrin ymri t'ï zhdukni të gjithë. Edhe nja ta dini. Zemër kam, kur Kombi e Atdheu janë përpara. Vërtet i kam dy djem të vegjël, njëri as nëntë muaj nuk i ka mbushur. Zotëria jote - që tash shkoni në Tërpezë, ndizeni një zjarr, merrni përkëmbë fëmijët e mi dhe hidhni në të. Të jesh i bindur që, me shfarosjen e dy djemve të mi, nuk zhduket kombi shqiptar.

Por, mbajeni në mend mirë. Vjen dita e historia jonë do të shkruajnë për krimet dhe terrorin që jeni duke bërë. Do të habitet bota dhe njerëzimi nga metodat egra që ushtron komunizmi ndaj popullit shqiptar. Këtë tradhti, që ju po e bëni, bota nuk e ka parë.

- Ju, nga ky vend, më nuk mund të shkoni!

Sakaq, tyta e "nagantit" tim u gjet në gropën e fytit të Ali Shukriut. Dhe, ja shava besën e shkaut, unë kuptoja se isha më i shpejti. Sytë u ndalen te dera. Tytat e pushkëve të shokëve të mi ishin drejt në zemër të Aliut e të Shefqetit. Rojet armike kishin vdekur në këmbë.

Shkau ishte bërë i verdhë si dylli. Ishin të pashpirt të gjithë. Në ato moment, kur hekuri i im ishte në fytin e Ali Shukriut,

Rexhep Behluli - Kryeziu tytën e pushkës ia kishte rrasur në krahator major Peçit.

Secili prej tyre, po të lëvizte plumbi, e merrte në zemër. Të gjithë u zverdhen si limoni. Ali Shukriu, me një britmë shtazarake, që ende sot më ushton në vesh, urdhëroi: - Prene komandën...!

f. 50: - Zotëri Tërpeza! Ndaluni njëherë. Pritni... Pashë at flamur për të cilin luftoni. Pashë Zotin (tash i ranë ndërmend Zoti e Perëndia... Qeshet). Na fal jetën! Në dorën tënde jemi! Unë jam Ali Shukriu. Me besë të kam marrë, me besë të çoj. - Mos luaj vendit !—Mos flit më. Duart lart, i thashë.

Deri në një kthesë mora peng Aliun, Shefqetin, Shaban Kajtazin, oficerin shka dhe kryeplakun si dëshmitar. Në ndarje, Shefqet Peçi më tha: - Zotëri Tërpeza! Tash po ndahemi. Unë jam I detyruar t'u ndjek kudo qofshi...

Përfundimi i kësaj ngjarje shumë dramatike dëshmon vendosmërinë, burrërinë, atdhedashurinë, vullnetin, sakrificën, guximin dhe strategjinë që kishin nacionalistët shqiptarë.

f. 51: Nga Shtabi Suprem morën pjesë: Adem Gllavica, Hysen Tërpeza, Ibrahim Kelmendi, Luan Gashi, Qazim Sefë Llugaxhia, Sylë Hotla etj. Nga ana e NDSH - së, nga Komiteti Qendror i Shkupit, ishin Kemal Skenderi, Mexhid Zyberi dhe Xhemal Bllaca. Kuvendi filloi punimet më 15 gusht 1945 në shtëpinë e Zylbehar Kopilakut. "Lëvizja për Lirimin e Tokave Shqiptare " LpLTSH. LpLTSH kishte detyrë që të i bashkonte të gjithë ato rryma politike antikomuniste dhe antijugosllave nën një flamur për të krijuar Shqipërinë Etnike.

f. 52 – 53: Proklamatë nr. II

Vëllezër kosovarë, po ju drejtohem i sot juve, ne vëllezërit tuaj, nga malet e lira të Kosovës. Kaluan dhjetë muaj në pritje të armatosur, kemi pritur me durim dhe kur ka qenë nevoja kemi

luftuar, andaj grushtin të cilin ia kemi dhënë armikut e ka ndie e tërë bota.

I pamë të gjitha veprat nga çlirimtarët dhe prej fillimit e kemi ditur dhe që në fillim ua kemi treguar mendimet tona, ku dhe kemi shprehur frikën tonë për këtë. Por, ne kemi pritur që të gjithë të vërtetohen për këtë.

Tani edhe naivët dhe simpatizantët, me të verbërit e lirisë së popullit, e kanë kuptuar se si qëndrojnë gjërat, por tanimë është vonë dhe e kanë parë të vërtetën e hidhur, i kanë hapur sytë, e kanë parë tradhtinë në stilin e madh, të cilën ia kanë përgatit tradhtarët ndaj popullit tonë.

Kjo nuk është hera e parë që në llogari të një populli të vetëm të lozin në këtë dramë. Nuk po befasohe mi në serbët dhe malazezët, sepse i kemi njohur dhe se janë të egjër dhe shovinistë, imperialistë, që nga vitet 1878, 1912, 1918 dhe se ata janë bijtë e tyre, të cilët mundën dhe dinë të përgatisin plane moderne dhe të përkryera dhe sa më djallëzore. Por, është gjë e natyrshme që “ujku qimen e ndërron, por zanatin nuk e harron “. Ne për këtë flasim, por veprat tregojnë.

Çuditëmi me disa shqiptarë që është turp t’i thërrasim me emrin shqiptar, por populli e di edhe këtë, çdo kund e vëren. Ata kanë rënë si armë e verbët për interesat e huaja, edhe pse janë robëruar deri nën lëkurë të këtij populli të mjerë. Këtyre u është marrë gjithçka që kanë pasur dhe asgjë nuk u kanë dhënë.

Si shembull, më e mirë është barabarësia dhe liria e popullit? Që aq shumë janë trumbetuar, pasi, që dhjetë muaj rresht, sistematikisht dhe me tradhti, se gjoja po i marrin për ushtri, i kanë shpërngulur nga Kosova 70000 njerëz, i kanë mbyllur në shtëpitë dhe i kanë lënë në mjerimin më të madh familjet e tyre. Këtë e ndërmori Brigada VII, e njohur për mënyrën e mashtrimit e të tradhtisë, të cilën historia jonë do ta shkruajë me shkronja të zeza. Në këtë brigadë i kanë tradhtuar dhe i kanë marrë 20000 shqiptarë, të cilët kanë vrapuar me armët e tyre duke menduar

se ata do të shërbejnë vetëm në Kosovë, se vetëm Kosovën do ta mbërrijnë dhe pasdite i kanë dërguar të çarmatosur për në Banat.

Sot, ata gjenden në vise të ndryshme të Jugosllavisë, të ndarë nëpër brigada, të cilët kanë humbur dhe janë shpërndarë në tërë Jugosllavinë, si kripa në ujë. Më vonë është përgatitur tradhtia e dytë, ku janë munduar të grumbullonin ushtarë, por me dëshirë askush nuk u shkoi, sepse populli ishte pjekur.

Pastaj, dikush tjetër iu thoshte se këta ushtarë do të shkonin të shërbenin në Shqipëri, sepse po i kërkonte Enver Hoxha, të cilët janë të gatshëm për Shqipëri të japin jetën. Por, pas disa ditësh, atyre iu morën të gjitha armët, i burgosën në Prizren, në kazermat ushtarake, të cilat ishin shndërruar në llogore të koncentracionit, më të tmerrshme se koncentracionet e fashizmit. Shumica prej tyre u sëmurën nga tuberkulozi dhe sëmundje të tjera nga të ftohtit. Ata u dërguan nëpër drejtime të panjohura, me kolona të gjata dhe pafund, të zbathur, të uritur, përcilleshin nga një numër i malazezëve të armatosur deri në dhëmbë. Trimat iu kundërviheshin dhe mundoheshin që të iknin, por binin të pashpirt, pasi qëlloheshin nga tradhtarët.

Ato ditë, rruga Prizren – Shkodër ka qenë kasaphane e vërtetë. Shumë të rinjve u shkoi për dore që t'i çarmatosin shumë roje dhe t'i varrosin nëpër male. Ata, tani gjenden nëpër batalionet tona dhe tregojnë për shokët e tyre dhe tragjeditë që kishin përjetuar gjatë atyre ditëve të zeza. Të tjerët, që nuk kishin arritur të iknin, i kishin dërguar në bregdetin e Tivarit, ku ua kishin dorëzuar komandantëve malazezë.

Kjo ka ndodhur gjatë ditëve kur heroi i popullit, Haki Taha, në qendër të Prishtinës e ka vrarë tradhtarin më të madh të shqiptarëve, malazezin Milladin Popoviqin. Për këtë Fadil Hoxha ka fituar shanse të mira, të cilën e ka pritur dhe u kanë dhënë urdhër komandantëve malazezë në Tivar që të pushkatojnë një numër të shqiptarëve për t'u hakmarrë për malazezin Miladin Popoviq.

■

Gjatë atyre orëve, në mënyrën më çnjerëzore, janë prerë 3000 shqiptarë. Kjo ka vazhduar derisa familjet në Tivar kanë ndërmjetësuar dhe masakra është ndërprerë në gjysmë.

Sipas të dhënave, janë masakruar dhe janë prerë 3500 shqiptarë. Emrat e tyre dhe vendi i të masakruarve është i njohur për të gjithë. Po ashtu, është i njohur fakti i pranisë së muzikantëve dhe tupanxhinjve romë, të cilët bënë muzikë para burgjeve të mbushura me shqiptarë, për të mos u dëgjuar britmat, në kohën kur shqiptarët masakroheshin nga xhelatët gjakpirës.

Duke i futur thikat në trupat e shqiptarëve, atyre u shkëpusnin mishin me dara ose ua thyenin ashtin me çekiç. Për të mos u dëgjuar britmat nga dhimbjet që përjetoheshin brenda, jashtë ishte atmosferë festive, me muzikë dhe valle, të cilën e organizonin romët.

Këto skena rrëqethëse populli shqiptar i ka në kujtesë dhe janë të freskëta. Këso lloj ngjarjesh rrëqethëse kanë ndodhur me mijëra herë gjatë muajve të sundimit të këtyre terroristëve. Krahas kësaj, shqiptarëve reaksionarë ua kishin ndezur shtëpitë. Partizanët e njëjtë i regjistronin dëmet e shkaktuara, pasi që burrat kishin ikur në mal, u thoshin grave të jepnin nënshkrimin, se shtëpitë e tyre ua kanë plaçkitur e ndezur gjermanët.

Për këto ngjarje, më së miri flasin dëshmitë. Vuajtjet e popullit shqiptar kanë qenë të njohura botërisht. E gjithë bota e ka parë të vërtetën dhe se populli i Kosovës, me 85% të popullsisë shqiptare, është popull autokton. Megjithatë, premtimet e zëshme, që janë dhënë në fillim, asnjëri nuk u plotësua. Përveç premtimeve, popullit ia morën armët, djemtë më të mirë i internuan dhe i shpërngulën në vendet më të largëta të Jugosllavisë.

Janë të freskëta kujtimet për parullat, të cilat i shpërndanin gjatë kohës së okupimit. Këto parulla u shkruan nga udhëheqësit më të lartë të sotshëm të Kosovës.

Mes tjerash, u botua programi që më së shumti neve na interesonte dhe haptas është komunikuar që populli lirisht do të

vendosë se me kë do të jetojë, me Jugosllavinë apo me Shqipërinë. Në ditët e para të këtij regjimi, komisarët politikë, nga të katër anët, me orë të tëra, mbanin fjalime bombastike, ku populli me qëllime të mira u është ofruar atyre dhe me besim të plotë ua ka dorëzuar armët.

Megjithatë, populli shqiptar nuk e humbi shpresën. Populli mezi priti që ta shprehë lirshëm dëshirën e vet, e cila ishte bashkimi me Shqipërinë. Për këtë dëshirë të popullit liridashës janë frikësuar shumë dhe i kanë këshilluar se këta njerëz nuk do t'i çojnë në vend dëshirat e këtij populli. Premtimet e dhëna mbetën në harresë. Mehmet Hoxha, në krye të një delegacioni me përfaqësuesit e një pjese të popullit, pa dijeninë e popullit dhe në emër të popullit (SIK), shkoi në Beograd, ku Titos i shprehin dëshirën që t'i bashkëngjiten Republikës Demokratike të Jugosllavisë. Me t'u kthyer me porosi dhe detyra nga Beogradi, e lusin Titon që Kosova të pranohet në Jugosllavinë e re demokratike, ngase dinarët kishin ndikim magjik.

Dhe, kjo na kujton Mustafë Krujën, Shefqet Vërlacin, Rejz Alizotin dhe shokët e tyre, të cilët në prill të vitit 1939 i dërgojnë telegram Musolinit dhe e lusin që Shqipërinë ta pranojë në gjirin e vet. Kur janë kthyer nga Roma, të gjithë përfaqësuesit e popullit (SIK) e thërrasin kuvendin, me njerëzit e mbledhur nga kafenetë dhe vendosin që kurorën e Skënderbeut t'ia dhurojnë Viktor Emanuelit. Populli shqiptar tërë botës i tregon për grushtin vdekjeprurës, të cilin ia ka dhënë Italisë dhe kuislingëve të tyre në Shqipëri, por sa vlejnë këto vendime, kjo komedi është luajtur në prill të vitit 1939 dhe pas 6 viteve përsëritet në Kosovë. Kësaj radhe rolin e 'Lirisë' e luan 'Dinari' dhe në vend të Vërlacit, Krujës dhe Alizotit me shokë, ishte Mehmet Hoxha me shokë.

Në vend të Romës ishte Beogradi dhe në vend të Duçes, Marciald de Limbera, ishte shoku Tito - Marshall i Jugosllavisë.

■

Analogji e çuditshme, më 1939 në Romë dhe Tiranë është kryer shitblerja, ndërsa në vitin 1945 është kryer shitblerja e dytë në Beograd e Kosovë. Të dy këto shitblerje janë kryer në llogari të popullit shqiptar dhe të gjithë e dinë se sa vlejné këto shitje. Këto janë shitje të paligjshme dhe janë bërë pa pëlqimin e të zotit të shtëpisë - popullit, për këtë solemnisht shpall se populli i Kosovës vetë nuk i ka aprovuar këto vendime... Dhe, vendimi është marrë kundër dëshirës së tyre, që Kosova t'i bashkohet Serbisë Federale. Por, populli kurrsesi nuk e pranon këtë aktvendim, të cilin e kanë nënshkruar disa njerëz, të cilët e përfaqësojnë Kosovën dhe dëshirën e interesat e saj.

Ademi me bashkëluftëtarin e vet Sulejman Haxhinë, Muenchen, verë 1998

E aq më pak i përkrahin vendimet e Kuvendit, i cili është mbajtur në Prizren, më 8 korrik 1945, ku disa njerëz janë ftuar me thirrje nga të gjitha anët e Kosovës, kinse janë përfaqësues të popullit, ku janë detyruar të nënshkruajnë me forcë. Shumica prej tyre janë burgosur, me qëllim të frikësimit për të nënshkruar vendimin me të cilin Kosova shpreh dëshirën për t'iu bashkangjitur Serbisë Federale.

Populli shqiptar i Kosovës, i cili është i banuar me shumicë shqiptare absolute, i kërkon të drejtat natyrore që i takojnë për bashkimin e vet me popullin e Shqipërisë të vitit 1913. Kjo ishte dhe do të mbetet dëshira e vetme e shqiptarëve të kësaj krahine. Populli është për atë që të ndajë të mirën dhe të keqen me vëllezërit e vet, me gjak dhe gjuhë të njëjtë dhe njëherë e përgjithmonë ta ketë fatin e përbashkët. Këtë të drejtë dhe dëshirë tonën e quanin shovinizëm, imperializëm, fashizëm.

Kështu nuk ndodh askund në botë, por lejohet vetëm në Ballkan. Në Istër dhe Trieste e tërë bota e dinte se nuk kishte më shumë se 20% popullsi sllovene çlirimtare, por vazhdojnë që këtë krahinë t'ia bashkojnë Jugosllavisë, ndërsa këto vepra nuk i llogarisnin aspak shoviniste, imperialiste, fashiste. Ishte gjenerali anglez, Aleksandër, i cili shkruante se okupimi i kësaj krahine nga ana e Jugosllavisë na kujton pushtimet, të cilat i ka kryer Hitleri. Prandaj, shtrojmë pyetjen se a ishte kjo e drejtë e popujve për vetëpërcaktim?

Kjo e drejtë iu është dhënë popujve nga Fuqitë e mëdha botërore dhe Kartës së Atlantës, Konferencës së Krimesë dhe San Franciskos. Kosova i ka parë padrejtësitë që i bëheshin gjatë atyre 10 muajve të ardhjes së terroristëve... me yllin pesë cepash në ballë. Ky gjah i ndërmarrë ndaj njerëzve dhe popullit shqiptar në Kosovë gjatë atyre muajve nuk kishte ndodhur askund në botë.

■

Por, për vendin tonë kjo nuk ishte asgjë e re. Ajo ishte vetëm përsëritje e historisë së vitit 1878. Gjakpirësit e Beogradit i kanë vrarë dhe i kanë prerë 100 000 shqiptarë të Vilajetit të Nishit. Kush ka mundur të ikë, ka shpëtuar. Ndërsa tani, këtu thirren muhaxhirë, të cilët janë shpërndarë nga të katër anët e Kosovës, ku në vitin 1912 me urdhrin e Beogradit janë mbytur po aq shqiptarë.

Në vitin 1912, gjatë formimit të Jugosllavisë, me urdhër të Beogradit, janë prerë dhe vrarë me mijëra shqiptarë. Gjatë kësaj periudhe, në Konferencën e Paqes është dërguar regjistri i 80 000 të vrarëve të përcjellë me një protestë energjike, por kjo për ne shqiptarët ishte “VOK LLAMAJS IM DESERTO “.

Në vitin 1945, përsëritet historia dhe prapë me urdhër të Beogradit kryhet edhe një masakër masovike ndaj popullit shqiptar. Ende pa kaluar 10 muaj, janë evidentuar 35. 000 të vrarë dhe 50. 000 të shpërngulur, fati i të cilëve nuk dihet. Nëpër katër periudha historike tragjike, të katër qeverive të ndryshme, me politikë të njëjtë, populli shqiptar ka përjetuar shpërngulje dhe shfarosje.

Italia fashiste, e cila ishte armike e përbetuar e popullit shqiptar, ka qenë e detyruar të pranojë karakterin dhe tokën e shqiptarëve. Këto janë argumente të terrorit të (OZNES), e cila i ka tejkaluar “CIMU OVRU “ dhe “GESTAPOS “.

Diktatura 10 - mujore tërheq me vete më shumë se ajo fashiste dhe të lirët nga malet tona të lira jemi të autorizuar që ta shprehim dëshirën tonë për popullin shqiptar të Kosovës, prandaj për këtë, në emër të popullit shqiptar të Kosovës, ngrehim zërin dhe i drejtohem opinionit publik botëror dhe haptas deklarojmë se kundër dëshirës sonë dhe veçanërisht dhe pa paralajmërimin tone, na është detyruar lidhja me Beogradin.

Dëshira jonë e vërtetë është bashkimi me Shqipërinë dhe dëshirojmë të jemi të bashkuar me vëllezërit tanë të Shqipërisë, pa marrë parasysh regjimin që do ta ketë me ligje të njëjta dhe me kushte të njëjta morale dhe materiale. Duke ia zgjatur dorën njëri - tjetrit, sa më shpejt do ta ndiejmë mungesën e territ dhe të robërisë, frikën nga terri të cilin e kemi përjetuar nga okupatorët e ndryshëm të Beogradit dhe të kuislingëve të Prizrenit.

Ne nuk jemi kundër asnjë ideologjie dhe nuk luftojmë për asnjë ideologji, ideologjia jonë është lufta për qëndresën e popullit tonë në Kosovë. Qëndresa jonë në këto troje mund të mbetet vetëm me ekzistimin e shtetit të Kosovës, me kufijtë të banuar me shqiptarë.

Sa i përket pakicës serbe të krijuar, e cila është vendosur në territorin ku shumicën e përbën popullata shqiptare, ata do t'i gëzojnë dhe do t'u respektohen të gjitha të drejtat e barabarta me shqiptarët dhe nuk do të ketë dallime. Të gjithë malazezët, të cilët gjenden sot këtu, kanë ardhur në vitin 1912, përkatësisht 1918. Populli shqiptar, edhe pse është katër herë më shumë me popullsi, nuk ka shtet të vetin dhe këtë të drejtë nuk e ka gëzuar, ata duhet të brengosen për strehimin e tyre në vendin e tyre.

Sa u përket fjalëve tendencioze dhe gënjeshtreve, të cilat i përhapin terroristët, ne kategorikisht i demantojmë dhe deklarojmë se në batalionet tona nuk gjendet asnjë i huaj dhe në të gjithë luftërat që janë udhëhequr gjatë këtyre 10 muajve nuk ka marrë pjesë asnjë i huaj. Për këtë ju informojmë njëherë e përgjithmonë se organizata jonë nuk ka lidhje me asnjë parti apo organizatë të vendit ose të jashtme, apo qeveri e cila e pengon Kosovën për të qenë së bashku me Shqipërinë. Veçanërisht e demantojmë lidhjen që organizata jonë e ka me çetnikët, për të cilën na akuzojnë si organizatë terroriste.

Vëllezër kosovarë, regjimi terrorist juve ju gënjen e ju tradhton dhe nuk lejon që të shprehim dëshirën tonë përmes votës që të vendosim për fatin tonë, siç na kanë prezantuar zëshëm në

■
fillim, por ata e kanë ditur se do të votojmë lirshëm për bashkimin e Kosovës me Shqipërinë, e jo me Beogradin. Kuislingët e Prizrenit e kanë ditur për dëshirën e Titos, i cili në deklaratën me delegacionin e Kosovës e ka shprehur dëshirën e vet personale, duke thënë se më mire është që Kosova të mbetet me Beogradin? Këta kuislingë për t'i hyrë në hatër Titos janë ngutur shpejt për t'ia plotësuar dëshirën.

PROKLAMATA E PARË

Vëllezër, ne jemi vëllezërit tuaj, të cilët gjendemi në malet e lira të Kosovës, duke luftuar ditë e natë me armë në dorë. Grushtin, të cilin ne ia kemi dhënë armikut nga ana jonë, është i njohur në tërë botën dhe trimat tanë që po bien nga tradhtarët komunistë të Jugosllavisë, si dhe këta që po bien nëpër malet dhe fushat e Kosovës e çelikosin themelin e kufijve tanë të vitit 1913, që kanë qenë dhe do të jetë e pandarë.

Vëllezër, qëllimi i luftës sonë është kundër atyre njerëzve, të cilët po heqin dorë nga të drejtat për kufijtë tanë të vitit 1912, dhe ne jemi definitivisht për bashkimin me nënën Shqipëri, e cila është jona, me gjuhë dhe me gjak, dhe jemi edhe për atë që t'i përzëmë kolonistët, të cilët janë vendosur në vendin tonë, në tokën tonë, prej viteve 1913 deri në vitin 1918, që këta të na lirojnë tokat tona dhe të kthehen prej nga kanë ardhur dhe se ky është edhe motivi i djemve tuaj, që dita - ditës po e derdhin gjakun nëpër malet e lira të Kosovës, që t'ia japin sa më parë grushtin njëherë e përgjithmonë këtyre mbeturinave të ndyra, të cilët nuk na lejojnë të bashkohemi me nënën Shqipëri, të cilat nuk na kanë dhënë, sipas hartave të Konferencës së Atlantës që është mbajtur në San Francisko në tavolinën e paqes.

Vëllezër shqiptarë, deri më tani kemi mjaft rrena nga tradhtarët, të cilët me gjakun tuaj të derdhur do të lajnë nën thundrën e Partisë komuniste dhe duke i mbushur xhepat me para, këta gjakpirës të popullit shqiptar, siç është Mehmet Hoxha me shokët e tij.

Mjaft është dhe nuk mundemi të durojmë më dhe t'i pranojmë traditat tradhtare nga këta tradhtarë, të cilët nuk mendojnë për popullin e gjerë, por vetëm se si të ulën në fotele të buta dhe të mëdha, t'i hyjnë në qejf Titos dhe ditë për ditë e rrejnë popullin

■
e Kosovës, i cili gjendet në burgjet e Kosovës, duke i kërkuar të drejtat e veta sipas kartës së Atlantikut, të cilat janë dhënë nga kryetarët e Anglisë dhe të Amerikës.

Vëllezër kosovarë, i tërë Ballkani është i përgatitur për ditën e nesërme, e cila shihet nga ana e forcave anglo - amerikane, ku sipas urdhrat të tyre, forcat ruse janë kthyer nga Irani dhe vendet e tjera.

Organizohuni, bashkohuni, hiqni dorë nga spiunimi, sepse kjo është në dëmin tuaj nga ata të cilët dëshirojnë t'ju shesin, sikurse ju kanë shitur në vitin 1877 e deri më sot, dhe të cilët dëshirojnë t'ju lënë nën thundrën, çizmen e Jugosllavisë.

Jepjani dorën ushtrisë suaj, e cila gjendet nëpër malet e lira të Kosovës dhe e cila dita - ditës është duke ia hequr zinxhirët udhëheqëse terroristëve me yll në ballë. Rroftë Armata Anglo - Amerikane; Rroftë bashkimi Shqipëri-Kosovë; Rroftë demokracia dhe liria!

f. 59: Gjatë viteve 1945 - 47 në radhët e veta kishte më tepër se 30000 anëtarë, atëherë kur numri i anëtarëve të PKJ - së në Kosovë kishte rreth 8800 veta e prej tyre 6000 ishin shqiptarë.

f. 60: Tubimi në malin Presedel (Lugi i Keq v. a.) mes Gadimës, Mirashit dhe Kishnapolës.

Shumë të rinj në bazë të udhëzimeve të Adem Gllavicës nuk iu bashkëngjitën rrugës për në Greqi. Ata të dëshpëruar u kthyen nëpër shtëpitë e tyre.

f. 74: “Edhe për ne që jemi mundue; Mos gaboni me na harrue. “

Kohët e fundit flitej e shkruhej për luftën më të ndritshme dhe më të suksesshme të shqiptarëve të Kosovës, pra për UÇK - në. Një punë e mirë. M'u duk se mos kemi gabuar duke harruar edhe për këtë pjesë të historisë, që gati 50 vjet ishte temë e ndaluar për punë publike dhe shkencore.

f. 75: Kongresi i Lipovicës, 25 korrik 1946. Për të organizuar këtë kongres u angazhua Zona II e konkretisht Ajët Gërguri, Gjon Sereqi, Arif Shala, Aze Jashanica dhe Smail Dragusha. Qëllimi i parë: lidhja dhe besnikëria e Ushtrisë Nacional Demokratike Shqiptare të Kosovës me forcat demokratike anglo - amerikane dhe me forcat të bllokut antikomunist. Qëllimi i dytë: lidhja e ushtrisë së maleve me Komitetin Qendror në Shkup.

f. 77: Gjoni e mbaroi fjalimin, duke shpalosur flamurin e duke qarë. Më kujtohet kur tha: “O Flamur! Kur do të jesh veç kuqezi dhe pa asnjë shenjë tjetër? Një ditë ti do të valëvitesh i lirë, sikurse edhe sot këtu në malet e lira të Kosovës kreshnike.

f. 78: Gadimja ishte vendi i parë që mbajti takim pas Kongresit të Lipovicës, d. m. th. menjëherë ditën e ardhshme.

f. 79: OZN - ja kishte përparuar dhe kishte njerëz të saj në organizatë. Para kongresit dhe pas kongresit, filloi faza e identifikimit të punës ilegale. Përmes atyre identifikimeve filloi edhe faza e arrestimeve të njerëzve, të cilat arrestime vërtet ishin të shumta.

f. 84: I akuzuari Ibrahim Grainca – Cërnilla, nga babai Rrahim dhe nëna Fatime, i moshës 30 - vjeçare, i lindur dhe jeton në fshatin Cërnillë, me profesion ish kryetar i Këshillit Popullor në Gadime, shqiptar i fesë myslimane, shtetas i R. F. D. J, i martuar me Havën, mbiemër të lindjes Sahiti, nga fshati Rahovicë, baba i 5 fëmijëve, me gjendje të dobët materiale, deri më tani i padënuar, tani gjendet në burgun hetues.

Është fajtor për shkak se prej ditës së çlirimit dhe këtë në cilësi të kryetarit të Këshillit Popullor të rrethit të Gadimës, ka qenë i lidhur me organizatën e NDSH - së dhe me grupet e armatosura në mal, si dhe me të arratisurin Gjon Serreçin –

udhëheqës i kësaj organizate në Kosovë dhe për shkak të punës së tij të këtillë është ndërruar nga kryetari i K. P. V., ku edhe më tutje ka mbajtur lidhje me grupet e armatosura balliste në male, si dhe për atë që më 25 korrik 1946 ka marrë pjesë në kongresin V të NDSH - së në Lipovicë, ku me këtë rast ka biseduar me Gjon Serreçin, Ajet Gërgurin dhe me udhëheqës të tjerë ballistë, ndërsa në kongres ka marrë pjesë si delegat i rrethit të Nerodimës, ku në këtë mbledhje ishin të pranishëm edhe delegatët e rretheve të ndryshme të Kosovës.

Gjithashtu, për shkak se ka marrë pjesë në mbledhjen e organizatës balliste që është mbajtur në fshatin Cërnillë (Gadime, v. autori A, T.) në vendin “Te mulliri i Ajvazit“, së bashku me Raif Tashollin.

Dënohet me 20 vjet heqje lirie dhe me punë të mundimshme, i cili do t’i llogaritet prej 11. XI. 1946, si ditë e heqjes së lirisë dhe humbjes së të drejtave politike dhe të disa të drejtave qytetare, përveç të drejtave prindërore prej 3 viteve pas vuajtjes së dënimit, apo faljes së dënimit kryesor.

f. 86: Më 7 shkurt 1947, kur gjykatësi filloi të referojë vendimin e gjykatës se Hamdi Berisha dënohej me vdekje, pushkatim, masa e gëzuar serbe filloi të brohorisë dhe me një duartrokitje shfrenuese përshëndeti vendimin. Ndërsa kur fillohet të referohet për të tjerët me nga 20 vjet burg, masa e dëshpëruar serbe fillon të fishkëllejë, në shenjë pakënaqësie, duke thirrur me të madhe “Duam vdekjen e ballistëve! “ (“Hoçemo smrt, ballistima “).

Është krenare e dhëna se edhe pse Hamdi Berisha u dënua me vdekje, ai, duke pare masën e tërbuar serbe se kërkon vdekjen e të gjithëve, buzëqeshi dhe me sa munda thirri para gjykatësve: “Poshtë Jugosllavia! Rroftë Shqipëria! Vëllezër, dasma pa mish nuk bëhet“, milicët e tërbuar, Hamdiun e heshtën me dhunë.

f. 87: “Ditën e gjykimit kemi marrë pjesë 25 familjarë. Ky ishte edhe një lloj solidariteti dhe një

lloj proteste, por edhe një përkrahje që i kemi bërë Raifit. Në gjykimin që udhëhiqte Aleks Vuqiniqi me prokuror shteti Ali Shukriun, Raifi pyetjes se ‘pse në hetuesi ke deklaruar tjetër e tani deklaron diçka tjetër’, Raifi, me krah të thyer, iu përgjigj se ‘urdhëroni ma thyni edhe krahun tjetër, unë prapë do të deklaroj si në hetuesi’

“Pas meje pyetën Raif Tashollin. Raifi u tregua guximtar. Ai zbuloi krahun përpara të gjithëve dhe iu drejtua Ali Shukrisë: “Këqyre zotni Ali se çka më ka bërë Aleks Vuqiniqi. Këto

tortura nuk i pritshim nga komunistët. Le të shihet se çka po i bëjnë popullit shqiptar. Atëherë Ali Shukriu i tha se këto nuk i bëhen popullit, por tradhtarëve. “Ndaj atyre që duan të prishin rendin shoqëror na nuk kemi mëshirë “, tha ai dhe i mëshoi fort me grusht tryezës.

f. 90: Rasti më interesant ishte se Ramiz Cernica me djalin e tij, Raifin, qëndrojnë në dhomë tre vjet pa e ditur gardianët dhe policët se ishin babë e djalë. Shqiptarët në burg nuk provokoheshin vetëm nga gardianët dhe milicët, por ata rregullisht ishin të provokuar edhe nga të burgosurit e nacionaliteteve të tjera. Këto provokime iu bëheshin të gjithë shqiptarëve, por veçanërisht provokoheshin të burgosurit politikë, e sidomos ata të NDSH - së. Organizata nacionaliste “Besa Kombëtare “ e Ymer Berishës ishte mjaft aktive deri në vitin 1948 dhe më vonë.

f. 95: Feridja, duke iu dhimbur vëllai një anë dhe duke qenë motër e luftëtarëve trima, i tha Shemsiut: vëlla nuk ke çka kujtohesh, por ndeze luftën dhe mos mendo për askënd! Unë do të ndihmoj. - Shema më thirri brenda. I tregova si është gjendja. Më tha: për hair koftë kjo punë, nuk kam çka baj. - I thash çka do me ba? - Dy sene janë: o me luftu o me u dorëzu. - Shema ishte burrë

dhe trim i vërtetë, tha, se po të isha në vend tim kurrë nuk do të isha dorëzue, por në Gadime me marrë në qafë këtë familje dhe tanë Gadimen nuk mundem, prandaj po dorëzohem. Motra Feride i tha: vëlla nuk ta bëj hallall bukën dhe hyzmetin nëse nuk lufton. - Jo motër, tha Shema nuk muj me marrë në qafë tërë Gadimën. Feridja prapë: o vëlla, mos e ligështo veten, por lufto! - Edhe përkundër qëndrimit trimëror të motrës, ai vendosi të dorëzohet, jo pse frikësohej, e as që i dhimbsej jeta, por arsyet ishin, sipas tij, që mos të ma sheh “sherrin “ askush.

f. 96: Idrizin e kanë sjellë në oborr me duar të lidhura nga mbrapa. Ai mezi rri në këmbë prej torturave që ia kishin bërë. Ne dolëm në oborr, nënë, baba dhe ne vëllezërit. Ishte tmerruese se nuk dinim çka të bëjmë. Ishte një numër i madh policësh. Idrizi nënës i kërkoi ujë për të pirë. Nëna ia pruri një gotë ujë dhe në atë moment një polic i cili fliste shqip i tha nënës kujt po do me i dhënë ujë, i ra nënës dhe e rrëzoi për tokë. Idrizi i lidhur ra në tokë dhe mbushi gojën me borë. Edhe këtë nuk ia lejuan. Një serb me një dhëmbë të dukatit i tha të ngrihet në këmbë. Idrizi u ngrit. E morën dhe e dërguan te xhamia e fshatit për ta ekzekutuar. Shkuam tërë familja dhe kishim ndonjë fije shpresë se kjo ndoshta nuk do të ndodhë. Te xhamia ishin tubuar edhe disa fshatarë. Polici me dhëmb të dukatit iu drejtua Idrizit që ta kthente shpinën. Idrizi, i cili ishte pajtuar me vdekjen, refuzoi që ta kthente shpinën. Edhe një herë e urdhëroi, por Idrizi kishte vendos që serbit mos t'i përfillte urdhrin dhe me një ton të ngritur iu përgjigj se nuk dua të kthejë shpinën. Atëherë polici me një dhëmbë të dukatit i tha se tash të bëj e kthej nënën... Alltinë ia ka fut në gojë dhe e ka zbraz tërë karikatorin.

Pas ekzekutimit nëna iu ka afruar, ia zgjidhi duart dhe e shtrini. Me duar të saj ia mblodhi të gjithë dhëmbët që i kishin ra në tokë.

f. 116: Temë në veti është edhe formimi i Komitetit të Rinisë, Mbrojtja Kombëtare e Kosovë, sidomos transferim i një pjese të asaj rinie në krye me Adem Gllavicën, në malet tona.

Bëhet fjalë edhe për vendosjen e Zonës IV në male të Gadimës, në nëntor 1944. Kjo zonë mbajti mbledhjen në Plitkoviq më 27 nëntor dhe bëri disa propozime, të cilat u vendosën në Tërpezë më 1. XII. 1944. Vendime, të cilat ishin historike jo vetëm për trevën tonë, por edhe për mbarë Kosovën. U formua Shtabi Suprem për Kosovën dhe vendimi që të çlirohen Ferizaj dhe Gjilani.

Kam bërë hulumtime edhe për Luftën e Ferizajt, kam shfrytëzuar edhe deklaratat e njerëzve pjesëmarrës në atë luftë.

Po ashtu, kam bërë edhe një përshkrim shumë shkencor dhe përkujtues të Luftës së dytë të Gadimës, e që ishte lufta më e suksesshme nga të gjitha luftërat e Shtabit Suprem të Kosovës.

Betejë kjo që është zhvilluar më 15 mars 1945, shumë afër Gadimës së Epërme. Vlen të theksohet se në atë betejë ishin të vrarë 64 pjesëtarë të MP të Jugosllavisë dhe vetëm një ushtarë nga shtabi i Luftës sonë dhe ai ishte Shefki Maholli nga Gadimja, pra raporti I ishte 64: 1.

Zenun Rexhepi¹⁾

Rrugëtim drejt lirisë²⁾

Ruzhdi Janjeva³⁾

Ja disa fragmente:

f. 38: Periudha 1941 - 1944

Adem Selimi (Gllavica), njohës i mirë i rrethanave të reja,

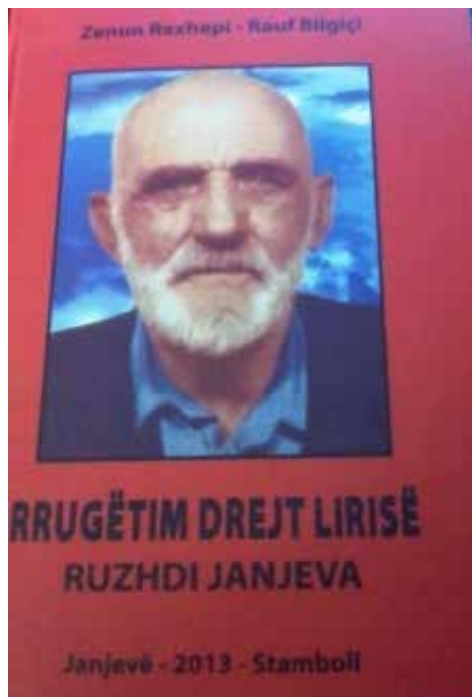
1) Publicist dhe shkrimtar

2) Kanë kaluar 70 vjet që nga mbarimi i Luftës së Dytë Botërore, luftë e cila solli, përkohësisht (1941 - 1944), një farë lirie kombëtare për shqiptarët e Kosovës, nga që shumica e trojeve shqiptare jashtë shtetit amë u bashkuan rreth qeverisë së Tiranës. Mjerisht, pas nëntorit 1944 Kosova dhe trojet e tjera jashtë Shqipërisë “londineze “ u ripushtuan nga sllavo - komunistët dhe vijuan të përjetojnë zgjedhën e tyre edhe më shumë se gjysëmshkulli tjetër.

Gjatë viteve 1945 - 1946, në malet e Kosovës vijoi lufta e rezistencës antikomuniste, me dëshpërim, pasi pushteti i ri kishte mbështetje politike ndërkombëtare. Prandaj qindra luftëtarë nacionalistë u detyruan ta lënë atdheun dhe të mërgojnë në Greqi, Itali, Turqi e gjetkë për të mos u kthyer më, të paktën deri në vitin 1999, kur NATO ndërhyri ushtarakisht dhe i dëboi ushtrinë dhe milicinë serbe që aty. Ndër këta luftëtarë ka qenë edhe Ruzhdi Janjeva, përndryshe shok armësh me tim atë. Z. Zenun Rexhepi pati mirësinë, vullnetin dhe përkushtimin të mbledhë kujtime nga ai vetë ose nga goja e fëmijëve dhe bashkëfshatarëve të tij, për periudhën e rezistencës antikomuniste dhe peripecitë e arratisjes nga Jugosllavia e dytë. Lexuesi përjeton shumë skena të asaj periudhe tragjike por heroike.

3) Bashkëluftëtar i Adem Gllavicës

gjendjen e re e quajti okupim për Shqipërinë por “liri relative” për shqiptarët e Kosovës dhe të Maqedonisë, në viset që ishin nën kontrollin e Italisë. Ishte kështu, sepse sipas tij:

1. Kosova ishte çliruar nga pushtuesi barbar dhe mizor serb.
2. Pjesa më e madhe e Kosovës, një pjesë e Maqedonisë dhe e Malit të Zi, ku jetonin shqiptarët, ishte bashkuar me Shqipërinë.
3. Për herë të parë, ishte lejuar hapja e shkollave në gjuhën amtare.
4. Për herë të parë, administrata ishte në gjuhën shqipe dhe
5. Për herë të parë, të rinjtë shqiptarë e kryenin shërbimin ushtarak në vendin e tyre dhe me oficerë shqiptarë.
6. Ndryshe nga dy zonat e para ushtarake, (italiane e gjermane), në atë nën kontrollin e ushtrisë bullgare, nuk kishte as

administratë shqipe, as nuk u lejua hapja e shkollave shqipe.

f. 50: Tragjedia e Kosovës

Tri javët e fundit të nëntorit 1944 ishin fatale për Kosovën. Brenda asaj kohe, pjesën më të madhe të territorit të saj e vunë nën kontroll partizanët.

Busti i Ruzhdi Janjevës Billiçit

Ardhja e brigadave partizane u quajt fitore e madhe e forcave të Ushtrisë “Nacional - çlirimtare” Jugosllave, por në realitet ishte një ripushtim i Kosovës. Vënia nën kontroll e Prishtinës, shënoi fillimin e një faze të re të proceseve ushtarake e politike, të cilat përfunduan me mbetjen e Kosovës në kuadër të Serbisë, e ajo në përbërje të Federatës Jugosllave. Krimet monstruoze, të cilat

në Prishtinë filluan me vrasjen mizore të pjesëtarëve të familjes patriotike të Stak Mark Mirditës, tre djemve dhe dy nipave të tij, si edhe të bejlerëve të njohur të Prishtinës dhe të atdhetarëve të tjerë prishtinas, ishin paralajmërim i ngjarjeve të kobshme, që u quajtën “Nëntori i përgjakur”.

Zenun Rexhepi djathtas, Biblioteka Kombëtare dhe Universitare, Prishtinë, 2015

f. 56: Beteja e Teqes

Nga fshati Teqe, paralagje e Janjevës, në pozitat për luftë ishin: Halil Kongjeli, Fejzullah Kongjeli, Beqë Shashivari e Hajdari, të vëllazërisë Kongjeli dhe Mehmet Teqolli, nga fshati Bukovicë; Hamit Gashi e Kadri Ahmet Gashi, nga fshati Akllap, Destan Gashi, Jetishi, Zymberi e Shaqir Murseli dhe Hetem Ramiz Bytyqi. Kishte filluar breshëria e plumbave që u shkrepën kundër forcave partizane nga njisiti i cili kishte zënë pozitën te “Kodra e Gradinës” dhe njisiti i kombinuar Janjevë - Akllap, ishte qëlluar

në ballë për vdekje komandanti partizan, që ishte mbi një kalë. Ai po i thërriste ushtarët të mos i kapte paniku. Vrasja e komandantit pati efekt të madh.

f. 64: Ruzhdi Janjeva:

Shka me ba, ashtu tek o kanë kismet, se pa kurban nuk falet Bajrami i Vogël, edhe pa gjak nuk fitohet liria. Dikush duhet të flijohet. Ksi hovi, mka ra hise mue dhe familjes teme, për me u shkri për lirinë e shqiptarëve të Kosovës.

Po, kjo nuk do të harrohet, e historia do ta pranojë mundin e hjekat tona, e unë do të jem heroi i popullit shqiptar të Kosovës, do të jem i pavdekshëm në historinë shqiptare. Pra, nuk pendohem për atë që kam ba, le të del ku të del. ma përtej se vdekja me krejt familjen, s'ka shka bahet.

Rauf Bilgiçi (Bikliqi), i biri i Ruzhdi Janjevës në Lipjan 2013

Takim me Ruzhdi Bilgiçin në Lipjan

f. 68: Fadil Hoxha e Shaban Palluzha

Fadil Hoxha me një pjesë të brigadës ndahen dhe vazhdojnë për në Serbi, kurse Shaban Palluzha kthehet me të tjerët në Drenicë. Ata që ishin me Shaban Palluzhën, luftuan kundër brigadave serbe e malazeze dhe kundër brigadave partizane të Shqipërisë, dhe shumica e tyre u flijuan për lirinë e Kosovës. Kështu Kosova iu dorëzua serbëve dhe ashtu mbet deri në vitin 1999, që do të thotë se 55 vjet mbet nën sundimin e serbëve. Dihet mirë, se ata që ishin me Fadil Hoxhën, vazhduan rrugën nëpër Serbi dhe shkojnë deri në kufirin e Austrisë, te Maribori dhe liqeni Bled në Slloveni. Në atë kohë, shumë shqiptarë, duke qenë ushtarë, serbët i kanë ekzekutuar, sikurse i kanë vrarë dhe ekzekutuar shqiptarët në Kosovë. Njëra ndër tragjeditë më makabre gjatë luftës, ishte ajo që ndodhi në Tivar të Malit të Zi.

f. 77: Bahtir Dumnica e beteja e Grashticës

Kishte ndodhur që edhe Bahtir Dumnica me çetën e tij të jetë në Grashticë. Forcat jugosllave të mbrojtjes, ishin informuar se aty ishte Bahtir Dumnica dhe kishin dërguar forca të shumta dhe e rrethojnë Bahtirin me shokë. Por, për fatin e mirë të Bahtirit me shokë, në atë çast në Grashticë arrin çeta e Adem Selimit (Gllavicës). Ata i ofrojnë ndihmë grupit të Bahtirit dhe kështu shpëtojnë nga rrethimi dhe asgjësimi. Në atë betejë ishin vrarë 15 ballistë (nacionalistë), kurse në anën e partizanëve, siç kishin dëshmuar më vonë banorët e Grashticës, ishin vrarë 120 partizanë. Prej atij çasti, çeta e Ademit bashkohet me atë të Bahtir Dumnicës dhe së bashku shkojnë në malet mbi Gadime (Lipjan).

f. 89: Rezistenca në Drenicë

Një numër nacionalistësh, pjesëtarë të Ballit Kombëtar dhe të tjerë, që ishin në male, edhe në situatën e re, pas shpalljes së gjendjes luftarake dhe administrimit ushtarak në Kosovë, pasi kishte filluar lufta e Drenicës (janar - shkurt 1945), edhe më tutje i bënë rezistencë regjimit komunist. Të tillë ishin bashkëluftëtarët e Shaban Palluzhës, kapiten Mehmet Gradicës, Ajat Gërgurit, Gjon Serreqit, Hysen Tërpezës, Adem Gllavicës, Ibrahim Kelmendit, mulla Idriz Gjilanit, Ymer Berishës, Ukë Sadikut, kapiten Shefqet Bylykbashit etj. Lufta në Drenicë, ishte forma më e ashpër e synimeve të pushtetit sllavo - komunist, për ta thyer kryengritjen e patriotëve shqiptarë, që nuk pajtoheshin me atë pushtet. Për atë qëllim, praktikoheshin format më brutale të terrorit: pushkatimet pa gjykim, vrasjet, likuidimet e njerëzve, djegia e çdo gjëje në vatrat e atyre, që i përkisnin lëvizjes së rezistencës, torturimi i familjeve të tyre, maltretimet madje edhe të farefisit e të fshatrave të tërë, pra të gjithë ata që, në çfarëdo forme, i ndihmonin ata, gjoja për shkak se u siguronin përkrahje, i strehonin, u siguronin ilaçe dhe ushqime ballistëve (nacionalistëve).

f. 100: Beteja e Gadimes

Grupi i Adem Gllavicës, përgatitur për çdo befasi, po qendonte në malet e Gadimes. Ademi, me disa bashkëluftëtarë, si: Rexhep e Jetish Akllapi, Ruzhdi Janjeva, Muharrem Bani nga Plitkoviqi, Rexhep Akllapi nga Kishnapola, Mehmet Smallusha e të tjerë, kishin marrë lajmin, se një brigadë komunistësh serbë nga Vranja, kishin kryer një operacion në anën e Gjilanit, ku kishin bërë shumë zullum të madh kundër banorëve shqiptarë. Ata kishin plaçkitur e pushkatuar njerëz pa gjyq dhe tani po i afroheshin Lipjanit, ku pritej se do vepronin, si në anë të Gjilanit. Kur e marrin këtë njoftim, njerëzit e Ademit, ishin në malet e Zhegovcit, prandaj marshojnë drejt Gadimes, ku planifikonin të furnizoheshin me bukë. Ishin ndalur në një vend afër fshatit dhe po i vështronin partizanët, që po afroheshin. Rreth 150 luftëtarë të Adem Gllavicës, të armatosur mirë, ishin te një përrua, që iu shërbente si mbrojtje. E kishin lejuar kundërshtarin të afrohej rreth 50 metra e pastaj, sipas komandës, kush me pushkë e kush me mitraloza e bomba dore, kishin filluar sulmin me batore e hedhje bombash. Sulmi ishte i rrufeshëm dhe efikas, pasi pozicioni i tyre ishte më i përshtatshëm.

Te befasuar, pjesëtarët e brigadës partizane të Vranjës, pas luftimeve fyt a fyt, ua kishin mbathur këmbëve dhe ishin bërë pikë e pesë, duke lënë prapa shumë të vranë e të plagosur. Në atë betejë kishin kapur rob edhe një toger e një kapitene serbe. Pas dy ditësh, ata i kishin liruar duke treguar se luftëtarët shqiptarë kishin kodeks dhe moral ushtarak. Vetë të liruarit e kishin pohuar atë. Gruaja e re nga Vranja kishte deklaruar në Prishtinë: Në se doni të shihni trimëri e drejtësi, shkoni e i shihni ata të maleve. Ata na mbajtën dy ditë rob, por askush nuk na ka prekur me dorë. E çka është më e pabesueshme, as parabellin (revolverin) tim nuk ma kanë marrë. Ja ku e kam në brez. Ata ishin të armatosur mirë dhe kishin vendosmëri. Prandaj nga ky moment unë jap dorëheqjen nga detyra që kam.

f. 138: Që matanë kufirit jugosllavo - grek, sado të lodhur e të rraskapitur, luftëtarët ishin ndalë dhe me dylbi i kishin shikuar edhe një herë malet përtej kufirit greko - jugosllav dhe kishin filluar të qanin me zë, madje edhe duke vajtuar, duke thënë:

*Lamtumirë, more atdhe, trandëfil për ne ti je,
Sot me ty jemi tu'u nda, Zoti e di ma a kem me t'pa.
U kujtova me mënd't e mia, A s'asht gjynah nga
Perëndia?
Lot për faqe na kanë ra, prej atdheut sod jemi nda.
Edhe n' dekshim n'dhe të huj, amanet Kosova e juaj.
Amanet, juve djem të rij, të luftoni - për liri!
Edhe për neve, që jemi mundue,
mos gaboni me na harrue!
Pra, Rroftë Kosova, Rroftë Shqiprija,
Rroftë flamuri e demokracia.*

f. 151: Diversantët

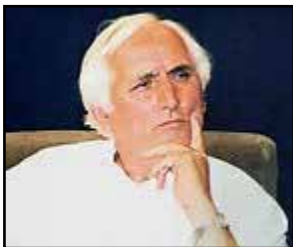
Adem Gllavica ishte intelektual i përgatitur dhe me përvojë, prandaj misioni anglo - amerikan kërkoi që ai të bashkëpunojë me ta. Por, Ademi shpejt e kuptoi qëllimin e atij bashkëpunimi, nuk u pajtua me ta kur kërkuan që të stërviteshin mërgimtarët shqiptarë që të dërgoheshin si diversantë në Shqipëri, për ta përmbysur regjimin e Enver Hoxhës. Ademi ishte kundër atij plani, jo pse donte ta mbronte atë regjim, por e dinte se pushteti komunist shqiptar ishte i lidhur me Bashkimin Sovjetik, sidomos pas vitit 1948, kur Enver Hoxha i prishi marrëdhëniet me jugosllavët. Ademi kishte informata se Sigurimi i BRSS (KGB) ishte shumë i organizuar dhe i rrezikshëm. Nga ana tjetër, ishte i bindur se nuk kishte gjasa që me diversantë të përmysej regjimi i Enverit. Madje ishte i bindur se diversantët shqiptarë do të vriteshin ose do të kapeshin të gjallë dhe do dënoheshin me vdekje ose me

burg të përjetshëm. Mbreti i Shqipërisë në ekzil nuk ishte pajtuar të bashkëpunonte, por as nuk donte të bëhej pengesë sa i përket atij plani.

f. 173: Azis Kajolli nga Vitia: i ka thënë Raufit:

Baba yt, kur kishin vendosur të niseshin për Greqi, bashkë me Adem Gllavicën, këtu te unë kanë hangër darkë dhe e kanë kaluar natën.

Muhamet Pirraku¹⁾

Rëndësia e “Shtabit suprem të Kosovës” në ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës (dhjetor 1944- tetor 1945)²⁾

Mbrojtja Kombëtare e Kosovës, sipas organizimit strategjik të Lidhjes II të Prizrenit, mori goditjet vendimtare aty nga mesi i nëntorit 1944. Aso kohe, ushtria e rregullt e Mbretërisë Shqiptare³⁾ mori direktiva nga Tirana për tërheqje nga kufijtë lindorë, verilindorë, veriorë, veriperëndimorë dhe perëndimorë të Kosovës dhe një pjesë e madhe e komandantëve popullorë të forcave vullnetare të Mbrojtjes Kombëtare të Kosovës, duke gjykuar, si të vetmen mundësi për të shpëtuar atë që mund të shpëtohej, iu bashkuan njësive të Ushtrisë Nacionalçlirimtare kominterniste të Shqipërisë dhe të Kosovës- Jugosllavisë.⁴⁾

1) Historian, autor i shumë monografive dhe artikujve publicistikë për çështjen kombëtare

2) Revista “Gjurmime albanologjike” Seria e Shkencave Historike Nr. 28, 29, 1998-1999 Prishtinë 2002

3) A kish mbretëri shqiptare atë kohë?! - shënimi im, Bardhyl Selimi

4) Gjerësisht Dr. Izber Hoti, Lëvizja Nacional- Çlirimtare në Prishtinë dhe Rrethinë, Prishtinë, 1986, 104-107; dr Muhamet Pirraku, Ripushtimi jugosllav i Kosovës 1945, Prishtinë, 1992

Në viset e Zonës IV të Mbrotjtjes Kombëtare të Kosovës, të cilat sot përafërish i mbulon Zona Operative VI e TMK-së, besnikë dhe të paluhatshëm ndaj betimit mbi Programin e Lidhjes II të Prizrenit mbeti një pjesë e vogël e personaliteteve politike e ushtarake kombëtare, nacionalistë të sprovuar, ish veprimtarë politikë dhe luftarakë të Mulla Idriz Gjilanit, por të shkapërderdhur dhe pa lidhje organizative për veprim të organizuar politik dhe luftarak. Midis këtyre, më të dalluar ishin: *Xheladin Kurbaliu, Sylë Zarbinca, Shefki Dersijovca, Hoxhë Lipovica, Ajet Rainca, Lam Breznica, Ymer Muçibaba, Faik Taliri, Shyt Mareci, Sylë e Mulla Dulë Hotla, Qazim Zekbasha*, etj.¹⁾

Këso kohe , në arealin jugperëndimor të Zonës IV të Mbrotjtjes Kombëtare të Kosovës, kishin dhënë shenja të qarta të shkurorëzimit të kumbarisë me antifashistët kominternistë edhe krerët popullorë me autoritet: *Hysen Tërpeza, Abdyl Dura*, mandej gradualisht, edhe trimi *Hasan Remniku*,²⁾ madje edhe urtaku *Ramiz Cërnica*³⁾, etj. Edhe shumë personalitete të tjera popullore e ushtarake, si *Hasan Kabashi, Din Hoxha, kapiteni Bajrush Xhakli, Muharrem Fejza*, ish nënprefekt i Kaçanikut, etj, ishin tërhequr në vetëizolim, të papajtueshëm me robërinë jugosllave, që po i vihej Kosovës me ndihmën e UNÇ të Shqipërisë dhe të Kosovës.⁴⁾

1) Gjerësisht Spasoje Djakociç, Sukobi na Kosova, Beograd 1986; dr Muhamet Pirraku, Mulla Idriz Gjilani dhe Mbrotjtja Kombëtare e Kosovës Lindore 1941-1951, Prishtinë 1995

2) Ishte nën ndikimin e Ramiz Cërnics, ndaj në vitet 1942-44 kreu edhe detyra të korrierit për lidhjen e aradhave partizane të Fadil Hoxhës me Komitetin e PKJ të Rrethit të Gjilanit.

3) Ramiz Cërnica, me autoritet të madh në masat e Moravës së Epërme, do të lirohet shumë ngadalë nga ndikimi i ideve antifashiste kominterniste të mësuesit elbasanas Hasan Dylgjeri, të nënprefektut drenicar, Rifat Berisha dhe të të nipit, Kadri Halimi. Hysen Tërpeza, njëri ndër themeluesit e Shtabit Suprem të Kosovës, do të konstatojë: “Më 14 nëntor 1944 Ramizi më thirri në telefon nga komuna e tij dhe më tha, Hysen, sa më thirri në telefon Vllada Popoviç nga Vraja që më tha, Ti, e Hysen Tërpeza mos i lëshoni komunat se Ju jeni njerëz të Drzhavës së Parë...! I thashë, pa hamëndje e shkurt se kurrë s’e lëshoj pushkën...! dhe ja mbylla telefonin. Ramizi e donte karrierën...” Tërpezë, më 12 shkurt 2000.

4) Gjerësisht, dr. Daut Bislimi, Formacionet politiko-ushtarake në Kosovë 1941-1945, Prishtinë, 1997

■

Momenti historik diktonte nevojën e lidhjes së këtyre personaliteteve në organizim politik e luftarak antijugosllav me frymë demokratike çlirimtare shqiptare. Me burime dhe kujtesë historike të revalorizuar shkencërisht, vërtetohet se detyra e flamurtarit të bashkimit të këtij faktori i takoi Mulla Idriz Gjilanit, i cili në Komplotin e Roganës, më 13 nëntor 1944, lëshoi betimin kushtrimor: *“Njëqind vjet i paça jetë, të gjitha kam për t’i kaluar kaçak, e kurrë nuk kam për t’u pajtuar me pushtuesin e Kosovës e copëtuesin e Shqipërisë...”*¹⁾

Fillet e këtij organizimi, që solli në Kuvendin e Tërpezës, të 1 dhjetorit 1944, ku u rumbullakësuan përpjekjet për ngritjen e Shtabit Suprem të Kosovës, për udhëheqjen politike e ushtarake të Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare, i hasim në Kuvendin e Suharnës në Hashani, më 17 nëntor 1944, vetëm një ditë pas rënies së Gjilanit nën pushtetin ushtarak e policor të UNÇJ, përkatësisht të nesërmen nga Ploja e Bllacës së Hanit të Elezit, kur partizanët maqedono - serbë pushkatuan 128 shqiptarë civilë. Në këtë kuvend iu vunë themelet Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare për lirinë e Kosovës dhe bashkimit të viseve etnike shqiptare.

Programin e kësaj Lëvizje, amanet për brezat, e ngërtheu Fjala e Mulla Idrizit: *“hëpërhë, zgjidhja e çështjes së bashkimit dhe të lirisë së Shqipërisë Etnike u vulos me tradhëtinë e komunistave shqiptarë, aleatë politikë e luftarakë të sllavokomunistëve pansllavistë, por ideja për Shqipërinë e Bashkuar dhe të lirë mbi programin e Lidhjes së Dytë të Prizrenit, e mbjellë në ndërgjegjen shqiptare të Kosovës duhet të ruhet edhe me sakrificë mbinjerëzore, duke i bërë kurban të kësaj ideje evladët, familjet, miqtë dhe veten...”*

Përmasat e pjesëmarrjes së fshatarësisë shqiptare të Hashanisë në Kuvendin e Suharnës e frikësuan UNÇJ. Në Shtabin

1) Citatet nga fjalimet e Mulla Idriz Gjilanit e të tjera, nga vepra e M. Pirrakut “Mulla Idriz Gjilani...”

e Mulla Idrizit në Stanec, më 23 nëntor dhe më 25 nëntor 1944, u dërguan për bisedime dy udhëheqës politikë e ushtarakë të brigadës partizane të *Skënder Preshevës: Xhelë Guri dhe Selim Norça*, të cilët Mulla Idrizit i garantuan amnisti për bashkëluftëtarët dhe e ftuan në luftë përkrah UNÇJ dhe UNÇSH dhe i prematuan poste të larta në veprimtaritë fetare.

Mirëpo Mulla Idrizi kishte një kërkesë betim: *“Nuk luftoj veresi! Pranoj të bashkohem me partizanët shqiptarë dhe nuk më intereson ideologjia e tyre politike, por me kusht që Jugosllavia paraprakisht të nënshkruajë se garanton shprehjen e lirë të popullit shqiptar sot nën armët e komunistëve jugosllavë. Kjo të bëhet në prani të përfaqësuesve të Anglisë dhe të Amerikës...!”*

Mulla Idrizi, më 26 nëntor 1944, kishte ftuar Kuvendin e Krerëve të Karadakut në vendin “Livadhi i Shehit”, nën drejtimin e Ymer Saçës së Muçibabës. Kuvendi aprovoi kërkesën për lidhjen e Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare të Kosovës Lindore me Lëvizjen e Rezistencës Shqiptare në viset e tjera të Kosovës dhe të Maqedonisë, e drejtuar prej një grupi organizativ e luftarak. Prej andej, Mulla Idrizi arriti në Tërpezë të Moravës së Epërme dhe e ngarkoi Hysen Tërpezën të shkonte në një takim me personalitete politike dhe luftarake të Zonës III të Mbrojtjes Kombëtare të Kosovës në vise të Zhegocit.

Dhe më 28 nëntor 1944, në ditën e takimit të përfaqësuesve të Zonës III dhe IV të Mbrojtjes Kombëtare të Kosovës në afërsi të Plitkoviqit, Mulla Idrizi ishte në Kurbali, ku i zhvilloi bisedimet e fundit me përfaqësuesin e UNÇJ- UNÇSH, Selim Norçën me përcjellës. Në proces-verbalin nga hetuesia, plot pesë vjet më vonë, më 25 nëntor 1949, Mulla Idrizi theksoi së në Kuvendin e Suharnës Liman Staneci *“kërkoi të drejta të barabarta sikur edhe për të gjithë të tjerët, kurse Selim Norça ka kërkuar që ne të dorëzohemi dhe të shkonim në ushtri, në luftë kundër gjermanëve. Me këtë jemi ndarë, kurse Selimi tha se do të paraqitet. Unë nuk kam dashur ta pres përgjigjen nga Selimi, por jam nisur për në fshatin Tërpezë...”*

Kuvendi i Tërpezës, i datës 1 prill 1944, ishte si një vazhdim i Kuvendit të Plitkoviqit, në të cilin kishin marrë pjesë përfaqësuesit e ish “Grupit Intelktual të Prishtinës”, të Komitetit “Rinia Nacionaliste për Mbrojtjen e Kosovës”, të “Batalionit të Rinisë Nacionaliste ‘Nazim Gafurri’ të Prishtinës” dhe ish përfaqësues të shtabeve të Zonës III të Mbrojktës Kombëtare të Kosovës: *Adem Gllavica, Ibrahim Kelmendi, Luan Gashi, Abdyl e Mustafë Henci, Hamdi e Shemsi Mramori, Selim Maçestena, Januz Bajçinca, Qazim Llukagjia, Ismail Gorani, Rexhep Okllapi, Bahtir Dumnica*, etj.

Kuvendi i Plitkoviqit kishte diskutuar për mundësitë dhe format e organizimit të Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare kundër ripushtimit jugosllav të Kosovës dhe kishte formuluar kërkesën për ngritjen e një trupi unik organizativ politik dhe ushtarak me pretendime për tërë Kosovën, me emrin Shtabi Suprem i Kosovës. Këtë kërkesë duhej ta kurorëzonte Kuvendi i Tërpezës, ku duhej të merrnin pjesë edhe përfaqësuesit e Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare të Kosovës Lindore dhe përfaqësuesit e Moravës së Epërme, të Kaçanikut, të Ferizajt, etj. Kuvendi i Tërpezës u mbajt nën nikorqillëkun e Hysen Tërpezës, i cili, diç do të tregojnë zhvillimet, nga kjo ditë, ia ktheu pushkën njëherë e përgjithmonë nacional - çlirimtarëve jugosllavë e kominternistë të Fadil Hoxhës e të Enver Hoxhës.

Në Kuvendin e Tërpezës Mulla Idriz Gjilani erdhi me autorizime të plota të drejtuesve të grupeve guerilje: *Xheladin Kurbalisë, Sylë Zarbincës, Faik Tahirit, Shyt Marecit, Ajet Kosovicës, Qazim Zekëbashës, Ajet Raincës, Sylë Hotlës, Ymer Saçës dhe Hoxhë Lipovicës. Në Kuvendin e Tërpezës*, si përfaqësues i viseve që i përfaqësonte Mulla Idrizi, ishte edhe Muharrem Fejza i Hogoshit, i cili në Kuvend vinte me përfaqësuesit e Kaçanikut dhe ish sekretarin e Komunsë së Velekincës, Ndue Pepën. Në përcjellje të personaliteteve politike e ushtarake drejtuese në Tërpezë arritën rreth 400 luftëtarë të armatosur.

Sipas të dhënave të sistematizuara nga Shefi i Sekretariatit të Punëve të Brendëshme të Kosovës, kapitenit Luba Popoviq, (aty pas vitit 1951), Kuvendi i Përfaqësuesve të Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare të 1 dhjetorit 1944, për komandant të Shtabit Suprem të Kosovës emëroi agronomin Adem Selimi Gllavica, kurse zëvëndës mekanikun Qazim Sefë Llukagjinë. Kuvendi kishte aprovuar një Rezolutë dhe një afishe, të cilat përfundonin me thirrjen: “Rroftë Shqipëria...!”¹⁾

Këtu dhe me këtë, zuri fill aktiviteti politik e ushtarak i Shtabit Suprem të Kosovës në fushë të ndërkombëtarizimit të Çështjes së Kosovës si Çështje Shqiptare që pret zgjidhjen e drejtë me të drejtën e Kosovës dhe të popullit shqiptar në vetëvendosje.

Me të dhëna burimore, mund të vërtetohet se në Kuvendin e Tërpezës u përfaqësuan, thënë më së buti, dy koncepte politike e luftarake. Të thuash, të gjithë personalitetet që vinin nga viset e Llapit, të Prishtinës, të Ferizajt e të Kaçanikut të Zonës IV të Mbrotjtjes Kombëtare të Kosovës përfaqësonin konceptin për organizimin e një lufte ballore me përmasa të gjera kundër robërisë jugosllave, me sulme të rrufeshme në qytetet ku ishin koncentruar pushteti politik, policor e ushtarak kominternist jugosllav e shqiptar dhe pushtuesit dhe shpejtësimin e ndërkombëtarizimit të Çështjes së Kosovës si Çështje gjithëshqiptare, duke llogaritur në humbje të mëdha, pa parashikim të fitores. Me këtë opsion ishin bashkuar fuqimisht Muharrem Fejza, Hasan Kabashi, madje edhe Hysen Tërpeza, e pjesërisht kapiteni Bajrush Dakli e të tjerë.

Konceptin tjetër: Përqendrimi i rezistencës së armatosur guerilje në malësi vetëm me luftëtarë të sprovuar, hedhjen e rinisë së arsimuar në organet e pushtetit civil, policor e ushtarak për marrjen e segmentëve të pushtetit nga brenda dhe angazhimin

1) Gjerësisht, kapiten Luba Popoviq, Analizë për veprimtarinë e komiteteve nacional-demokratike shqiptare- NDSH e të grupeve të Rezistencës Shqiptare të armatosur 1944-1951, Prishtinë, pas vitit 1951 (mbi 220 faqe), Sekretariati i Punëve të Brendëshme të Kosovës, Dosja 50-1-0002.

■
e intelektualëve të lartë në aktivitete diplomatike në lidhje me misionet anglo-amerikane për afirmimin e kërkesave të Kosovës dhe të popullit shqiptar në përgjithësi për të drejtën në vetëvendosje, këtu e përfaqësoi Mulla Idriz Gjilani në emër të grupeve guerilje të Kosovës Lindore.

Mulla Idrizi në kuvendet e Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare në Hashani dhe Karadak kishte paralajmëruar një luftë të gjatë, mbi bazë të strategjisë së Lëvizjes Kaçake të viteve 20, duke i ruajtur qytetet si hambare për furnizim të popullsisë fshatare dhe fshatrat si baza të papushtueshme të Lëvizjes.

Ngadhnjeu opsioni i parë dhe Kuvendi i Tërpezës mori vendim për organizimin e sulmeve të njëkohëshme dhe të rrufeshme fillimisht në tri qytete: Ferizaj, Gjilan e Rahovec, e më vonë edhe në qytete e tjera.

Këtu duhet të vihet në spikamë se pushteti politik, policor e ushtarak i okupatorit kishte njohuri të plota për mbajtjen e Kuvendit të Tërpezës dhe bëri mbi të një presion të dyfishtë. Pushtetari sovran i Gjilanit, Vllada Popoviç, i dërgoi misionarë Hysen Tërpezës, me letër të nënshkruar nga Mustafë Hoxhë Nisheci, dhe 500 yje pesëcepësh. E ftonte të ndikonte te personalitetet e luftëtarët shqiptarë, që kishin arritur në Tërpezë për riorientimin e tyre në ushtri partizane dhe në krye të tyre të hynte në Gjilan me yjet partizane në kësula dhe me parrulla: “Rroftë Fadil Hoxha!”, “Rroftë Enver Hoxha!”, “Rroftë mareshalli Tito!”.

Dhe, deri sa po lexohej Letra e “Hoxhë Nisheci” para pjesëmarrësve në Kuvend, ushtria jugosllave ia futi flakën fshatit Muçibabë, ku ishte përqendruar njësi i gueriljes kombëtare të Ymer Saçës.

Ky ishte provokim që nuk lejonte asnjë afri të mundshme me pushtuesin jugosllav kominternist, që shpejtësoi edhe organizimin e sulmit mbi Ferizaj, më 2 dhjetor 1944, me të cilin u shënuar fillimi i ndërkombëtarizimit të Çështjes së Kosovës si çështje shqiptare, përmes gjuhës së pushkës.

Brutaliteti i ushtrisë partizane jugosllave e shqiptare kundër pjesëtarëve të Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare pas luftës së Ferizajt solli masivizimin e rezistencës së armatosur dhe disfatën e ushtrisë jugosllave maqedone-serbe të shënuar me Luftën e Desivojcës, më 19 dhe 20 dhjetor 1944 dhe të pasuar me sulmin mbi Gjilan, më 23 dhjetor 1944. Këto dy ngjarje ndikuan në ndërgjegjesimin kombëtar në radhët partizane e kominterniste shqiptare dhe në ndërgjegjësimin politik anglo-amerikan në dobi të afirmimit për të drejtën e Kosovës dhe të kombit shqiptar në vetëvendosje.¹⁾

Pësimet nga sulmi në Ferizaj dhe nga sulmi në Gjilan dhe fitorja në luftën e Desivojcës u bënë mësim për Shtabin Suprem të Kosovës, për heqjen dorë nga sulmet në qytete dhe për përqendrimin e rezistencës së armatosur guerilje në malësi. Nga fundi i dhjetorit 1944 dhe gjatë pjesës së parë të janarit 1945, Shtabi Suprem i Kosovës vuri kontakte me drejtuesit e gueriljes shqiptare në vise të Llapit, të Shalës së Bajgorës, të Drenicës, të Llapushës, të Bajrakut të Suharekës e të Astrazupit dhe të Dukagjinit dhe u lidh edhe me Komitetin e Mbrojtjes Kombëtare Shqiptare në Dervenë të Shkupit, me të cilin, pas disa muajsh, të thuash do të bashkëshkriheshin në Organizatën Nacional-Demokratike Shqiptare.

Nga fundi i dhjetorit 1944, Mulla Idriz Gjilani do të tërhiqet në ilegalitet të thellë. Kjo ndodhi pas takimit me përfaqësuesin e Shtabit Suprem të UNÇ të Shqipërisë, Shefqet Peçin dhe më përfaqësuesit e Shtabit Operativ të UÇ të Kosovës, Rifat Berishën e Shaban Haxhinë- “Përzhën”, në malet e Zhegocit më 29 dhjetor 1944. Në pyetjet e Shefqet Peçit: *“Përse luftoni e derdhni gjak kot, mbasi posrsa të stabilizohet gjendja, Kosova dhe gjithë viset shqiptare shqiptare të Jugosllavisë patjetër do të bashkohen me Shqipni, gja për të cilën mund të jeni fare të sigurt...?”*²⁾

1) Gjerësisht S. Djaković, Sukobi na Koasovu, Beograd 1986, 205-228

2) Tahir Zajmi, Lidhja II e Prizrenit dhe lufta heroike e popullit për mbrojtjen e Kosovës, Bruxelles, 1964, 94

■

Mulla Idrizi, duke iu drejtuar bashkëluftëtarëve përcjellës, midis të tjerësh, ia la mallkimin e namën UNÇSH për robërinë jugosllave kominterniste që po i vihej Kosovës. Ai theksoi:

“Mo’ Zot ma keq për ne- edhe vllaznit t’anë shqiptarë të Shqipërisë së lirë, kanë ardhë me i ndihmue Titos dhe shqeve të Jugosllavisë, të cilët po duen me i marrë rishtas vendet tona dhe me na ba neve, ndër shpiat tona, skllavë e rrogtarë të tyne, ase me na zhdukë me na qitë fare, ah...i mjeri unë dhe bashkë me mue dhe Ju trima të mjerë, lufta jonë ka mbarue e veç Zoti na pagoftë, përse me derdhë gjak e me luftue me bijtë e një nane dhe me vllaznit e një gjaku e një gjuhe, kuku e medet për ne!, se na pushkë për me luftue me serbët e malazëzët dhe maqedonasit e tjerë, bijë të shkinave, kemi pasë dhe kemi, por pushkë për me u vra shqiptar me shqiptar nuk kemi. Ma bani hallall bre luftarë trima dhe Zoti ynë e shpëtoftë Shqipninë e Kosovën e mjerë...!”¹⁾

Gjama e Mulla Idrizit ishte një hap tjetër në fushë të internacionalizmit të Çështjes së Kosovës si çështje gjithëshqiptare. Më 28 janar 1945, në jehonën e Revoltës së Shaban Palluzhës, më 23 janar 1945, dhe të Luftës së Drenicës deri më 21 shkurt 1945, u ngrit Komiteti Qendror i Organizatës Nacional-Demokratike Shqiptare me seli në Shkup, në të cilën u shkri Komiteti i Mbrojtjes Kombëtare Shqiptare i Dervenit.

Nuk vonoi dhe Shtabi Suprem i Koosvës vuri lidhje organizative të ngushtë me Komitetin Qendror të NDSH me anë të profesorit Ibrahim Kelmendi dhe, deri në mars të vitit 1945, të thuash e bashkoi aktivitetin politik e luftarak me aktivitetin politik e diplomatik të Komitetit Qendror të NDSH, i cili tani synonte një shtrirje në të gjitha viset shqiptare etnike jashtë Shqipërisë Londineze.

Në mbajtjen e lidhjeve midis Shtabit Suprem të Kosovës dhe Komitetit Qendror të NDSH pati rol të rëndësishëm edhe

1) Gjerësisht po aty, 94-96. M. Pirraku, Mulla Idrizi Gjilani...335-338

Hysen Tërpeza me lidhjet e tij të ngushta me ish antifashistin Tefik Halid Shemsiun e Tanushës (Ish Tanisheci).

Krahas udhëheqjes së aksioneve luftarake, Shtabi Suprem i Kosovës i kushtoi rëndësi të madhe veprimtarisë politike me masat dhe personalitetet antifashiste shqiptare të inkuadruara në organet e pushtetit civil, administrativ, policor e ushtarak në Kosovë e Maqedoni. Nga fundi i shkurtit 1945, drejtuesit politikë e ushtarakë të Shtabit Suprem të Kosovës mësuan për takimin e përfaqësuesve politikë e ushtarakë komunistë të Kosovës: Miladin Popoviqit dhe kolonelit Fadil Hoxha me Titon dhe Kardelin, më 18 shkurt 1945 në Beograd, ndaj ngriti zërin kundër aprovimit të kërkesës jugosllave që Kosova, hëpërhë, të lidhej me Jugosllavinë si pjesë e aneksuar Serbisë Federale.¹⁾

Meqë pritej zyrtarizimi i aktit aneksional si kërkesë kosovare legale në Beograd më 7 prill 1945, përmes një delegacioni të “Kosovës” në krye me Mehmet Hoxhën, drejtuesit politikë dhe ushtarakë të Shtabit Suprem të Kosovës ranë në kontakt me disa personalitete të caktuar, anëtarë të “Delegacionit të Kosovës” nga F. Hoxha e M. Popoviq dhe kërkuan prej tyre që ata, para Titos, të shtronin kërkesën për respektimin e Rezolutës së Mbledhjes Themeluese të Komiteteit Antifashist Nacional-çlirimtar të Kosovës në Bujan, më 2 janar 1944, që do të thotë të respektohej e drejta e Kosovës dhe e shqiptarëve jashtë Shqipërisë Londineze në vetëvendosje dhe bashkim me shtetin amë- Shqipërinë.

Nga mesi i prillit të vitit 1945, edhe Mulla Idriz Gjilani, i cili nga ilegaliteti e drejtonte Lëvizjen e Rezistencës Shqiptare të Kosovës Lindore, me anë të Salih Sadikut të Gjyrisheci dhe Mulla Ismail Hoxhaxhikut të Prishtinës i vuri lidhjet me Komitetin Qendror të NDSH dhe Organizatën Demokratike Turke “Juxhel” (Ngritja) të Shkupit, duke ruajtur lidhjen me Shtabin Suprem të

1) Gjerësisht, Rajo Vidaçiç, Kosovsko Metohijski edmetnici 1944-1952, Bezbednost, nr 4, Beograd, 1984; Pavle Delatoviç, 21 SS - Divizija Skenderbeg.

Kosovës përmes Ismail Goranit. Falë lidhjeve të Mulla Idrizit përmes “Juxhel-it” dhe kontakteve të Ibrahim Kelmendit¹⁾, konsullata e Turqisë dhe konsullata e Anglisë në Shkup kishin dijeni për përpjekjet politike e luftarake të Shtabit Suprem të Kosovës për ndërkombëtarizimin e Çështjes së Kosovës si Çështje Shqiptare që duhej të zgjidhej edhe me ndërhyrje të botës demokratike. Këto kërkesa me sukses i shpinte në Evropë, përmes Zagrebit e Sarajevës, edhe Halim Orana, kryetar i Komitetit Qendror të NDSH.

Megjithatë, përpjekjeve të Shtabit Suprem të Kosovës për ndërkombëtarizimin e Çështjes së Kosovës si çështje gjithëshqiptare, një afirmim të pa precedent ia bëri Hysen Tërpeza, më 15 maj 1945, në Takimin e Cërnilës me përfaqësuesin e UNÇSH, Shefqet Peçin, në “emër të Shqipërisë” dhe përfaqësuesin e UNÇJ, Ali Shukriun, “në emër të Jugosllavisë”. Komandanti i Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare të Moravës së Epërme, Hysen Tërpeza, kërkoi të mos shkelej e drejta e Kosovës në vetëvendosje, të cilën e kishte garantuar propaganda antifashiste nacional-çlirimtare shqiptare e jugosllave dhe vuri në spikamë faktin se *“Fadil Hoxha na ka thënë se ku i thonë bukës bukë ka për të qenë Shqipëri, e ku i thonë bukës hleba ka për të qenë Serbi!?”*²⁾

1) Ibrahim Kelmendi është në mesin e atyre historianëve të paktë, i cili jo vetëm që bëri histori, por edhe e shkroi atë; jo vetëm për të mos e harruar por edhe për të mos na u përsëritur ajo. Ndër punimet e tij shkencore më të dalluara janë:

“Ilirët në protohistori-origjina, kultura dhe përhapja e tyre”,

“Prej Miteve deri në Butmir”,

“Pak fjalë për të kaluarën e shqiptarëve”,

“E vërteta mbi gjendjen e shqiptarëve në Jugosllavi”,

“Përbërja etnike dhe historike e Kosovës”,

“Kosova në luftë”,

“Të mësuar me u ba fqinj të padurueshëm”,

“Kosova në luftë me komunizmin”,

“Perspektiva e imperializmit serb”,

“Një shtyllë e Kosovës quhet Preshevë”,

“Klika Hoxha - Shehu nuk është për Kosovë”.

2) M. Pirraku, Mulla Idriz Gjilani..., 322; Ilaz Metaj- Ali Lllunji, Hysen Tërpeza histori e gjallë, Prishtinë 1992, 141-154. Vepra e I. Metaj- A. Lllunji, Hysen Tërpeza.....doli nga

Nga fundi i qershorit 1945, prof. Ibrahim Kelmendi organizoi një takim të Shtabit Suprem të Kosovës me Komitetin Qendror të NDSH në odën e Tefik Tanisheci (Tanushës). Komitetin Qendror e përfaqësuan: Kemail Skënderi dhe Mexhit Zyberi. U arrit marrëveshja për bashkëshkrirjen e Shtabit Suprem të Kosovës në organizëm ushtarak të organizatës së NDSH dhe u aprovua kërkesa e Muharrem Bajraktarit të Lumës për thirrjen e një konference të përfaqësuesve të Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare antijugosllave dhe antikomuniste, me rëndësinë e një kongresi. Kjo konferencë do të mbahej më 15 dhe 16 gusht 1945, në Kopilakë, në shtëpinë e Zylbeharit.

Sipas informatave të ndryshme, në Kopilakë kishin arritur rreth 500 pjesëtarë të Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare, kurse personalitetet më të shquara ishin: *Adem Gllavica, Ibrahim Kelmendi, Luan Gashi, Hysen Tërpeza, Hasan Kabashi, Din Hoxha, Bajrush Xhakli, Rexhep Okllapi, Shaban Haliti, Qazim Llukagjia, Qazin Zekëbasha, Sylë Hotla, Hajriz Kajolli*. Këtu ishte edhe përfaqësuesi i Mulla Idrizit, *Salih Gjyrisheci*, kurse Komitetin Qendror të NDSH e përfaqësuan *Kemail Skënderi, Mexhit Zyberi dhe Xhemail Qazimi*.

Kjo konferencë do të trajtohet si Kongresi III i Ballit Kombëtar, kurse ndër vendimet më të rëndësishme të tij janë: Lëvizja e Rezistencës Shqiptare Antijugosllave, Lëvizja e Ballit Kombëtar, Lëvizja e Legalitetit, Lëvizja Nacionale Demokratike Shqiptare, etj, të quhen me emrin: “Lëvizja për Lirimin e Tokave Shqiptare”, -LpLTSH. Së këndejmi edhe Kongresi i Kopilakës - Kongresi I i LpLTSH; forcat e armatosura të saj të quheshin “Ushtri Popullore Demokratike Shqiptare”, kurse Shtabi Suprem i Kosovës të quhej “Shtab i Luftës”. Për komandant të tij u emërua Hysen Tërpeza, ndërkaq Adem Gllavicës iu besua roli i eminencës së kaltër në Lëvizje, një si komisar politik në Shtab të Luftës,

shtypi në pranverë të vitit 1995, disa muaj pas veprës së M. Pirrakut, Mulla Idriz Gjilani...

■

kurse Ibrahim Kelmendi e Luan gashi u ngarkuan me propagandë e lidhje me faktorin e jashtëm, përmes Konsullatës së Turqisë e Konsullatës së Anglisë në Shkup, për ndërkombëtarizimin e Çështjes së Kosovës si çështje shqiptare e pazgjidhur.

Kongresi I (III) aprovoi platformën politike të një Thirrje, e cila duhej t'i drejtohej popullit shqiptar dhe opinionit botëror, e me të cilën duhej të denoncohej e të hidhej vendimi farsë i Kuvendit të Prizrenit të Këshillit Krahinor të Kosovës i datës 8-10 korrik 1945, sipas të cilit kinse Kosova me “vullnet” i bashkohej Serbisë Federale. Dokumentin do ta hartojë Adem Gllavica dhe do ta aprovojë Shtabi i Luftës i LpLTSH në një takim në Male të Mirashit, kurse aty, pas 20 shtatorit 1945, për shumëzim e shpërndarje do t'i ngarkohet veprimtarit politik të Komitetut Qendror të LpLTSH, Abdullah Muslisë, kryetar i Këshillit të Rrethit të Ferizajt, në bashkëpunim me drejtuesit e Komitetit Qendror të LpLTSH (NDSH) në Shkup. Shtabi i Luftës lidhjen me Abdullah Musliun e arriti me anë të Ibrahim Cernillës, komandant i rojës partizane në komunën e Babushit.

Me të dhëna të verifikuara mirë¹⁾ mund të vërtetohet se dokumentin me titull “Proklamatë” për botim e përgatitën personalitetet themeluese të Komitetit Qendror të Organizatës së NDSH: *Azem Morana, Hasan Bilalli e Abdyl Kerimi*, arsimtarë në Kursin Pedagogjik të Shkollës Shqiptare në Shkup, në prani të Abdullah Muslisë, i cili edhe mori pjesë në shpërndarjen e saj, në fillim të tetorit 1945. Ky dokument në dorën tonë ka arritur në përkthimin serbisht gjatë hetuesisë ndaj Abdullah Muslisë në OZN-an e Prishtinës, më 10 prill 1947. Përmbajtja e tij paraqet dokumentin dhe aktin më të rëndësishëm të Shtabit Suprem të Kosovës gjatë aktivitetit të tij, por edhe ndër ndërmarrjet më të

1) Këtu z. M. Pirraku bie ndesh me studimin serioz të dr. Sultane Ukaj - Kojçini botuar në revistat e Institutit të Historisë - Prishtinë dhe në gazetën “Bota Sot”, më pas (2004), ku theksohet se proklamata në fjalë është hartuar nga Adem Gllavica - shënimi im Bardhyl Selimi

fuqishme me rëndësi kombëtare dhe ndërkombëtare politike të Lëvizjes së Rezistencës Shqiptare- LpLTSH, nga mesi i nëntorit 1944 deri kah fundi i tetorit 1945, kur realisht nisi të pushojë së vepruari Shtabi i Luftës nën drejtimin politik të Adem Gllavicës dhe nën komandën ushtarake të Hysen Tërpezës, për t'i lëshuar vend Shtabit të Zonës I të LpLTSH (NDSH) të Ajet Gërgurit-Mulla Arif Shalës, me seli në Drenicë, si mekanizëm i ri dhe përfundimtar ushtarak kryesor i Komitetit Qendror të LpLTSH (NDSH) të Halim Oranës, me seli në Shkup.¹⁾

Ky dokument, Proklamata e LpLTSH e tetorit 1945, pasqyroi gjenocidin serb kanibalist mbi shqiptarët, që nga koha e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit deri në kalvarizimin e rekrutëve shqiptarë për UNÇJ dhe Plojën e Tivarit të 1 prillit 1945, e me forcë të argumenteve historike, hodhi poshtë çdo mundësi për jetë shtetërore shqiptare me serbët, malazezët e maqedonët dhe afirmoi e ndërkombëtarizoi kërkesat e Kosovës dhe të popullit shqiptar për vetëvendosje dhe bashkimin e Shqipërisë Etnike, ku shqiptarët banonin në vise kompakte 85-100 %.

1) Shih gjerësisht, M. Pirraku, Dëshira jonë e vërtetë është bashkimi me Shqipërinë, Dituria Islame, Prishtinë, 1995, nr 73 faqe 32-34; nr 74, faqe 25-28

Dr. Muhamet Pirraku

Mulla Idriz Gjilani¹⁾

Prishtinë 1995

f.23

Iljaz Agushin e vrau, në banesën e tij në Tiranë, më 27 shtator 1943, njisiti gueril i komunistëve kosovaro-tiranas. ..Më 27 korrik 1943, gjatë takimit me Fadil Hoxhën, Iljaz Agushi e këshilloi këtë, që të luftonte krahas çdo aleati tjetër, në botë, për bashkimin e Shqipërisë, por vetëm me jugosllavët jo, sepse qofshin çetnikë ose komunistë, kanë për ta tradhëtuar dhe për ta robëruar popullin shqiptar!. Në kurthin për Iljaz Agushin, në Tiranë, punoi komunisti Alush Zariqi, i cili më 25 tetor 1943, përmes Selatin Perteshit, tregtar nga Prishtina, i raportoi komunistit Meto Bajraktari në Prishtinë:”Puna e Iljazit u rregullua! Pas dy ditësh do të kthehem..! Në vrasjen e Iljaz Agushit në Tiranë, do të implikohet njëri ndër nëpunësit e tij në Ministrinë e Punëve Botore, pikërisht komunisti me prejardhje prishtinase, Bujar

1) Monografi prej 745 faqesh

Hoxha, i cili me Iljazin ishte edhe në lidhje miqësore. Ky u priu dy atentatorëve Y.P. dhe O.K., njëri nga Kosova dhe tjetri nga Tirana.

f.58

Gazeta “Lidhja e Prizrenit”, më 16 prill 1944, vijëzoi programin politik dhe luftarak të Mbrojtjes Kombëtare të Kosovës:

Kosova nuk kërkon ma tepër se sa i përket dhe ia nep e drejta...Shqipninë e lanë pa Kosovë, e Kosovën e lanë në robni, tue shkelë çdo të drejtë njerëzore. Kjo ka qenë deri sod burrnija e drejtësia e të mdhenjëve me e shtypë të voglin. “Kosova tash kërkon me ngulm që kjo padrejtësi të korigjohet, mos të mbetet ma krahinë shqiptare jashtë prehërit të Mëmëdheut, jashtë kufijve të vërtetë të Nanës Shqipni...Ma mirë dekë m’u shue nën hije/ Te Flamurit tonë në fushë të mejdanit/ Se me rrnue një jetë robnije/ nën sukuj të huej të Ballkanit..”

f.87

Shumë krerë, tregtarë e zejtarë e vunë në gadishmëri tërë pasurinë për nevoja të mbrojtjes kombëtare të atdheut. ..Në kujtimin e popullit do skalitet akti patriotik i Qazim Sefë Llukagjisë dhe i Ismail Goranit- Davidovcit.

f.97

Në fund të shtatorit të vitit 1944, në Prishtinë, u formua Komiteti “Rinia Nacionaliste për Mbrojtjen e Kosovës”. Ky organizëm udhëheqës u ngrit me inisitaivën e agronomit Adem Selimi Gllavica, “një i ri i sakrificës dhe i vendimit”- sikurse shkroi bashkëpunëtori i gazetës “Lidhja e Prizrenit”, gazetari i luftës, Faton Gashi (djali i gjeografit të madh, me prejardhje nga Pllavci i Leskovcit, prof. Ahmet Gashit, 1888- 1977).

Adem Selimi, qysh më 1941 si nënprefekt në Ferizaj, dëshmoi guximin për t'u rrekur me probleme me rëndësi për jetën e Kombit. Për të krijuar unitetin e masave, iu kushtua çrrënjësjes së gjakmarrjes. Për këtë qëllim urdhëroi të varej, në lak, një vrasës për hakmarrje nga fshati Dramjak. Pas këtij rasti, pushoi gjakmarrja në viset e Ferizajt por edhe më gjerë.¹⁾

Për mbledhjen themeluese në Prishtinë, morën pjesë edhe përfaqësues të Lidhjes së Prizrenit: Xhaferr Deva, Rexhep Krasniqi, Xhelal Mitrovica dhe intelektualët e lartë: prof. Ymer Berisha, prof. Ibrahim Kelmendi, Luan Gashi, Jahja Fusha, Hysen Prishtina, Jusuf Agushi. Abdyl Henci etj. Kuvendi ngriti Komitetet e Rinisë në qarqet e Prishtinës, Ferizajt e Gjilanit, me katër seksione.

Komiteti luajti rolin e “Komitetit të Shpëtimit Kombëtar të Atdheut”

Ai formoi batalionet e rinisë, (pë një muaj katë të tillë), mbloodhi armë, veshmbathje, ushqim e municion.

Më 8 tetor Faton Gashi shkruante te “Lidhja e Prizrenit”:

“Tash në kufi, katundarë e qytetarë me pushkë e me zjarr luftojnë për Dhiatën, amanetin e lanun..Ushqime, municione, veshje u çon vllaznija që patën rasë me u pasunue, ndërsa errësina e natës, shtrëngata e breshëni, i gjeti shpesh herë në kufi, të deshun e të zbathun, por të vendosun me ruejtë këtë vend, këta luftëtarë trima të atdheut.

1) Ja çfarë shkruan për këtë ngjarje një dëshmitar okular i rëndësishëm, z. Avdulla Musliu në librin e tij “Ditar 1941-1945”, botuar në Ferizaj më 2016: f.59,

“Para se të shkoj herën e parë në Kosovë, një katundar nga Lloçkobra e kish vra një person, i cili kishte qenë bashkë me shoqen e vet. Shkak ishte hakmarrja. Atëhere, ditët e para, paska qenë Adem Gllavica nënprefekt. Qenka mbledhë pleqësia, e ashtuquajtur “Islati” dhe përnjherë e paskan dënue me varje. Jo për hakmarrjen, sa për atë që ka qitë pushkë kur ka qenë bashkë me të shoqen. Sa xhentëllmen ishte ky nderim ndaj femrës që askush s’e ka! E marrin nga burg, i qesin drunët para xhamisë dhe e lanë 4-5 ditë varë. Kohë të gjatë nuk ka pasë hakmarrje.”

Anmiqtë mësyjnë, përplasen e thyhen. Një fenomen që s'është pamun kurrë. Fuqia u shtue shumëfishë. Kjo qindresë i çudit anmiqtë, kjo qindresë i çudit vetë luftëtarët kosovarë. Luftimet e regjën, deka s'e trembi, prandaj luftoi, e fitimi e shton vullnetin e durimin.

Kosova ka vendosë, me të vegjëll e me të mëdhenj, të shkrihet, por tokën ta ruej.

Kosova e ka vendosë jo vetëm ta derdhi e ta shpenzojë të gjithë kapitalin dhe pasunin landore për shpëtimin e Atdheut Ethnik Shqiptar, por të shtrydhi të gjithë kapitalin e gjakut që ja ka hua kësaj toke të shenjtë.

Kjo asht epopeja e këtij populli heroik!”

....Që organizimi i mbrojtjes kombëtare të Kosovës dhe të Shqipërisë etnike në viset verilindore dhe lindore të saj të ishte më i suksesëshëm, Kosova u nda në disa zona ushtarake me shtabe komanduese të caktuara dhe ta varura nga Sektori Ushtarak i Lidhjes II të Prizrenit. Viset e Gjilanit- Ferizajt përbënin Zonën IV, në shtabin e të cilës hynë: Adem Selimi- Gllavica (komandant), Qazim Sefë Llukagjia, Hysen Tërpeza, Mulla Idrizi, Muharrem Fejza, kapiteni Bajrush Xhakli i Kishnapolës dhe Mehmeti i Zi-Krileva...

Të dhënat burimore flasin se këtë formë të organizimit të mbrojtjes së Kosovës e këshilluan përgjegjësit ushtarakë gjermanë, të përqendruar në Prishtinë, me motivin që Gjermania ishte drejt kapitullimit, prandaj mbrojtjen e Kosovës duhet ta marrin përsipër vetë shqiptarët. (në fillim të tetorit 1944).

f.154

Disa të dhëna thonë se Shtabi Suprem i Kosovës është themeluar më 1 dhjetor 1944, diku midis Lipjanit- Ferizaj e Gjilanit, komandant është zgjedhë agronomi Adem Gllavica e zëvendës Qazim Llukagjia. Sipas të dhënave të tjera, Shtabi është

■
themelue në ndërtesën e stacionit të xhandarmërisë në Tërpezë të Moravës së Epërme, rrethuar me mure të lartë. Nikoqir ishte Hysen Tërpeza, njeri shumë trim, analfabet, një kolaboracionist me antifashistët dhe komunistët gjatë tërë Luftës, gati deri në ditën e kobshme të ripushtimit jugosllav të viseve të Kaçanikut, të Vitisë e Gjilanit, më 16 nëntor 1944. Tani ai ua ktheu pushkën aleatëve të lagjes komuniste dhe në gusht 1945 arriti edhe postin e Komandantit të Shtabit të Luftës të Ushtrisë Demokratike Popullore Shqiptare.

... Shtabi Suprem mori vendim njëzëri për përgatitjen e sulmeve të befashisme në qytetet e Kosovës: Ferizaj, Gjilan, Rahovec e gjetkë, me qëllim që të vriteshin personat nga strukturat drejtuese të pushtetit ushtarak jugosllav dhe për lirim të burgosurve, të cilët pushteti komunist- çetnik i pushkatonte pa gjykim, me muzikë marramendëse të romëve dhe valle shumadiane.

... Këtë e kundërshtonte Mulla Idrizi por shumica përkrahu Muharrem Fejzën dhe Adem Gllavicën, madje edhe Luan Gashi dhe Ibrahim Kelmendi të cilët thonin se “Ne e dimë që nuk kemi forca për t’i mbajtur qytetet, por le të kuptohet në botë se Jugosllavia e Titos, Kosovën nuk e mori pa luftë, mollë të qëruar prej komunistëve shqiptarë!”

f.161

Vendimin për sulmin në Ferizaj e morën: Adem Gllavica, Qazim Llukagjia, Hysen Tërpeza, Luan Gashi, Ibrahim Kelmendi, Hamdi Mramori e Selim Maçestena, në një takim të ngutshëm pas incidentit që ndodhi afër një barake të një punishteje rrugore, ku dikush shtiu nga terri dhe shitoi një bashkëlufëtari tonin..- tregon një pjesëtar i trupës së Shtabit Suprem.

... Mbi Njësinë përcjellëse të Shtabit Suprem kishte shtënë Roja Partizane e fshatrave, pa e ditur forcën e kësaj. Ky qe incidenti që e përshpejtoi sulmin mbi Ferizaj..

...Lufta filloi rrëmbyeshëm dhe, për pak minuta, në duart e liridashësve shqiptarë u gjendën ndërtesa e xhandarmërisë, kazerma e ushtrisë, lagjia malaziasë dhe ajo e Kishës Katolike. Rezistencë e pamposhtur u bë vetëm te ndërtesat ku ndodhej shtabi i Brigadës II të Kosovës.

...Lufta zgjati tërë ditën e 2 dhjetorit, derisa të rrethuarve u erdhën ndihma të shumta.

...Bozha Perla u zbulua në hyrje të Ferizajt nga ana e Prizrenit, afër ndërtesës së Zastebit (Magazinë drithi e Halim Spahisë, në të cilën punoi komunisti TefikÇanga nga Shqipëria). i shoqëruar nga katër përcjellës të armatosur mirë: Tomo Kërtalica, Çedo Popoviç, Zhivorad Topavçeviç dhe Predrag Bojkoviç. Me xhip e sillte në Ferizaj nga Prizreni, patriotin Ibrahim Lutfiu... Luftëtarët shqiptarë të pritës kujtuan se ai xhip vinte në shërbim të Ismail Goranit, Adem Gllavicës, Luan Gashit dhe Qazim Llukagjisë, të cilët gjendeshin në Mollopolë. Mirëpo Haqif Xhemë Rrustemi e Haqif Xhemë Duhani të Slivovës dhe Musli Selmani i Llashkobares nuk u tradhëtuan. U qëlluan gomave të xhipit dhe e ndalën atë me dhunë. i nxorrën katër ushtarakët dhe shoferin si dhe Ibrahim Lutfiun i cili u kërkoi një armë me të cilën i vrau të gjithë serbët. Pastaj Ibrahimin e shoqëruan në fshatin Mjak për t'u mjekuar nga torturat që ia kish bërë OZNA.

f.202

Më 15 maj 1945 OZNA inskenoi një takim të Hysen S. Cakiqit- Tërpezës, me përfaqësuesin e UNÇSH në Kosovë, Shefqet Peçin. Delegacioni i OZNA-s drejtohej nga Shaban Kajtazi, Ibrahim Cërnilla, Qazim dhe Qerim Mirashi dhe Bajrush Gavazi- “shpiun se e ka falë Zoti!”- sikurse thotë Hysen Tërpeza, Njisitin e Hysenit me mbi 100 veta e gjetën në male të Zhegocit dhe komandantin e ftuan në bisedë me Shefqet Peçin, Ali Shukriun dhe një serb, përfaqësues të UNÇJ.

■

Hysen Tërpeza i mori 7 shoqërues trima dhe shkoi në Cernillë, për të zhvilluar negociata me “përfaqësuesit e dy shteteve”!- Shqipërisë e Jugosllavisë. Ali Shukriu e luti, “vllaznisht” që t’i dorëzonte bashkëluftëtarët, me amnisti të garantuar, kurse Hysenit, si një ish bashkëpunëtor i Fadil Hoxhës, do t’i garantohet vendi i merituar në shoqëri!

Takimi zgjati rreth tri orë, por Hysen Tërpeza nuk pranoi. “Fadil Hoxha na ka thënë se ku i thonë bukës bukë e ujit ujë ka për të qenë Shqipëri, e ku i thonë bukës hleba ka për të qenë Serbi!”- por kjo nuk doli, tha ai. Doli ajo që ja “kisha tërhequr vërejtjen me kohë: vrasje, pushkatime, robëri që nuk mbahet mend..!”

Përfaqësuesi i UNÇSH, Shefqet Peçi, më në fund, do t’i kërcënohet keq:

”Zotëri Tërpeza! Të kam dëgjuar që tri orë. Ti je antijugosllav, mendo mirë! Ky thua, aq sa ndahet nga mishi i gishtit, po aq Shqipëria do të ndahet nga Jugosllavia! Dëgjo, një ushtar në se më vritet do t’i kalli me zjarr, 200 fshatra!...”

Hysen Tërpezës nuk i mbeti tjetër, por të konstatonte: “I kam dy djem të vegjël dhe mos i kurse, kapi për të dyja këmbët e hudhi në zjarr, se kurrë nuk do të shkimet raca e shqiptarit!...”- kujton Tërpeza më 15 mars 1993.

Komandanti shqiptar, duke mos i njohur vitutet burrërore të Tërpezës me shokë, iu kërcënua me arrestim. Për një moment, trimat e Hysenit, komandantëve shqiptaro- jugosllavë komunistë dhe rojave të tyre, ua shtinë armët në zverk. Vetëm gjetshmëria dhe trimëria e Ali Shukriut i nxori ata nga situata që i dërgonte në varr!

....Në gushtin e 1945 Shtabi Suprem i Kosovës, i Adem Gllavicës do të ftojë një takim të përfaqësuesve të gueriles shqiptare dhe të organizatave të NDSH. Takimi do mbahet në Kopilakë më 15-16 gusht, midis Moravës së Epërme e Karadakut të Shkupit. Ndër kretët ishin Hysen Tërpeza, Adem Gllavica,

Ibrahim Hakiu – Kelmendi, Luan Gashi, Tefik Tanisheci, Hasan Kabashi – Vitia, Dine Hoxha- Kaçaniku, Qazim Sefë Llukagjia, Qazim Sopa – Zekbasha dhe rreth 25 të tjerë si Hajriz Kajolli, Sylë Hotla etj. Po ashtu, anëtarë të Komitetit të Shkupit si Kemal Aliu – Skënderi, Mexhit Haki Zyberi dhe Xhemail Bllaca.

Folën Luan Gashi, Adem Gllavica, Ibrahim Kelmendi. ..Komandant suprem u zgjodh Hysen Tërpeza. Ndonëse Adem Gllavica u ngarkua me propagandën, ai ishte personi i pare, faktikisht, i Lëvizjes për Lirimin e Tokave Shqiptare në pjesën lindore të Kosovës. (Emri u ndryshua sepse Balli Kombëtar në Shqipëri ishte kompromentuar në sytë e aleatëve). Ai ftoi Abdulla Musliun, kryetar i Këshillit të Rrethit të Ferizajt dhe Ibrahim Cërnillën, komandant i Rojes Partizane në Babush, lidhur me botimin dhe shpërndarjen e një Proklamate, që do lexohej dhe përpunohej në Shkup prej treshes: Azem Morana, Hasan Bilalli dhe Abdyl Kerimi, pedagogë në Kursin Pedagogjik në Shkup.

Në këtë Proklamatë janë vënë në pah, gjerë e gjatë, aktet e tradhëtisë komuniste jugosllave ndaj aleatëve komunistë e antifashistë shqiptarë, mandej të gjitha format e dhunës jugosllave kolonialiste e gjenocidiste mbi popullsinë shqiptare. Vihej në spikamë, se pushtuesi jugosllav mobilizoi me tradhti e dhunë më se 70 mijë shqiptarë dhe më se 50 mijë të tjerë i ndoqi nga trojet stërgjyshore me dhunë- “për fatin e të cilëve nuk dihet!”

Popullit shqiptar në përgjithësi i vihej në dijeni se ushtria serbo- malazeze më 1 prill 1945, në Tivar, masakroi 3000 shqiptarë, ndaj ftohej në rezistencë të armatosur, duke i dhënë garancinë se dora hakmarrëse e bijve të tij do të bjerë edhe mbi tradhëtarët: Mehmet Hoxha, Fadil Hoxha dhe Rifat Berisha, të cilët Kosovën “ia shitën Jugosllavisë”. Në emrin e popullit shqiptar, hidhej poshtë Kuvendi i Prizrenit i 8 korrikut 1945, i cili Kosovën “e bashkoi me Serbinë Federale”.

Në këtë proklamatë fuqimisht hidhet poshtë çdo lidhje e imponuar e Kosovës me Serbinë dhe me Jugosllavinë dhe

■

vendosmërisht konstatohet se populli shqiptar “nën Jugosllavinë, mbi gjysma e kombit që jeton në viset etnike kompaktësisht 85-100 % shqiptare, nuk pranon asnjë lidhje me Beogradin” dhe se “dëshira jonë e vërtetë është bashkimi me Shqipërinë. Ne dëshirojmë të jemi të bashkuar me vëllezërit tanë në Shqipëri, pa marrë parasysh regjimin që do të jetë në atë, me ligje të njëjta dhe nën kushte morale e material të njëjta..!”

f. 331

Në njësinë e Shtabit Suprem të Kosovës gjendeshin edhe Ajet Gërguri, Jashar Bici (I Burincës) kapteri Shaip Zullufi – Haxhiu nga Lupçi, kapteri Jusuf Fetah Mornica, nga Keqekolla, antari i Komitetit Qarkor të NDSH së Prishtinës etj.

...

Lëvizja e Adem Gllavicës dhe e Hysen Tërpezës në drejtim të Greqisë, nuk e përfshiu, të thuash, asnjë bashkëluftatar të Mulla Idrizit të betuar në Kuvendin e Zabincës, më 17 dhjetor 1944, kur u emërua Shtabi Drejtues i Lëvizjes së Rezistencës për Kosovën Lindore.

Mg. Bardhyl Selimi

Pikëpamjet politike të Adem Selimit (Gllavicës)¹⁾

Që në fëmëni, nëna Vezire më ka folur gjithnjë mirë për të, jo vetëm si babai im dhe ish bashkëshorti i saj i dashur, por edhe për të kundërshtuar të gjitha shpifjet dhe keqvlërësimet e komunistëve që sundonin atë kohë Shqipërinë, nga të cilët ajo kish vuajtur mjaft. Sigurisht, gjithçka ne e mbanim të fshehtë.²⁾

Vite më parë, kur unë punoja si redaktor për shkencën në gazetën më të madhe komuniste “Zëri i Popullit “ në Tiranë (1973 - 1975), shfletova koleksionin e “Bashkimit të Kombit “ dhe, në numrin e datës 7 tetor 1944, lexova një intervistë të gazetarit të saj, Xhelal Mitrovicës, me Ademin, ku, pos të tjerash, Ademi, vetë, tregon:

1) Ligjëratë e mbajtur në Lipjan më 14 shtator 2012, në simpoziumin kushtuar Adem Gllavicës, në ditën e festës së shkollës së mesme teknike “Adem Gllavica “

2) Nana dhe tezja Nazike në përgjithësi nuk më kanë treguar mua hollësi nga jeta e mëparëshme dhe njoftimet që merrnin tërthorazi nga Ademi, deri në moshë madhore, gjithnjë nga frika e përndjekjeve nga regjimi. Nuk u vë aspak faj, sidomos pasi e njoha bukur mirë atë sistem totalitar ku vepronte ndër të tjera “spionimi total “. Të njëjtën kam bërë edhe unë me bashkëshorten dhe djemtë.

“Grupi i rinisë në nënprefekturën e Prishtinës është organizue spontanisht në batalione të rregullta me të vetmin qëllim që të ruajë qytetin dhe të ndihmojë fuqinat vullnetare në luftë. Katundari po lufton gati një vit pa ndihmën e qytetarëve. Tashti është koha që edhe ne t’i shtojmë radhët e vullnetarëve e të derdhim gjakun për lirinë tonë.

Organizata jonë nuk ka qëllime politike, nuk ka aspirata supremacie, nuk kërkon t’i imponohet askujt, don vetëm të kontribuojë në luftën e shënjtë të mbrojtjes.

Kemi konstatue se, deri më tash, rinia qytetare ka ba shumë pak sakrifica. Tash ajo duhet të ndërtojë një sistem jete që nesër do të shërbejë si sistem themeltar i qënies: me punue, me sakrifikue!

Në librin e tij “Mulla Idriz Gjilani”, f.54, z. Muhamet Pirraku citon një citat nga gazeta “Lidhja e Prizrenit:

Gazeta “Lidhja e Prizrenit”, më 16 prill 1944, vijëzoi programin politik dhe luftarak të Mbrojtjes Kombëtare të Kosovës:

Kosova nuk kërkon ma tepër se sa i përket dhe ia nep e drejta...Shqipninë e lanë pa Kosovë, e Kosovën e lanë në robni, tue shkelë çdo të drejtë njerëzore. Kjo ka qenë deri sod burrnija e drejtësia e të mdhenjëve me e shtypë të voglin. “Kosova tash kërkon me ngulm që kjo padrejtësi të korigjohet, mos të mbetet ma krahinë shqiptare jashtë prehërit të Mëmëdheut, jashtë kufijve të vërtetë të Nanës Shqipni...Ma mirë deké m’u shue nën hije/ Te Flamurit tonë në fushë të mejdanit/ Se me rrnue një jetë robnije/ nën sukuj të huej të Ballkanit..”

Më vonë, kur ndaj meje u organizua një hetim gjyqësor partiak, që zgjati gati tre vjet¹⁾, mua m’u desh të mblidhja dëshmi me shkrim nga persona të ndryshëm që e kishin njohur babën tim. Kështu:

1) dhjetor 1974 - tetor 1976

Gani Ratkoceri¹⁾, nga Llukagjija, mësues, ardhur në Shqipëri në vitin 1951, i datëlindjes 1930, me kërkesën time, ka dhënë këtë deklaratë para autoriteteve partiake në vitin 1976:

Gani Ratkoceri

1) Me Ganiun jam njohur në fund të verës 1972. Ai erdhi dhe më kërkoi në shtëpinë time, dolëm për kafe. Ishte mësues i tim vëllai në shkollën e ndërtimit. U paraqit. Pastaj nisi të më flasë për Ademin me fjalët më të mira. Unë, me drojë, i thashë se kam dëgjuar për të dhe gëzohem që ju flisni mirë. Por nuk kam marrëdhënie. Që atëhere jemi miq të ngushtë.

Gjatë një vizite në Komunën e Lipjanit, 2003, Gani Ratkoceri takohet me Shensi Reçicën e Xhevat Ollurin.

“Ademi vinte në shtëpinë tonë në Llukagji, në fshatin fqinj me Gllavicën (sot rrethi i Lipjanit). Ai rrjedh nga një familje patriotike brez pas brezi.

Ganiu me Rauf Bilgiçin gjatë një vizite te unë, 1991

Në vitet 1942 - 1943 Kosova qe ndarë në tri pjesë: një pjesë nën administrimin gjerman (Mitrovica, etj) ; një pjesë Bullgaria; një pjesë Tirana. Fashistët serbë, çetnikët dhe bullgarët, duke mos u kënaqur me pjesën e tyre të shpërblimit, kërkonin të merrnin edhe pjesën që administronte Tirana. Kështu, nisën masakra në fshatrat e Kosovës. Populli u ngrit spontanisht në vetëmbrojtje.

Qeveria kuislinge spekullonte me këto ndjenja liridashëse. Por Ademi nuk u mashtrua, nuk pranoi oferta dhe bëri çmos për t'i dështuar planet e saj për mobilizimin e shqiptarëve të Kosovës kundër Lëvizjes Nacional - Çlirimtare, duke e motivuar këtë me atë që “vëllezërit e Shqipërisë i dinë më mirë punët e tyre, ndërsa për ne rreziku vjen nga çetnikët dhe fashistët bullgarë “.

Pas Çlirimit, në Kosovë masakrat vazhduan, kjo i revoltoi shumë kosovarët, prandaj ata morën arratinë. Në vjeshtë 1945, Ademi i dënuar me vdekje disa herë, u largua nga Kosova “.

Nebi Saliu¹⁾ nga Babushi, mësues, ardhur në Shqipëri më 1958, në deklaratën e tij thotë:

Nebi Saliu, (djathtas) në shtëpinë time, shtator 1991

1) Nebiu ka qenë martuar me Etlevën, vajzën e prof. Ahmet L. Gashit

■

“Ademi ka luftuar për të drejtat e popullsisë shqiptare të Kosovës që shkeleshin nga shovinistët serbo - malazezë “

Prof. Ahmet Latif Gashi¹⁾, mësues i merituar, ish drejtor i gjimnazit të Prishtinës në vitin 1944, deklaroi:

Ahmet Gashi

“Ademi jepte mësimë botanike në gjimnazin e Prishtinës, ku unë isha drejtor. Në personin e tij kam gjetur një shqiptar të mirë, patriot e të ndershëm. Ai s’ka qënë as italoofil, as gjermanofil”

1) Autor i Hartës Etnike të Shqipërisë

Kolektivi i mësuesve të Normales së Prishtinës, viti 1944. Ademi ndodhet në rreshtin e tretë, djathtas

Iljaz Rudi nga Kukësi, pensionist, më ka thënë, në shtëpinë e vet, në vitin 1988:

“Kam qënë bashkë me Ademin në një mbledhje në Prishtinë, ku Ademiti i bënë thirrje udhëheqës komunistë të Kosovës që të bashkohej me ta. Pasi i dëgjoi, Ademi u ngrit në këmbë dhe tha: jam gati të luftoj krahas jush kundër gjermanëve por pa vëllezërit serbomalazezë, të cilët gjithnjë na e kanë pasë me të pabesë! “

Myzafer Kallajxhiu, agronom nga Gjirokastra, që ka shërbyer në Prishtinë në vitet e luftës 1941-1944, më ka thënë në vitin 1976, në shtëpinë e vet në Tiranë:

“Në biseda me Ademin ai shfaqej si nationalist “

Zef Kakariqi, profesor dhe bashkëpuntor i vjetër shkencor në Institutin Shtetëror të Veterinarisë në Tiranë, i cili kish punuar në Kosovë gjatë luftës, më ka thënë gjithashtu mua në vitin 1976, në zyrën e vet:

“Ademi ishte atdhetar i flaktë, antishovinist. “

Jashar Bici, nga Elbasani, deklaroi në prill 1987, në shtëpinë time, në praninë e Bajram Sadikut nga Shtimja, student kosovar i arratisur, në Tiranë:

“E njoha Ademin me 17 nëntor 1944 në një sallë në gjimnazin e Prishtinës. Aty ai u ngrit dhe tha: Po flas në emër të katundarëve. Mendoj që fshatrat të mos braktisen, por njerzit të qëndrojnë në trojet e tyre, pavarësisht se edhe ndonjë mund të vritet në luftë, se vendi pa njerëz nuk njihet si Shqipni.

Së dyti, bejlerët dhe tregtarët, që mendojnë veç për fitimet e tyre, t'i hapin depot, katundaria të vishet, të ushqehet, se ajo do ta bëjë luftën, jo ata sipër mindereve.

Ademi s'ka pranuar të bisedojë me përfaqësues të brigadave partizane, por as ka luftuar kundër brigadave shqiptare.

Para se të arratisesh, ai u shpreh se “dëshiroj të shkoj veç në Shqipëri, por atje s'më pranojnë se janë në miqësi me Titon, prandaj jam i detyruar të shkoj në Greqi “.

Muharrem Bajraktari i kish kërkuar takim, por Ademi nuk pranoi duke thënë se “Muharrem Bajraktari është mik i drazhistave, sipas disa dokumentave “.

Një organizatë balliste në SHBA i bëri thirrje Ademit të aderojë në Lidhjen V të Prizrenit, por Ademi s' pranoi. Organizata në fjalë e konsideroi tradhëtar.

Sikurse më kanë folur edhe të tjerë, Ademi ishte nacionalist, i ndershëm, shihte interesat e katundarisë, të kombit, s'bënte asnjë lëshim ndaj serbëve, s'donte kombe të huaja në Kosovë “

Skënder Kongjeli, kushëri i imi, me banim në Shkup, i cili mbante korespondencë me Ademin, pat ardhur në Tiranë me një grup artistik nga Teatri i Kombësive të Shkupit, në vjeshtë 1972. Ai më takoi dhe më tha:

Skënder Kongjeli, (majtas), Hysen Reçica, unë dhe Agim Kongjeli, Tiranë, 1992

“Ademi, pasi u largua nga Jugosllavia, nëpërmjet Maqedonisë, u vendos në kampet e refugjatëve në Greqi. Një natë e morën urgjent me aeroplan dhe e dërguan në Gjermani. Atje e porositën që t’u mbushte mëndjen një grupi të madh shqiptarësh të arratisur që të hidheshin diversantë në Shqipëri. Por Ademi u përgjigj në sytë e këtyre njerzëve:

“ne nuk kemi ikur nga atdheu për t’i bërë dëme atij, prandaj mos pranoni kurrësesi t’i bëni dëm Shqipërisë! “

Autoritetet e atyshme (amerikane) e nxorrën në gjyq dhe e dënuan me vdekje. Por ky dënim nuk u ekzekutua, pasi dikush nga farefisi i tij ndërhyri dhe e shpëtoi “.

Bajram Sadiku, nga Shtimja, ish student, ardhur në Shqipëri në fund të viteve 60:

“Ademi njihet në Kosovë dhe në emigracionin kosovar si personalitet, si patriot, si mbrojtës i të drejtave të kosovarëve. Në Australi, ku ai banon, ka krijuar shoqërinë “Bajram Curri “ me prirje patriotike. ¹⁾ “

Ndërkaq shtypi zyrtar i Shqipërisë e paraqiste atë ndryshe.

Themi Bare, në librin “Provokacione dhe komplete kundër Republikës Popullore të Shqipërisë“, AMPB (Arkivi i Ministrisë së Punëve të Brendshme) Dosja 3/A faqe 14 1966), shkruan:

“Adem Gllavica është dërguar nga Abaz Kupi më 1952 në Turqi për t’i mobilizuar shqiptarët e atjeshëm kundër Shqipërisë” ²⁾

Interesant është edhe pikëpamja e parashtruar zyrtarisht nga organet më të larta partiake të Tiranës, me rastin e mospranimit tim në Partinë e Punës (komuniste).

Përgjigjia ndaj kërkesës sime nga Komisioni Qëndror i Revizionimit të PPSH, datë 27. 07. 1978, për mospranimin tim në Parti shprehet kështu:

“Ademi kish prirje nacionaliste, shprehej gjithë kohës kundër të huajve në Kosovë, luftonte kundër çetave serbo - malazeze të Drazhe Mihajloviçit (1941 - 1944) që shkelnin në fshatrat periferike të Kosovës. Por prapa dy palëve ndërluftuese, drazhistave dhe kosovarëve të armatosur, ishte gjithnjë dora dhe përkrahja e gjithanëshme e fashistave.

1) Shënimi im (B. S.): Këtë fakt Ademi s’e ka konfirmuar.

2) Shënimi im (B. S.): Këtë pohim Ademi nuk e ka konfirmuar.

Në vitet 1943 - 1944 Ademi kryesonte komitetin “Rinia Nacionaliste për Mbrojtjen e Kosovës “ që ishte një organizatë reaksionare që drejtohej nga Xhaferr Deva, përkrahej nga pasanikët dhe ndihmohej nga gjermanët..

Pas Çlirimit të Kosovës nga fashistët, Ademi ka marrë pjesë si i arratisur në luftime kundër reparteve partizane jugosllave (kah fundi i 1944). Nga fundi i 1946, Ademi, nëpërmjet Maqedonisë, ka ikur në Greqi e që andej në Australi.

Për t’u shpëtuar raprezialjeve, Vezirja është kthyer në Shqipëri, bashkë me të motrën, nënën dhe Bardhylin njëvjeçar “⁽¹⁾

Në vitin 1978, unë u thirra në zyrat e Komitetit Rajonal të Partisë Nr 4 në Tiranë, ku u takova me vetë kryetarin e atëhereshëm të Komisionit Qëndror të Revizionimit, Bato Karafili, i cili vrau veten pak vite më vonë. Ai më tha se:

“Adem Selimi është arrestuar në vitin 1946 në Shqipëri nga organet e Sigurimit dhe më pas është lënë i lirë “. ²⁾

Nana u burgos disa javë në Ferizaj në shtator 1945, pastaj e emëruan mësuese në Prizren ku qëndroi një vit. Më 1946 i kërkuan të merrte pasaportën jugosllave, ndryshe të largohej për Shqipëri. Nana u largua për Shqipëri. Këtu u emërua mësuese në fshatrat e Tiranës e Krujës, por më 16 tetor 1947 e arrestuan brenda qytetit të Krujës dhe e mbajtën në paraburgim tetë muaj si “antare e një grupi armiqësor arsimtarësh “.

Edhe asaj në burg i kishin thënë se “*Ademin e kemi vrrarë “.*

Nana nuk doli kurrë në gjyq, e liruan pas rënies së grupit të Koçi Xoxes. E emëruan mësuese në qytetin e Tiranës, më 1949. Pasi i humbi shpresat për t’u ribashkuar me të shoqin, ajo pranoi të rimartohej, me Mahmud Mezinin, mësues nga Tirana. Kjo më mundësoi mua jo vetëm të rritem në një familje të plotë por edhe

1) Shënimi im (B. S.): “Të dhënat e mësipërme Komisioni në fjalë i ka marrë nga informatorët e Sigurimit, por edhe nga deklaratat e paraqitura më lart. “

2) Sigurisht kjo thënie është plotësisht absurde, kur dihet se atë kohë Ademi ndodhej në emigracion politik në Greqi.

të ndjek pa probleme të gjitha ciklet e shkollës. Madje edhe të punësohem në universitet e më pas në gazetën më të madhe të vendit.

Mahmudi me Veziren në fund të viteve 60

1972. Ai më dërgoi një kartpostale nga Muenchen (Gjermani), ku zhvilloheshin atë kohë Lojrat Olimpike Botërore. Kartolina erdhi në Fakultetin e Shkencave të Natyrës, ku unë jepja mësim. Aty ai më shkruante se “ndodhet për ca kohë në Muenchen, se e ka nisë një aparat matës tensioni të gjakut “, të cilin unë ja kisha kërkuar, në të vërtetë, dajës tim, Mustafa Gjiraku¹⁾, me banim në Itali.

1) Ikur për studime ingjinierike atje në vitin 1940, bashkë me të motrën, Mevluden.

Më vonë, nisi të më shkruajë motra prej babe, Nina, atëkohë nxënëse, të cilës iu përgjigja disa herë. Pastaj e ndërpreva korespondencën me të, nga frika e censurës.

Më 1974, baba më dërgoi një paketë me separate nga punimet e tij shkencore, e cila, çuditërisht, ndonëse ishte adresuar në shtëpi, më mbërriti në redaksinë e “Zërit të Popullit”, gazetë e PPSH, ku unë kisha nisur punën si redaktor për propagandën e veprimtarive shkencore. Nuk e kuptova atëhere pse kjo paketë erdhi aty¹⁾.

Në kabinetin tim

Vijuan, më pas, shumë vite heshtje, pasi unë nuk u pranova në Parti dhe nisa punë në fshat si mësues i thjeshtë, për gati 15 vjet rresht²⁾.

1) Sikurse më tregoi vetë baba, atë vit, dy oficerë të Sigurimit i kishin bërë vizitë Ademit në zyrën e tij dhe i kishin thënë: “Djalin ta kemi ruajtur. Ke të fala nga Beqir Balluku! “

Kështu ata kishin dashur të thonë se “djalin ta kemi marrë peng, mos guxo të zhvillosh veprimtari politike kundër nesh! “ Prandaj baba, në letrat e tij, shprehet se “e kish humbur udhën në oborrin e shtëpisë së vet “. Njëkohësisht, duke përmendur ministrin Beqir Ballukun, që atë kohë u arrestua dhe më pas u dënua me pushkatim, ata kanë dashur ta plotësojnë listën e “lidhjeve kriminale “ të Beqirit. Kjo shpjegon, gjithashtu, përse mua nuk më arrestuan ose ndëshkuan më rëndë. Oficerë të Sigurimit, mësova nga daja pas 1993, e kishin vizituar disa herë edhe dajën tim Mustafë Gjeraku, në Varese të Italisë, saqë ky kish rënë në një farë depresioni. Prandaj, sapo doli në pension, shkoi familiarisht në Venezuelë, ku edhe vdiq pas vitit 2010.

2) 1977 - 1991, pas më shumë se tre vjet pune krahu në fabrikën e tullave.

■

Më 1986, vjen në shtëpi një kartolinë nga baba, dërguar nga Spanja, ku ai pushonte, firmosur në fund “Daja “. ¹⁾ Më 1988 ai qëndroi në Evropë 6 muaj. Dërgoi disa letra, të cilave u ktheva përgjigje, nëprmet nënës. Korespondenca vijoi gjithnjë me nënën time, duke firmosur si “Daja Sadik”.

Në vitin 1989 Ademi dërgoi një ftesë – garanci për mua, në emër të kushëririt të tij, doktorit veteriner, Selim Selimi, me banim në Muenchen, por ajo u tret diku në dosjen time të Sigurimit.

Një vit më vonë, pasi regjimi komunist ndërmori disa lëshime të rëndësishme (si “heqja e ligjit të agjitacionit e propagandës, dhënia e pasaportave, lejimi i praktikës fetare, etj “) i thashë Ademit të shkruante me emrin e tij të vertetë. Atëhere ne e lutëm tezen time Mevlude, që banonte në Romë, të më niste një ftesë - garanci. Kështu u bë. Unë mora pasaportën dhe udhëtova drejt Romës bashkë me djalin e vogël, Indritin 11 vjeçar, në mes të qershorit 1990.

Bardhyli me djalin e vogël, Indritin, Romë, qershor 1990

1) Nana kishte një dajë, Hysenin, djali i të cilit, Sadiku, ishte transferuar në Novi Sad, Vojvodinë

Ngjarjet e ambasadave të 2 korrikut më gjetën atje. Ademi erdhi në Romë nga Muenchen dhe u takua me mua pas 45 vitesh! Ndenji atje disa ditë.

Me babën në Romë, qershor 1990

Gjithë kohën baba me fliste dhe më tregonte për veten, për miqtë e vet luftëtarë, për personalitetet politike të anatemuara nga komunistët, si prof. Vasil Andoni, prof. Abaz Ermenji etj, por nuk më tha se merrte pjesë aktivisht në ndonjë parti. Natyrisht, Sigurimi i Shtetit ia kishte arritur ta neutralizonte atë politikisht.

Megjithatë, Ademi kishte një urrejtje të shprehur për “kuqalashët” (komunistët) dhe një dëshpërim të madh për mjerimin, ku ata e kishin lënë Shqipërinë.

Dhe shpresonte se, më në fund, kombi po hynte në rrugën e përparimit, sado që për këtë duhej ca kohë.

Dhimbja më e madhe për Ademin ishte Kosova e robnueme ende nën serbët.¹⁾

Shkollën e mesme Ademi e kreu në “Medresenë e Madhe të Kral Aleksandrit” në Shkup, qendër kjo mjaft e njohur arsimore ku u edukuan intelektualët e shquar patriotë, ndonëse mësuesit dhe mësimi kryhej në serbokroatisht. Në këtë shkollë Ademi do brumosej më tej me dashurinë për vendlindjen dhe atdheun si dhe do ushqente një dëshirë të zjarrtë për ta parë “Shqipërinë e Vjetër”.

Në letrën e datës 03. 08. 1989, Ademi, thotë se

“Kur studioja në Shkup më 1937, kam shetitur në fshatrat për rreth Pogradecit, kam qënë edhe në Shën Naum. Bile, një herë, kam dashur të arratisem për Shqipëri nëpërmjet Pogradecit.. “

“Mbreti Zog ka bërë gabim që ia ka dhënë Jugosllavisë Shën Naumin, pasi ai ishte një qendër fetare e rëndësishme për ortodoksët e Shqipërisë”.

Shumë shpejt rasti ia solli të vihej në lidhje me konsullatën shqiptare në Shkup ku ai do të merrte udhëzime dhe do sillte të dhëna të çmueshme për gjendjen politike në Jugosllavinë Mbretërore, përkatësisht në Kosovë e Maqedoni. Ishte kjo një ndërmarrje tepër e rrezikshme që mund t’i kushtonte jetën, por dashuria për liri ishte me e fortë se frika nga vdekja.

“Shkollën e mesme e kreu në Shkup (Velika Medresa Krala Aleksandra, 1929 - 1938). Më 1938 u regjistroi në universitetin e Zagrebit. Në shkollë të mesme parapëlqejë lëndët fizike, kimi dhe ato natyrore si dhe frëngjishten, gjermanishten dhe arabishten. Anglishten e mësova gjatë qëndrimit në kampet e përqendrimit në Greqi. Kur isha në klasat e larta, me lejen e drejtorit, jepja mësim

1) Letër Vezires në qershor 1991: “Si po shifet, Jugosllavia po shpartallohet, por fati i Kosovës nuk dihet, si që duket, kosovarët për ta çliruar duhet të bëjnë një luftë të tillë si bëmë ne, para 40 e kusur vjetësh, se liria nuk falet por fitohet. “

private për dy nxënës duke fituar edhe para (1000 dinarë në muaj, kundrejt rrogës 800 dinarë të vetë mësuesve). Gjatë kësaj kohe, punoja edhe për Shqipërinë, pasi u lidha me kryekonsullin e Shqipërisë në Shkup atëkohë, Servet Xhaxhuli, për tre vjet rresht, pa pagesë. Më 1938 qeveria shqiptare u pagoi bursën disa djemve kosovarë, emrat e të cilëve i sugjeroja unë, mjafton që ata të ishin patriotë të mirë. Të tillë ishin Selim Selimi, Idriz Ajeti, Ibrahim Kelmendi, Zeqir Bajrami, etj.

Më 1941, qeveria e Tiranës u dha bursë 84 studentave kosovarë, përfshi edhe mua. Emri im me siguri është në arshivën e Ministrisë së Punëve të Jashtme të asaj kohe “.

Konsullata i jepte Ademiti libra shqip që t’ua dorëzonte të rinjëve me prirje atdhetare, i jepte para për personalitetet shqiptare me ndikim, madje u mundësoi edhe bursa studimi universitar atij vetë dhe një sërë të rinjsh të talentuar, për t’i përgatitur kuadrot e ardhëshme kosovare. Kështu Ademi nisi studimet për bujqësi në Universitetin e Zagrebit ku kishte shok dhome edhe Idriz Ajetin nga Presheva, që më vonë u bë profesor i shquar i gjuhës shqipe dhe kryetar i Akademisë së Shkencave e Arteve të Kosovës.

Sikurse më tregonte Ademi vetë mua, ai e zgjodhi degën e agronomisë pasi mendonte se kështu mund të ishte më i vlefshëm për Kosovën¹⁾.

Gjatë studimeve universitare ai i mbante lidhjet e vjetra si me konsullatën shqiptare ashtu edhe me bashkëpunëtorët. Kur regjimi i Beogradit përgatiti një provokacion të madh duke

1) Për të kuptuar sa e thellë ishte dashuria për atdheun dhe të parët tanë, ilirët, po sjell një kujtim që ma ka treguar në letër.

“Po dëgjioja leksionin për vreshtat dhe verën nga një profesor i imi. Ky i fundit po evidentonte vlerat kurative të verës. Unë që bëja pjesë në “shoqërinë e tri të mirave “ kërkova leje dhe i vëreja profesorit: Zotni, ju po na e glorifikoni verën që, siç e dimë, është pije alkoholike! Pse kështu?!

Profesori, që e kuptoi nga vija unë, u përgjigj: Zotni student, a e dini ju se ilirët, të parët e shqiptarëve si ti, e pinin verën me shtamba?!

Që atë çast, me qenë se ilirët e paskëshin pirë verën kaq shumë, edhe unë e theva zakonet e mospirjes së saj dhe tërë jetën konsumoja verë, madje në Australi kultivoja edhe një vreshtë të vogël.. “

dërguar mijera djelmosha nga Kosova në Kroaci për të bërë atje veprime të pahijshme me qëllim armiqësimin edhe të kroatëve me shqiptarët, Ademi me shokë ndërhyri me zgjuarsia dhe e zhbëri këtë ndërmarrje.

Në Kosovë zhvillonin veprimtari edhe organizata e grupe politike të ndryshme, të nxitura edhe nga Shqipëria, si komunistët, ballistët, legalistët, agrarët etj. Me sa kam hulumtuar, Ademi nuk bënte pjesë në asnjërën parti, ndonëse kishte njohje me përfaqësues të tyre. Me sa duket, ai ishte i vendosur për vetëm një ideal, bashkimin e Kosovës me Shqipëri, për të cilën partitë vetëm se pengonin.

Megjithatë nuk qëndruan indiferente vetë partitë ndaj tij. Lidhja e Dytë e Prizrenit e themeluar vjeshtën e vitit 1943, në nëntor 1944 vendosi krijimin e “Komitetit të Rinisë Nacionaliste për Mbrojtjen e Atdheut dhe të Kombit Shqiptar “ me kryetar Ademin.¹⁾ Ademi e pranoi këtë detyrë pasi e kuptoi herët rrezikun

1) Sipas historianit Muhamet Shatri, në librin “Lidhja e Dytë e Prizrenit “, “Mbledhja themeluese u mbajt në ndërtesën e gjimnazit “Sami Frashëri “ të Prishtinës, në prani të Xhaferr Devës, Rexhep Mitrovicës, Xhelal Mitrovicës, Bedri Pejani, Ymer Berishës, Ibrahim Kelmen-dit, Luan Gashit, Jahja Fushës, Hysen Prishtinës, Jusuf Agushit, Avdyll Hencit dhe të autoriteteve të vendit e të përfaqësuesve të shtresave të ndryshme të qytetit. Mbledhja, në të cilën morën pjesë mbi 3000 veta, u quajt Asamble e Përgjithshme e Rinisë.

Avokat Idriz Shahmani paraqiti referatin mbi rrezikun që paraqiste komunizmi për Shqipërinë Etnike. Mbi këtë bazë, u aprovua programi politik - ushtarak, “Disiplinori i Rinisë Nacionaliste Shqiptare për Mbrojtjen e Atdheut dhe të Kombit Shqiptar “ dhe u zgjodh K. Q. i Rinisë Nacionaliste i përbërë prej 9 vetash. Në radhët e Komitetit bënin pjesë Adem (Selimi) Gllavica (kryetar), Sali Vala - Siçani, Luan. Gashi, Avdyll. Henci, Shahsivar Aliu, Fuat Muharremi, (anëtarë).

Komiteti Qendror i Rinisë formoi katër seksione: seksionin ushtarak, ekonomik, propagandistik dhe atë politik. Komiteti kishte edhe organin e vet gjyqësor, i cili kishte kompetencat e Gjyqit Ushtarak.

Rinia Nacionaliste për Mbrojtjen e Atdheut dhe të Kombit Shqiptar ishte organizatë ushtarake e rinisë, e cila kishte për detyrë që të luftonte për mbrojtjen e kufijve të vendit dhe për të ruajtur integritetin tokësor nga çdo sulm i jashtëm që synonte copëtimin e vendit dhe robërimin e kombit shqiptar. Krahës K. Q. të Rinisë, pranë çdo prefekturë e nënprefekturë, u formuan komitetet ushtarake të rinisë.

Për drejtimin e formacioneve ushtarake të vullnetarëve të rinj shqiptarë u formua Komanda e Përgjithshme e Rinisë për Mbrojtjen e Atdheut dhe të Kombit Shqiptar; që kryesohej nga Shahsivar Aliu. Kjo komandë organizoi katër zona operative, e para në sektorin Ferizaj - Kaçanik - Gjiilan; e dyta në atë Prishtinë - Lipjan - Podujevë; e treta në rajonin Mitrovicë - Vushtri - Skënderaj, kurse e katërta përfshinte Rrafshin e Dukagjinit. “

që paraqiste për lirinë e Kosovës sllavokomunizmi, që po forcohej dita ditës.

Sikurse tregon nëna (Vezirja) Ademi më parë kërkoi mendimin e saj për këtë vendim. Duke arsyetuar, ai thosh se ka dy rrugë: ose të pranoj dhe të vdes për lirinë, ose të hiqem mënjatë, por me siguri nuk do ta duroj dot robërinë e do ngre krye, atëhere sërish kanë për të më vrarë.

Nana i pat thënë: Adem, ti ndiq rrugën e lirisë, prano!

Dihet se si vajtën punët, Kosova u ripushtua nga forcat partizane të Titos dhe më pas në të hynë edhe dy divizione të ushtrisë së Enver hoxhës, kinse “për të ndihmuar popujt vëllezër të Jugosllavisë në luftën e tyre kundër okupatorit nazist “. Në fakt, këto divizione synonin të neutralizonin lëvizjen e rezistencës antikomuniste që u ngjall menjëherë pas ripushtimit, madje edhe luftimin e saj.

Baba më tregonte se ishin brigadat partizane ato që hynë në fshatin e vet, Gllavicë, dhe ia dogjën shtëpinë¹⁾.

1) Brigada e Shaban Haxhiës

Lipjan, shkolla "Adem Gllavica", 2013: Rakip Reçica, Adem Demaçi, Rauf Bilgiç, Behadin Rexhepi, etj.

Në letrat e tij ai e pasqyron me hollësi gjendjen e krijuar në Kosovë pas ripushtimit. Në veçanti ai përshkruan rreth 84 beteja të zhvilluara me forcat e OZNA - s, gjithnjë në formën e luftës guerrilje.

Udhëheqës komunistë të Kosovës si Ali Shukria tentuan të takohen me përfaqësues të rezistencës ku bënte pjesë edhe Ademi. Në një letër të tij Ademi sqaron se çfarë u bisedua në Cërnillë midis grupit të Ali Shukrisë dhe Shefqet Peçit nga Shqipëria dhe Hysen Tërpezës me shokë nga ana tjetër. Qendrimi antishqiptar protitist i Shefqet Peçit, që përfaqësonte vijën e Enver Hoxhës, i hoqi Ademit me shokë çdo shpresë se mund të kishin ndonjë përkrahje ose mirëkuptim nga Shqipëria.

Propaganda komuniste bënte punën e saj dhe shumë kosovarë ende kishin iluzione për pushtetin e ri. Sigurisht, pas një farë kohe, edhe ata e kuptuan se ky pushtet ishte i ngjashëm me

atë të Jugosllavisë Mbretërore, por i lyer “me bojëra të kuqe”.

Pas dhjetë muajsh, Ademi përgatiti një proklamatë të cilën porositi ta shumëfishojnë në Shkup e mandej ta shpërndajnë në Kosovë.

Për këtë temë është ndalur më seriozisht, bazuar në dokumentat e Arkivit të Kosovës, zonja Sulltane Ukaj - Kojçini, ish punonjëse, doktore e shkencave e Institutit të Historisë në Prishtinë.

Duke e kuptuar që regjimi i ri kishte gjasë të jetonte gjatë në Kosovë edhe për shkak të rrethanave të pafavorshme ndërkombëtare, Ademi vendos që të arratiset në Greqi në krye të një grupi prej 140 vetësh. Udhëtimi për Greqi vështirësohej nga pritrat e postbolloqet e shumta të armatës jugosllave dhe brigadave partizane të Shqipërisë. Por në krye të muajit, diku nga fundi i vjeshtës 1945, Ademi me shokë, megjithë humbjet rrugës, arrin të dalë në Greqi.

Një kapitull më vetë janë katër - pesë vitet e kaluar në kampet politike të Greqisë, që nga ishujt deri në afërsi të Athinës. Këtu Ademi me bashkëluftëtarët nga Kosova u takuan me shumë grupe të tjera (ishin rreth 2500 vetë, nga të cilët disa qindra nga Kosova) që kishin pikëpamje politike dhe modele të ndryshme për të ardhmen e Shqipërisë.

Ndonëse baba anonte nga monarkistët, ai kurrë nuk hyri në partinë e mbretërorëve, as në parti të tjera, gjithnjë duke menduar se shqiptarët duhet të ishin të bashkuar vetëm rreth idealit kombëtar.

Madje, ai u bente thirrje kosovarëve që i kishin rekrutuar dhe stërviteshin në kampet e posaçme për diversion në Itali e Gjermani që “në asnjë mënyrë të mos desantonin në Shqipërinë komuniste”. Kjo, jo sepse ai e dinte, që atëhere, tradhëtinë e Kim Filbit me shokë që spiunonin çdo aksion të rusët, por sepse nuk ka qenë asnjëherë qëllimi i tij për t’u kundërvënë Kosova me Shqipërinë.

Edhe kur, më në fund, Ademi mundi të largohej nga Greqia për Gjermani, vetëm falë premtimit se do ndikonte te kosovarët e atjeshëm që të desantonin në Shqipëri, përndryshe nuk e lejonin të largohej, sapo ai shkeli në Gjermani, bëri të kundërtën, e prishi kompaninë kosovare, duke rrezikuar ndëshkimin ndaj tij nga amerikanët. ¹⁾ “Na desantoni në Kosovë - u thosh ai - jo në Shqipëri! “ - Jo, jo thoshin amerikanët, në Kosovë është Tito, miku ynë.. (është fjala pas vitit 1949 - shënimi im - B. S.).

Pa ndonjë ardhmëni për t’u kthyer në Kosovë apo për t’u ribashkuar me familjen (gruan dhe djalin në Shqipëri), Ademi vendosi të emigrojë larg, në Australi. Madje mori me vete një grua gjermane me burrë të vrarë dhe me një djalë, që “do ta rriste - thosh - sikurse po ma rrit djalin tim bashkëshorti i ri i Vezires “.

Ademi ka punuar si punëtor krah 2 vjet 1952 - 1954 në Australi. Dy vjet punoi në fushat e linit dhe në ndërtim rrugësh si punëtor i thjeshtë. Atje takoi plot kosovarë të tjerë të cilëve u jepte zemër dhe i ushqente me ide kombëtare. Prej vitit 1955 - 1961 ka bërë përpjekje për t’ju njoftë kualifikimi, ka dhënë provime në universitet dhe ka nisë punën si punonjës shkencor.

Siguroi një kopje të dytë të diplomës dhe konkuroi për vend pune në një Institut shkencor hortikulture në Tatura (Victoria).

1) Gazeta “Korrieri “ 7 gusht 2005 - 09 - 02, faqe 14

UDB: Ja ku po përgatiten diversantët shqiptarë

Kampet në Perëndim

Pas çlirimit të Shqipërisë, në fund të vitit 1944, një numër i madh shqiptarësh, që u kishin shërbyer okupatorëve dhe që s’pajtoheshin me regjimin e ri, ikën në Itali, Austri dhe vende të tjera. Duke pasur parasysh se Italia është çliruar më herët se shtetet e tjera, anglo - amerikanët hapën aty menjëherë një sërë kampesh për emigracionin, që vinte përditë nga vendet e Evropës Lindore. Bashkë me trupat amerikane në Itali erdhën edhe përfaqësuesit e organizatës ndërkombëtare të refugjatëve IRO. Ata i vendosën të gjithë emigrantët shqiptarë në kampe, ku bënin një jetë ushtarake. Kampe të tilla ka patur në afërsi të Napolit, Romës, Barit dhe qyteteve të tjera italiane (“Santa Maria di Leuca “ , “Banjoli “ , “Regio Emilia “ , “Santa Faro “ , etj).

Në këto kampe ka kaluar gjithë emigracioni shqiptar, por pas ca kohe, me ndërhyrjen e qeverisë italiane dhe të oficerëve të ndryshëm të shërbimeve informative anglo - amerikane, të gjithë ish ushëheqësit shqiptarë me të cilët janë bërë kombinime të llojllojshme politike dhe informative, u liruan. Kampet e përmendura janë shformuar, duke u zëvendësuar me kampe të reja..

Me shumë zell punoi në atë Institut deri sa doli në pension (1984).

Gjatë gjithë kohës ai ishte në kontakt me shqiptarë të atyshëm dhe nëpër botë përmes korespondencës, ndiqte zhvillimet politike në Kosovë e Shqipëri nëpërmjet shtypit e radios, shkëmbente letra fshehurazi me miqtë e kushërinjtë në Kosovë.

Është interesante që propaganda enveriste përmes radios dhe shtypit kishte arritur të krijonte një imazh jo plotësisht të vërtetë për Shqipërinë Socialiste edhe te mërgimtarët tanë. Në letrat e tij drejtuar nënës Vezire, para 1990, Ademi shprehte habinë përse ajo nuk i shkruante, ndonëse bashkëshorti kish ndërruar jetë që në vjeshtë 1982. Të njëjtën kam vërejtur edhe te mërgimtarë si Gjon Marka Gjoni, për të cilin i biri, në një libër, tregon se i ati e porosiste të shoqen që vuante në kampet e tmerrshme të përqendrimit që “t’i shkollonte djemtë në Çekosllovakë, ku kishte shkollë të mira.. “Këtë e thosh kur ne në Shqipëri as që guxonim t’ja përmendnim atij emrin. Me shaka, daja im, Mustafai, më thosh më vonë, kur na vizitoi (1993 dhe 1995) se “Ademit i ka mbetur ora 50 vjet më pare”. Mos të harrojmë se iluzione të ngjashme kanë pasë edhe personalitete të shquara të disidencës në Kosovë.

Hapja e Shqipërisë më 1991 - 1992 ua hapi sytë edhe atyre, por mbase jo të gjithëve, pasi ende vërejmë te ta shumë qendrimet pro Enver Hoxhës dhe “shtetit të tij të fortë”.

Në shtator 1991 Ademi erdhi dhe qendroi një javë në Tiranë, ku takoi shumë kosovarë. Ai erdhi sërish në verë 1994 dhe qendroi një muaj. Me këtë rast, bëmë një vizitë në Shkup ku edhe atje erdhën dhe e takuan shumë kosovarë e kushërinj nga Kosova. Televizioni shtetëror i Tiranës i mori një intervistë.

Nga 1991-1994 ne vijuan korespondencë të rregullt. Me kërkesën time, ai shkruante me hollësi për jetën e tij, për luftrat që kishte zhvilluar në Kosovë dhe për fakte të ndryshme historike të saj.

Përfundimisht, mund ta karakterizoj qendrimin politik të Adem Gllavicës me fjalët e vetë atij, vendosur në krye të këtij

libri, shkëputur nga “Proklamata e Ballit Kombëtar“, ndonëse shqiptarët nacionalistë nuk ishin domosdo ballistë, as Ademi vetë:

“Ne nuk jemi kundër asnjë ideologjie, por as që përkrahim ndonjë ideologji. Ideologjia jonë është lufta për ekzistencën e popullit shqiptar. Jeta jonë dhe ekzistenca jonë mund të jenë të sigurta vetëm në një shtet shqiptar, që do të përfshijë kufijtë e tokave shqiptare “.

8.

Veprimtaria shkencore

Sikurse vetë Ademi tregon në letrat e tij, ai është diplomuar në universitetin e Zagrebit për agronomi. Unë kam qenë në Universitetin në fjalë në rrugën Maksimir dhe kam përfytyruar ato pesë vite që im atë ka studiuar atje..

Unë në Fakultetin e Agronomisë, Zagreb, 1996

Punimet shkencore Ademi i ka nisur që në periudhën e studimeve universitare, kur duhej të kryente detyra kërkimore si psh studimi pedologjik i tokave në Maqedoni, apo frutikultura në Mal të Zi. Më pas, kur ai drejtonte fermën bujqësore shtetërore në Fushë - Kosovë apo seksionin e bujqësisë në Prishtinë, apo kur jepte mësimë botanike në Normalen e Prishtinës, sigurisht që është marrë edhe me çështje shkencore agronomike. Por puna kërkimore e mirëfilltë ka nisur në Institutin e Hortikulturës në Tatura, rreth 200 km larg Melburnit, të shtetit Victoria (Australi) ku ai kaloi dhjetëra vite dhe doli në pension. Sikurse më shkruante edhe mua, bashkë me kolegë të tij, Ademi ka përfaqësuar Australinë në shumë kongrese ndërkombëtare dhe ka pasë korespondentë me profesorë dhe institute shkencore në mbarë botën.

Pranë Taturës ndodhej një qytezë, Shepparton, me rreth 25 000 banorë, kryesisht me prejardhje nga zona e Korçës e Shqipërisë, në fushat e të cilës kryheshin edhe eksperimentet.

Shepparton, Australi

Prof. dr. Bashkim Kabashi, për herë të parë, e përjetësoi

Adem Glavicën, si agronomin e parë shqiptar - kosovar, me të gjitha epitetet profesionale dhe shkencore që kishte, në publikimin enciklopedik "HISTORIA E BUJQËSISË DHE AGROINDUSTRIË SHQIPTARE", e publikuar në Tiranë (620 faqe) në vitin 2003 (f. 596-597), publikim i cili përfshin zhvillimin e Bujqësisë dhe Agroindustrië që 3500 vjet më parë deri në ditët e sotme.

GLLAVICA, Adem
Agronom

U lind me 1918, në Lypian. Mbaroi Fakultetin e Bujqësisë në Zagreb në vitin 1941 në degën e pemëtarisë dhe u propozua asistent në atë Fakultet, ofertë të cilën e refuzoi për t'u kthyer në Kosovë. Zotëronte turqishten, arabishten, greqishten e vjetër dhe të re, latinishten, frëngjishten, gjermanishten, italishten, anglishten, serbo-kroatishten dhe rusishten. Ka qenë një ndër kuadrot më të përgatitura kosovare të asaj kohe. Ka qenë një ndër pjesëmarrësit e organizimit të Qeverisë së parë shqiptare në Kosovë të vitit 1941. Emërohet nënprefekt në qytetin e Ferizajt. Së bashku me shumë patriotë kosovarë, krahas disa profesorëve të ardhur nga Shqipëria, jep mësim në gjimnazin e parë në gjuhën shqipe që u hap në Prishtinë më 1941.

Si nacionalist i përbetuar inkadrohet në lëvizjen për bashkimin e trojeve gjithë-shqiptare. Caktohet komandant i ushtrisë së rinisë nacionaliste. Me përfundimin e Luftës së Dytë Botërore, gjithë pjesëmarrësit e kësaj ushtrie u detyruan të arratisen në shtetet e Perëndimit. Ademi arratiset në Australi. Në Melbourne, vendos kontakte të shpejta me Fakultetin e Bujqësisë. Pas dhënies së disa provimeve shtesë në Universitetin e Melbourne

Ky publikim është shkruar nga 22 autorë nga Shqipëria (akademikë, profesorë universitarë, specialistë të lëmenjve të caktuar, për Shqipërinë dhe Prof. Dr. Bashkim Kabashi për Republikën e Kosovës).

Prof. Dr. Bashkim Kabashi ishte edhe redaktor shkencor i publikimit të përmbledhjeve të punimeve shkencore, në gjuhën origjinale (anglisht) dhe të përkthimit në shqip. (Tiranë, 2004)

Libri i Ademit

Prof. dr. Bashkim Kabashi, maj 2016, Tiranë

Ja një listë e shkurtër e disa punimeve shkencore të kryera nga Ademi vetë ose me bashkëpunëtorë:

Pasojat e mbarështimit të tokës, të pllenimit dhe plehërimit azotik në dardhat Williams (Effects of soil management, pollination, and nitrogen fertilizers on William's pear trees)

Eksperimentet afatgjatë me dardhat nën ujë në Luginën e Goulburnit (A long term rootstock trial for pears under irrigation in the Goulburn Valley)

Ademi me mua në Kopshtin Botanik në Tiranë dhe me nipin, Gentianin, shtator 1991

Pasojat e largësisë së pllenuesit Williams Bon Chretien në prodhimin e dardhave Packham's Triumph në luginën e Goulburnit (Effect of distance from William's Bon Chretien pollinator on production of Packham's Triumph pears in the Goulburn Valley)

Pasojat e përjashtimit të polenit duke i mbuluar degët me fletë thasësh dhe duke i futur dardhat në kafazë. (Effect of pollen exclusion by bagging limbs or caging trees on Packham's Triumph Trees)

Provat me gëlqere me dardhat Josephine de Malines në Tatura. (Lime trial on Josephine Pears at Tatura)

Mbarështrimi i tokës për dardhat për treg në Luginën e Goulburnit (Soil management for canning pears in the Goulburn Valley)

Spërkatja për lidhjen e frutave të dardhave. (Fruit setting sprays for pears)

Dardhat Williams dhe Packhams kanë nevojë për njëra tjetrën. (Williams and Packham Pears need each other)

Historia e gëlqeres për dardhat e Luginës së Goulburnit.
(The lime story for Goulburn Valley pears)

Me prof. Bashkim Kabashin, në Tiranë, 2013

Pasojat e acidit trichlorophenoxypropionic në lidhjen dhe prodhimin e dardhave Packham's Triumph në kushtet e Luginës së Goulburnit. (Effect of 2, 4, 5 - trichlorophenoxypropionic acid on setting and cropping of Packham's Triumph pear under

■
Goulburn Valley conditions)

Rrallimi i pjeshkëve Golden Queen me kimikate. (Thinning Golden Queen peaches with chemicals)

Pasojat e rrallimit të lulëzimit në dëndësinë e frutit, në madhësinë e tij dhe në formën e dardhës William's Bon Chretien dhe Packham's Triumph. (Effect of blossom thinning on fruit density, fruit size and seed count of Williams' Bon Chretien and Packham's Triumph pears)

Pasojat e gëlqeres në Ph e tokës dhe helmësinë e manganezit në kopshtijet e dardhave në Luginën e Goulburnit. (Effects of liming on soil pH and manganese toxicity in a Goulburn Valley pear orchard)

Pasojat e mbarështimit të tokës, të pH dhe të plehërave në dardhat Packham's Triumph dhe Josephine de Malines. (Effect of soil management, pH, and fertilizers on Packham's Triumph and Josephine de Malines pears)

A do ta pllenojë William's - i - Packham's - in ? (Will Williams pollenise Packham?)

Fidanet për dardha në Luginën e Goulburnit. Rootstocks for pears in the Goulburn Valley)

Në Perth, me të ikurit nga Kosova, 1999

ISBN 978-9928-4327-4-2

9 789928 432742

Çmimi 700 lekë